

KAREL OHNESORG

LUDUS LATINUS

Učebnice latiny pro začátečníky

VYDALA JEDNOTA ČESKÝCH FILOLOGŮ V PRAZE

NÁKLADEM JEDNOTY ČESKOSLOVENSKÝCH MATEMATIKŮ A FYSIKŮ V PRAZE

DÍL I.

ÚVOD.

Latina je jazyk starých Římanů. V době narození Kristova byla jazykem světovým, jímž se mluvilo v celém tehdy známém kulturním světě, který byl sjednocen pod vládou Říma.

Pro studium latiny máme několik důvodů:

1. Důvody praktické:

a) Množství slov v dnešních jazycích je původu latinského, ať jsou to slova, jichž se používá v hovoře (absence, administrace, autorita, iniciálka, literatura; civilní, agrární, elegantní; klasifikovat, konstatovat, kolorovat; gratis, atd., atd.), či názvy odborné, zkratky a značky z latiny odvozené (A. D. = Anno Domini, MUDr, JUDr, ad libitum, h. c. = honoris causa, vicepresident, bibliotheca pauperum, curriculum vitae, etc., a j.). Pro některé druhy odborného studia je znalost latiny zcela nezbytná.

b) „*Kdo zná latinu, zná již vlastně jazyky románské*“ bylo heslo českého profesora Karla Rochera-Skály, který na této myšlence založil své i v cizině známé „učebnice románských jazyků na základě latiny“.

2. Protože latina je jazyk přísně logický a vyžaduje při překládání správné a přesné myšlení, cvičíme se studiem latiny podobně jako řešením matematických úloh. Výcvikem v přesném myšlení jsme pak vedeni i k přesnému vyjadřování a k třibení vlastního slohu. Neboť jen ten se správně vyjadřuje, kdo správně myslí.

3. Hlavním důvodem pro studium latiny je nám však dnes to, že můžeme číst a rozbírat díla starých autorů, která byla vzorem a podkladem pro celou literaturu evropskou, a současně poznávat i antickou kulturu v nejširším slova smyslu, poněvadž četba nás seznamuje se vzornou antickou kulturou a civilizací, která tolik působila na pozdější vývoj evropského lidstva. Vždyť i naše abeceda je vlastně latinská! Organizace státní, právníctví, život rodinný, bydlení, oblékání, hygiena, vše to má své vzory v dokonale organizovaném státě

římském, který už tenkrát musil řešit různé otázky zemědělské, hospodářské a sociální, které jsou stále živé i dnes.

Tato učebnice byla zpracována tak, aby žák pronikl k základům latinského jazyka co nejsnáze, nezatěžován různými podrobnostmi a výjimkami. Byla sestavena tak, aby na devíti stech slovech, nejčastěji se vyskytujících, bylo možno procvičiti základní mluvnická pravidla. Tato slova musí žák bezpodmínečně dokonale znát právě tak jako mluvnická, která na nich byla procvičena, aby pak mohl dále rozšířit své znalosti takovým způsobem, aby mu stačily na četbu latinských autorů. Omezená látka zde podaná je minimem, bez jehož dokonalého ovládnutí není možno v studiu pokračovat. Ale toto minimum dá se při dobré vůli a trochu péle dobře zvládnout. Poněvadž pak podle latinského přísloví, kdo začal, již půl práce má za sebou, stačí nám již jen začít.

K DRUHÉMU VYDÁNÍ.

Když byla v škol. roce 1941/2 náhle zavedena na gymnasiích latina od první třídy, byla sepsána příručka *Ludus Latinus*, aby žáci měli alespoň pro domácí potřebu neaprobovanou učebnici, když jiná zatím pro školní potřebu schválena nebyla. Teprve vytištěný *Ludus Latinus* byl předložen ministerstvu k aprobaci. Mezitím však byla kniha rozebrána i zájemci z kruhů mimoškolních. A tak byl pořízen přetisk jako „*Latinská cvičebnice pro I. třídu gymnasií*“, v němž kromě předepsaného přepisu zeměpisných jmen byly provedeny dvě nařízené změny: V cvičení 21. česká věta 4. „*Staří Germáni pole neobdělávali*“ musila dostat znění „*Staří Germáni pole již obdělávali*“ a na konci článku IX. musila být vypuštěna věta „*ut litteris Sclawonicis missas celebrarent*“. Kniha pak vyšla jako učebnice schválená výnosem ministerstva školství ze dne 2. listopadu 1943, č. 98496/43-II/2 Ha. Jako pokračování k ní byla vydána „*Latinská cvičebnice pro II. třídu gymnasií*“, schválená výnosem MŠO ze dne 13. srpna 1945, čís. A 49312/45-III/1.

Obě tyto knihy byly nyní spojeny a vycházejí jako *Ludus Latinus* v druhém, rozšířeném vydání, jež je určeno všem, kdo se chtějí seznámiti se základy latinského jazyka. Kéž je jim v tom kniha dobrým rádcem a spolehlivým průvodcem!

Výslovnost; rozdělení slov.

Naše abeceda je vlastně latinská. Vyslovují se proto v dnešní výslovnosti latiny všechny znaky kromě malých výjimek jako v češtině. Hlavní rozdíl je ten, že *c* před *a*, *o*, *u* a před souhláskami se čte jako *k* (*vocō* — vokó, *cūrō* — kúró, *crēscō* — kréskó), jenom před *e* a *i* jako *c* (*Cicerō*). Znaky *t*, *d*, *n* před *i* čteme tvrdě, tedy: *vocātis* — vokátys, *dīcō* — dýkó, *dominī* — dominý. Na ostatní menší rozdíly bude upozorněno později.

Délka samohlásky se v latinských textech neoznačuje. V učebnicích bývá označována ležatou čárkou nad znakem pro samohlásku (*ā* — *ē*). Je-li potřeba označit pro správnou výslovnost samohlásku krátkou, užíváme obloučku (*ă*, *ĕ*).

Pravidla o přízvuku, v podstatě velmi jednoduchá, poznáme později. Prozatím bude označována přízvučná slabika ležatým tiskem, *kursivou* (*laudāmus*).

Latinská slova se dělí jako v češtině. Rozlišujeme slova:

a) ohebná, která se mění příponami připínanými ke kmeni, a to příponami pádovými (skloňování: podstatná jména, přídavná jména, zájmena a číslovky) nebo příponami osobními (časování: slovesa);

b) neohebná, která nepřibírají přípony (příslovce, předložky, spojky a citoslovce).

Nejdříve se seznámíme se slovesem, kterým se vždycky musí začínat při překladu latinské věty. Slovesa se dělí podle praesentního kmene (kmen oznamovacího způsobu času přítomného) ve čtyři třídy, z nichž každá má jistou samohlásku jako svůj třídní znak.

1.

Časování první.

Kmenovou samohláskou první třídy slovesné je *ā*;

vocāre — volati.

*Indicātivus praesentis āctīvī**) (oznamovací způsob času přítomného rodu činného):

vocō [vokó] volám *vocāmus* [vokāmus] voláme

vocās [vokás] voláš *vocātis* [vokātys] voláte

vocat [vokat] volá *vocant* [vokant] volají

imperātivus: vocā! [voká] volej! *vocāte!* [vokáte] volejte!

infīnitivus: vocāre [vokāre] volati

Časujte slovesa *labōrāre, numerāre, cantāre*! Naučte se tomuto časování! Čtete a potom překládejte:

1. *Vocās.* — 2. *Vocātis.* — 3. *Vocāmus.* — 4. *Labōrās.* — 5. *Labōrāte!* — 6. *Labōrāmus.* — 7. *Cantant.* — 8. *Portātis.* — 9. *Numerāte!* — 10. *Laudat.*

Časujte všechna slovesa, která jste poznali! Provedte ve větách obměnu; kde je číslo jednotné (*singulāris*) dejte číslo množné (*plūrālis*) a opačně!

Překládejte, pak napište přeložené věty! Délku slabik při psaní neoznačujte!

1. *Zpíváme.* — 2. *Počítají.* — 3. *Pracujte!* — 4. *Neseme.* — 5. *Milujete.* — 6. *Milujte!* — 7. *Počítáš.* — 8. *Pracují.* — 9. *Rozkazuje.* — 10. *Chváliti.*

2.

Coniugātiō prīma.**)

*Indicātivus praesentis passīvī****).

Trpný rod se netvoří jako v češtině pomocí slovesa *býti* (volám — jsem volán), nýbrž jest jednoduchý, nesložený slovesný tvar tvořený koncovkou, v níž (kromě 2. os. množ. čísla) je vždy *r*:

vocor [vokor] jsem volán *vocāmur* [vokāmur] jsme voláni

vocāris [vokāris] jsi volán *vocāminī* [vokāminy] jste voláni

vocātur [vokātur] jest volán (a, o) *vocantur* [vokantur] jsou voláni (y, a)

*) Vysl.: *indykátyvus prēzentys āktývī*.

**) Vysl.: *coniugātiō prīma*.

***) Oznamovací způsob času přítomného rodu trpného.

Časujte: laudor; nōn vocor (záporka *nōn* se nespojuje se slovesem jako v češtině); si *bene labō: ō amor*; nōn laudor, si *cantō!* Čtěte (pomalu! latina má mnoho slabik dlouhých!) a překládejte:

1. Vocantur. — 2. Nōn laudāris. — 3. Portātur. — 4. Portantur. — 5. Numerāmur. — 6. Amor. — 7. Vocāminī. — 8. Ōrantur. — 9. Saepe vocāris. — 10. Si labōrō, laudor.

Časujte poslední větu! Provedte obměny jako v cvič. 1! Překládejte, pak napište překlad:

1. Nejsem volán. — 2. Jest nesen. — 3. Jsou počítáni. — 4. Nejsme milováni. — 5. Často jste voláni. — 6. Jestliže dobře zpívám, jsem chválen. — 7. Jsou pozdravováni. — 8. Jste chváleni, dobře pracujete. — 9. Proč jest často volán? — 10. Jestliže špatně pracuji, nejsem chválen.

Časujte větu 6 a 10! — Provedte obměny čísla a přeložte!

3.

Skloňování podstatných jmen (deklinace substantiv).

Latina má jen 6 pádů: 1. nominativ, 2. genitiv, 3. dativ, 4. akusativ, 5. vokativ a 6. ablativ (v němž je zastoupen český lokál a instrumentál). Protože vokativ kromě substantiv II. dekl., zakonč. -us, je roven nominativu, prakticky můžeme mluvit jen o pěti pádech:

Deklinace I. (Vzor: fēmina)

a) Singulár. — Číslo jednotné.

nominativ:	quis? quid?	kdo? co?	fēmina	žena
	[kvis, kvíd]			
genitiv:	cuius, cuius rei?	koho, čeho, čí?	fēminae*)	ženy
	[kujjus, kujjus rejí]			
dativ:	cui? cui rei?	komu? čemu?	fēminae*)	ženě
	[kuj, kuj rejí]			
akusativ:	quem? quid?	koho? co?	fēminam	ženu
ablativ:	dē quō? dē quā rē?	o kom? o čem?	fēminā	o ženě
	ā quō? quā rē?	kým? čím?		ženou

*) Vysl.: *fēminé*; srč. *saepe*, *Caesar*.

Naučte se pádovým otázkám a skloňování vzoru *fēmina!* — Při překladu latinské věty nejdříve musíme najít sloveso, pak podmět a ostatní části věty. Na př. ve větě 5: *Puella magistrae rosam*) portat*; sloveso: *portat*; quis? quid? *portat*? — *puella*; quem? quid? *portat puella*? — *rosam*; cui *puella rosam portat*? — *magistrae*. Rozebírejte podobně ostatní věty a překládejte je!

1. *Fēmina cantat.* — 2. *Vocāmus fēminam.* — 3. *Puella ōrnātur.* — 4. *Puella ōrnātur rosā.* — 5. *Puella magistrae rosam portat.* — 6. *Magistra ā puellā**) salūtātur.* — 7. *Puella cum magistrā cantat.* — 8. *Umbram silvae amāmus.* — 9. *Sī male labōrāmus, ā magistrā nōn laudāmur.* — 10. *Numerā, puella!*

Provedte obměny!

1. Dívka nepočítá špatně. — 2. Země je zdobena lesem. — 3. Učitelka je dívkou (*od dívky***) pozdravována. — 4. Jestliže dívka dobře počítá, je učitelkou (*od učitelky*) chválena. — 5. Pracuj, dívko! — 6. Dívka miluje učitelku. — 7. Učitelka je dívkou (*od dívky*) milována. — 8. Kdo dobře počítá? — 9. Co přinášíte učitelce? — 10. Jestliže dívka přináší učitelce růži, je chválena.

4.

Dēclinātiō prīma. (Skloňování první.)

b) Plurál. — Číslo množné.

quis? quid?	<i>fēminae</i>	ženy
cuius? cuius rei?	<i>fēminārum</i>	žen
cui? cui rei?	<i>fēminīs</i>	ženám
quem? quid?	<i>fēminās</i>	ženy
dē (ā) quō? quā rē?	<i>fēminīs</i>	o ženách, ženami

Skloňujte v plurálu: *rosa, schola; magistra et puella!* Čtěte, rozebírejte a překládejte:

1. *Puellae in scholā numerant.* — 2. *Sī puellae bene cantant, ā magistrā laudantur.* — 3. *Modestia puellārum ā magistrā laudātur.* — 4. *Fēminae rosās et violās amant.* — 5. *Cui magistra fabulās nārrat? Puellis.* — 6. *Ubī puellae educantur? In familiā et in scholā.* —

*) *ros*: vysl. *roza*; *s* mezi samohláskami čtemo *z*.

**) Osoba, jež je původcem děje, v latině se vyjadřuje (je-li sloveso passivní) ablativem s předložkou *ā* (*ab*). — Sloveso se klade obyčejně na konec věty.

7. *Terra silvīs ōrnātur.* — 8. *Puellae ē scholā properant.* — 9. *Saepe fābulae dē silvīs nārrantur.* — 10. *Cūr magistra puellās laudat? Quod bene labōrant.*

Dejte věty z cvič. 3 do pl. a věty z cvič. 4 do sg. (pokud je to možno).

Překládejte, pak napište překlad:

1. Dívky se zdobí (*jsou zdobený**) růžemi a fialkami. — 2. Jestliže dívky dobře pracují, jsou učitelkou chváleny. — 3. Či (*koho*) skromnost je chválena? — 4. Učitelky rozkazují dívkám. — 5. Komu nesou dívky růže? — 6. Kým jsou učitelky pozdravovány? — 7. Dívky milují stín lesa. — 8. Dívka přináší z lesa fialky. — 9. Co přinášejí dívky učitelce? — 10. Dívky vypravují často v rodině o škole.

Pokuste se sami sestavit věty ze známých významů!

5.

Coniugātiō secunda. (Časování druhé.)

Jako je znakem sloves první třídy *ā*, u třídy druhé je znakem *ē*: *dēlēre* — *ničiti*. Jinak se koncovky sloves II. třídy od sloves I. třídy neliší.

dēleō	ničím	dēlēmus	ničíme	dēlē!	nič!
dēlēš	ničíš	dēlētis	ničíte	dēlēte!	ničte!
dēlet	ničí	dēlent	ničí	dēlēre	ničiti
dēleor	jsem ničen	dēlēmur	jsme ničeni		
dēlēris	jsi ničen	dēlēmini	jste ničeni		
dēlētur	jest ničen (a, o)	dēlentur	jsou ničeni (y, a)		

Časujte: *sedeō; videō; sedeō et cantō; iauīor, nōn moneor; sī male labōrō, moneor; sī vocor, taceō*; a pod.

1. *Quid habētis?* — 2. *In silvīs violās vidēmus.* — 3. *Magistra in scholā puellās bene exercet.* — 4. *Sedēte et tacēte!* — 5. *Quid in terrā vidēs?* — 6. *Silvae saepe dēlentur.* — 7. *Sī male labōrās, ā magistrā monēris.* — 8. *Cūr monēmini ā magistrā, puellae?* — 9. *Puellae ā magistrīs docentur et exercentur.* — 10. *Sī puella male cantat, ā magistrā monētur.*

Proveďte obměny!

*) *zdobíš se (jsi zdoben); ōrnāris; cvičím se (jsem cvičen); exerceor.*

1. V lese již kvetou fialky. — 2. Dívky sedí ve škole a jsou učitelkou (*od učitelky*) cvičeny. — 3. Jestliže dívky mlčí, bývají (*jsou*) učitelkou chváleny. — 4. Co vidíte v lese? — 5. Skromnost dívek se učitelce líbí. — 6. Jste napomínáni, protože špatně počítáte. — 7. Kde máte růže? — 8. Dívky jsou dojímány povídkou učitelčinou (*učitelky*).*) — 9. Proč sedíš na zemi? — 10. Jestliže dívky ve škole dobře pracují, nejsou doma (*v rodině*) napomínány.

6.

Dēclīnātiō secunda. (Skloňování druhé.)

a) Vzor: *dominus* (pán)

	<i>singulāris</i>	<i>plūrālis</i>
1. quis? quid?	dominus	dominī
2. cuius? cuius rei?	dominī	dominōrum
3. cui? cui rei?	dominō	dominīs
4. quem? quid?	dominum	dominōs
6. (dē, ā) quō? quā rē?	(dē, ā) dominō	(dē, ā) dominīs

Pozn.: pane! domine!

Skloňujte: *discipulus*; *amicus* (pozor na výslovnost *c* v různých pádech!); *silva* et *equus* (vysl.: ekvus; *q* je vždy spojeno s *u* a vyslovuje se *kv*)!

1. *Discipulus* in *scholā* *labōrat*. — 2. *Cūr nōn tacēs, discipule?* — 3. *Amīcī amīcōs saepe laudant*. — 4. *Discipulus* in *scholam* *properat*. — 5. *Modestia discipulōrum laudātur*. — 6. *Equus dominum* *portat*. — 7. *Nūntius***) *amīcō epistulam* *portat*. — 8. *Amīcī amīcīs nōn imperant*. — 9. *Equus dominī bene exercētur*. — 10. *Cūr saepe fābulae dē equīs nārrantur?*

Proveďte obměny v čísle!

1. Pán ukazuje příteli koně. — 2. Přátelé přátele podporují. — 3. Žáci jsou ve škole vychovávání a cvičení. — 4. V rovině vidíme řeku. — 5. Učitelka vždycky žáky nechválí. — 6. Co nese žák do školy? — 7. Kůň miluje pána a je pánem milován. — 8. Pane, kde máš koně? — 9. Komu je přinášén poslem dopis? — 10. Lékař je pánem pozdravován.

*) Latina nemá českého přídav. jm. přivlastňovacího typu „bratrův“ n. „matčín“; proto je nahrazuje přivlastňovacím genitivem podst. jména.

**) Vysl.: núncijus.

7.

b) Vzor: *puer* (hoch)

	<i>sg.</i>	<i>pl.</i>
1. quis? quid?	puer	puerī
2. cuius? cuius rei?	puerī	puerōrum
3. cui? cui rei?	puerō	puerīs
4. quem? quid?	puerum	puerōs
6. (dē, ā) quō? quā rē?	puerō	puerīs

Skloňování totéž jako u vzoru *dominus*, jen nominativ singuláru je jiný. (Avšak vokativ u tohoto vzoru je roven nominativu!)

Skloňujte: vir et puer; magistra et magister!

1. Puerī saepe dē equīs nārrant. — 2. Puer nōn semper lūdōs amat. — 3. Magister docet puerōs, magistra puellās. — 4. Sī puerī in scholā male labōrant, ā magistrō monentur. — 5. Dominus in agrō labōrat. — 6. In agrīs rosae nōn flōrent. — 7. Tacē, puer, sī magister nārrat. — 8. Ubī habēs librum? — 9. Vir virum iuvat. — 10. Dominus virum ē silvā in agrum vocat.

1. Proč učitel chválí žáka? — 2. Žáci odpovídají, když se učitel táže. — 3. Muži pospíchají na pole (*sg.? pl.?*) pánů. — 4. Čím se muži posilují (*jsou posilováni*), když pracují v lese? — 5. Dělníci pracují v dílnách, učitelé ve školách. — 6. Píle dělníků je často chválena. — 7. Co vidíš na poli? — Muže a koně (*sg.? pl.?*). — 8. Kam pospíchá muž na koni? — 9. Koně nejsou vždycky dobře muži (*od mužů*) cvičeni. — 10. Ženy připravují dělníkům oběd.

8.

c) Vzor: *verbum* (slovo)

<i>sg.</i>	<i>pl.</i>
1. verbum	1. verba
2. verbī	2. verbōrum
3. verbō	3. verbīs
4. verbum	4. verba
6. verbō	6. verbīs

Verbum je vzor pro neutra (substantiva rodu středního). Liší se od vzoru *dominus* (pro maskulina, subst. rodu mužského) jen v nom. sg., dále v nom. a v akus. pl., kde má jako všechna neutra všech sklonění v latině **-a** (srov. české jablka, města, kuřata).

Všechna neutra mají vždycky akusativ roven nominativu.

Skloňujte: *dominus, magister, verbum; silva et prātun!*

1. *Verbum magistri**) puerōs docet et ēducat. — 2. *Bellis saepe oppida dēlentur.* — 3. *Periculum virōs nōn terret.* — 4. *Cūr fēminae bella nōn amant?* — 5. *In prātis saepe herbās vidēmus.* — 6. *Quā rē puerī ēducantur?* — *Exemplis**)* et cōsiliis. — 7. *Virī in prātō labōrant.* — 8. *Exemplō virī saepe puer monētur.* — 9. *Virī ex agrīs in oppidum properant.* — 10. *Exemplis virōrum puerī ēducantur.*

1. Co ničī často města? Požáry. — 2. Čím nejsou muži děšeni? Nebezpečím. — 3. Často vidíme příklady mužů a jsme příklady dojmání. — 4. Ženy se často zdobí zlatem a stříbrem. — 5. Co vidíme na nebi? Měsíc a hvězdy. — 6. Co vidíš na louce? Pánovy koně. — 7. Pán má koně v městě. — 8. Učitelé připravují žákům odměny. — 9. Válkou jsou pole ničena. — 10. Spočítejte (*počítejte*) příklady!

9.

Adjektiva (přídavná jména) I. a II. deklinace.

a) *bonus, bona, bonum* (dobrý, dobrá, dobré)

Toto přídav. jméno se skloňuje podle vzorů, které jsme dosud poznali; tedy *bonus* jako *dominus*, *bona* jako *fēmina*, *bonum* jako *verbum*.

Skloňujte: *amicus cārus, fēmina labōriōsa, verbum bonum.*

1. *Dominus bonōs equōs habet.* — 2. *In campō flūvium lātum vidēmus.* — 3. *Amīcī fidī semper amīcōs in periculō iuvant.* — 4. *Discipulī labōriōsī ā magistrō laudantur.* — 5. *Exemplis virōrum modestōrum saepe ad magna facta movēmur.* — 6. *Periculum parvum saepe in magnum mūtātur.* — 7. *Bonus discipulus bene labōrat, malus male.* — 8. *Puellīs labōriōsīs multae fābulae ā magistrā nārrantur.* — 9. *Multī nūntiī in oppidum ad dominum properant.* — 10. *Magna praemia dominō portantur.*

*) *Verbum magistri*: slovo učitele, učitelovo; v. *magistrae* slovo učitelčino.

**) Vyl. *egzemplis* et *kōnzilijs*.

1. Učitel vypravuje o slavných činech starých Římanů. — 2. Dívka přináší učitelce do školy mnoho růží (*mnohé růže*). — 3. Vypravuj o tvém učiteli. — 4. Má kniha se příteli nelíbí. — 5. Pán chválí své koně. — 6. Pracovité žáky učitelé mají rádi (*milují*). — 7. Na tvé louce vidíme mnoho květin (*mnohé květiny*). — 8. Dělník vypravuje o velkém požáru. — 9. Zlato a stříbro jsou drahocenné kovy. — 10. Mnohá města jsou slavná.

10.

b) *miser, misera, miserum* (ubohý)

c) *pulcher, pulchra, pulchrum* (krásný)

Číslovky řadové 1.—12.

1.: *prīmus*, 2.: *secundus*, 3.: *tertius*, 4.: *quārtus*, 5.: *quīntus*, 6.: *sextus*, 7.: *septimū*, 8.: *octāvus*, 9.: *nōnus*, 10.: *decimū*; 11. *undecimū*, 12. *duodecimū*.

Některá adjektiva I. a II. deklinace jsou zakončena *-er*, *-(e)ra*, *-(e)rum* a skloňují se jako *puer* n. *faber*, *fēmina*, *verbum*. Která vypouštějí *-e* ve femininu a v neutru, vypouštějí je i v ostatních tvarech všech pádů (na př. *pulchrō*, *pulchrās*, *pulchrīs*).

Číslovky řadové se skloňují jako adjektiva vzoru *bonus*, *a*, *um*.

Skloňujte: *prīmus discipulus*, *secunda fēmina*, *tertium exemplum*.

1. Multī equī sunt miserī. — 2. Puellae pigrae ā magistrīs (*učitelkami*, *učiteli*?) nōn laudantur. — 3. Habeō multōs pulchrōs librōs. — 4. Virī liōerī periculīs nōn terrentur. — 5. Nūntius amīcō nostrō epistulam portat. — 6. Cōnsilia vestra semper laudantur. — 7. Amīcus meus prīmus est in scholā. — 8. Iam tertium magistrum habēmus. — 9. Carolum Quārtum multī laudant. — 10. Quōta hōra est? — Septima.

1. Líní žáci jsou ubozí; nejsou chváleni učiteli; často nejsou milováni žáky. — 2. Malým dětem bývají (*jsou*) vypravovány krásné pohádky. — 3. Můj přítel má černé oči. — 4. Pracovitým žákům učitelé připravují krásné odměny. — 5. Kde jsou vaše pole? — 6. Vaším nebezpečím jsem dojímán. — 7. Naše kniha je krásná. — 8. Vaše růže se mnohým líbí. — 9. Kdo je devátý? Tvůj přítel. — 10. Je jedenáct hodin (*jedenáctá hodina*).

11.

Adverbia (příslovce) tvořená od adjektiv I. a II. deklinace.

Adverbia se tvoří od adjektivního kmene příponou *-ē*. Tento kmen dostaneme, utvoříme-li si *gen. sg.* neutra a odtrhneme konc. *-ī*: *modestus — modest-ī — modest-ē* (ale *bonus: beně; malus: malě*).

Utvořte adverbia od adjektiv: *labōriōsus, lātus, fīdus, clārus, miser, pulcher*.

Číslovky řadové 13.—20.

13.: *tertius decimus*, 14.: *quārtus decimus*, 15.: *quīntus decimus*, 16.: *sextus decimus*, 17.: *septīmus decimus*; 20.: *vīcēsīmus*;
18.: *duodēvīcēsīmus*, 19.: *undēvīcēsīmus*.

1. *Discipuli bonī magistrō modestē respondent.* — 2. *Puellae in silvā pulchrē cantant.* — 3. *Amīcus laetē epistulam laetam portat.* — 4. *Rēctē magister puerīs cōnsilia dat.* — 5. *Puerī labōriōsī pūblicē laudantur.* — 6. *Monēris, quod stultē respondēs.* — 7. *Dominus noster nunquam fabrīs superbē imperat.* — 8. *Bellō terra longē lātēque dīlētur.* — 9. *Stellae in caelō clārē lūcent.* — 10. *Iam undēvīcēsimum incendium in oppidō habēmus.*

1. Jste chváleni, protože radostně a správně pracujete. — 2. Dělníci v městě horlivě pracují. — 3. Hněvivě odpovídati*) není hezké (*krásné*). — 4. Protože dívka výborně zpívá, je veřejně chválena. — 5. Jestliže žák špatně pracuje, není učitelkou chválen. — 6. Líní žáci jsou učitelem přísně napomínáni. — 7. Nikdy příteli tvrdě neodpovídám. (*Jen jeden zápor!*) — 8. Učitel se táže jazykem českým, žáci odpovídají latinsky. — 9. Vypravuješ již osmnáctou pohádku. — 10. Přítel není vesel, jestliže je třináctý.

12.

Coniugātiō tertia.

Znakem třetí třídy slovesné je v infinitivu *ē*, ve většině tvarů ind. praes. *-i-*, ale v 3. os. pl. je *-u-*:

petō, petis, petit, petīmus, petītis, petunt;
petor, petēris, petītur, petīmur, petīmīni, petuntur;
pete! petite! petere

Časujte: *sī legō, nō i corrigō; numerō et corrigō; legō et videō; moneō corri-*
gōque!

*) Je-li ve větě podmětem infinitiv, pokládá se za rod střední.

1. Quid ā magistrō petitis? — 2. Dominus equum regit. — 3. Si puer male numerāt, ā magistrō corrigitur. — 4. Saepe epistulās amīcīs mittimus. — 5. Legimus in pāginā quārtā decimā. — 6. Quō curritis, puellae? — Currimus in silvam. — 7. Corrigimini, quod male respondētis. — 8. Equī currunt et carrum trahunt. — 9. Discipulī in scholā legunt, scribunt, cantant, numerant (legunt et scribunt et cantant et numerant; legunt, scribunt, cantant numerantque). — 10. Verba movent, exempla trahunt.

1. Trhejte růže, dívky, již kvetou! — 2. Krásnými slovy jsme často klamáni. — 3. Co říkají dělníci? Vypravují o svých rodinách. — 4. Učitel svým žákům vždycky věří. — 5. Kým jsou žáci ve škole opravováni? Učitelem. — 6. Čemu nikdy nevěříme? (*Jen jeden zápor!*) — 7. Čteme často knihy slavných mužů. — 8. Žáci se ve škole učí číst, psát (a) počítat. — 9. Žijeme (ve) dvacátém století.*) — 10. Jestliže přítel dobře běží, není přemáhán a jest první.

13.

Coniugātiō quārta.

Znakem čtvrté třídy slovesné je -ī- (v některých tvarech ě), v 3. os. plur. je -iunt-.

audiō, audīs, audit, audīmus, audītis, audiunt
audior, audīris, audītur, audīmur, audīmini, audiuntur

audī! audīte! audīre

Časuňte: ērudiō ērudiorque; veniō et videō; sī vocō, audior!

1. Sī vocās et audīmus, respondēmus. — 2. Puer pūnītur, quod male scribit. — 3. Quid audītis, sī in silvam venītis? — 4. Magistrī in scholīs puerōs puellāsque docent, educant, ērudīunt. — 5. Sī iustē pūnītis, multōs corrigitis. — 6. Cum magister nārrat, discipulī sedent, tacent, audiunt. — 7. Magistrī puerīs studiōsīs praemia dant, malōs pūniunt. — 8. Oppida mūrīs iam nōn mūniuntur. — 9. Multī multa sciunt. — 10. Sī in oppidum nostrum venītis, multa nova vidētis.

*) Bez předložky (*abl. časový*).

1. Proč přicházíte do našeho města? — 2. Co o našem městě víte? — 3. Slýcháme (*slyšíme*) často vyprávěti o vašich lesích. — 4. Naše lesy jsou dobře střezeny. — 5. Mrtví jsou buď spalováni nebo pohřbíváni. — 6. Čím se často končí (*jsou končeny*) pohádky? — 7. Jestliže děti ničí lesy, jsou přísně trestány. — 8. Nic o tvém příteli neslyším. (*Kolik záporů?*) — 9. Přítel často přichází a přináší dopis od své rodiny, — 10. Mlčte a poslouvejte!

14.

Číslovky řadové 30.—100.

30.: *trīcēsīmus*, 40.: *quadrāgēsīmus*, 50.: *quīnquāgēsīmus*,
60.: *sexāgēsīmus*, 70.: *septuāgēsīmus*, 80.: *octōgēsīmus*,
90.: *nōnāgēsīmus*, 100.: *centēsīmus*.

Otázky přímé.

Otázky přímé dělíme na jednoduché a složené. Jednoduché se dělí na slovné n. věcné (kdo? co? kdy? kde? proč? atd.) a zjišťovací (zdali, zda, -li; bez částice). V zjišťovacích otázkách se v latině kladou různé částice podle toho, jakou odpověď očekáváme: *nōnne* napovídá kladně, *num* napovídá záporně, *-ne* (příklonka připojovaná na konec slova, jako české *-li*) *nenapovídá*:

Nōnne amīcus laetus est? — *Ita. (Est.)*

Num cantās? — *Nōn cantō.*

Habēsne pēnsūm? — a) *Habeō.* — b) *Nōn habeō.*

1. *Legimus in pāginā trīcēsīmā quīntā.* — 2. *Corrigite errātum in pāginā octōgēsīmā septimā!* — 3. *In quotā pāginā errātum corrigitur?* — 4. *Ubi etiam errātum vidētis?* — 5. *Num pueri errātum vident?* *Nōn vident.* — 6. *Videntne discipulī errāta?* *Nōnnūllī errāta vident, amīcus meus errātum nōn videt.* — 7. *Num discipulī nostrī saepe monentur?* *Saepe nōn monentur.* — 8. *Num in caelō semper lūnam vidēmus?* *Nōn ita.* — 9. *Nōnne in scholā multa discimur?* *Ita (est).* — 10. *Habēsne multōs librōs?*

1. Kdo tahá vozy? — 2. Koho učitelé vždycky chválí? — 3. Proč bývají (*jsou*) žáci napomináni? — 4. Jest naše město krásné? — 5. Slýchají děti rády pohádky? — 6. Jest žák učitelem opravován, když špatně čte? — 7. Opravuje učitel často naše úkoly? — 8. Odpovídáš vždycky dobře, když jsi učitelem tázán? — 9. Jsou muži nebezpečím lekání? — 10. Vidiš chybu na stránce dvacáté třetí?

15.

a) Sloveso *esse*.

b) Doplnění číslovek řadových.

a) Sloveso *esse* (býti) má časování samostatné (jako ve všech evropských jazycích):

sum, es, est, sumus, estis, sunt

es! este! esse

b) Poslední dvě číslovky zakončující desítku se tvoří počínajíc 18 a 19 podle jiného myšlenkového postupu než v češtině, vyjadřují se odečtením od následující desítky. Jako je *duo-dē-vicēsīmus* a *un-dē-vicēsīmus*, je i *duo-dē-tricēsīmus*, *un-dē-quadrāgēsīmus* atd. První dvě číslovky na počátku desítky se tvoří obvykle nikoliv pomocí *prīmus* a *secundus*, nýbrž pomocí *ūnus* (jeden, číslovka základní) a *alter* (zájmeno, vlastně *jiný, druhý*); tedy:

ūnus et *vicēsīmus* (*vicēsīmus prīmus*), *vicēsīmus alter*, *vicēsīmus tertius*, ... *duodēquadrāgēsīmus*, *undēquadrāgēsīmus*, *quadrāgēsīmus*, *ūnus* et *quadrāgēsīmus* atd.

Pozn.: Doplněk k podmětu se v latině vždy shoduje s podmětem i v pádě; tedy: Dobří jsou přáteli dobrých. — Boni sunt amici bonorum.

1. Nōne in scholā sumus? — 2. Si studiōsi estis, nōn monēminī. — 3. Si bonus es, ā bonis laudāris et amāris. — 4. Bonus liber est bonus amicus. — 5. Clāra facta virōrum sunt exempla pueris. — 6. Boni sunt amici bonorum, mali malorum. — 7. Duodēquingāgēsīmō (quīnquāgēsīmō?) annō*) saeculi nunc vivimus. — 8. Cūr es in scholā undēquadrāgēsīmus? Parumne laborās? — 9. Cui amici estis? — 10. Libri sunt saepe praemium discipulōrum studiōsorum.

1. Marně hledám knihu. Kde je? — 2. Proč nejste veselí, když vítězíte? — 3. Učitel jest snaživým žákům vždy dobrým přítelem. — 4. Jestliže jste líní, jste učitelem napomínání a trestání. — 5. Buďte vděční učitelům! — 6. Nejsi-li skromný, nejsi chválen. — 7. Kde je chyba? Na stránce padesáté deváté. — 8. Jsem ve škole dvacátý druhý. — 9. Kupuji do knihovny již osmdesátou devátou knihu. — 10. Zlatá je střední cesta.

*) Abl. časový, bez předl. — Srovn. cv. 12, lat. v. 9!

Opakování I.

O přízvuku.

Přízvuk je v latině:

a) u slov dvojslabičných na začátku slova: *rosa, carpō, verbum*;

b) u slov trojslabičných a delších nemůže býti dále než na třetí slabice od konce: *fēmina, dominus, modestia, discipulus*. Je-li však v nich druhá slabika od konce dlouhá, je přízvuk na této slabice, ať je dlouhá přirozeně, t. j. má dlouhou samohlásku (*amīcus, laudāmus, fēminārum, labōriōsus*) nebo ať je dlouhá posicí (polohou), t. j. má sice samohlásku krátkou, ale za ní jsou dvě nebo několik souhlásek (*magister, puella*).

Pozn.: Příklonky *-que, -ne* strhují přízvuk na předcházející slabiku (*petimusque, habēsne*).

Zopakujte si všechna dosud probraná slovíčka! Vyskloňujte a vyčasujte všechny dosud probrané vzory!

1. Quis meum librum habet? — 2. Amīcus amīcō grātus est. — 3. Terra nostra pulchrīs silvīs ōrnātur. — 4. Cūr nōn respondētis, si interrogāminī? — 5. Discipulī in scholīs linguam Latīnam discunt. — 6. Laudāminī, quod periculō nōn terrēminī. — 7. Magistrae magistriq̄ue in scholīs liberōs ēducant et ērudiunt. — 8. Faber ex oppidō venit et multa amīcīs nārrat. — 9. Iamne violae flōrent? — 10. Quid in pāginā duodēseptuāgēsīmā legimus?

1. Nejste-li skromní, nejste učitelé chváleni. — 2. Když učitelka vypravuje o naší zemi, dívky sedí, mlčí a poslouchají. — 3. Některé vaše hry se učitelům nelíbí. — 4. Kam spěchají dělníci? Na pole. — 5. Na vašem poli vidáme často mnoho koní. — 6. Tvého přítele učitel nikdy nechválí. — 7. O vašem příteli nic nevíme. — 8. Čím jsou často města ničena? Požáry. — 9. Kniha je vždy mým dobrým přítelem. — 10. Dobří chválí dobré (věci) (*pl. neutra!*), špatní špatné.

16.

Dēclīnātiō tertiā.

a) Substantiva na *-or, -ō*.

Největší počet substantiv a adjektiv se skloňuje podle vzorů deklinace III. U substantiv III. deklinace si vždycky musíme za-

pamatovat rod již při učení novým významům, poněvadž podle koncovky jej poznáme jen někdy; tak na př. substantiva zakončená na *-or*, *-ō* jsou většinou maskulina; vzory:

1. victor	victōrēs	1. homō	hominēs
2. victōris	victōrum	2. hominis	hominum
3. victōrī	victōribus	3. hominī	hominibus
4. victōrem	victōrēs	4. hominem	hominēs
6. victōre	victōribus	6. homine	hominibus

Skoňujte: *victor clārus; homō bonus; dominus victorque!*

1. De clārīs victōribus saepe in librīs Latīnīs legimus. — 2. Scriptōrēs Rōmānī multa dē vitā antiquōrum populōrum narrant. — 3. Hominēs saepe in oppidum veniunt et multa ibi emunt. — 4. Cuius labor semper laudātur? Bonī fabri. — 5. Varii sunt colōrēs flōrum. — 6. Nōne bonī fabri ab hominibus laudantur? — 7. Dux ā militibus salūtātur. — 8. Saepe legimus aut audīmus in scholā dē rēgibus Rōmānīs. — 9. Militēs oppidum nostrum bene custōdiunt. — 10. Labor arātōris dūrus est, sed sine labōre arātōris pānem nōn habēmus.

1. Jest tvůj bratr ve škole? — 2. Velké jsou starosti našich rodičů, otců a matek. — 3. Proč nežije tvůj bratr v našem městě? — 4. V naší zemi lvi nežijí. — 5. Když slunce svítí, lidé jsou veselí. — 6. Velká jest sláva spisovatelů řeckých a římských. — 7. Učitel rozkazuje žákům, vojevůdce vojákům. — 8. Dívky trhají na louce květy. — 9. Na nebi vidíme slunce, měsíc a hvězdy. — 10. Pocty často mění povahu (*mravy*).

17.

b) Substantiva na *-dō*, *-gō*, *-iō*.

Podstatná jména na *-ō* jsou obvykle maskulina, ale substantiva zakončená na *-dō*, *-gō*, *-iō* jsou vesměs feminina. (Výjimka: *ōrdō*, *ōrdinis*, *m*.)

1. Fortitudō militum Rōmānōrum nōta est. — 2. Semper in animō imāginem mātris videō. — 3. Magistra narrant saepe discipulis dē magnitudīne et pulchritūdīne patriae nostrae. — 4. Quid scītis dē primā orīgīne populī Rōmānī? — 5. Clārae ōrātiōnēs Cicerōnis sunt

exemplum etiam nostris oratoribus. — 6. Multae nationes in Europā vivunt. — 7. Apud varias nationes sunt variae religiones et varii mœurs. — 8. Libenter legimus de pulchris regionibus patriae nostrae. — 9. Tuae conditiones non sunt iustae. — 10. Corrige malum ordinem litterarum in libello tuo!

1. Řeč je pravým obrazem ducha. — 2. Velikost vesmíru neznáme. — 3. Dobře se vzděláváme, jestliže často čteme slavné a známé řeči starých spisovatelů. — 4. Velkou krásou květů jsme často dojímaní. — 5. Máš knihu, kde se vypravuje o slavném původu našeho města? — 6. Co víte o známé statečnosti starých Římanů? — 7. Čestný muž vždy hájí své náboženství. — 8. Krásné krajiny jsou často válkou ničeny. — 9. Řeči tvé (*oratio? lingua? sermo?*) nevěříme. — 10. V Čechách je velké množství krásných lesů.

18.

c) Substantiva na -s, -x.

Substantiva zakončená na -s nebo -x (což je vlastně spojení c-s, g-s) jsou většinou feminina (pokud neoznačují osoby mužské: *miles, dux, rex*).

1. Magna est laus militum antiquorum Romanorum. — 2. Agrī saepe tempestate vastantur. — 3. Virtūte virorum civitas crescit. — 4. Vivite cum virtute, nam virtus hominem firmat! — 5. Iudices iusti sunt boni legum custodes. — 6. Post longum bellum pax civitati grata est. — 7. Iustitia est prima lex civitatis. — 8. Vocēs virorum variae sunt. — 9. Milites cāram libertātem patriae cum summā fortitudine defendunt. — 10. Veritas semper vincit.

1. Duch zaslouženou (*pravou*) chválou roste. — 2. Děti jsou často i malou bouří (po)lekány. — 3. Zachovávejte vždycky zákony, neboť zákony je zachovávána obec. — 4. V noci slunce nevidíme. — 5. V létě noci nejsou dlouhé. — 6. Mnozí lidé zimu nemají rádi (*nemilují*). — 7. Pravda je dobrou vůdkyní života a učitelkou povinností. — 8. Ctnost jest pravým světlem života. — 9. Člověk se dává často klamati (*je klamán*) chytrou lstí. — 10. Je noc a na nebi svítí (*sg.*) měsíc a hvězdy.

19.

d) Substantiva rovnoslabičná; gen. pl. *-ium*.

Některá substantiva mají (na rozdíl od ostatních v III. deklinaci) v gen. pl. koncovku *-ium*. Jsou to t. zv. rovnoslabičná, t. j. ta, která mají v nom. a v gen. sg. týž počet slabik (což u jiných subst. nebývá: lēx — lēgis, mīlēs — mīlitis, ale: nāvis — nāvis, avis — avis).

Výjimky: Koncovku *-um* mají v gen. pl. substantiva:

patrēs — patrum, frātrēs — frātrum, mātērēs — mātrem, senēs — senum (rovněž: parentēs — parentum).

Konc. *-ium* mají v gen. pl. také substantiva, jež mají kmen zakončen skupinou souhlásek: urbs — urb-is — urbium, ars — art-is — artium.

Rovnoslabičná substantiva jsou většinou feminina.

1. Terra multīs arcibus ab hostibus dēfenditur. — 2. Multae avēs altē volant. — 3. Nōnnūllae urbēs Graecōrum sunt clārae factīs cīvium. — 4. Malum est, sī cīvēs cum cīvibus bellum gerunt. — 5. Clādēs hostium est saepe causa novī bellī. — 6. Mēnsis duodecima pars annī est. — 7. Militēs nostrī hostēs vincunt, clādēs hostium iam certa est. — 8. Nātūra est magistra et dux artium. — 9. Hostis magnum numerum nāvium parat. — 10. Aestāte et autumnō puerī libenter pōma carpunt.

1. Král vede válku v zemi nepřátelské (*nepřátel*) a vítězí. — 2. Velká je láska rodičů k dětem. — 3. V řádné (*dobré*) obci je velká vážnost starců. — 4. Hlasy ptáků jsou různé. — 5. Vojáci jsou slavní mnohými porážkami nepřátel. — 6. Na podzim a v létě je délka nocí různá. — 7. Smrt je jistá, hodina smrti nejistá. — 8. Loďstvo nepřátelské je malé, nepřátelé jsou našimi přemáháni. — 9. Máte mnoho ovcí? — 10. Čestní hoši vždy mluví pravdu.

20.

e) Neutra.

Neutra III. deklinace se skloňují jako ostatní substantiva, ale (jako všechna neutra) mají vždy akusativ roven nominativu; v nom. a akus. pl. mají *-a*; některá subst., jako zejména *mare* a *animal* mají v abl. sg. *-ī*, v nom. a v akus. pl. *-ia*, v gen. pl. *-ium*; vzory:

1. nōmen	nōmina	1. tempus	tempora
2. nōminis	nōminum	2. temporis	temporum
3. nōminī	nōminibus	3. temporī	temporibus
4. nōmen	nōmina	4. tempus	tempora
6. nōmine	nōminibus	6. tempore	temporibus

1. Multa nōmina cīvium Graecōrum et Rōmānōrum etiam nunc clāra sunt. — 2. Opera artium antīquārum pretiōsa sunt. — 3. Rīvī in flūmina, flūmina in maria influunt. — 4. In variis regiōnibus varia animālia vīvunt. — 5. E parvīs sēminibus saepe arborēs altae crēscunt. — 6. Iūre discipulī pūniuntur, sī male discunt. — 7. In scholā puerī multa carmina legunt et discunt. — 8. Miles magnum vulnus habet in pectore. — 9. In capite hūmānō multa sunt ossa. — 10. Ō tempora, ō mōrēs!

1. Vaše těla se otužují (*jsou posilována*) prací. — 2. V hlubokém moři žije mnoho druhů různých živočichů. — 3. Mnoho řek spěchá do moře. — 4. Přítel posílá dopis o své cestě. — 5. Praha je hlavní město Čech. — 6. Jaro za starých časů bylo věčné. — 7. Člověk převyšuje živočichy řečí a rozumem. — 8. Bouří jsou často lodí na širém (*hlubokém*) moři ničeny. — 9. O zvířatech se vypravuje mnoho povídek (*jsou vypravovány mnohé povídky*). — 10. Jest přísloví: Zdravá mysl v zdravém těle.

21.

Indicātīvus imperfecti.

Imperfektum vyjadřuje v latině minulý čas děje trvajícího nebo opěťovacího. V impf. podržují slovesa I. a II. konj. svůj znak (vocābam, dělēbam), ale slovesa III. a IV. konj. přibírají znak konj. II. (petēbam, audiēbam).

vocā-bam volal jsem (volával jsem);
vocā-bar byl jsem volán (voláván);

vocāre:

vocābam, vocābās, vocābat, vocābāmus, vocābātis, vocābant
vocābar, vocābāris, vocābātur, vocābāmur, vocābāminī, vocābantur

dělēre:

dělēbam, dělēbās, dělēbat, dělēbāmus, dělēbātis dělēbant

petere:

petēbam, petēbās, petēbat, petēbāmus, petēbātis, petēbant
audīre:

audiēbam, audiēbās, audiēbat, audiēbāmus, audiēbātis, audiēbant
esse:

eram, erās, erat, erāmus, erātis, erant

Časužte: legēbam numerābamque; labōrābam et monēbar; sī nihil sciēbam, tacēbam; laetus eram et sum! Dojte do imperfekta věty (pokud to lze) z cvič. 1 až 5, 12, 13!

1. Cōsulēs Rōmānī quotannis creābantur. — 2. Antīquīs temporibus Rōmānī multis populis imperābant. — 3. Amīcitiam semper servābam; itaque ab amīcīs amābar. — 4. Bellum gerēbātur; cīvēs ā duce ad arma vocābantur et contrā hostēs mittēbantur. — 5. Monēbāminī, quod nōn pārēbātis neque lēgēs servābātis. — 6. Nōnne aestāte in agrīs studiōsē labōrābātis? — 7. Apud Rōmānōs corpora mortuōrum aut cremābantur aut sepeliēbantur. — 8. Militēs Rōmānī nōtī erant fortitudīne et audāciā. — 9. Miserī erātis, quod saepe errābātis. — 10. Antīquīs temporibus apud Rōmānōs prīmus mēnsis annī erat Mārtius, secundus Aprīlis, tertius Maius; September erat septimus, Octōber octāvus, November nōnus, December decimus.

1. V létě jsme často bývali v lese. — 2. Císař Augustus spával sedm (*septem*) hodin. — 3. Římané vedli mnoho válek; a tak chrám Iānův býval zřídka uzavírán. — 4. Staří Germáni pole neobdělávali. — 5. Občané římské vždy ctili právo a zákony. — 6. Byla tmavá noc; měsíc ani hvězdy nesvítily. — 7. Co jsi dělal v městě? — 8. Rodiče měli radost (*byli veselí*), protože se děti dobře učily. — 9. Nepřátelům jsme nikdy nevěřili. — 10. Můj přítel byl ve velkém nebezpečí.

Opakování II.

1. Magna est laus virorum iustorum. — 2. Imago matris liberis semper cara est. — 3. Magna flumina ex parvis rivis crescunt. — 4. Iam antiquis Romanis multa maria nota erant. — 5. Amate, pueri puellaeque, sermonem patrium! — 6. Civitates nostrae bonis legibus reguntur. — 7. In nonnullis regionibus hiems est longa. — 8. Vulnera militum in pectore sunt honesta. — 9. Lux solis grata est hominibus, animalibus, herbis. — 10. Nomina feminarum in lingua Latina generis feminini sunt.

1. Římští konsulové byli často ve válkách vítězi. — 2. Části roku jsou: jaro, léto, podzim a zima. — 3. Původ velkých měst byl často malý. — 4. I semena velkých stromů jsou malá. — 5. Velká je krása našich řek, luk, polí a lesů. — 6. Zachovávejte vždy ve škole správný pořádek? — 7. Byla cesta vašich přátel dlouhá? — 8. Byl jsi chválen, protože jsi vždycky poslouchal slov rodičů. — 9. Učitel vypravoval žákům o krásných příkladech velké statečnosti. — 10. Dobří vojáci vždycky svého velitele poslechnou (*poslouchají*), nebezpečím nejsou lekáni; buď vítězí nebo jsou přemáháni.

22.

Adjektiva III. deklinace.

a) Jednovýchodná.

Adjektiva III. deklinace se skloňují jako substantiva téže deklinace, ale v abl. sg. mají *-ī*, v gen. pl. *-ium*; neutra mají v nom. a v akus. pl. *-ia*.

Výjimky: *pauper*, *dives* a *vetus* mají v abl. sg. *-e*, v gen. pl. *-um*, neutra v nom. a v ak. pl. *-a*; *memor* má v gen. pl. *-um*.

Adj. jednovýchodná mají v nom. sg. všech tří rodů totéž zakončení: (*vir*) *fēlix*, (*fēmina*) *fēlix*, (*verbum*) *fēlix*.

Skloňujte: *homō fēlix*; *puer audāx*, *vetus prōverbium*!

1. Si bene labōrābātis et studiōsē discēbātis, parentēs vestri fēlicēs erant. — 2. Graecī multās et pulchrās fābulās dē rēgibus infēlicibus nārrābant. — 3. Simplicia sunt verba vērītātis. — 4. Saepe legimus dē clārīs factīs audācium militum Rōmānōrum. — 5. In nostrā bibliothēcā pauperum est magna multitūdō novōrum librōrum. — 6. Aetāte aureā genus hūmānum sine lēgibus fēlix atque beātum erat. — 7. In marī ingentī magna multitūdō animālium vivit. — 8. Saepe in homine paupere bonus est animus, in dīvite malus. — 9. Apud Graecōs magna erat auctōritās virōrum sapientium. — 10. Est vetus prōverbium: Pār cum pārī iungitur.

1. Výkladem (*řeči*) moudrých mužů jsou hoši dobře vychováni. — 2. Někdy bývá život chudých šťastný a blažený, život bohatých ubohý. — 3. Čtli jsme ve škole o mravech starých Římanů.

- 4. Římští vojáci byli vždy pamětlivi staré slávy válečné (*války*).
 — 5. Buďte vždycky pamětlivi přátel! — 6. Někdy bývají trestáni nevinní místo vinných. — 7. Proč žijíš v srdci starou ránu? —
 8. Učitel často vypravuje o ušlechtilých dílech starých umělců. —
 9. Jsme zdraví, protože máme rádi prosté pokrmy. — 10. Stejná práva, stejné povinnosti.

23.

Participium praesentis.

Participium praesentis se tvoří od kmene praesentního s týmiž znaky, které jsou v ind. imperf.:

vocāns, dělōns, petōns, audiēns

a skloňuje se (ve většině případů) jako adjektiva III. deklinace. (Ale v abl. sg. má koncovku -e.)

Skloňujte: discipulus labōcāns, viola flōrēns, puella discēns, verbum pūniēns!

Participia jsou v latině velmi častá, v češtině je někdy rozvádíme větou, zpravidla vedlejší (*který, ač, tím že, ten kdo* a pod.).

1. Mōnstrāte viam errantī! — 2. Puellae bene labōrantēs ā magistrā laudantur atque amantur. — 3. Puerīs vērūm dicentibus hominēs semper crēdēbant et crēdunt. — 4. Puellae capita ōrnābant violīs flōrentibus. — 5. Bene monentī semper pārēte! — 6. Puer sedēns in arbore pōma carpēbat. — 7. Disputābāmus ambulāntēs. — 8. Discite, puerī; annī properant mōre fluentis aquae! — 9. Quid quaerentēs in urbem nostram venītis? — 10. Nihil agentēs male agere discitis.

1. Naše zahrada je plna kvetoucích růží. — 2. Ženy pomáhaly mužům (*podporovaly muže*) pracujícím na poli. — 3. Hoch běže do školy volal: „Milý příteli, máš úkol?“ — 4. Pozdravující přátele říkáme: „Buďte zdraví, přátelé!“ — 5. Co přináší posel přicházející z města? — 6. Hoši, učíte se básním, dobře se vzdělávají. — 7. Nepřátelé na ústupu (*ustupující*) pustošili pole a ničili města. — 8. Muži, kteří mají rádi (*milující*) vlast, byli vždy pamětlivi zákonů. — 9. Mlčíte, ačkoliv mnoho víte (*mnoho vědouce*). — 10. Tím, že dobře posloucháte (*dobře poslouchající*), učíte se dobře rozkazovati.

24.

Adjektiva III. deklinace.

b) Dvojvýchodná.

Některá z adjektiv III. deklinace jsou dvojvýchodná; mají pro neutrum jinou koncovku než pro oba ostatní rody, na př. *facilis*, *facilis*, *facile* (skloň. masc. a fem. jako *nāvis*, neutrum jako *mare*; ale v abl. sg. je vždy konc. -i).

Skloňujte: *labor facilis*; *cūra facilis*; *pēnsum facile*!

1. *Virī fortēs in pugnā vulnera nōn sentiunt.* — 2. *Miles grave vulnus habēbat in pectore.* — 3. *Multa opera veterum artificum immortalia sunt.* — 4. *Omnēs urbēs, omnia oppida, omnēs vici patriae nostrae pulchrī sunt.* — 5. *Vita brevis est, ars longa.* — 6. *Nōn sunt semper liberī parentibus similēs.* — 7. *Autumnō dulcia pōma in hortō nostrō carpēbāmus.* — 8. *Etiam gravia onera levia sunt, si grāta sunt.* — 9. *Quālis est animus et quāle corpus? Num corpus est immortāle, num animus mortālis?* — 10. *Quālis labor, tāle praemium.*

1. Jest tvůj úkol nesnadný? — 2. Jsou dnes všichni žáci ve škole? — 3. Byli jsme smutni, protože učitel nepřicházel. — 4. Latinští spisovatelé často popisují jedinečnou udatnost římských vojáků. — 5. Stručná a prostá je řeč člověka pravdu mluvícího. — 6. Za zlatého věku všechna pole byla společná, nebyla oddělována mezníky. — 7. Narodil jsem se (*jsem narozen*) v měsíci (*abl. časový, bez předložky*) dubnu. — 8. Pravým přátelům je všechno společné, radosti i bolesti. — 9. Novou povídku vypravuješ, všem ostatním nepodobnou. — 10. Krásné (věci) jsou vždy příjemné.

25.

Adjektiva III. deklinace.

c) Trojvýchodná.

Adverbia od adjektiv III. deklinace.

Některá adjektiva III. deklinace jsou trojvýchodná, mají pro maskulinum, femininum a neutrum tři různé koncovky, na př.: *celeber*, *celebris*, *celebre*.

Skloňujte *celeber* ve spojení se substantivy různých rodů!

Adverbia od adjektiv III. deklinace tvoří se od kmene koncovkou *-iter (-ter)*: *fēlix, fēlic-is — fēlic-iter; fort-is — fort-iter*; ale od příd. jmen zakončených v nom. sg. na *-ēns, -āns* koncovkou *-er*: *sapiēns — sapienter, ēlēgāns — ēlēganter*;

avšak *facilis: facile; difficilis: nōn facile; audāx: audācter*.

Jak se tvoří adverbia cd adjektiv I. a II. deklinace?

1. Multa oppida Siciliae quondam celebra erant. — 2. In regiōnibus nostris hiemēs nōn sunt ācrēs. — 3. Militēs mente alacri ad arma currunt et fortiter pugnam committunt. — 4. Patrēs graviter laborantēs pānem liberis parant. — 5. Quā dē causā frātrī tam breviter respondēs? — 6. Puerī facile corriguntur, senēs nōn facile sententiam mūtant. — 7. Scriptōrēs Rōmānī pulchrē et ēlegantem mōrēs veteris populī Rōmānī dēscribunt. — 8. Vēre avēs suāviter cantant, hieme tacent. — 9. Vir honestus patriam semper diligenter custōdit et audācter dēfendit. — 10. In silvā ambulāns forte amicum vidē.

1. Podporujte vždy přátele rychlou pomocí! — 2. Po dlouhé cestě šťastně přicházíme do vašeho města. — 3. Jestliže lehce chybuješ, jsi napomínán; těžké chyby jsou přísně trestány. — 4. Lehce jste břemeno nesli, protože jste (je) rádi nesli. — 5. Vojáci prudce bojovali, nepřátelé rychle ustupovali. — 6. Moudře žítí znamená (*jest*) skromně žítí. — 7. Uboze a nešťastně žijí všichni, kdo nic nedělají (*všichni nic nedělající*). — 8. Slunce pro všechny (*všem*) stejně svítí. — 9. Kdo z žáků (*genit. bez předl.*) se narodil v měsíci říjnu? — 10. Snadno dáváme rady nemocným, jestliže jsme zdraví.

26.

Dēclinātiō IV.

K IV. deklinaci patří několik substantiv s kmenovou hláskou *-u-*. Skloňují se podle vzoru *currus* (maskulina; ale *manus* je femininum!) a podle vzoru *cornū* (neutra).

1. currus	currūs	1. cornū	cornua
2. currūs	curruum	2. cornūs	cornuum
3. curruī	curribus	3. cornū	cornibus
4. currum	currūs	4. cornū	cornua
6. currū	curribus	6. cornū	cornibus

Skloňujte: *currus bonus; manus hūmāna; gelū acre!*

1. Caesaris militēs exercitum hostium semper impetū ācri fugābant. — 2. Num mē vinciis cursū? — 3. Bonī magistrātūs diligenter lēgēs custōdiunt. — 4. Terra multōs fructūs hominibus dat. — 5. Multae nātiōnēs senātui Rōmānō honōrem tribuēbant. — 6. Varii sunt cāsūs hominum. — 7. Quot passūs sunt ex urbe in oppidum vestrum? — 8. Manibus labōrāre dūrum est. — 9. Genū est pars corporis hūmāni. — 10. Magnō gelū saepe fructūs in hortis dēlentur.

1. Římané volili úředníky každoročně. — 2. Krátký je běh života lidského. — 3. Vojevůdce dával vojákům znamení rohem. — 4. Lehké vozy jedou (*běží*) rychle. — 5. V přístavě jsme viděli mnoho lodí. — 6. Četl jsem knihu o běhu měsíce a hvězd. — 7. Různé jsou tvary rohů zvířat. — 8. U Římanů bývala (*byla*) jízda na křídlech. — 9. Nepřátelé připravují marně již pátý útok. — 10. Ruka ruku myje.

27.

Dēclinātiō V.

K páté deklinaci patří několik substantiv s kménovou hláskou -ē-; vzory:

1. rēs	rēs	1. diēs	diēs
2. rēi	rērum	2. diēi	diērum
3. rēi	rēbus	3. diēi	diēbus
4. rēm	rēs	4. diēm	diēs
6. rē	rēbus	6. diē	diēbus

Skloňujte: *rēs pública; diēs clārus; diēs noxque!*

1. Spē fallāci hominēs saepe falluntur. — 2. Concordiā rēs parvae crēsunt. — 3. Parvae rēs sunt saepe causa rērum magnārum. — 4. Varii sunt cāsūs rērum hūmānārum. — 5. Longitūdō diērum et noctium omnibus temporibus annī pār nōn est. — 6. Hōra est vicēsimā quārta pars diēi. — 7. Prīma aciēs exercitūs hostium facile ā nostris vincitur. — 8. Hieme ripae flūminum glaciē iunguntur. — 9. Quā rē hominis spīritus fīrmātur? — 10. Quārē carmina nostri amīci nōn laudās?

1. Ve všech věcech, dobrých i zlých, zachovejte klidnou mysl! — 2. Velká byla vážnost zákonů a úřadů v starém státě římském. — 3. Zachovejte věrnost přátelům i v neštěstí! — 4. V štěstí buďte pamětliv

lidského osudu a podporuj nešťastné! — 5. Neznáme příčinu a původ mnohých věcí. — 6. Vojáci plni důvěry bojovali statečně v prvním šiku. — 7. Den je třicátá nebo jedenatřicátá část měsíce. — 8. V létě jsou dny dlouhé, noci krátké. — 9. Dobří vojáci nikdy nezklamou důvěru vojevůdce. — 10. Mnozí spisovatelé v knihách krásně a jasně vykládají o přírodních vědách.

28.

Stupňování adjektiv a adverbíí.a) *-ior, -issimus*.

1. Adjektiva: Komparativ všech adjektiv se tvoří od kmene příponou *-ior* pro masc. a fem., *-ius* pro neutrum; skloňuje se podle vzorů III. deklinace; v abl. sg. má vždycky *-e*, v gen. pl. *-um*, v nom. a v akus. pl. neuter *-a*. Superlativ se nejčastěji tvoří od kmene příponou *-issimus, a, um*.

*clārus — clārior (clārius) — clārissimus, a, um**fortis — fortior (fortius) — fortissimus, a, um*

2. Adverbia: Komparativ se tvoří od kmene přidav. jmen příponou *-ius*, superlativ příponou *-issimē*.

*clārus: clārē — clārius — clārissimē**fortis: fortiter — fortius — fortissimē*

Pozn.: Superlativ bývá v latině velice častý, vedle významu superlativu má i význam elativu; tu překládáme pomocí našeho výrazu *velmi, velice* s adj. nebo s adv.: *clārissimus — velice slavný, setēriissimē — velmi přímě*.

1. Věre diēs longiōrēs sunt quam hieme, aestāte sunt longissimī. — 2. Patriae iūra sānctiōra sunt quam iūra amicitiae. — 3. Mēsis Februārius est brevior Iānuāriō (quam Iānuārius).*) — 4. Tua cōsilia sunt omnibus lūce*) clāriōra. — 5. Quis vivit fēlicius quam homō diligenter labōrans et fructūs labōris vidēns? — 6. Autumnō nōnnūllae avēs regiōnēs nostrās relinquunt et in terrās calidiōrēs migrant. — 7. Cicerō erat clārissimus omnium ōrātōrum Rōmānōrum.***) — 8. Quid est sermōne patriō dulcius? — 9. Věre hominēs laetissimī sunt. — 10. Antīquīs temporibus puerī sevērissimē educābantur.

1. Spisovatelé řečtí byli slavnější než římstí. — 2. V přístavu je loď bezpečnější než na širém moři. — 3. Vaši rodiče jsou nejšťastnější,

*) Abl. srovnávací, *abl. comparativus*.**) Gen. celkový, *gen. partitivus*. Srv. cv. 25, čes. v. 9!

jestliže jste zdraví a dobře se učíte. — 4. Sokrates byl nejmoudřejší ze všech Řeků. — 5. Nejbohatší lidé nebývají nejšťastnější nebo nejslavnější. — 6. Kde žije člověk šťastněji než ve (své) vlasti? — 7. Mnozí obchodníci řečtí byli velmi chytří. — 8. Muži velmi učení odpovídají často velmi skromně. — 9. V staré Italii bylo veliké množství velmi pevných hradů. — 10. Protože žák nic neuměl (*nevěděl*), odpovídal velmi stručně (*krátce*).

29.

Stupňování adjektiv a adverbii.

b) *-rimus, -limus*.

Adjektiva zakončená v nom. sg. mask. na *-er* tvoří superlativ koncovkou *-rimus* (u adv. *-rimē*):

miser — *miserrimus*, 3, (*miserrimē*); *acer* — *acerrimus*, (*acerrimē*);

adjektiva *facilis* (*difficilis*), *similis* (*dissimilis*) a *humilis* tvoří superlativ koncovkou *-limus* (u adv. *-limē*):

facilis — *facillimus*. (*facillimē*).

Pozn.: *vetus* — *vetustior*, (*-ius*) — *veterrimus*.

1. In libris veterum scriptorum Graecorum et Romanorum pulcherrima exempla patriae amoris, fortitudinis, virtutis invenimus. — 2. Avis similis est avi, ovis ovi; ovum ovo simillimum. — 3. Equus est celer, ventus celerior, lux celerrima. — 4. Facillimi labores non sunt semper gratissimi. — 5. More veterum Graecorum et Romanorum erant elegantes, barbarorum aspermi. — 6. Praga est omnium urbium nostrarum celeberrima. — 7. Pauperrimi et humillimi saepe sunt beatiore quam divitissimi. — 8. Liberis interrogantibus saepe difficillime parentes respondent. — 9. Utilissime patriae servitis, pueri, si bene parere discitis. — 10. Omnes avari miserrime vivunt.

1. Oči některých ptáků jsou velmi bystré. — 2. Sestry jsou často bratrům velmi nepodobny. — 3. Začátky mnohých věcí bývají často velmi nesnadné. — 4. Velmi proslulá jsou díla starých řeckých umělců. — 5. Skromnost je nejkrásnější ozdobou žakovou. — 6. Město Řím bylo nejslavnější a nejkrásnější ze všech měst italských (*Italie*). — 7. Za nejstarších dob měli Řím (v moci) králové. — 8. Špatnými příklady se hoši velmi snadno kazí. — 9. Nejužitečnější práce nebývá vždycky nejtěžší. — 10. Poněvadž se blížila bouře, pospíchali jsme všichni velmi rychle do města.

30.

Stupňování nepravidelné a opisné.

a) Jako ve všech jazycích, i v latině nejčastěji užívaná adjektiva a adverbia mají stupňování nepravidelné; jsou to:

adjektiva:

bonus melior(-ius) optimus
malus peior (peius) pessimus
magnus maior(-ius) māximus
parvus minor(-us) minimus
multī plūrēs plūrimī

adverbia:

bene melius optimē
male peius pessimē
(magnopere) magis māximē
(parum) minus minimē
multum plūs plūrimum

b) Adjektiva I. a II. deklinace, jejichž kmen je zakončen samohláskou, mají stupňování t. zv. opisné, (jaké je v některých moderních jazycích), pomocí *magis* a *māximē*:

vari-us magis varius māximē varius
pi-ē magis piē māximē piē

1. Terra minor est quam sōl, maior quam lūna. — 2. Audi multa, optima elige! — 3. Exempla sunt meliōra quam verba; exemplis et pessimī hominēs saepe corriguntur. — 4. Quamquam hostis plūrēs militēs habet, virtūte exercitūs nostrī facillimē vincitur. — 5. Amīcī infidēlēs peiōrēs sunt quam ācerrimī inimīcī. — 6. Hominēs infēlicēs sunt magis piī quam fēlicēs. — 7. Sāl omnibus in terrā vīventibus māximē necessārius est. — 8. Manūs hūmānae ad permultōs labōrēs māximē idōneae sunt. — 9. Parentēs tuī laetissimī sunt, quod saepe māximē ēgregiē omnium discipulōrum in scholā respondēs. — 10. Nōn-nūllī hominēs ad summam senectūtem in optimā valetūdine vīvunt.

1. Afrika je větší než Evropa, ale menší než Asie. — 2. Většině vojáků válka je milejší než mír. — 3. Poslouchám vždycky bratra, protože je starší a rozumnější. — 4. Naši předkové vedli často války, ale raději žili v míru a obdělávali pole. — 5. Lepší jsou krásné příklady než nejkrásnější slova. — 6. Nic není lidem potřebnější než vzduch a slunce (*abl. compar.!*). — 7. Ve vodě žijí nejrozmanitější druhy živočichů. — 8. Jste všemi chváleni, protože jste velmi pilně a velmi pečlivě pracovali. — 9. Pravý přítel přítele neopustí ani (*i*) ve věcech nejméně jistých. — 10. Často lidé nejtěžšími pracemi připravují šťastnější život potomkům.

Opakování III.

1. In rebus secundis homo plures amicos habet quam in rebus adversis. — 2. Magna est laus militum pro patria fortiter pugnantium. — 3. Romani in theatro clamabant: „Pulchre, bene, recte!“ — 4. Calidis diebus aestatis umbra arborum omnibus suavis est. — 5. Multa animalia homine celeriora sunt. — 6. Cives boni semper legibus diligentissime parent. — 7. Antiquis temporibus in Bohemia rex erat e familia regis natu maximus. — 8. Viri ad multos labores magis idonei sunt quam senes. — 9. Nihil est magis dubium quam belli fortuna. — 10. Fortes fortuna (iuvat).

1. Vše lidské je smrtelné. — 2. Jste-li bohatí, buďte pamětliví chudých a nešťastných! — 3. Jméno římského senátu bylo u všech národů velmi slavné. — 4. Hodina jest část dne, den jest část měsíce a měsíc část roku. — 5. Běh lidských věcí je nejistý. — 6. Vojáci statečně a odvážně bojující chrání (*hájí*) naše města, městečka a vesnice. — 7. Cesta k slávě je velmi nesnadná. — 8. Nad myšlenku nic není rychlejší. — 9. Duše lidská je často tělu velmi nepodobná. — 10. Počátky mnohých velmi slavných a velmi velkých měst byly často marně hledány.

31.

Futūrum I.

a) I. a II. konjugace; *esse*.

Budoucí čas první (tempus futūrum primum) se tvoří dvěma různými způsoby. U sloves I. a II. třídy příponou *-bō*, při čemž slovesa podržují svůj praes. kmenový znak:

vocāre:		dēlēre:		esse:
vocābō	vocābor	dēlēbō	dēlēbor	erō
vocābis	vocāberis	dēlēbis	dēlēberis	eris
vocābit	vocābitur	dēlēbit	dēlēbitur	erit
vocābimus	vocābimur	dēlēbimus	dēlēbimur	erimus
vocābitis	vocābimini	dēlēbitis	dēlēbimini	eritis
vocābunt	vocābuntur	dēlēbunt	dēlēbuntur	erunt

Dejte do futura věty z eviř. 1—6! — Časujte: *labōrābam, labōrō, labōrābō; nunc pāreō, brevī tempore imperābō!*

1. Si bene labōrābis, ab omnibus laudāberis. — 2. Ut salūtābitis, ita salūtābimini. — 3. Dē virtūte et modestiā veterum Rōmānōrum

omnibus saeculis nārrābitur. — 4. Hominēs fēlicēs semper multōs amīcōs numerābunt. — 5. Multa et pulcherrima in nostrā urbe vidēbitis. — 6. Vēre omnēs flōrēs in prātīs, in hortīs, in silvīs flōrēbunt. — 7. Nōn timēbō, sī ā iūdice iūstō iūdicābor. — 8. Sī bene labōrābitis et modestī eritis; omnibus cārī eritis. — 9. Cūrae vestrae levābuntur, sī amīcī aderunt. — 10. Num amīcō in calamitāte dēeris?

1. Hvězdy nikdy nespočítáme. — 2. Kdy přineseš do školy novou knihu? — 3. Slovy rodičů jsme vždy byli posilováni a budeme posilováni. — 4. Čestní muži nebudou nikdy nebezpečím od povinnosti odstrašeni. — 5. Čím budou všichni dobří lidé dojati (*pohnuti*)? — 6. Jak se budete ptát, tak budeme odpovídat. — 7. Sláva starého národa řeckého nebude věkem zničena. — 8. Budou-li žáci chybovati, budou učitelem napomínáni. — 9. Dobrymi občany budeme, budeme-li pamětlivi zákonů. — 10. Budeme smutni, budete-li zítra nepřítomni.

32.

Futūrum I.

b) III. a IV. konjugace.

U sloves tř. III. se tvoří futurum znakem *ē* (nebo *ě*), který nastupuje před příponou místo jiné samohlásky; u IV. konjugace je tu znak *iē* (n. *iě*). Jen 1. os. sg. se končí u III. tř. na *-am*, u IV. na *-iam*: žádáme — *petimus*, budeme žádati — *petēmus*, slyšíme — *audīmus*, budeme slyšeti — *audiēmus*.

petere:

audire:

petam	petar	audiam	audiar
petēs	petēris	audiēs	audiēris
petet	petētur	audiet	audiētur
petēmus	petēmur	audiēmus	audiēmur
petētis	petēmini	audiētis	audiēmini
petent	petentur	audient	audientur

Časujte: *regar regarque* (2. os. sg. ?); *videbo et audiam*! Dejte do futura věty z cvič. 12 a 13!

1. Amīcīs semper crēdēmus et fīdem servābimus. — 2. Legēmus in pāginā duodēquīnquāgēsīmā. — 3. Discētisne libenter linguam Latīnam? — 4. Quandō amīcus noster in scholam veniet? Nōnne iam valet? — 5. Quā rē liberī optimē ēducābuntur atque ērudientur? — 6. Nōn semper ā parentibus alēmini et vestiēmini, sicut nunc alimini

et vestīminī. — 7. Hominēs pigrī et nihil agentēs iūre pūnientur. — 8. Fallēris, sī omnia crēdēs. — 9. Brevī tempore plūra dē amīcīs vestrīs audiētis. — 10. Militēs nōn vincentur, nam ā duce fortī prūdentīque dūcuntur.

1. Je noc; budeme spāti. — 2. Básně starých básníků byly, jsou a budou vždy čteny. — 3. Kdy napíšeš dopis o své cestě? — 4. Slzami a klamnými slovy špatných lidí nebudeme obměkčeni. — 5. Čestní hoši budou vždycky mluvit pravdu. — 6. Budeme-li žítí ctnostně (*s ctností*), všemi budeme milováni. — 7. Svorností občanů bude nejlépe vlast hájena a strážena. — 8. Slovy hloupého člověka se nedám uraziti (*nebudu uražen*). — 9. Jestliže zanedbáváte malé (*věci*), velké ztratíte. — 10. Co budete dělati zítra v městě?

33.

Numerālia cardinālia. (Číslovky základní.)

Zopakujte číslovky řadové (cvič. 10, 11, 14)!

1 ūnus, a, um	13 trēdecim	28 duodētrīgintā
2 duo, duae, duo	14 quattuordecim	29 undētrīgintā
3 trēs, ēs, ia	15 quīndecim	30 trīgintā
4 quattuor	16 sēdecim	
5 quīnque	17 septendecim	40 quadrāgintā
6 sex		50 quīnquāgintā
7 septem	20 vīgintī	60 sexāgintā
8 octō	18 duodēvīgintī	70 septuāgintā
9 novem	19 undēvīgintī	80 octōgintā
10 decem	21 vīgintī ūnus (a, um)	90 nōnāgintā
11 undecim	22 vīgintī duo (ae, o)	100 centum
12 duodecim	23 vīgintī trēs (ia)	

Skloňují se jen číslovky od 1 do 3, ostatní jsou nesklonné.

ūnus	ūna	ūnum	duo	duae	duo	trēs	trēs	tria
	ūnūs		duōrum	duārum	duōrum			trium
	ūnī		duōbus	duābus	duōbus			tribus
ūnum	ūnam	ūnum	duōs	duās	duo	trēs	trēs	tria
ūnō	ūnā	ūnō	duōbus	duābus	duōbus			tribus

V latině mají základ. číslovky platnost adjektiv: *decem frātrēs* — deset bratři.

Skloňujte: *ūnus labor, ūna urbs, ūnum oppidum; duo virī, duae sēminae, duo verba; trēs librī, trēs pugnae, tria bella; quattuor carmina; decem nāvēs!*

1. Amīci sunt ūnus animus in duōbus corporibus. — 2. $\bar{E}$ duōbus malis minus ēlige! — 3. In tribus hōrīs frāter veniet et omnia nār-rābit. — 4. Septem erant rēgēs Rōmānī. — 5. Māter nār-rābat parvō filiō fābulam dē rēge et tribus filiīs. — 6. Soror mei amīci quīnque annīs maior est. — 7. Cottīdiē sex hōrās in scholā maneō, duās discō, trēs ambulō aut lūdō, octō hōrās dormiō. — 8. Iānuārius trīgintā ūnum diem habet, Februārius duodētrīgintā aut undētrīgintā. — 9. In nostrā classe sunt undēquadrāgintā discipulī. — 10. In meā biblio-thēcā sunt centum nōnāgintā quīnque librī; pater meus multō maiōrem bibliothēcā habet.

1. Člověk má dvě oči, dvě uši, dvě ruce a dvě nohy. — 2. Raději (*spíše*) věříme jednomu oku než dvěma uším. — 3. Dvěma věcmi se uchovává stát: statečností a svorností. — 4. V naší třídě jsou jedny dveře a čtyři okna. — 5. Žil jednou jeden král; měl tři dcery a jednoho syna. — 6. Hlavní město naší země se dělí na 19 čtvrtí. — 7. Měsíc má třicet nebo jedenatřicet dní, den má 24 hodin. — 8. Mému otci je 41 let, matce 36, dědečkovi 68. — 9. Kolik je ti let? Jedenáct. — 10. Naše zahrada je vzdálena (*abesse*) od školy 192 kroky.

34.

a) Prōnōmina persōnālia et prōnōmen reflexīvum.

Zájmena osobní a zájmeno zvrtné.

b) Prōnōmina possessīva. Zájmena přivlastňovací.

a) 1. ego	1. tū	1. —	1. nōs	1. vōs
2. mei	2. tuī	2. suī	2. nostrī (nostrum)	2. vestrī (vestrum)
3. mihī	3. tibī	3. sibī	3. nōbīs	3. vōbīs
4. mē	4. tē	4. sē	4. nōs	4. vōs
6. mē	6. tē	6. sē	6. nōbīs	6. vōbīs

b) meus, tuus, suus; noster, vester

Tvarů *nostrum*, *vestrum* se užívá jen v spojení: *quis*, *nēmō*, *nullī*: *vestrum*, *nostrum*; zájmena zvrtného možno užít v latině, jen jde-li o třetí osobu!

Pozn.: so mnou *mēcum*, s tebou *tēcum*, s sebou *sēcum*;
s námi *nōbīscum*, s vámi *vōbīscum*.

1. Quandō mihi respondēbis? Iam diū respōnsum tuum exspectō. — 2. Sī semper vērūm dīcis, omnēs hominēs tibi semper crēdent. — 3. Nōn tibi nātus es, sed patriae et tuīs. — 4. Hqmō sapiēns semper omnia sua sēcum portat. — 5. Sī tū memor es meī, et ego semper erō tuī memor. — 6. Quis nostrum numquam errābit? — 7. Stultus solum dicit: „Sapientior sum tē.“ — 8. In vōbīs, puerī, spēs patriae sita est; ā vōbīs patria multa exspectat. — 9. Brevī tempore mē vidēbitis aut dē mē audiētis. — 10. Aderitisne nōbīs in difficilī officiō nostrō?

1. Buďte pamětlivi rodičů tak, jako rodiče jsou vždycky pamětlivi vás. — 2. Kdo z vás nezná krásu naší země? — 3. Práví přátelé budou s námi ve všech nebezpečích. — 4. Proč chválíte své knihy? Nejsou lepší než naše. — 5. Budete-li se dobře učit (*partic.*), způsobíte (*připravíte*) radost sobě i svým rodičům. — 6. V nebezpečí nebudeme pamětlivi sebe, nýbrž svých. — 7. Získávejte si přátelství lidí nejlepších! — 8. Haj se svými činy, nikoliv slovy! — 9. Lidé stěhující se z města nesli s sebou všechno nejpotřebnější. — 10. Dnes mně, zítra tobě.

35.

Prōnōmen interrogātivum (zájm. tázací) *quī? quae? quod?*

Prōnōmen dēmōnstrātivum (zájm. ukazovací) *is, ea, id.*

Prōnōmen relātivum (zájm. vztažné) *quī, quae, quod.*

1. quī?	quae?	quod?	1. is	ea	id
2.	cuius?		2.	eius*)	
3.	cui?		3.	ei	
4. quem?	quam?	quod?	4. eum	eam	id
6. quō?	quā?	quō?	6. eō	eā	eō
1. quī?	quae?	quae?	1. iī	eae	ea
2. quōrum?	quārum?	quōrum?	2. eōrum	eārum	eōrum
3.	quibus?		3.	iīs	
4. quōs?	quās?	quae?	4. eōs	eās	ea
6.	quibus?		6.	iīs	

*) Vysl.: ejjus.

1. Ad quod flūmen Praga sita est? — 2. Dē quibus hominibus saepissimē audīmus? — 3. Magister interrogat, discipulī ei*) respondent. — 4. Cūr nōndum librum habēs? — Emam eum crās. — 5. Carmina poētārum nostrōrum pulcherrima sunt; legite ea saepe! — 6. Sunt multa animālia, quae oculīs nōn vidēmus. — 7. Multī erant populī, quibuscum**) Rōmānī bella gerēbant. — 8. Facile ignōscimus ei, quem vērē amāmus. — 9. Ea libenter crēdimus, quae nōbīs placent. — 10. Quō plūrēs amīcōs homō habet, eō est fēlicior.

1. Jak (*kterým způsobem*) budete nejmilejší rodičům a učitelům? — Budete-li se dobře učit a budete-li skromní. — 2. Kterí živoucí lidé jsou lidem nejužitečnější? — 3. Nejčastěji bývají chváleni lidé, kteří nejméně chválu očekávají. — 4. Mnohé jsou básně, v nichž básníci vypravují o zlatém věku. — 5. Máme na zahradě mnoho stromů, z nichž (*gen.*) jeden je 18 stop (*akus.****) vysoký. — 6. Přítel je nemocen, již mnoho dní (*akus.*) nepřichází do školy. Pošlete mu dopis! — 7. Lidé jenom sebe pamětliví jsou velmi ubozí; nikdo je nemá rád, nikdo jim nevěří. — 8. Ta obec je pevná, v níž občané poslouchají zákonů. — 9. Vypravuj nám všechno, co o té věci víš! — 10. Čím je léto delší, tím je nám milejší.

36.

Prōnōmina dēmōnstrātīva hīc, haec, hōc; ille, illa, illud.

1. hīc	haec	hōc	1. ille	illa	illud
2.	huius		2.	illius	
3.	huic		3.	illī	
4. hunc	hanc	hōc	4. illum	illam	illud
6. hōc	hāc	hōc	6. illō	illā	illō
1. hī	hae	haec	1. illī	illae	illa
2. hōrum	hārum	hōrum	2. illōrum	illārum	illōrum
3.	hīs		3.	illīs	
4. hōs	hās	haec	4. illōs	illās	illa
6.	hīs		6.	illīs	

Skloňujte: *hic vir, haec laus, hoc mare; homo ille, fabula illa, proverbium illud!*

1. Caesar et Cicerō clārissimī scrīptōrēs erant; librī hōrum vīrōrum etiam hīs temporibus leguntur. — 2. Haec cōnsilia nōbīs

*) Záj. ukazovací *is* nahrazuje v lat. i zájm. osobní 3. os.: *videō eam* — vidím tu, vidím ji.

) Srv. pozn. na str. 35! — *) Akus. mřry.

placent. — 3. Hōc modō facile omnēs superābis. — 4. Sī haec verba vĕra sunt, brevī tempore clārus eris. — 5. Hāc aestāte tempestātēs crēberrimae erant. — 6. Ōlim in terrā aetās aurea erat; illĕ tempore tellūs hominibus omnia sine labōre dabat. — 7. Tempora mūtantur et nōs mūtāmur in illis. — 8. Graecī et Rōmānī erant populī clārissimī; illī artibus cēterōs superābant, hī glōriā bellī nōti erant. — 9. Cūr his hominibus omnia dās, illis nihil? — 10. Fortūna est mōbilis; modō huic, modō illi favet.

1. Proč o této věci nic neříkáš? — 2. Budeš-li číst tuto knihu, mnoho se nasměješ. — 3. Ačkoliv jsme k vám často chodili, v tomto lese jsme nikdy nebyli. — 4. Kteří z těchto (*gen.*) básníků jsou v dnešních (*v těchto*) dobách nejvíce čtení? — 5. Tato tvá povídka je již všem známa. — 6. Velmi známé je ono (příslloví): Zdravá mysl v zdravém těle. — 7. Hloupý člověk věří hned tomu (*ak. n. sg.*), hned onomu; brzy chválí to, brzy ono. — 8. Učitel naše úkoly opravuje; práci těchto chválí, oněch kárá. — 9. Proč sem přicházíte? Zde nic nenajdete. — 10. V městě byl velký požár; muži běhali brzy sem, brzy tam, ženy plakaly, děti křičely.

37.

Prōnōmina indēfīnīta. (Zájmena neurčitá.)

aliquis, aliquid; quidam, quaedam, quoddam; omnīs, is, e; nēmō; nūllus, a, um; nihil.

1. quīdam	quaedam	quoddam	1. quīdam	quaedam	quaedam
2.	cuiusdam		2. quōrundam	quārundam	quōrundam
3.	cuidam		3.	quibusdam	
4. quendam	quandam	quoddam	4. quōsdam	quāsdam	quaedam
6. quōdam	quādam	quōdam	6.	quibusdam	

1. nēmō	1. nūllus, a, um	1. nihil
2. nūllīus	2. nūllius	2. nūllīus reī
3. nēminī	3. nūllī	3. nūllī reī
4. nēminem	4. nūllum, am, um	4. nihil
6. nūllō	6. nūllō, ā, ō	6. nūllā rē

Aliquis a aliquid se skloňují jako *quis? quid?* (cv. 3!). Po některých spojkách se užívá tvarů jednoduchých (*sī quid, num quis*).

Skloňujte: *poēta quīdam; nūllum officium!*

1. Fortūna alicui dat multa, alicui nihil. — 2. Homō sānus semper aliquid agit, semper dē aliquā rē cōgitat. — 3. Semper sumus laetī, sī quis ad nōs venit. — 4. Quaeritisne aliquid? — 5. Sī quid dē hāc rē scīs, nārrā nōbīs. — 6. Iam antīquī scribēbant dē quibusdam animālībus in aquā vīventibus, quae oculīs nōn vidēmus. — 7. Vīta nūllius hominis cūrīs et dolōribus libera est. — 8. Avārus nūllius memor est, nēminī crēdit, nēminem amat, ā nūllō colitur. — 9. Nihil est ab omnī parte beātum. — 10. Apud antīquōs Rōmānōs nūllī rei maior honor tribuēbātur quam aetātī.

1. Jestliže někdo neposlouchá zákonů, je právem trestán. — 2. Schází dnes někdo z vás? — 3. Ve škole se stále něčemu novému (*něco nového*) učíme. — 4. Jestliže něco nevíme, ptáme se (svého) učitele. — 5. Vypravuješ o kterýchsi lidech, kteří nikomu z nás nejsou známi. — 6. Čtli jsme povídku o kterémsi králi, který nemiloval nic než (*nihil nisi*) zlato. — 7. Ne každému člověku přeje osud stejně (*stejným způsobem*). — 8. Nikomu nemáme býti více vděční než matce. — 9. Ten člověk se nikým nedá poučiti (*není poučován*), ničím se nedá napomenouti. — 10. Život lidem nic bez velké práce nedává.

Opakování IV.

1. Gloriam veteris populi Romani nulla aetas delebit. — 2. Numquam omnes omnia sciemus. — 3. Semper dico, quae vera sunt, sed non narrabo omnia omnibus. — 4. Quo plura homines habent, eo plura petunt. — 5. Carus est nobis is, quocum amicitia iungimur. — 6. Avus meus octoginta duos annos natus est; triginta tribus annis maior est quam pater meus. — 7. Nulla re melius docemur quam exemplis. — 8. Aliquis dicet: „Quid ad me?“ — 9. Cuius regio, eius religio. — 10. S. V. B. E. E. V. (Si vales, bene est, ego valeo.)

1. Co koupíte (svému) otci v městě? — 2. Přijde k nám zítra s tebou tvůj bratr? — 3. Buďte pamětlivi toho, co vám dnes řeknu. — 4. Toto nikdo z nás nevěděl. — 5. Vždy mi bude milá vzpomínka na vás (*gen.*), vám všem budu vždy vděčný. — 6. Nejstatečnější budete, budete-li sebe přemáhati. — 7. Jsou tato tvá slova pravdivá? — 8. Demosthenes a Cicero byli dva nejslavnější řečníci staré doby; vlastní tohoto byla Itálie, onoho Řecko. — 9. Kdo je všemi milován a ctěn? — Kdo nikdy nezanedbává své povinnosti. — 10. Cti otce svého a matku svou!

Coniunctivus imperfecti.

Konjunktiv imperfekta, který překládáme do češtiny obyčejné kondicionálem (*by*), tvoří se od infinitivu příponami *-m*, *-s*, *-t* atd. (viz *era-m*, *erā-s*, atd.):

vocāre: *vocārem* (volal bych), *vocārer* (byl bych volán)

dēlēre: *dēlērēs* (ničil bys)

petere: *peterēmus* (žádali bychom)

audīre: *audīrent* (slyšeli by)

esse: *esset* (byl by)

<i>vocārem</i>	<i>vocārēs</i>	<i>vocāret</i>	<i>vocārēmus</i>	<i>vocārētis</i>	<i>vocārent</i>
<i>vocārer</i>	<i>vocārēris</i>	<i>vocārētur</i>	<i>vocārēmur</i>	<i>vocārēmini</i>	<i>vocārentur</i>

Dejte do konj. imperf. cvič. 1, 2, 4, 12, 13!

a) volal bych *vocārem*; neničil by: *nōn dēlēret* (záporka: *nōn*);

b) kéž bys slyšel: *utinam audīrēs*; kéž bys neříkal: (*utinam*) *nē dīcerēs* [při vyjádření přání záporka: (*utinam*) *nē*].

1. *Hunc equum numquam emerem.* — 2. *Libenter piscēs captārem, sed in hōc flūmine nūlli sunt.* — 3. *Utinam pater nōbiscum esset!* — 4. *Cūrae nostrae levārentur.* — 5. *Utinam nē superbī essētis!* — 6. *Sī diligenter labōrārēs, ā nūllō castigārēris.* — 7. *Sī vōs amīcōs iuvārētis, amīci vōbīs in periculō semper adessent.* — 8. *Sī nihil agerēs, male agere dīcerēs.* — 9. *Nihil scīrēmus, nisi ā cēterīs hominibus discerēmus.* — 10. *Utinam vesper iam adesset!*

1. Nevěděl jsem, co bych tomu člověku odpověděl. — 2. Rádi bychom vás chválili, ale ničím si chvály nezasloužíte. — 3. Kéž by naše rodina byla vždycky šťastna, kéž bychom byli všichni stále zdraví. — 4. Kdybys nepracoval ve škole, musil bys (*byl bys po-vinen*) pracovat na poli. — 5. Přišli byste k nám, kdybyste něco nového věděli? — 6. Lépe bys jednal, kdyby ses raději bránil svými činy než slovy. — 7. Paměť by se zmenšovala, kdybyste ji denně necvičili. — 8. Tebe bych nikdy neopustil, tobě vždycky věrnost zachovám. — 9. Kdybyste čtli tyto básně, jistě by se vám líbily. — 10. Kdo by se nesmál, kdyby toto slyšel (*partic.!*)?

39.

Coniunctivus praesentis.

Konjunktiv praesentis nemá obdobného tvaru v češtině. Vyjadřuje zejména přání splnitelné v přítomnosti. Do češtiny jej převádíme způsobem oznamovacím a spojkou *ať, kéž*. V záporu má v latině často význam záporného imperativu. (Ten se v klasice latině netvoří pouhým přidáním zápornky k imperativu kladnému jako v češtině!)

Coniunctivus praesentis se tvoří:

a) znakem *a*:

děleře: děleam (ať, kéž ničím)

petere: nē petās (kéž nežádáš, nežádej!)

audire: audiat (ať, kéž slyší)

dēleam	dēleās	dēleat	dēleāmus	dēleātis	dēleant
dēlear	dēleāris	dēleātur	dēleāmur	dēleāminī	dēleantur
petam	petās	petat	petāmus	petātis	petant
audiam	audiās	audiat	audiāmus	audiātis	audiant

(Jak se časuje futurum od sloves *petere*, *audire*? — Rozdíl?)

b) znakem *e* u sloves I. konjugace (kde *a* už je v ind. praes.):

laudare: laudem laudēs laudet laudēmus laudētis laudent

c) esse: sim sīs sit sīmus sītis sint

1. Utinam nē oppidum nostrum incendiō dēleātur! — 2. Nē corrumpāminī malīs exemplīs, quae nōnnumquam vidētis! — 3. Vīvat, crēscat, flōreat patria nostra! — 4. Nē huic falsō nūntiō crēdātis! — 5. Nē exspectētis nōs! Hodiē nōn veniēmus. — 6. Utinam laudētis semper ea, quae laude digna sunt! — 7. Nē sim optimus, in numerō malōrum discipulōrum numquam erō. — 8. Utinam nōs bonī semper laudent. Tum nihil cūrābimus, sī malī nōs castigābunt. — 9. Hī hominēs numquam vērūm dicunt, — Utinam nē numerer inter sociōs eōrum! — 10. Rōmānī saepe dicēbant: „Quod*) bonum, fēlix, faustum fortunātumque sit!“

1. Ať se ti líbí to, co se dobrým líbí! — 2. Odpouštějme často přátelům; také přátelé nám budou odpouštět. — 3. Světlo věčné ať mu svítí! Ať odpočívá v pokoji! — 4. Co konáš, ať rozumně

*) a to; toto.

konáš! — 5. Ať tě špatní obviňují; dobří vždycky tě budou hájiti. — 6. Kéž jsem vámi vždycky právem chválen, předrazí rodiče! — 7. Nevypravujte všechno všem! — 8. Nechvalte vše, co vidíte! — 9. Ať zítra nikdo neschází! Budeme číst hezkou knihu. — 10. Pracujme svědomitě, Bůh nás bude podporovati.

40.

Věty účelové.

Věty účelové (vyjadřující účel věty hlavní: *proč?* — *aby, aby ne*) a věty snahové mají v latině vždycky konjunktiv, a to:

a) konj. praesentis, je-li v řídící (v hlavní) větě čas hlavní (praesens, futurum, imperativ);

b) konj. imperfecti, je-li v řídící větě čas vedlejší (některý z časů minulých, z nichž jsme zatím poznali ind. a konj. imperf.).

Spojky: *ut* aby *nē* aby ne *nēve* a aby ne

Odůvodněte v následujících větách konj. praes. nebo imperf.!

1. Cūrā, ut valeās! — 2. Cūrābāmus, ut valērētis. — 3. Magistrī semper cūrābunt, ut bene discātis. — 4. Parentēs tuī cūrānt, ut bene alāris et vestiāris. — 5. Pater cūrābat, ut liberī bene educārentur et erudīrentur. — 6. Omnēs bonī cīvēs optant, ut cīvītās vīvat, crēscat, flōreat. — 7. Dux imperat, ut mīlitēs ad arma currant. — 8. Veniō, ut multa vōbiscum agam. — 9. Frūstrā ei dicēbāmus, nē in silvā manēret. — 10. Labōrā diligenter, nē castigēris nēve pūniāris.

1. Oči máme, abychom viděli, uši, abychom slyšeli. — 2. Bratr vždy usiloval (o to), aby byl ze všech žáků první. — 3. Vojevůdce napomíná vojáky, aby se nedali polekati (*aby nebyli polekáni*) prudkým útokem nepřátelským. — 4. Jest zákon, aby hoši a dívky byli osm let posíláni do školy. — 5. Pečujeme a budeme pečovati, aby památka na nás (*gen.*) byla u občanů zachována. — 6. U Římanů byl zákon, aby těla mrtvých nebyla v městě spalována. — 7. Proste Boha, aby rodiče vaši byli zdraví a aby vám byli dlouho zachováni. — 8. Prosíme vás, abyste nám zůstali věrní a abyste nás neopouštěli. — 9. Přeješ si, abys byl dobrými chválen a milován; byl bys všemi chválen a milován, kdybys byl dobrý; budeš-li špatný, nikdo tě nebude mít rád. — 10. Proč ses nestaral, abys ulehčil rodičům v starostech (*starosti rodičů*)?

41.

Infinitivus praesentis passivi.

Latina má také infinitiv passivní. Překládáme jej do češtiny infinitivem *býti* a přičestím trpným významového slovesa:

laudārī — býti chválen.

Inf. praes. pass. se podobá infinitivu aktivnímu, ale místo *-e* má na konci *-ī*: *laudāre* — *laudārī*, *dēlere* — *dēlērī*, *audire* — *audirī*. Jen u III. konjug. se připíná *-ī* přímo ke kořeni (není v něm tedy nikdy *-r*): *petere* — *petī*, *regere* — *regī*, *legere* — *legī*, *scribere* — *scribī* atd.

Passivní infinitiv se vyskytuje často ve vazbě akusativu s infinitivem, která se klade po výrazech mluvení a vnímání, jsou-li v činném rodě (*dīcō*, *nārrō*, *audiō*, *videō* a pod.).

Vidím, že otec přichází (otce přicházeti).

Videō — *patrem venīre*.

Slyším, že jsou žáci chváleni.

Audiō — *discipulōs laudārī*.

Máme-li převést českou větu do vazby akus. s inf., počínáme si takto: Spojka *že* se nepřekládá, podmět věty vedlejší (i doplněk k němu se vztahující) se vyjádří akusativem, sloveso infinitivem (akt. nebo pass.). Podmět věty vedlejší musí být vždycky vyjádřen, alespoň zřejmenem:

Slyším, že krásně zpíváš.

Audiō tē pulchrē cantāre.

1. Magna laus est ā bonīs laudārī et ā nullō monērī. — 2. Stultum est ab omnibus fallī. — 3. Magnus dolor est sine causā pūnīrī.

4. Audiō hunc discipulum multōs librōs legere. — 5. Vidēmus omnia incendiō dēlērī. — 6. Laudārēmus vōs, sī audirēmus vōs laude dignōs esse. — 7. Omnēs scīmus parentēs semper nostrī memorēs esse. — 8. Hominēs dīvitissimōs nōn esse fēlicissimōs cōnstat (nōtum est). — 9. Animālia quaedam hieme dormīre legimus. — 10. Nēmō crēdit haec esse vĕra.

1. I napomínati i dáti se napomínati je vlastní pravému přátelství. — 2. Býti ctěn a milován je milé. — 3. Příjemnější (*sladší*) je býti milován než býti obáván.

4. Nevěděli jsme, že tvůj bratr žije v našem městě. — 5. Vidím, že spěcháš do školy. — 6. Slyším, že jsi učitelem často napomínán.

Proč nepracuješ lépe? — 7. Je známo, že se hoši špatnými knihami snadno kazí. — 8. Dobře víš, že starosti tvých rodičů jsou velké. — 9. Říkáš, že ti přítel zřídka posílá dopis. Píšeš mu (*ad eum*) často? — 10. Je jisto, že pravým přátelům je všechno společné, radosti i bolesti.

42.

Indicātivus perfecti āctíví.

Indikativ perfekta označuje děj minulý skonaleý (zavola! jsem, zničil jsi, požádal, uslyšeli jsme). Tvoří se od kmene perfektního. Jeho znakem bývá nejčastěji *-v-*, které se přidává ke kmeni praesentnímu, a osobní přípony *-i, -isti, -it, -imus, -istis, -erunt*. Od perfektního kmene se tvoří tyto tvary slovesné: ind. perf. āct., ind. plusquam-perfecti āct., ind. fut. II. āct., coniunct. perf. āct., coniunct. plqpf. āct. a inf. perf. āct.

vocāre:	dēlēre:	petere:	audīre:	esse:
vocāvī	dēlēvī	petīvī	audīvī	fuī
vocāvistī	dēlēvistī	petivistī	audivistī	fuistī
vocāvit	dēlēvit	petivit	audivit	fuit
vocāvimus	dēlēvimus	petivimus	audivimus	fuimus
vocāvistis	dēlēvistis	petivistis	audivistis	fuistis
vocāvērunt	dēlēvērunt	petivērunt	audivērunt	fuērunt

Některá slovesa nemají v perf. kmeni *-v-* a tvoří tento kmen různými jinými způsoby; tak *moneō — monuī, pāreō — pāruī; veniō — vēnī, videō — vīdī, vincō — vīcī; scribō — scripsī; currō — cucurri* a pod. U těchto sloves musíme se naučit kmeni perfektnímu již při osvojování nového významu, jako genitivu a rodu u substantiv.

Ode dneška u každého slovesa budeme tedy odříkávat nejen prv í osobu ind. praes. a infinitiv, nýbrž i perfektum: *vocō, vocāre, vocāvī; sum, esse, fuī; veniō, venire, vēnī*.

(Všechny slovesné tvary tvořené od kmene perf. se pokládají za časy vedlejší.)

1. Nōne bene librōs numerāvī? — 2. Quid nōbīs ex urbe apportāvistī? — 3. Māter puerum ad cēnam vocāvit. — 4. Hunc poštam numquam amāvimus. — 5. Sevērē pūniēminī, quod hanc pulchram arborem dēlēvistis. — 6. Cūr illī puerī magistrum nōn salūtāvērunt? — 7. Saepe vōs monuimus, ut parentibus pārērētis, sed vōs nōn pārūistis. — 8. Multa parāvistī, plūra habēre studēs. — 9. Quandō hūc vēnistis? — 10. Parentibus magistrisque nostris semper grātī fuimus.

1. Slyšel jsi něco o mém bratru? — Je živ (*žije*) a zdrav. — 2. Římané ve válkách mnoha měst (*akus.*) dobyli a zničili (je). — 3. Ciceró spravoval mnohé úřady. — 4. Karel IV. vládl v Čechách 32 let. — 5. Vy, předrazí rodiče, jste mě vychovali a vzdělali. — 6. Dosti bohat je, kdo (si) zachoval dobrou pověst. — 7. Tři jsou doby života lidského: doba, která byla, která jest a která bude. — 8. Tvá slova mě posílila v mé bolesti. — 9. Ačkoliv jsem nikdy nebyl ve vašem městě, přece vím, že je velmi krásné. — 10. Caesar oznámil senátu své slavné vítězství těmito prostými slovy: „Přišel jsem, uviděl jsem a zvítězil jsem.“

43.

Indicātīvus plusquamperfecti āctivī.

Indicātīvus futūrī II. (exāctī) āctivī.

Ind. plqpf. se obvykle klade ve větách vedlejších a označuje děj minulé, předcházející před jiným dějem minulým. Poněvadž v češtině tento tvar slovesný nemáme, překládáme jej časem minulým skonálním a přidáváme si někdy pro lepší pochopení (při překladu) „*předtím*“: *vocāveram* — zavola jsem předtím. Tvoření plusquamperfekta je snadné; ke kmeni perfektnímu přidáváme koncovky ind. imperf. slovesa *esse* (*eram*):

vocāv-eram, dělěv-eram, petīv-eram, audīv-eram, fu-eram;

vocāveram, vocāverās, vocāverat, vocāverāmus, vocāverātis, vocāverant.

Také pro budoucí čas má latina vedle futura I. (*vocābō, dělěbō, petam, audiam, erō*) ještě futurum II. Tento tvar se také obvykle klade ve větách vedlejších a vyjadřuje děj budoucí, který se stane před jiným dějem budoucím (*až zavolám, zavolám-li předtím*). Tvoří se od kmene perfekt-ního přidáním futura I. slovesa *esse* (*erō*; avšak v 3. os. pl. je *-erint*):

vocāv-erō, dělěv-erō, petīv-erō, audīv-erō, fu-erō

vocāverō, vocāveris, vocāverit, vocāverimus, vocāveritis, vocāverint.

1. Nārrāvī vōbīs omnia, quae in urbe audīveram. — 2. Sī amīcīs semper fīdem servāverās, numquam tibi in calamitāte dēfuērunt. — 3. Plūrēs diēs in urbe fuī, quam putāveram. — 4. Rōmānī Cicerōnem patrem patriae appellāverunt, quod Rōman servāverat. — 5. Cūr nihil ad mē scripsistī, quamquam multās epistulās ad tē mīseram?

6. Cum nōs vocāveritis, veniēmus. — 7. Nēmō bene imperābit, nisi quī modestē pāruerit. — 8. Sī quid novī scīverō, statim ad tē scribam. — 9. Nisi parva servāveris, magna āmittēs. — 10. Dōnec eris fēlix, multōs numerābis amīcōs; tempora sī fuerint nūbila, sōlus eris.

1. Řekové desátého roku dobyli Troje, kterou (předtím) devět let obléhali. — 2. Čtli jste všechno, co tento básník (předtím) napsal? — 3. Protože jsem ve škole pilně pracoval, rodiče mi koupili krásnou knihu. — 4. Římané přemohli mnoho národů, kteří bývali velmi mocní. — 5. Tomuto člověku jsem nikdy nevěřil, neboť nikdy (předtím) pravdu neřekl.

6. Až uslyším, že jsi v městě, ihned k tobě přijdu. — 7. Časy budou lepší, až lidé budou lepší. — 8. Co budete dělati, přijde-li tuhá (drsná) zima? — 9. Až k nám přijdeš, ukáži ti nové knihy, které mi dědeček koupil. — 10. Jaká bude vaše práce, taková bude vaše odměna.

44.

Coniūnetīvus plusquamperfecti āctīvī.

Konjunktiv plusquamperfecta vyjadřuje děj neskutečný (nebo přání nesplnitelné) v minulosti. Překládáme jím tedy do latiny náš kondicionál (způsob podmíněčný) minulý: *vocāvissem* — byl bych (za)volal. Tvoří se od kmene perfektního příponami:

-issem, -issēs, -isset, -issēmus, -issētis, -issent;

vocāv-issem, dělěv-issem, petīv-issem, audīv-issem, fu-issem

vocāvissem, vocāvissēs, vocāvisset,

vocāvissēmus, vocāvissētis, vocāvissent

1. Scripsissem ad vōs, sed nihil dē vōbīs sciēbam. — 2. Utinam nē verbīs tuīs magistrum offendissēs! — 3. Num nōbīscum ambulāvissētis? — 4. Nisi aeger fuīsem, libenter in scholam vēnissem. — 5. Nihil ferē scīvissem, nisi ā vōbīs audīvissem. — 6. Multīs hominibus senectūs molesta nōn esset, sī in iūventūte eius memorēs fuissent. — 7. Nōn pūnīrēris, nisi hunc pessimum librum lēgissēs. — 8. Sī adfuissēs, certē perīculum nostrum minus fuisset. — 9. Sī nōs monuissētis, facile errōrem vitāvissēmus. — 10. Sī tacuissēs, philosophus mānsissēs.

1. Nikdy bych nebyl řekl, že je to pravda (*pravdivé*). — 2. Kéž bys byl své mínění změnil! — 3. Kéž bychom byli vždy pečovali, abychom byli zdraví! — 4. Nebyl bych zůstal bezdůvodně (*bez příčiny*) doma. — 5. Nepřítel by byl města dobyl, kdyby je vojáci nebyli dobře opevnili. — 6. Byl bych býval šťasten, kdybys k nám byl přišel, abys nám pomohl. — 7. Co bys byl řekl, kdyby se byl tebe otec ptal? — 8. Co by byli nepřátelé dělali, kdyby byli zvítězili? — 9. Právem bys byl trestán, kdybys byl toho špatného člověka (u)poslechl. — 10. Všechno by ti byli rodiče koupili, kdybys byl býval pilnější.

45.

*Cum historicum.***Infinitivus perfecti activi.**

A. Uvádí-li spojka *cum* (ve významu *když*) větu minulou vypravovací, říká se jí *cum historicum*; pojí se vždy s konjunktivem, a to:

a) imperfekta, je-li děj věty vedlejší současný s dějem věty hlavní (v češtině obvykle sloveso trvací);

b) plusquamperfekta, je-li děj věty vedlejší předčasný před dějem věty hlavní (v češtině sloveso dokonavé):

Cum hostēs appropinquārent, milītēs urbem mūnīverunt.

(Když se nepřátelé blížili.)

Cum hostēs appropinquāvissent, milītēs proelium commīsērunt.

(Když se nepřátelé přiblížili.)

B. Inf. perf. act. se tvoří od kmene perf. příponou *-isse*:
vocāv-isse, dělāv-isse, petīv-isse, audīv-isse, fu-isse.

V češtině ten tvar není, v latině je častý ve vazbě akusativu s infinitivem (srv. cvič. 41!).

1. Cum magister nārrāret, discipulī sedēbant et tacēbant. — 2. Cum Hannibal ad Rōmam appropinquāret, omnēs civēs clāmābant: „Hannibal ad portās!“ — 3. Graeci cum Trōiam expugnāvissent, incendiō eam dělāvērunt. — 4. Dux cum exercitum ex urbe ēdūxisset, proelium cum hostibus commisit. — 5. Lēgātīs, cum ad Caesarem vēnissent et ōrārent, nē bellum gereret, Caesar imperāvit, ut arma trāderent.

6. Legimus ānserēs Capitōlium, arcem urbis Rōmae, clāmōre servāvisse. — 7. Frātre tuum herī in magnō periculō fuisse multī iam mihi nārrāvērunt. — 8. Negō amīcum meum haec dixisse. — 9. Inter omnēs cōstat hostēs multās fertilēs regiōnēs vāstāvisse. — 10. Audīvistisne hostēs aequās condiōnēs pācis repudiāvisse?

1. Když jsem byl nemocen, nikdo ke mně nepřicházel. — 2. Když dlel (*byl*) Cicero ve vyhnanství, psal knihy o filosofii. — 3. Syn se zaradoval (*byl vesel*), když po dlouhé době uviděl rodiče. — 4. Když jsem přišel do školy, všichni žáci byli již přítomni. — 5. Jakýsi Řek, když v boji ztratil pravou ruku, bojoval levou.

6. Víím, že jste již přišli z města. — 7. Kdo neví, že Římané volili úředníky každoročně? — 8. Čteme, že Římané s Hannibalem zápasili 17 let. — 9. Je známo, že Římané Karthaga dobyli a zničili (je) roku 146 př. Kr. — 10. Je všeobecně známo, že mnozí boháči žili špatně a že chudí byli často velmi šťastni.

46.

Coniūctivus perfecti āctivī.

Konjunktiv perfekta se tvoří příponami *-erim, -eris* atd. a vyjadřuje přání splnitelné v minulosti (nebo děj v minulosti možný). V češtině snažíme se jej vystihnout spojkou *ať (kěž)* s časem minulým:

vocāv-erim — kéž (ať) jsem (za)volal;

dělēv-erim, petīv-erim, audīv-erim, fu-erim;

vocāverim, vocāveris, vocāverit, vocāverimus, vocāveritis, vocāverint

(Jak zní 3. os. pl. fut. II.?)

Někdy se v latině užívá konj. perf. místo záporného imperativu (srov. cviř. 39!):

nē laudāveris! — nechval! *nē dīxeritis!* — neříkejte!

1. Diū vōbīscum fuī; utinam nē vōbīs molestus fuerim! — 2. Nē fuerit poena illīus hominis maior quam culpa! — 3. Fuerimus levēs, malī numquam fuimus. — 4. Nē fueris sevērus iūdex hominum! — 5. Nē fuerim dīligentissimus, in numerō pigrōrum numquam fuī. —

6. Dēfuerit tibi equus, pedēs tibi nōn dēfuērunt. — 7. Nē sermōnēs vestrōs audīverimus; habēmus librōs vestrōs, quōs legēmus. — 8. Nūllum perīculum timueris, patriae in periculō servīre nē dubitāveris! — 9. Nil (nihil) tū mē monueris! — 10. Alexander Magnus cum Thēbās expugnāvisset, militibus imperāvit: „Pindari poētae domum nē incendiō dēlēveritis!“

1. Kéz jste si získali věrné přátele! — 2. Kéz jsi se vždycky snažil líbit se dobrým! — 3. Kéz jste si neuškodili nerozvážnou výmluvností! — 4. Ať jsi byl vzdálen viny, podezření přece zůstalo. — 5. Ať mi scházely síly, vůle mi nescházela. — 6. Kéz nám přátelé v neštěstí vždycky přispěli! — 7. Ať byli Trojané muži velmi stateční, město přece nezachránili. — 8. Ať jsi nebyl vždy pamětliv svých rodičů a učitelů, nevděčný jsi nikdy nebyl. — 9. Neposlouchejte řeči špatných lidí! — 10. Když římský voják přišel do domu Archimedova, tento mu řekl: „Nekaz mé kruhy!“

Opakování V.

1. Ego sum is, qui sum, et non sum is, qui sum; si essem is, qui sum, non essem is, qui sum. (*Herec.*) — 2. Iratum breviter vites, inimicum diu! — 3. Immortalia ne speres, monet annus et hora. — 4. Nonnumquam melius est vinci quam vincere. — 5. Qui tacuerunt, raro nocuerunt. — 6. Scipio deflevit Carthaginem, quam deleverat. — 7. Nisi consilium et ratio in senibus essent, Romani summum consilium senatum non appellavissent. — 8. Non essent litterae, nisi Graeci fuissent. — 9. Nemini tacuisse nocuit; nocuit multa dixisse. — 10. Ne consiliis hominis mali parueris!

1. Kdyby lakomeci vládli, brzy by všichni občané byli chudi. — 2. Ať se koupí, co je nutné; ale často se kupovalo, aby se kupovalo. — 3. Kato Římany často napomínal, aby Karthago zničili. — 4. Je známo, že někteří živočichové žijí jen jeden den. — 5. Alexandr zničil v Asii mnohá města, jichž dobyl. — 6. Je známo, že Romulus nazval město podle (*ex*) svého jména. — 7. Co řekne učitel, až tvůj úkol uvidí? — 8. Mnohým by ses byl líbil, kdyby ses nebyl snažil líbit se všem. — 9. Poslové o nepřátelích nevědí; myslí, že se blíží k městu. — 10. Když nepřátelé vyvedli vojsko z tábora, svedli na rovině bitvu.

Supinum. — Participium perfecti passivi.

Vedle kmene praesentního a perfektního mají latinská slovesa ještě třetí kmen, supinový. U většiny sloves je supinum zakončeno *-tum* (*vocatum, dělētum, petitum, auditum*), jindy *-sum* (*missum*). V češtině se supinum zachovalo jen ve výrazech *jíti spat, přijde soudit živých a mrtvých*. V latině se ho užívá na označení účelu po slovesech pohybu: *Veniō tē laudātum (ut tē laudem)*. Tvaru supina se musíme učit s novým významem jako kmeni perfektnímu. Celá řada, již se u slovesa učíme, tedy je: *vocō, vocāre, vocāvī, vocātum* (1. os. sg. ind. praes., inf. praes., 1. os. sg. ind. perf. act., supinum).

Od supina se tvoří participium perf. pass. a od něho pak všechny ty passivní tvary, jejichž aktivum se tvoří od kmene perfektního, a dále inf. fut. pass., participium fut. act. a od něho inf. fut. act.

Part. perf. pass. se tvoří od kmene supinového příponami *-us, -a, -um*. Překládáme je českým přičestím min. trpného tvaru jmeného nebo složeného nebo přechodníkem minulým trpným:

vocātus: (byv) zavolán, zavolaný.

Skloňuje se jako adj. I. a II. deklinace:

vocātus, 3. *dělētus*, 3. *petitus*, 3. *auditus*, 3.

1. *Veniō te monitum, nē posteā calamitāte moneāris*. — 2. *Dux militēs in urbem redūxit hiemātum*. — 3. *Graeci saepe theatra frequentābant lūdōs spectātum*.

4. *Littera scripta manet*. — 5. *Nūllī haec dixī saepe interrogātus*. — 6. *Ūna salūs victīs nūllam spērāre salūtem*. — 7. *Iniūstē accūsātī ab amicīs dēfendī dēbent*. — 8. *Hominī ērudītō vīvere est cōgitāre*. — 9. *Terra mūtāta nōn mūtāt mōrēs*. — 10. *Scriptor Rōmānus quīdam scripsit: „Melior est certa pāx quam victōria spērāta.“*

1. Přicházíme vás poprosit, abyste nám v naší nehodě pomohli. — 2. Vyslanci přišli k Caesarovi prosit, aby město nebylo zničeno. — 3. Nepřátelé poslali posly prosit o mír.

4. Předstírané přátelství dlouho nepotrvá. — 5. Proč jste neposlechli rodičů, byvše často napomenuti? — 6. Děti dobře vychované se snaží působiti (*připraviti*) rodičům radost. — 7. Vojáci dobyli prvním útokem tábora velmi dobře opevněného. — 8. Požářem

zničené město bude v krátké době obnoveno. — 9. Poražení nepřátelé stále ustupovali a nedávali příležitost k boji (*boje*). — 10. Tvých slov (*výroků*) vždy budu pamětliv.

48.

Indicātīvus perfectī passīvi.

Ind. perf. pass. není tvar jednoduchý, nýbrž složený: participium perf. pass. a ind. praes. slovesa *esse*:

byl jsem zavolán (jsem povolán, zavolán) = *vocātus sum*;

byl zničen = *dēlētus est*;

byli jsme požádáni = *petītī sumus*;

byli slyšeni = *audītī sunt*;

vocātus (a, um) sum, es, est; vocātī (ae, a) sumus, estis, sunt

1. Cicerō cōsul creātus est quadrāgintā trēs annōs nātus. — 2. Celerī medicī auxiliō māter nostra servāta est. — 3. Trōia ā Graecīs expugnāta et dēlēta est saeculō a. Chr. n. duodecimō. — 4. Stultī aliēnā calamitāte numquam monitī aut ēmendātī sunt. — 5. Ab hōc poētā plūra scripta sunt quam ā vōbīs lēcta. — 6. Num ā magistrō laudātus es, cum haec dīxissēs? — 7. Populus Rōmānus superātus est proeliis multīs, bellō autem numquam. — 8. Urbs Rōma ā frātribus Rōmulō Remōque condita est. — 9. Nautās in tempestāte cursum nāvium in portum dīrēxisse nūntiātum est.*) — 10. Esne tū quoque laudātor temporis āctī?

1. Karthago bylo zničeno roku 146 př. Kr. — 2. Cicero byl nazván otcem (*nomín.*) vlasti, protože zachránil Řím. — 3. Pokrmý, které byly okořeněny hladem, jsou nejchutnější (*nejpříjemnější*). — 4. Požár města bylo viděti (*byl viděn*) daleko široko. — 5. O válkách Řeků a Římanů bylo již mnoho napsáno. — 6. Žák byl přísně potrestán, protože byl napomenut a neuposlechl (*byv napomenut, neuposlechl*). — 7. Od velitele nepřátelského vojska byli poslání poslové žádat (o) mír. — 8. Římané byli přemoženi Germány (v) krvavé bitvě r. 9 po Kr. — 9. Jestliže jste byli touto věcí polekáni, nejste praví muži. — 10. Velmi krásně bylo řečeno kterýmsi filosofem, že pod sluncem není nic nového.

*) Neosob. vazba ve významu: *nūntiāvērunt*.

Indicātivus plusquamperfecti passivi.

Futūrum II. (exāctum) passivum.

Podobně jako se tvoří ind. perf. pass., tvoří se i ind. plqpf. pass. (partic. perf. pass. a impf. slovesa *esse: vocātus eram*) a ind. fut. II. pass. (part. perf. pass. a fut. I. slovesa *esse: vocātus erō*).

vocātus, dělētus	}	eram, erās, erat; erō, eris, erit;
petitus, audītus		

vocātī, dělētī	}	erāmus, erātis, erant; erimus, eritis, erunt.
petītī, audītī		

1. Cīvēs brevī tempore restituērunt urbem, quae incendiō dělēta erat. — 2. Magister ēmendāvit, quae ā discipulīs male dicta erant. — 3. Num iam lēgistis omnia, quae dē hāc rē scripta erant? — 4. Milītēs hostem fugāvērunt dē monte, quī herī ab eō occupātus erat. — 5. Quamquam omnis spēs salūtis āmissa erat, tamen hostēs cēdere dubitāvērunt.

6. Sī bene ēducātus et ērudītus erō, etiam cēterōs bene ēducābō et ērudiam. — 7. Parva nisi servāta erunt, maiōra āmittentur. — 8. Catō dicēbat: Nisi Carthāgo dělēta erit, Rōma semper erit in perīculō. — 9. Cum omnibus in pāce vivimus. Sed fortissimē nōs dēfendēmus, sī offēnsī erimus. — 10. Sī nē hōc quidem perīculō ā tuō cōnsiliō dēterritus eris, crēdēmus tē virum fortem esse.

1. Učitel vás velmi pochválil, protože vaše úkoly byly pěkně napsány. — 2. Udělali jsme vše (*pl.*), co nám bylo nakázáno (*předepsáno*). — 3. Mnozí spisovatelé popsali v svých knihách války, které byly vedeny starými Řeky a Římany. — 4. Ač jsi byl rodiči a učiteli často napomenut, přece jsi neuposlechl. (*Bylo by možno zkrátit větu vedlejší?*) — 5. Slovy, která velitel pronesl, byla mysl (*pl.!*) všech vojáků posílena. (*Zkratek větu vedlejší!*)

6. Pokrmy budou chutnější, budou-li okořeněny hladem. — 7. Budete pamětlivi všech věcí, které vám budou učiteli řečeny? — 8. Odpočineme si, až budeme unaveni. — 9. Jestliže ani dnes nebudeš přemožen, budeš (na) prvním místě. — 10. Všichni budeme šťastni, až tento zápas bude skončen.

Coniunctivus plusquamperfecti passivi.

Konj. plusquamperfecta passivního je složen z part. perf. pass. a konj. imperf. slovesa *esse*:

vocātus, dēlētus	} essem, essēs, esset;
petitus, audītus	
vocātī, dēlētī	} essēmus, essētis, essent.
petītī, audītī	

1. Utinam nē tam multa oppida bellō vāstāta essent! — 2. Hostēs castra expugnāvissent, nisi ā militibus optimē mūnīta essent. — 3. Omnēs difficultātēs superāvissēs, nisi nimiō timōre dēterritus essēs. — 4. Rōmānī ad Cannās victī nōn essent, sī cōsulēs concordēs fuissent. — 5. Nostra classis prīma fuisset, nisi duo nostrum in certāmine superātī essent.

6. Cum Persae victī essent, Graecī templa deōrum pulcherrimīs dōnīs ōrnāvērunt. — 7. Syrācūsae ā Rōmānīs expugnātae sunt, cum trēs annōs oppugnātae essent. — 8. Cum foedus violātum esset, bellum inter Graecōs et Trōiānōs renovātum est. — 9. Cum Caesaris vōx audīta esset, omnēs statim tacuērunt. — 10. Cum nūntiātum esset*) Rōmānōrum militēs appropinquāre, hostēs fugae sē mandāvērunt.

1. Kéz byste se byli dali napomenout nehodou svých přátel! — 2. Kdyby byl otec přišel, byli byste bývali přísně potrestáni. — 3. Prál sis, abys byl chválen; byl bys býval pochválen, kdyby tvoje píle byla bývala větší. — 4. Kdybyste se byli uvarovali pýchy, nebyli byste bývali nazváni pyšnými. — 5. Kdyby husy nebyly zachránily křikem Kapitolium, bylo by bývalo Gally obsazeno.

6. Když byli Římané přemoženi v bitvě u Kanien, bylo slyšeti (*byly slyšeny*) v městě hlasy: „Hannibal před branami (*u bran*)“ — 7. Když bylo Karthago dobyto a zničeno, byli Římané zbaveni největšího nebezpečí (*abl.*). — 8. Když byli Gallové Caesarem přemoženi, požádali (za) milost a mír. (*Zkratke větu vedlejší!*) — 9. Když byl přítel nespravedlivě obžalován, všichni jsme mu rádi přispěli. — 10. Když byl úkol žákem napsán, byl učitelem opraven. (*Na kterém místě bude spojka cum?*)

*) Viz pozn. na str. 51!

51.

Coniunctivus perfecti passivi.**Infinitivus perfecti passivi.**

Passivní konjunktiv perfekta se tvoří obdobně jako ind. perf. pass. Jako ind. perf. pass. je složen z partic. perf. pass. a ind. praes slovesa *esse* (*vocātus sum*), tak v konjunktivu perf. pass. je konjunktiv. praes. slovesa *esse*: *vocātus sim*; *dēlētus sim*, *petītus sim*, *audītus sim*.

Passivní infinitiv perfekta se skládá z partic. perf. pass. a z inf. praes. slovesa *esse*; poněvadž se vyskytuje nejčastěji ve vazbě akus. s inf., uvádíme obyčejně participium ve formě akusativní:

vocātum (am, um; ōs, ās, a) esse —

že byl (a, o; i, y, a) zavolán (a, o; i, y, a);

vocātum esse, dēlētum esse, petītum esse, audītum esse.

1. Superātī sint ā Rōmānīs Graecī armīs, tamen artibus et litterīs eōs valdē superāvērunt. — 2. Nē hae litterae ad mē missae sint! — 3. Utinam nē haec ācta sint! — 4. Quae dīxī, pāce tuā (*s tvým dovolením*) dicta sint! — 4. Labor vīribus vestris accommodātus sit!

6. Omnēs gentēs ā Rōmānīs scientiā rei militāris superātās esse cōstat. — 7. Sōcratem ōrāculō Apollinis sapientissimum omnium Graecōrum appellātum esse legimus. — 8. Carthāginem ā Scīpiōne dēlētā esse inter omnēs cōstat. — 9. Aequās condičiōnēs pācis ab hostibus repudiātās esse nūntiātum est. *) — 10. Libenter audiō tē ā magistrō laudātum esse. (*Proč zde musí být užito vazby passivní?*)

1. Dlouho bylo bojováno; kéž naši protivníci byli přemoženi! — 2. Kéž jste nebyli pozdě napomenuti svou nehodou! — 3. Ať jsi byl nazván pyšným (*nomín.*); praví přátelé tě pyšným (*akus.*) nikdy nenazvou. — 4. Ať nebyli nevděční lidé souzeni zákonem, přece hlasem lidu byli odsouzeni. — 5. Kéž váš život byl vyplněn jen úspěchem a radostí!

6. Víme, že i Římané byli někdy v bitvě přemoženi. — 7. Dějepisci vypravují, že smrt Karla IV., Otce vlasti, byla všemi-našimi předky oplakána. — 8. Je známo, že se spravedlivý muž ničím nedal od povinnosti odstrašiti. — 9. Jest známo, že Římané byli v městě oděni togou, ve válce pláštěm. — 10. Čteme, že Romulus zabil bratra Rema. (*Vazbou passivní! Proč?*)

*) Viz pozn. na str. 51!

Participium futūrī āctívī.

Infinitívus futūrī āctívī.

A. Partic. fut. act. se tvoří od kmene supinového příponou *-ūrus*, *a, um*; v češtině se snažíme je vystihnouti výrazem *hodlající (mající)*, spojeným s infinitivem příslušného slovesa: *vocātūrus* — hodlající (mající) volati; podobně: *dēlētūrus*, *petītūrus*, *audītūrus*; *esse: futūrus*.

Bývá spojeno se slovesem *esse: vocātūrus sum* — (jsem hodlající volati), *hodlám volati*; *dēlētūrī sumus* — *hodláme (z)ničiti*; *petītūrī erant* — *hodlali žádati*; *audītūrus essēs* — *hodlal bys slyšet*; *futūrus eram* — *hodlal jsem býti*.

B. Inf. fut. act. je spojení part. fut. act. (pro vazbu akus. s inf. obyčejně v akusativu) s infinitivem *esse*:

(mē) { *vocātūrum, dēlētūrum* } (*esse*); že budu volat, ničit, žádat, slyšet;
{ *petītūrum, audītūrum* } že zavolám, zničím, zažádám, uslyším.

Tvar *esse* možno vynechávat.

Vedle tvaru *futūrum, -am, -um, -ōs, -ās, -a esse* se často užívá zvláštního tvaru *fore: Spērō iē mox primum fore (futūrum esse)*.

1. *Exspectāmus amicum ventūrum.* — 2. *Hannibal magnōs exercitūs in Italiam dūxit imperium Rōmānum dēlētūrus.* — 3. *In librō rērum scriptōris Rōmānī cuiusdam legimus: „Bellum scriptūrus sūm, quod populus Rōmānus in Āfricā gessit.“* — 4. *Magna pars hominum, cum nāvigātūra est, dē tempestāte nōn cōgitat.* — 5. *Tuōrum labōrum et periculōrum socius comesque sum futūrus.*

6. *Vēritātem victūram (esse) omnēs crēdimus.* — 7. *Audīmus amīcōs ex oppidō nostrō migrātūrōs (esse).* — 8. *Prōmittimus nōs patriae lēgibus semper oboeditūrōs (esse).* — 9. *Spērābam amīcōs dē vestrā calamitāte tacitūrōs (esse).* — 10. *Māximam difficultātem superāvistī; crēdō cētera tibi faciiliōra fore.*

1. Přišel jsem, hodlaje ti mnoho výprávět. — 2. Budte již nyní pamětlivi budoucího stáří! — 3. Mnozí si přejí, aby byli znalí času budoucího. — 4. Kdo hodlá rozkazovati, ať dříve se naučí poslouchat! — 5. Když se Helvetiové hodlali vystěhovat ze svého území, zničili ohněm všechna svá městečka a vesnice.

6. Doufám, že otec brzy přijde. — 7. Věděl jsem, že řeknete pravdu. — 8. Věřili jsme, že tvoje přátelství bude pevné. — 9. Věz, že ti nikdy nebudu v nebezpečí chybět. — 10. Proč nevěříte, že i v tomto zápase naše třída zvítězí?

53.

Infinitivus futūri passivi.

Tento tvar se skládá ze supina a tvaru *īrī* (inf. praes. pass. nepravidelného slovesa *īre* (jíti); je proto neohebný a je týž pro obě čísla i všechny tři rody):

vocātum īrī, dēlētum īrī, petītum īrī, audītum īrī.

1. Patriae libertātem optimē concordiā servātum īrī inter omnēs cōstat. — 2. Nōtum est iudicēs iustōs nullā rē ab officiō dēterritum īrī. — 3. Iam antiqūī crēdebant animī vitam morte nōn finitum īrī. — 4. Spērō litterās mox ā frātre ad mē missum īrī. — 5. Falleris, sī amicōs fidēs pecūniā comparātum īrī putās; nōn aurō, sed virtūtibus comparābuntur. — 6. Cum urbs expugnāta esset, civēs spērābant animōs hostium lacrimīs liberōrum mollitum īrī. — 7. Nē spērāveris tē semper ā parentibus cūrātum īrī! — 8. Caesar sciēbat bellum ab hostibus ad hiemem ductum īrī.

9. Rōmānī spērābant omnēs gentēs ā sē*) victum īrī. — 10. Post trēs victōriās, quās ā Rōmānīs reportāverat, Hannibal crēdebat Rōmānōs facile ā sē superātum īrī.

1. Všichni jsme věděli, že v těchto dnech bude naše město hojně navštíveno. — 2. Římský velitel oznámil nepřátelům, že jejich území bude zpuštěno. — 3. Všichni občané věřili, že nepřítel bude v krátké době poražen. — 4. Chybil jsem; ale myslil jsem, že moje chyba bude omluvena. — 5. Věřili jsme, že naše práce bude učitelem oceněna. — 6. Nikdo z nás nevěděl, že budeme tímto člověkem obžalováni. — 7. Nevěřili jsme, že budeš v tomto zápase poražen. — 8. Vězte, že za tento čin budete přísně potrestáni! — 9. Hvězdy dosud nebyly spočítány; jisto je, že nikým spočítány nebudou.

10. Katilina doufal, že bude zvolen konsulem (*akus.*) na rok šedesátý třetí.

*) Vztahuje-li se v *akus.* s inf. zájmeno 3. os. k podmětu věty hlavní, užívá se zájmena zvrátelného.

54.

Participium futūrī passīvi (gerundivum).**Gerundium.**

A. Gerundivum má význam trpný a značí děj možný nebo nutný. Tvoří se obdobně jako partic. praes., ale příponou *-ndus*, *-nda*. *-ndum*:

vocān-s, *vocant-is* — ***vocandus***, *a*, *um*;

dēlēns — ***dēlendus***, *petēns* — ***petendus***, *audiēns* — ***audiendus***.

Do češtiny je překládáme:

vocandus: mající býti volán; ten, kdo má, může, musí býti volán a p.

B. Gerundium je tvarem totožné s neutrem sg. gerundiva, ale má význam aktivní; užívá se ho ve všech pádech (vyjma nom. a akus. bez předložky) jako slovesného substantiva (volání, ničení, žádání, slyšení);

vocāre: *vocandī*, *vocandō*, ad *vocandum*, *vocandō*.

Gerundium se pojí s týmž pádem jako určité sloveso a určuje se příslovcem, na př.: *nātūra est magistra bene vivendī*.

1. Hunc discipulum semper omnēs laudābunt, laudandus enim est. — 2. Aetāte aureā bona custōdienda nōn erant. — 3. Haec perīcula nōn sunt timenda. — 4. Legimus apud Rōmānōs in summō periculō dictātōrem dicendum fuisse. — 5. Homīnī mendācī nōn est crēdendum. *)

6. Optandum est, ut sit mēns sāna in corpore sānō. — 7. Adulēscentibus tacendum est, cum senēs dicunt. — 8. Diū vōbīs labōrandum erit, ut bonum ēventum labōris videātis.

9. Saepius est occāsiō legendī quam audiendī. — 10. Breve tempus vītae satis longum est ad bene beātēque (*proč adverbía?*) vivendum.

1. Pracovití žáci mají být chváleni, špatní musí být trestáni. — 2. Tento úkol měl být lépe napsán. — 3. Kato věřil, že Karthago musí býti zničeno. — 4. Pečuj, abys nemusil být trestán ani napomínán.

5. Ve všech věcech jest nutno poslouchati rozumu. — 6. Já jsem měl (*mně bylo*) vyprávět, tys měl poslouchat. — 7. Udělejte, co

*) U sloves nepřechodných je nutno užít vazby neosobní.

máte (*co jest vám*) dělat! — 8. Všichni lidé se musí až do stáří učit (*všem lidem jest...*).

9. Psaním se naučíš psát, čtením číst. — 10. Poslouchejme hlasu přírody, nejlepší učitelky dobrého (*adj.? adverb.?*) žití!

Opakování VI.

1. Romani saepe victi sunt, sed superati vincere didicerunt. — 2. Virtus ex viro appellata est. — 3. Cum nuntiatum esset hostes victos esse, magnum gaudium in urbe fuit. — 4. Docemus, quae didicimus. — 5. Qui nociturus est, facile occasionem nocendi inveniet. — 6. Qui aequam mentem in periculo servaverit, is vir fortis appellandus erit. — 7. Ut ad cursum equus, sic homo ad agendum natus est. — 8. Non multi, sed boni libri pueris legendi sunt. — 9. Graviter puniti essetis, si hunc librum in scholam portavissetis. — 10. Male vivunt, qui se semper victuros putant.

1. Mocně vládl stát římský, dobře spravovaný senátem a úředníky. — 2. Nepřátelé marně obléhali tábor, který byl vojáky římskými dobře opevněn. — 3. Kdo neuposlechne, bude-li starším a rozumnějším napomenut? — 4. Čteme, že Řekové se nedali zastrašit velmi velkým vojskem nepřátelským. — 5. Bylo oznámeno, že se přemožené vojsko nepřátelské dalo na útěk. — 6. Čteme, že Caesar byl zavražděn roku 44 př. Kr. — 7. Nedoufal jsem, že přítel bude v oné zemi šťasten. — 8. Ač žáci věděli, že budou potrestáni, přece neposlechli. — 9. Před vašima očima uděláme, co budeme musit udělat. — 10. Velitel řekl: „Vojáci, bojujte statečně! V statečnosti je jediná spása! Zvítězíme-li, všechno míti budeme!“

APPENDIX.

(Přídavek.)

I.

AUC (ab Urbe condita) — MUDr (medicinae universae doctor) — PhMg (pharmaciae magister) — RNDr (rerum naturalium doctor) — PhSt (philosophiae studiosus) — ThCand (theologiae candidatus) — Dr. h. c. (doctor honoris causa) — a. D. (anno Domini) — V. (vidi) — P. T. (pleno titulo) — P. S. (post scriptum) — SPQR (senatus populusque Romanus) — m. p. (manu propria).

Ad acta. — Ex libris. — Ecce homo! — Quo vadis? — Vade mecum! — Numerus clausus. — Sit venia verbo! — Te Deum laudamus! — Ad maiorem Dei gloriam! — Hodie mihi, cras tibi. — Primus inter pares. — Condicio sine qua non. — Ars longa, vita brevis. — Errare humanum est. — In medias res. — Modus vivendi. — Divide et impera! — Cuius regio, eius religio. — Lex dura, sed lex. — Sancta simplicitas. — Pia fraus. — Bona fide. — Rara avis. — De mortuis nil nisi bene. — Est modus in rebus. — Sero venientibus ossa. — Manus manum lavat¹⁾. — Fortiter in re, suaviter in modo. — Honores mutant mores. — Fortuna non mutat genus. — Finis coronat²⁾ opus. — De gustibus non est disputandum. — Repetitio est mater studiorum. — Quae nocent, saepe docent. — Non scholae, sed vitae discimus. — Imperare sibi maximum imperium. — Qui se excusat, accusat. — Qui non mecum, contra me. — Fortuna multis dat nimis³⁾, satis nemini. — Scribere scribendo, dicendo dicere disces. — Multitudo aut superbe imperat aut humiliter servit. — E duobus malis minus eligendum est. — Solamen⁴⁾ miseris socios habuisse malorum. — Certandum est; veniunt nulli sine Marte triumphi. — Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas.

¹⁾ lavo: myji — ²⁾ corono: věnčím, korunuji — ³⁾ nimis: příliš — ⁴⁾ solamen: útěcha.

II.

De aetate aurea.

Olim in terris aetas aurea erat. Tum horti et agri florum et herbarum omni tempore pleni erant. Hominum animi erant concordēs. Ignota¹⁾ erant castra, bella, pugnae, clades. Vita hominum erat simplex. Non erant cupidi²⁾ auri aut argenti, non erant cupidi honorum aut gloriae. Genus humanum sine iudicibus, sine poenis felix atque beatum erat.

¹⁾ *ignotus*: neznámý — ²⁾ *cupidus*: dychtivý.

III.

De urbe Praga.

Praga est caput Bohemiae. Haec urbs pulchrior est quam omnes fere ceterae urbes Europae. Flumine, cui Vultava nomen est, urbs in duas partes dividitur. Pars maior in dextra, minor in sinistra fluminis ripa sita est. In flumine sunt insulae¹⁾ et in his horti pulchri. In urbe sunt fora²⁾ maxima, viae latae, ornatissima aedificia³⁾ et privata et publica. Pulcherrima autem omnium et celeberrima est arx regia⁴⁾ cum ornatissimo templo. Itaque iure optimo saepe Praga mater urbium nostrarum appellatur.

¹⁾ *insula*: ostrov — ²⁾ *forum*: nárožstí — ³⁾ *ornatissimum aedificium*: velmi výstavná budova — ⁴⁾ *regius*: královský.

IV.

De Catone.

Cato in omnibus rebus singulari fuit industria. Nam et agricola¹⁾ sollers²⁾ et peritus iuris consultus³⁾ et magnus imperator et cupidissimus⁴⁾ litterarum fuit. Ab adolescentia scripsit orationes. Senex historias scribere instituit.⁵⁾ Earum sunt libri septem. Primus continet⁶⁾ res gestas⁷⁾ regum populi Romani, secundus et tertius narrat de originibus civitatum Italicarum. Quam ob rem omnes Origines appellati sunt. In quarto autem bellum Punicum est primum, in quinto secundum. Atque haec omnia capitulatim⁸⁾ sunt dicta. Reli-

quaque⁹⁾ bella pari modo descripsit usque ad praeturam Servi Galbae. Atque horum bellorum duces non nominavit, sed sine nominibus res notavit.¹⁰⁾ (Podle *Cornelia Nepota*.)

*

Odio¹¹⁾ Carthaginiis flagrans¹²⁾ cum clamaret omni senatu Carthaginem esse delendam, apportavit quodam die in curiam¹³⁾ praecocem¹⁴⁾ ex ea provincia ficum monstransque senatoribus: „Interrogo vos“, dicit, „quando hoc pomum carptum esse putatis ex arbore?“

Cum inter omnes recentem¹⁵⁾ esse constaret, dixit: „Atqui¹⁶⁾ tertium ante diem scitote decerptam¹⁷⁾ esse Carthaginem; tam prope¹⁸⁾ a muris habemus hostem.“ Statimque sumptum est¹⁹⁾ Punicum bellum tertium, quo Carthago deleta est. (Podle *Plinia Staršího*.)

¹⁾ *agricola*: rolník — ²⁾ *sollers*: zručný — ³⁾ *peritus iuris consultus*: zkušený právník — ⁴⁾ *cupidus*: vřele milující — ⁵⁾ *instituo*: začínám — ⁶⁾ *contineo*: obsahuji — ⁷⁾ *res gestae*: válečné činy — ⁸⁾ *capitulatim*: stručně — ⁹⁾ *reliquus*: zbylý, ostatní — ¹⁰⁾ *noto*: zaznamenávám — ¹¹⁾ *odium*: nenávisť — ¹²⁾ *flagro*: planu — ¹³⁾ *curia*: radnice — ¹⁴⁾ *prucox*: raný — ¹⁵⁾ *recens*: čerstvý — ¹⁶⁾ *atqui*: a přece — ¹⁷⁾ *decerpo*: utrhnouti — ¹⁸⁾ *prope*: blízko — ¹⁹⁾ *sumo*, 3, *sumpsi*, *sumptum*: беру, chápu se, začínám.

V.

De Nerone.

Nero Caligulae, avunculo¹⁾ suo, simillimus fuit. Qui imperium Romanum et deformavit²⁾ et diminuit.³⁾ Infinitam partem senatus necavit, bonis omnibus hostis fuit. Ad postremum⁴⁾ in scena saltavit⁵⁾ et cantavit, citharoedico habitu vel tragico⁶⁾. Urbem Romam incendit,⁷⁾ ut eius spectaculi⁸⁾ imaginem videret, quali olim Troia expugnata arserat.⁹⁾

Mortuus est tricesimo et altero aetatis anno, imperii quarto decimo, atque in eo omnis Augusti familia consumpta est.¹⁰⁾

(Podle *Justina*.)

¹⁾ *avunculus*: strýc — ²⁾ *deformo*: znetvořiti — ³⁾ *diminuo*: zmenšuji — ⁴⁾ *ad postremum*: nakonec — ⁵⁾ *salto*: tančím — ⁶⁾ v oděvu pěvce nebo herce — ⁷⁾ *incendo*: zapaluji — ⁸⁾ *spectaculum*: podívaná — ⁹⁾ *ardeo*: hořím — ¹⁰⁾ *consumo*: spotřebovati; *familia consumpta est*: rod vymřel.

VI.

Ex evangelio secundum Mathaeum.

Venit autem Jesus in partes¹⁾ Caesareae Philippi,²⁾ et interrogabat discipulos suos dicens: „Quem dicunt homines esse Filium hominis?“ At illi dixerunt: „Alii Joannem Baptistam, alii Eliam, alii vero³⁾ Jeremiam aut unum ex prophetis⁴⁾.“ Dixit illis Jesus: „Vos autem quem me esse dicitis?“ Respondens Simon Petrus dixit: „Tu es Christus, filius Dei vivi.“ Respondens autem Jesus dixit ei: „Beatus es, Simon Bar Jona, nam pater meus, qui est in caelis, revelavit⁵⁾ tibi. Et ego dico tibi, quia⁶⁾ tu es Petrus, et super hanc petram⁷⁾ aedificabo⁸⁾ ecclesiam⁹⁾ meam, et portae inferi¹⁰⁾ non praevallebunt¹¹⁾ adversus eam. Et tibi dabo claves¹²⁾ regni caelorum. Et quodcumque¹³⁾ ligaveris¹⁴⁾ super terram, erit ligatum et in caelis; et quodcumque solveris¹⁵⁾ super terram, erit solutum et in caelis.“

1) *partes*: krajina — 2) *město* v Palestině — 3) *vero*: pak, však — 4) *propheta*: prorok — 5) *revelo*: zjevují — 6) *quia tu es*: že jsi — 7) *petra*: skála — 8) *aedifico*: stavím — 9) *ecclesia*: církev — 10) *portae inferi*: brány pekelné — 11) *praevalleo*: míti převahu, přemoci — 12) *clavis*: klíč — 13) *quodcumque*: cokoli — 14) *ligo*: svazuji — 15) *solvo*: rozvazuji.

VII.

E Chronica Slavorum.

Quamquam autem odium¹⁾ Christiani nominis plus omnibus Slavis apud Ranos²⁾ invaluerat,³⁾ pollebant⁴⁾ tamen multis naturalibus bonis. Erat enim apud eos hospitalitatis⁵⁾ plenitudo et parentibus debitum exhibent⁶⁾ honorem. Nec enim aliquis egens⁷⁾ aut mendicus⁸⁾ apud eos aliquando⁹⁾ inventus est. Hospitalitas et parentum cura primum apud Slavos virtutis locum habet. Urbs terrae illius principalis¹⁰⁾ dicitur Archona.¹¹⁾ (Podle *Helmholda*.)

1) *odium*: nenávisť — 2) *Rani*: Slované na Rujaně — 3) *invalesco*: zesíliti, rozšířiti se — 4) *polleo*: vynikám — 5) *hospitalitas*: pohostinství; *plenitudo*: hojnost; *hosp. plen.*: bohatá pohostinnost — 6) *exhibeo*: prokazují — 7) *egens*: potřebný — 8) *mendicus*: žebrák — 9) *aliquando*: někdy — 10) *principalis*: hlavní — 11) *Archona*: Arkun.

VIII.

E vita Caroli Quarti.

Deinde pervenimus in Bohemiam, de qua absens fueramus undecim annis. Invenimus autem, quod aliquot¹⁾ annis ante mater nostra, dicta Elizabeth, mortua erat. Soror nostra secundogenita,²⁾ filia sua, nomine Guta, missa erat in Franciam et copulata³⁾ Johanni, filio primogenito Philippi, regis Franciae, cuius sororem nomine Blancam habebamus in uxorem.⁴⁾ Tertia vero soror nostra et ultima,⁵⁾ nomine Anna, erat apud dictam sororem nostram in Francia temporibus illis. Et sic cum venissemus in Bohemiam, invenimus nec patrem nec matrem nec sorores nec aliquem notum.

Tum pater noster, procedens versus comitatum⁶⁾ Lucemburgensem propter⁷⁾ guerram,⁸⁾ commisit⁹⁾ nobis auctoritatem¹⁰⁾ suam temporibus absentiae suae in Bohemia. (Z vlastního životopisu.)

¹⁾ *quod aliquot*: že několik — ²⁾ *secundogenitus*: druhorozený — ³⁾ *copulare*: provdati — ⁴⁾ *uxor*: manželka — ⁵⁾ *ultimus*: poslední, nejmladší — ⁶⁾ *procedo*: odcházím; *versus*: proti, směrem, do; *comitatus*: hrabství — ⁷⁾ *propter*: pro, za účelem — ⁸⁾ *guerra*: válka — ⁹⁾ *committo*: svěřuji — ¹⁰⁾ *auctoritas*: vladařství.

IX.

E Chronica ecclesiae¹⁾ Pragensis.

Anno Domini MCCCXLVIII (millesimo trecentesimo duodequingagesimo) die beati Marci dominus Carolus, Romanorum et Bohemiae rex, posuit primarium lapidem²⁾ et fundavit³⁾ Novam civitatem Pragensem, protendens⁴⁾ murum fortissimum cum valvis⁵⁾ et turribus⁶⁾ altissimis e castro Wissegrad usque in Porzicz. Sed et montem Wissegrad cinxit⁷⁾ muro et turribus fortissimis et totum⁸⁾ opus consummavit⁹⁾ intra biennium.¹⁰⁾ Plantavit¹¹⁾ hortos atque vineas¹²⁾ circum¹³⁾ civitatem Pragensem et advexit¹⁴⁾ de Austria vites,¹⁵⁾ quas etiam sub castro Carlsteyn plantavit.

Eodem anno¹⁶⁾ fundavit monasterium¹⁷⁾ ordinis sancti Benedicti in civitate Nova et instituit¹⁸⁾ in eo fratres Sclawos, qui (*ut ii*) literis sclawonicis missas celebrarent¹⁹⁾ et horas psallerent.²⁰⁾

(Beneš Krabice.)

¹⁾ *ecclesia*: církev, kostel — ²⁾ *lapidem primarium ponere*: položit základní kámen — ³⁾ *fundo*: zakládám — ⁴⁾ *protendere murum*: prodloužit zed —

⁵⁾ *valva*: brána — ⁶⁾ *turris*: věž — ⁷⁾ *cingo*: obehmati — ⁸⁾ *totus*: celý —
⁹⁾ *consummo*: dokončiti — ¹⁰⁾ *intra biennium*: ve dvou letech — ¹¹⁾ *planto*:
 vysazuji — ¹²⁾ *vinea*: vinice — ¹³⁾ *circum*: kolem — ¹⁴⁾ *adveho*: přivážím —
¹⁵⁾ *vitis*: réva — ¹⁶⁾ *eodem anno*: téhož roku — ¹⁷⁾ *monasterium*: klášter —
¹⁸⁾ *instiuo*: zavést, usaditi — ¹⁹⁾ *missam celebrare*: sloužiti mši — ²⁰⁾ *horas*
psallere: odříkávat hodinky (žalmy).

X.

Gaudeamus¹⁾ igitur.²⁾

1. Gaudeamus igitur,
Iuvenes dum sumus ³⁾ ;
Post iucundam ⁴⁾ iuventutem,
Post molestam senectutem
Nos habebit humus. ⁵⁾	2. Ubi sunt, qui ante nos
In mundo fuere? ⁶⁾
Vadite ad superos, ⁷⁾
Transite ad inferos. ⁸⁾
Ubi iam? — Fuere.
3. Vita nostra brevis est,
Brevi finietur;
Venit mors velociter, ⁹⁾
Rapit nos atrociter, ¹⁰⁾
Nemini parcetur. ¹¹⁾	4. Vivat academia,
Vivant professores,
Vivat membrum ¹²⁾ quodlibet, ¹³⁾
Vivant membra quaelibet,
semper sint in flore(s)!

(Studentská středověká píseň.)

¹⁾ *gaudeo*: raduji se — ²⁾ *igitur*: tedy — ³⁾ *dum*: dokud; *iuvenis*: mladý —
⁴⁾ *iucundus*: příjemný — ⁵⁾ *humus*: země — ⁶⁾ *fuere*: fuerunt — ⁷⁾ *vado*:
 kráčím; *superi*: horní (boží), nebe — ⁸⁾ *transeo*: přecházím; *inferi*: podzemní
 (boží), peklo — ⁹⁾ *velox*: rychlý — ¹⁰⁾ *rapio*: uchvátiti; *atrox*: krutý — ¹¹⁾ *parco*
alicui: někoho šetřím — ¹²⁾ *membrum*: člen — ¹³⁾ *quolibet*: kterýkoliv.

SLOVNÍK K JEDNOTLIVÝM CVIČENÍM

I. DÍLU.

1.

(U sloves si zapamatujeme vždy 1. os. sg. a infinitiv.)

<i>vocō, āre volám</i>	<i>laudō, āre chválím</i>
<i>lubōrō, āre namáhám se, pracuji</i>	
<i>cantō, āre zpívám</i>	<i>miluji amō, āre</i>
<i>portō, āre nesu, přináším</i>	<i>rozkazuji, vládnu imperō, āre</i>
<i>numerō, āre počítám</i>	

2.

<i>nōn ne, nikoliv</i>	<i>pozdravuji, salutō, āre</i>
<i>ōrnō, āre zdobím</i>	<i>dobře bene</i>
<i>sī jestliže, -li</i>	<i>proč? cūr?</i>
<i>saepe (ae se čte jako é; praesens,</i>	<i>špatně male</i>
<i>Caesar) často</i>	

3.

(U substantiva si zapamatujeme vždycky nominativ, genitiv a rod.)

<i>ā, ab s abl. (ā jen před sou-</i>	<i>magistra, ae, f. učitelka</i>
<i>hláskami kromě h) od</i>	<i>cum (s abl.) s (někým)</i>
<i>fēmina, ae, f. žena</i>	<i>umbra, ae, f. stín</i>
<i>puella, ae, f. dívka</i>	<i>silva, ae, f. les</i>
<i>rosa, ae, f. růže</i>	
	<i>země terra, ae, f.</i>

4.

<i>et a, i</i>	<i>modestia, ae, f. skromnost</i>
<i>schola, ae, f. škola</i>	<i>viola, ae, f. fialka</i>

in (s abl.) v (něčem), na (něčem)
nārrō, āre vypravuji
fābula, ae, f. bajka, pohádka, po-
 vídka
ēducō, āre vychovávám
ubi (ubī) kde

familia, ae, f. rodina
ē, ex s abl. z (něčeho) (*ē* jen před
 souhláskami)
properō, āre pospíchám, spěchám
dē (s abl.) o (někom)
quod protože, poněvadž

5.

habeō, ēre mám
videō, ēre vidím
exerceō, ēre cvičím
sedeō, ēre sedím
taceō, ēre mlčím
dēleō, ēre ničím

moneō, ēre napomínám
doceō, ēre učím,

již iam (vysl.: *jam*)
kvetu flōreō, ēre
lībím se placeō, ēre
pohybuji, dojíám moveō, ēre

6.

discipulus, ī, m. žák
amīcus, ī, m. přítel
equus, ī, m. kůň (vysl.: *ekvus*)
domīnus, ī, m. pán
in (s akus.) do, na*)
nūntius, ī, m. posel
epistula, ae, f. psaní, dopis

ukazuji *mōnstrō, āre*
 podporuji *iuvō, āre* (vysl.: *juvō*)
 rovina *campus, ī, m.*
 řeka *flūvius, ī, m.*
 vždycky, stále *semper*
 lékař *medicus, ī, m.*

7.

puer, ī, m. hoch
lūdus, ī, m. hra
magister, trī, m. učitel
ager, agrī, m. pole
līber, brī, m. kniha
vir, ī, m. muž

táží se *interrogō, āre*
 posílují *fīrmō, āre*
 dělník *faber, brī, m.*
 dílna *fabrica, ae, f.*
 píle *industria, ae, f.*
 kam? *quō?*
 připravuji (*prae*) *parō, āre*
 oběd *cēna, ae, f.*

 odpovídám *respondeō, ēre*
 když *cum*

*) Na otázku kam? je v latině vždy *in* s akusativem: *in scholam*. Na otázku kde? (na kom? na čem?) je *in* s ablativem: *in scholā*.

verbum, *ī*, *n.* slovo, sloveso
bellum, *ī*, *n.* válka
oppidum, *ī*, *n.* město (malé)
periculum, *ī*, *n.* nebezpečí
terreō, *ēre* děším, lekám
prātum, *ī*, *n.* louka
herba, *ae*, *f.* bylina, květina
exemplum, *ī*, *n.* příklad

bonus, *a*, *um* dobrý
labōriōsus, *a*, *um* pracovitý
lātus, *a*, *um* široký
fīdus, *a*, *um* věrný
modestus, *a*, *um* skromný
ad (*s* akus.) *k*, *u*
factum, *ī*, *n.* čin
magnus, *a*, *um* veliký
parvus, *a*, *um* malý
mūtō, *āre* měním
malus, *a*, *um* špatný, zlý
multus, *a*, *um* mnohý

prīmus, *a*, *um* první
secundus, *a*, *um* druhý
tertius, *a*, *um* třetí
quārtus, *a*, *um* čtvrtý
quīntus, *a*, *um* pátý
sextus, *a*, *um* šestý
septimus, *a*, *um* sedmý
octāvus, *a*, *um* osmý
nōnus, *a*, *um* devátý
decimus, *a*, *um* desátý
undecimus, *a*, *um* jedenáctý
duodecimus, *a*, *um* dvanáctý
miser, *a*, *um* ubohý

8.

cōnsilium, *iī*, *n.* rada, úmysl

požár *incendium*, *iī*, *n.*
zlato *aurum*, *ī*, *n.*
stříbro *argentum*, *ī*, *n.*
nebe *caelum*, *ī*, *n.*
měsíc *lūna*, *ae*, *f.*
hvězda *stella*, *ae*, *f.*
odměna *praemium*, *iī*, *n.*

9.

slavný, jasný *clārus*, *a*, *um*
starý, starodávny *antīquus*, *a*, *um*
Římané *Rōmānī*, *ōrum*, *m.*
římský *Rōmānus*, *a*, *um*
můj *meus*, *a*, *um*
tvůj *tuus*, *a*, *um*
svůj *suus*, *a*, *um*
kov *metallum*, *ī*, *n.*
drahý, drahocenný *pretiōsus*, *a*, *um*
vysoký *altus*, *a*, *um*
jsou *sunt*

10.

piger, *pigra*, *pigrum* líný
pulcher, *pulchra*, *pulchrum* krásný
liber, *a*, *um* svobodný
noster, *nostra*, *nostrum* náš
vester, *vestra*, *vestrum* váš
Carolus, *ī*, *m.* Karel
quotus, *a*, *um* kolikátý
hōra, *ae*, *f.* hodina
est jest

děti *liberī*, *ōrum*, *m.*
oko *oculus*, *ī*, *m.*
černý *niger*, *nigra*, *nigrum*

11.

laetus, 3*) radostný, veselý
rēctus, 3 správný
dō, *dāre* dávám
pūblicus, 3 veřejný
stultus, 3 hloupý
numquam nikdy (v lat. je jen
 jeden zápor! tedy: nikdy ne-
 zpívám *numquam cantō*)
superbus, 3 pyšný
longus, 3 dlouhý
longē lātēque daleko široko

-que (příklonka) a, i
lūceō, 2 svítím

horlivý, snaživý *studiōsus*, 3
 rozhněvaný, hněvivý *irātus*, 3
 výborný, výtečný *ēgregius*, 3
 přísný *sevērus*, 3
 tvrdý *dūrus*, 3
 jazyk *lingua*, ae, f. (vysl.: *lingua*)
 český *Bohēmicus*, 3
 latinský *Latīnus*, 3

12.

petō, 3**) žádám
regō, 3 řídím
corrīgō, 3 opravuji
mittō, 3 posílám
legō, 3 čtu
pāgina, ae, f. stránka
currō, 3 běžím, utíkám
carrus, ī, m. kára, vůz
trahō, 3 táhnu, tahám

scribō, 3 píši

trhám *carpō*, 3
 klamu *fallō*, 3
 říkám *dicō*, 3
 věřím *credō*, 3
 žiji *vivō*, 3
 století *saeculum*, ī, n.
 učím se *discō*, 3 (s akus.)
 přemáhám, vítězím *vincō*, 3

13.

audiō, 4**) slyším, (slýchám), po-
 slouchám
pūniō, 4 trestám
veniō, 4 přicházím
ērudīō, 4 vzdělávám
iūstus, 3 spravedlivý [*iūstus*]
multa: akus. pl. neutra od *multus*,
 3: mnohá, mnohé věci, mnoho
novus, 3 nový
sciō, 4 vím

mūniō, 4 opevňuji
mūrus, ī, m. zeď

střežím, hlídám *custōdiō*, 4
 mrtvý *mortuus*, 3
 spaluji *cremō*, 1
 buď — anebo *aut — aut*
 pohřbívám *sepeliō*, 4
 končím *finiō*, 4
 nic *nihil*

*) 3.: trojvýchodné: *laetus*, a, um.

**) 3: konjugace III.; 4: konjugace IV.

14.

errātum, *ī*, *n.* chyba
etiam také, ještě (vysl.: *eciĵam*)
nōnnūllus, 3 některý (*nūllus* žád-
 ný, *nōn nūllus* nikoliv žádný, ně-
 který)

ita (est) tak (jest), ano
nōn ita, *minimē* nikoliv

rád *libenter* (adverb., nesklonné)
 úkol *pēnsūm*, *ī*, *n.*

15.

annus, *ī*, *m.* rok
nunc nyní
sum, *esse* býti
parum málo
 marně *frustrā*
 hledám *quaerō*, 3
 vždy *semper*

vděčný, milý *grātus*, 3
 jestliže ne, ne-li *nisi*
 kupuji *emō*, 3
 knihovna *bibliothēca*, *ae*, *f.*
 zlatý *aureus*, 3
 cesta *via*, *ae*, *f.*
 střední *medius*, 3

16.

victor, *ōris*, *m.* vítěz
homō, *inis*, *m.* člověk
scrīptor, *ōris*, *m.* spisovatel
ibi (ibī) tam (*ubi?* — *ibi*)
vīta, *ae*, *f.* život
populus, *ī*, *m.* národ, lid
labor, *ōris*, *m.* práce
varius, 3 různý, rozmanitý
color, *ōris*, *m.* barva
flōs, *flōris*, *m.* květ
dux, *ducis*, *m.* (voje)vůdce
mīles, *itis*, *m.* voják
arātor, *ōris*, *m.* oráč
aut nebo
rēx, *rēgis*, *m.* král

sed ale, avšak
pānis, *pānis*, *m.* chléb

bratr *frāter tris*, *m.*
 starost *cūra*, *ae*, *f.*
 rodiče *parentēs*, *um*, *m.*
 otec *pater*, *tris*, *m.*
 matka *māter*, *tris*, *f.*
 lev *leō*, *ōnis*, *m.*
 slunce *sōl*, *is*, *m.*
 sláva *glōria*, *ae*, *f.*
 řecký *Graecus*, 3
 pocta, čest *honor*, *ōris*, *m.*
 mrav *mōs*, *mōris*, *m.*

17.

fortitūdō, *inis*, *f.* statečnost
nōtus, 3 známý
animus, *ī*, *m.* duch
imāgō, *inis*, *f.* obraz
magnitūdō, *inis*, *f.* velikost

pulchritūdō, *inis*, *f.* krása
patria, *ae*, *f.* vlast
orīgō, *inis*, *f.* počátek, původ
ōrātīō, *ōnis*, *f.* řeč (řečnickova)
ōrātor, *ōris*, *m.* řečník

nātiō, ōnis, f. kmen, národ
Eurōpa, ae, f. Evropa
apud (předl. s akus.) u
religiō, ōnis, f. náboženství
regiō, ōnis, f. krajina
condiciō, ōnis, f. podmínka
ōrdō, inis, m. stav, pořádek
littera, ae, f. písmeno; *ōrdō litterarum* abeceda, abeced. pořádek

libellus, ī, m. knížka, sešit
 řeč (mluvená) *sermō, ōnis, m.*
 pravý *vērūs, 3*
 vesmír *mundus, ī, m.*
 neznám *ignōrō, 1*
 čestný *honestus, 3*
 hájím, bráním *dēfendō, 3*
 množství *multitūdō, inis, f.*
 Čechy *Bohēmia, ae, f.*

18.

laus (pův. *laud-s*), *dis, f.* chvála
tempestās, tis, f. bouře
vāstō, 1 pustoším.
virtūs, tis, f. mužnost, statečnost,
 udatnost, ctnost*)
iūdex, icis, m. soudce
civilās, tis, f. obec, stát
crēscō, 3 rostu
nam neboť
custōs, dis, m. strážce, hlídač
lēx (pův.: *lēgs*), *lēgis, f.* zákon
post (předl. s akus.) po
pāx, pācis, f. pokoj, mír
iūstitia, ae, f. spravedlnost
vōx, vōcis, f. hlas
cārus, 3 drahý, milý

libertās, tis, f. svoboda
summus, 3 nejvyšší
vērītās, tis, f. pravda
 zachovávám *servō, 1*
nocnox, noctis, f.; gen. pl.: noctium;
 v noci — *nocte* (na otázku *kdy?*
 se klade u subst. s význ. času
 abl. bez předl.)
 léto *aestās, tis, f.*
 zima *hiems, hiemis, f.*
 povinnost *officium, iī, n.*
 světlo *lūx, lūcis, f.*
 chytrý *callidus, 3*
 vůdkyně *dux, ducis, f.*
 lest, podvod *fraus, dis, f.*

19.

altus, 3 vysoký
urbs, urbis, f. město
Graecus, ī, m. Řek
arx, cis, f. hrad
hostis, is, m. nepřítel (vojenský)
avis, is, f. pták
volō, 1 létám
civis, is, m. občan

gerō, 3 nesu; *bellum g.* vedu válku
clādēs, is, f. porážka
causa, ae, f. příčina
mēnsis, is, m. měsíc (v kalendáři)
pars, tis, f. část, díl
certus, 3 jistý
nātūra, ae, f. příroda
numerus, ī, m. počet

*) *cum virtute*: ctnostně

ars, artis, f. umění
nāvis, is, f. loď
autumnus, ī, m. podzim
pōmum, ī, n. jablko; *pl.:* ovoce

lásky *amor, ōris, m.*
 k, vůči *ergā* (s akus.)
 vážnost *auctōritās, ātis, f.*

nōmen, inis, n. jméno
tempus, oris, n. doba, čas
nunc nyní
opus, eris, n. dílo
rīvus, ī, m. potok
flūmen, inis, n. řeka
mare, is, n. moře
īnfluō, 3 vtékám
animal, ālis, n. živočich, zvíře
sēmen, inis, n. semeno
arbor, oris, f. strom
iūs, iūris, n. právo
carmen, inis, n. píseň, báseň
vulnus, eris, n. rána, zranění
pectus, oris, n. prsa, srdce

cōsul, is, m. konsul (2 konsulové
 ročně volení byli představiteli
 římské republiky)
quotannīs každoročně
creō, 1 volím
amīcitiā, ae, f. přátelství
itaque a tak, proto
arma, ōrum, n. zbraň
contrā (předl. s akus.) proti
pūreō, 2 (s dat.) poslouchám (roz-
 kazu)
neque a ne, ani (připojuje druhý
 zápor)

stařec *senex, senis, m.*
 délka *longitūdō, inis, f.*
 smrt *mors, lis, f.*
 nejistý *incertus, 3*
 loďstvo, třída *classis, is, f.*
 ovce *ovis, is, f.*
 mluvím pravdu *vērūm dīcō, 3*

20.

caput, itis, n. hlava; hlavní město
hūmānus, 3 lidský
os, ossis, n. kost
 tělo *corpus, oris, n.*
 hluboký *altus, 3*
 druh, rod *genus, eris, n.*
 cesta, výprava *iter, itineris, n.*
 Praha *Praga, ae, f.*
 jaro *vēr, is, n.*
 věčný *aeternus, 3*
 převyšuji *superō, 1*
 rozum *ratio, ōnis, f.*
 přísloví *prōverbium, iī, n.*
 mysl *mēns, mentis, f.*
 zdravý *sānus, 3*

21.

audācia, ae, f. odvaha, smělost
errō, 1 chybují, bloudím
Iānuārius, iī, m. leden
Februārius, iī, m. únor
Mārtius, iī, m. březen
Aprīlis, is, m. duben
Maius, ī, m. květen
Iūnius, iī, m. červen
Iūlius, iī, m. červenec
Augustus, ī, m. srpen
September, bris, m. září
Octōber, bris, m. říjen
November, bris, m. listopad

December, bris, m. prosinec

císař *imperātor, ōris, m.*

spím *dormiō, 4*

chrám *templum, ī, n.*

Ianus *Iānus, ī, m.* (bůh počátku
a konce)

zřídka *rārō*

uzavírám *claudō, 3*

Germán *Germānus, ī, m.*

ctím, obdělávám *colō, 3*

tmavý *āter, ātra, ātrum*

dělám, konám *agō, 3*

22.

pauper, is chudý

dīves, itis bohatý

vetus, eris starý

memor, is pamětlivý

fēlix, cis šťastný

infēlix, cis nešťastný

simplex, icis jednoduchý, prostý

audāx, cis odvážný

aetās, tis, f. věk, doba

sine (předl. s abl.) bez

atque a, i

beātus, 3 blažený

ingēns, ingentis ohromný

sapiēns, entis moudrý

pār, paris rovný, stejný

iungō, 3 spojuji

někdy *nōnnumquam*

vinný *nocēns, entis*

nevinný *innocēns, entis*

místo, pro, za *prō* (s abl.)

žívím *alō, 3*

jsem zdrav *valeō, 2*

ušlechtilý, hezký *ēlegāns, antis*

umělec *artīfex, ficis, m.*

pokrm, jídlo *cibus, ī, m.*

23.

disputō, 1 rozmlouvám, vykládám

ambulō, 1 procházím se

aqua, ae, f. voda

fluō, 3 téci; *mōre* po způsobu, jako

zahrada *hortus, ī, m.*

plný *plēnus, 3*

učít se básni *discere carmen* (akus.)

ustupuji *cēdō, 3*

24.

facilis, is, e snadný

fortis, is, e statečný

pugna, ae, f. bitva, boj

sentiō, 4 cítím

gravis, is, e těžký, vážný

mortālis, is, e smrtelný

immortālis, is, e nesmrtelný

omnis, is, e všechen, každý

vīcus, ī, m. vesnice

brevis, is, e krátký, stručný

similis, is, e podobný

dulcis, is, e sladký

onus, eris, n. břemeno

levis, is, e lehký

quālis, is, e jaký

tālis, is, e takový

nesnadný *difficilis*, *is*, *e*.
dnes *hodiē*

smutný *tristis*, *is*, *e*
popisují *dēscribō*, 3
jedinečný *singulāris*, *is*, *e*
společný *commūnis*, *is*, *e*
mezník *terminus*, *i*, *m*.

odděluji *sēparō*, 1
narozený *nātus*, 3
radost *gaudium*, *iī*, *n*.
bolest *dolor*, *ōris*, *m*.
nepodobný *dissimilis*, *is*, *e*
ostatní *cēteri*, *ae*, *a*
příjemný *suāvis*, *is*, *e* [*svāvis*]

25.

quondam kdysi
celeber, *bris*, *bre* hojně navštěvo-
vaný, slavný
ācer, *ācris*, *ācre* ostrý, prudký
alacer, *cris*, *cre* čilý, bystrý
pugnam committō, 3 svádím bitvu
quā dē causā? z které příčiny? proč?
tam tak (před adjektivy)
sententia, *ae*, *f*. myšlenka, mínění
diligēns, *entis* pečlivý, svědomitý
Sicilia, *ae*, *f*.

forte náhodou
rychlý *celer*, *is*, *e*
pomoc *auxilium*, *iī*, *n*.
bojují *pugnō*, 1
v (měsíci) říjnu (*mense*) *Octōbrī*
(abl. časový; jména měsíců jsou
vlastně adjektiva k substantivu
mēnsis)
nemocný *aeger*, *aegra*, *qegrum*

26.

Caesar, *is*, *m*. Caesar (slavný voje-
vůdce a spisovatel římský)
exercitus, *ūs*, *m*. vojsko
impetus, *ūs*, *m*. útok
fugō, 1 zaháním
cursus, *ūs*, *m*. běh
magistrātus, *ūs*, *m*. úřad, úředník
fructus, *ūs*, *m*. plod, plodina
senātus, *ūs*, *m*. senát
tribuō, 3 uděluji, vzdávám
cāsus, *ūs*, *m*. pád, osud
quot? kolik?

passus, *ūs*, *m*. (dvoj)krok (asi 150 cm)
manus, *ūs*, *f*. ruka
genū, *ūs*, *n*. koleno
gelū, *ūs*, *n*. mráz
znamení *signum*, *i*, *n*.
roh, křídlo (šiku) *cornū*, *ūs*, *n*.
vůz *currus*, *ūs*, *m*.
přístav *portus*, *ūs*, *m*.
tvar *fōrma*, *ae*, *f*.
jízda *equitātus*, *ūs*, *m*.
myji *lavō*, 1

27.

rēs, *reī*, *f*. věc
rēs pública obec, stát

concordia, *ae*, *f*. svornost
diēs, *ēī*, *m*. den

spēs, eī, f. naděje
fallāx, cis klamný
aciēs, eī, f. šik
rīpa, ae, f. břeh
glaciēs, eī, f. led
spīritus, ūs, m. dech, duch
quārē? proč?

klidný, rovný *aequus*, 3
 neštěstí *rēs adversae*; (protivný
adversus, 3)
 štěstí *rēs secundae*
 důvěra, věrnost *fidēs, fidēi, f.*
 osud *fortūna, ae, f.*
 přírodní *nātūrālis*, 2; přírodní vě-
 dy *rēs nātūrālēs*

28.

sānctus, 3 svatý
amīcitia, ae, f. přátelství
relinquō, 3 opouštím
calidus, 3 teplý
migrō, 1 stěhuji se
Cicerō, ōnis, m. Cicero (slavný řeč-
 ník a spisovatel)
patrius, 3 otcovský

sermō patrius řeč mateřská
dulcis, 2 sladký
 —————
 širé moře *mare altum*
 bezpečný *tūtus*, 3
 obchodník *mercātor, ōris, m.*
 učený *doctus*, 3
 Itálie *Italia, ae, f.*

Pozn.: v zimě = *hieme* (abl. časový, bez předložky; ablativus tem-
 poris);
 jasnější než (nad) světlo — *clārior (quam lūx) lūce*; abl. srovná-
 vací, ablativus comparativus;
 nejslavnější z Řeků — *clārissimus Graecōrum*; první z žáků — *prī-
 mus discipulōrum*; gen. celkový (gen. partitivus) při superlativu.

29.

inveniō, 4 nalézám
ovis, is, f. ovce
ōvum, ī, n. vejce
celer, is, e rychlý
ventus, ī, m. vítr
barbarus, ī, m. barbar
asper, a, um drsný, krutý
humilis, 2 nízký
ūtilis, 2 užitečný

serviō, 4 sloužím
avārus, ī, m. lakomec
 —————
 sestra *soror, ōris, f.*
 počátek *initium, īi, n.*
 proslulý *nōbilis*, 2
 ozdoba *ōrnāmentum, ī, n.*
 blížím se *appropinquō*, 1

Pozn.: *amor patriae*: láska k vlasti, gen. předmětný (gen. obiectivus).

30.

eligō, 3 vybírám, volím
quamquam ač(koliv)
infidelis, 2 nevěrný
inimicus, *i*, *m.* nepřítel (osobní)
pius, 3 zbožný
sāl, *salis*, *m.* sůl
necessarius, 3 nutný, potřebný
permultus, 3 přemnohý
idoneus, 3 vhodný
summus, 3 nejvyšší
senectūs, *ūtis*, *f.* stáří
ad k, (až) do

timeō, 2 bojím se
iūdex, *icis*, *m.* soudce
iūdicō, 1 soudím
levō, 1 ulehčuji
adsum, *esse* jsem přítomen, pomáhám (*mātrī*: matce)
calamitās, *tis*, *f.* nehoda, neštěstí
dēsum, *deesse* chybím, nedostávám se

atque a, *i*
vestiō, 4 šatím
nunc nyní

básník *poēta*, *ae*, *m.* (skloň. jako *fēmīna*)

malum, *i*, *n.* zlo, neštěstí
filius, *iī*, *m.* syn
cottidīē (každodenně)
maneō, 2 dlím, meškám, zůstávám
classis, *is*, *f.* třída

quīnquē annīs (abl.) *maior*: o 5 let starší;

valetūdō, *inis*, *f.* zdraví

Asie *Asia*, *ae*, *f.*

Evropa *Eurōpa*, *ae*, *f.*

většina (četnější) *plūrēs*, *ra*
 starší (*nātū*) *maior*

předkové *maiōrēs*, *um*, *m.*

potomci *minōrēs*, *um*, *m.*

rozumný *prūdēs*, *entis*

raději, spíše *potius*

vzduch *āēr*, *āeris*, *m.* (vysl.: *ā-ēr*)

nejistý, pochybný *dubius*, 3

31.

kdy *quandō*

odstrašuji *dēterreō*, 2

jak *ut*

zítra *crās*

jsem nepřítomen, jsem vzdálen,
 scházím *absum*, *esse*

32.

slza *lacrima*, *ae*, *f.*

obměkčuji *mollīō*, 4

urážím *offendō*, 3

zanedbávám, nedbám *neglegō*, 3

ztrácím *āmittō*, 3

33.

ucho *auris*, *is*, *f.*

noha *pēs*, *pēdis*, *m.*

dveře *porta*, *ae*, *f.*

okno *fenestra*, *ae*, *f.*

multō (abl.) *maior*: mnohem větší

kdysi, jednou *olim*
 dcera *fília, ae, f.*
 hlavní město *caput, itis, n.*
 rozděluji *dividō, 3*

čtvrt (městská) *vīcus, ī, m.*
 je mi 10 let (jsem narozen 10 let)
decem annōs nātus sum
 děd(eček) *avus, ī, m.*

34.

ego já; *tū* ty; *nōs* my; *vōs* vy
respōsum, ī, n. odpověď
diū dlouho
exspectō, 1 očekávám
errō, 1 chybuji

solum jenom
situs, 3 položený

radost laetitia, ae, f.
 získávám, připravuji *parō, 1*

35.

quī? quae? quod? který, -á, -é?
is, ea, id ten, ta, to (on, ona, ono)
nōndum dosud ne
ignōscō, 3 odpouštím

quō — eō čím — tím

způsob modus, ī, m.
stopa, noha pēs, pēdis, m.
 nikdo *nēmō*

36.

hic, haec, hoc tento, tato, toto
ille, illa, illud onen, oná, ono
crēber, -bra, -brum hojný, častý
tellūs, ūris, f. země.
mōbilis, 2 pohyblivý, vrtkavý
modō — modō brzy — brzy
faveō, 2 jsem přízniv, přeji

směji se *rīdeō, 2*
 kárám *castīgō, 1*
 zde *hīc*; sem *hūc*; tam *illūc*
 pláči *fleō, 2*

Pozn.: ubi? — ibi;
 quō? — hūc, illūc.

37.

aliquis někdo; *aliquid* něco
quīdam, quaedam, quoddam který-
 si, některý
omnis, is, e všechen, každý
nūllus, 3 žádný
cōgitō, 1 přemýšlím
aqua, ae, f. voda

liber, a, um prostý, zbavený ně-
 čeho, svobodný

nevím nesciō, 4
 nic než *nihil nisi*
 mám, jsem povinen *dēbeō, 2*

38.

captō, 1 chytám
cēterī, *ae*, *a* ostatní
vesper, *ī*, *m*. večer

zasloužím si *mereō*, 2 (s akus.)
 zmenšuji *minuō*, 3

39.

corrumpō, 3 kazím
falsus, 3 falešný
dignus, 3 (*laude*) hodný (chvály)
numerus, *ī*, *m*. počet
cūrō, 1 pečuji, starám se
inter (s akus.) mezi
faustus, 3 příznivý

tum tehdy
fortūnātus, 3 požehnaný

odpočívám *requiēscō*, 3
 mír, pokoj *pāx*, *cis*, *f*.
 obviňuji, žaluji *accūsō*, 1
 Bůh *Deus*, *ī*, *m*.

40.

optō, 1 přeji si
 —————
 památka *memoria*, *ae*, *f*.

prosím *orō*, 1
 usiluji *ēlabōrō*, 1

41.

cōnstat je známo

vlastní *proprius*, 3

42.

apportō, 1 přináším
 —————
 dobývám *expugnō*, 1 (s akus.)
 spravuji (úřad) *ministrō*, 1
 kraluji, vládnu *rēgnō*, 1

dostì *satis*
 pověst *fāma*, *ae*, *f*.
 vítězství *victōria*, *ae*, *f*.
 oznamuji *nūntiō*, 1

43.

putō, 1 myslím
Rōma, *ae*, *f*. Řím
appellō, 1 nazývám
dōnec dokud
nūbilus, 3 zamračený, nepříznivý,
 smutný
sōlus, *a*, *um* (zájmeno; skloň. jako
ūnus) jediný, sám

Troja *Trōiu*, *ae*, *f*. (město v M.
 Asii)
 obléhám *oppugnō*, 1
 mocný *potēns*, *entis*
 předtím *anteā*
 ihned *statim*

44.

ferē téměř, skoro
molestus, 3 obtížný
vēventūs, *ūtis*, *f.* mládí
error, *ōris*, *m.* omyl, chyba
vītō, 1 (s akus.) vyhýbám se

philosophus, *i*, *m.* filosof
maneō, 2, *mānsi* zůstávám, se-
 trávám

doma domi

45.

Hannibal, *is*, *m.* H., velitel vojska
 karthaginského (panského)
ēdūcō, 3, *ēdūxi* vyvádím
proelium, *iī*, *n.* boj, bitva
gerō, 3, *gessi* nesu; *bellum gerō* ve-
 du válku
trādō, 3, *trādidi* odevzdávám, vy-
 dávám
ānser, *eris*, *m.* husa
Capitōlium, *iī*, *n.* K., hrad města
 Říma
clāmor, *ōris*, *m.* křik
negō, 1 popírám, tvrdím že ne
fertilis, 2 úrodný

cōnstat je známo; *cōnstat inter*
omnēs je všeobecně známo
aequus, 3 rovný, slušný
repudiō, 1 odmítám

dílím *maneō*, 2, *mānsi*
 vyhnanství *exsilium*, *iī*, *n.*
 filosofie *philosophia*, *ae*, *f.*
 levý *sinister*, *tra*, *trum*
 zápasím *certō*, 1
Karthago Carthāgo, *inis*, *f.*
 před Kristem *ante Christum nā-*
tum (*a. Chr. n.*)

46.

poena, *ae*, *f.* trest (vysl.: *pēna*).
culpa, *ae*, *f.* vina
levis, 2 lehký, lehkomyšlný
timeō, 2, *-uī* bojím se (otce: *patrem*)
dubitō, 1 váhám
Alexander, *drī*, *m.* Alexandr (král
 makedonský, zakladatel velké
 říše)
Thēbae, *ārum*, *f.* Theby (město
 v Řecku)
Pindarus, *i*, *m.* Pindaros (řecký
 básník)

domus, *ūs*, *f.* dům (abl. sg. *domō!*
 akus. pl. *domōs*!)

snažím se *studeō*, 2, *-uī*
 škodím *noceō*, 2, *-uī*
 výmluvnost *eloquentia*, *ae*, *f.*
 nerozvážený *imprudēs*, *entis*
 jsem vzdálen *absum*, *abesse*, *āfuī*
 jsem přítomen, přispívám *adsum*,
adesse, *adfuī*
 podezření *suspiciō*, *ōnis*, *f.*
 síly *virēs*, *ium*, *f.*

vůle *voluntās, tis, f.*
Trojané *Trōiānī, ōrum, m.*
nevděčný *ingrātus, 3*

Archimedes *Archimēdēs, is, m.*
kruh *circulus, ī, m.*
ruším, kazím *turbō, 1*

47.

postea potom, později
rēducō, 3, rēdūxī, rēductum vedu
zpět
hiemō, 1 přezimuji
theātrum, ī, n. divadlo
frequentō, 1 docházím někam
spectō, 1 dívám se
littera, ae, f. písmeno
scribō, 3, scripsi, scriptum píši
salūs, ūtis, f. záchrana

vincō, 3, vici, victum vítězím
spērō, 1 doufám
mittō, 3, misi, missum posílám

předstírám *simulō, 1*
tábor *castra, ōrum, n.*
obnovuji *rēstituō, 3, -uī, -ūtum*
příležitost *occāsiō, ōnis, f.*
výrok, rčení *dictum, ī, n. (dicō, 3, dixi, dictum)*

48.

aliēnus, 3 cizí
legō, 3, legi, lectum čtu
autem však, avšak
condō, 3, -didi, -ditum zakládám
nauta, ae, m. lodník
dirigō, 3, -rexi, -rectum řídím
tempus actum (agō, 3, egi, actum)
čas minulý, někdejší

quoque (na 2. místě!) také
laudātor, ōris, m. vychvalovač
kořením *condiō, 4*
hlad *famēs, is, f. (abl. podle 5. dekl.: famē)*
vidím *videō, 2, vidi, visum*
krvavý *cruentus, 3*
désím *terreō, 2, -uī, -itum*

49.

emendō, 1 opravuji, napravuji
fugō, 1 zaháním (na útěk)
mōns, montis, m. hora
occupō, 1 obsazuji
dēfendō, 3, -fendi, -fensum hájím,
bráním
offendō, 3, -fendi, -fensum urá-
žím
nē-quidem ani (o jednom členu:
nē tū quidem; popírají-li se dva

členy, klade se *neque — neque:*
neque ego neque tū)

velmi *magnopere, valdē*
předpisuji *praescribō, 3, -scripsi, -scriptum*
pronáším, říkám *dicō, 3, dixi, dictum*
unavuji *fatigō, 1*
místo *locus, ī, m.*
zápas, závod *certāmen, inis, n.*

50.

difficultās, ātis, f. nesnáž
nimius, 3 přílišný
tīmor, ōris, m. strach
Cannae, ārum, f. Kanny (město
 v Itálii)
dōnum, ī, n. dar
Syrācūsae, ārum, f. Syrakusy
 (město na Sicílii)
foedus, eris, n. smlouva
violō, 1 porušuji

renovō, 1 obnovuji, znovu začínám
fuga, ae, f. útěk
mandō, 1 svěřuji; *fugae mē mandō*
 dávám se na útěk

uvaruji se vītō, 1 (s ak.)
 osvobozuji, zbavuji *liberō, 1* (*pa-*
triam periculō)
 milost *venia, ae, f.*
Gallové Gallī, ōrum, m.

51.

litterae, ārum, f. psaní, spis, pí-
 semnictví; *artēs et litterae* vědy
 a umění
accommodō, 1 přizpůsobuji
gēns, gentis, f. kmen, národ
scientia, ae, f. znalost
militāris, 2 vojenský; *rēs militāris*
 vojenství
ōrāculum, ī, n. věštírna
Apollō, inis, m. Apollo (řím. bůh)
Scīpiō, ōnis, m. Scipio (řím. velitel)

protivník *adversārius, iī, m.*
 pozdě *sērō*
 odsuzuji *condemnō, 1*
 úspěch *eventus, ūs, m.*
 vyplňuji *expleō, 2*
 dějepisec *rērum scriptor, ōris, m.*
 oplakávám *dēfleō, 2*
 toga *toga, ae, f.*
 plášť (vojenský) *sagum, ī, n.*
 zabíti *necō, 1*

52.

mox brzy
imperium, iī, vlāda, panství, říše
Āfrica, ae, f. Afrika
nāvīgō, 1 plavím se
socius, iī, m. druh
comes, itis, m. průvodce
prōmittō, 3, mīsī, missum slibuji

oboediō, 4 (s dat.!) poslouchám
 znalý *gnārus, 3*
 konec *finis, is, m.*
 Helvetiové *Helvétii, ōrum, m.*
 území *fīnēs, ium, m.*
 vesnice *vīcus, ī, m.*
 oheň *ignis, is, m.* (abl. *ignī!*)

53.

pecūnia, ae, f. peníze

comparō, i získávám

cūrō, i starám se, opatruji

bellum dūcō, 3, dūxī, ductum válku
protahuji

victōriam reportō, i získávám ví-
tězství

hojně navštěvuji *celebrō, i*

omlouvám *excūsō, i*

oceňuji *aestimō, i*

Katilina *Catilīna, ae, m.* (náčel-
ník protistátního spiknutí r. 63
př. Kr.)

54.

bona, ōrum, n. majetek

dictātor, ōris, m. diktátor (úřed-
ník jmenovaný na půl roku;

náčelník státu s plnou mocí);

dictātōrem dicere jmenovati dik-
tátora

mendāx, cis lživý

adulēscēns, entis, m. mladík

—
Kato *Catō, onis, m.*

až do *usque ad* (s akus.)

DÍL II.

PŘEDMLUVA.

V prvním dílu učebnice jsme se seznámili se základy latinského jazyka, takže jsme již mohli porozumět některým latinským výrazům, obrátům a zkratkám i přečísti několik jednoduchých původních textů. Naším úkolem bude nyní prohloubení a zdokonalení těchto znalostí. Pokud jste něco zapomněli ze staršího učiva, zopakujte a obnovte si to v paměti! Jazykové studium vyžaduje pevných základů!

V druhém dílu učebnice rozšíříme znalosti tvarosloví a skladby na větách a člancích, které jsou většinou původními latinskými texty, kdežto v prvním dílu knihy byly z větší části věty pro naše cvičení uměle sestavené. Texty byly vybrány vedle zřetele k mluvnickému výcviku tak, abychom z jejich obsahu mohli poznati hlavní myšlenky a jednání velkých antických mužů a uvědomit si, které to byly ctnosti, jež vedly k založení tak slavného státu a k vytvoření vzdělanosti, která se stala základem vzdělanosti evropské. Setkáme se proto místy s vlastními jmény, jejichž stručný výklad je obsažen v souhrnném latinsko-českém slovníku na konci knihy.

Protože naším úkolem je nyní důkladnější poznání latinské mluvnice, nepostačí nám k studiu jen naše učebnice, jak tomu snad bylo u dílu prvního, nýbrž budeme musiti častěji sáhnout po soustavné mluvnici, v níž si najdeme na příslušném místě podrobný výklad. Jeden z našich hlavních letošních úkolů je nacvičení tvarů latinských sloves. Na konci slovníku k jednotlivým cvičením je vždy uvedeno několik nových sloves. Naučte se jim, aby se vám v souhrnných cvičeních, věnovaných slovesům, nenakupilo mnoho nových výrazů najednou!

FELICITER!

Opakovací cvičení.

Jaká je latinská abeceda? Které jsou rozdíly ve výslovnosti některých znaků (písmen) v latině a v češtině? Jaká pravidla platí pro latinský přízvuk? (Uveďte příklady!)

Kolik druhů slov je v latině (a v češtině)? Které jsou latinské deklinace? (Vyskloňte jednotlivé vzory!) Ke kterým deklinacím náleží adjektiva? Kolik druhů adjektiv je v III. deklinaci? Jak se tu liší od skloňování substantiv? (Všechna?). — Skloňte v sg. i v pl.: *puer labōriōsus, poēta noster, verbum audāx, homō pauper, currus cārus, diēs brevis*!

Jak stupňujeme adjektiva? (Uveďte příklady!) Jak se tvoří adverbia od adjektiv a jak so stupňují? (Na příklad?)

Která latinská zájmena znáte? Umiňte je dobře skloňovat? Přesvědčete se o tom! Vyjmenujte řadové číslovky od 1 do 100! (Jak se skloňují?) Vyjmenujte číslovky základní od 1 do 100! Které z nich se skloňují a jak?

Přeložte následující věty! (Dovedete je rozebírat?)

1. Amīcī amīcīs grātī sunt. — 2. Amāte, puerī puellaeque, sermōnem patrium! — 3. Nōmina fēminārum, terrārum, urbium, parvārum īnsulārum, arborum in linguā Latīnā generis fēminīnī sunt. (*Nechybí zde et? Proč?*) — 4. In rēbus secundīs hominem plūrēs amīcōs habēre quam in rēbus adversīs cōstat. (*Jaká je zde vazba větná? Proč?*) — 5. Discipulī optimē patriae servīre discunt, sī bene pārēre discunt. — 6. Vērī amīcī amīcōs et in rēbus māximē dubiīs nōn relinquant. — 7. Hominēs tantum suī memorēs miserrimī sunt; nēmō iīs crēdit, ā nūllō amantur. — 8. Stultī modo hoc, modo illud crēdunt; modo haec, modo illa laudant. — 9. Deum ōrāte, ut parentēs vestrī bene valeant et vōbīs diū serventur. (*Proč je ve vedlejší větě konjunktiv? — Pravidlo?*) — 10. Audīmus tē ā magistrō saepe monērī. Parumne discis? (*Jak se tvoří v latině otázky zjišťovací?*)

1. Knihy jsou mými nejlepšími přáteli. — 2. Velká je krása naší země, našich řek, hor a lesů. — 3. Rok má (*numerāre*) 12 měsíců, měsíc 30 nebo 31 dní, den 24 hodin. — 4. Za nejstarších časů vládli v městě Římě

králové. — 5. Nevěrní přátelé bývají horší než největší (*nejprudší*) nepřátelé. — 6. Často vás učitelé napomínají, abyste čtli mnoho, zapamatovali si (to) nejlepší. — 7. Lakomci nejsou nikoho pamětlivi, nikomu nevěří, nikoho nemají rádi (*nemilují*), nikým nejsou ctěni. — 8. Ničím nejsme lépe poučováni než příklady. — 9. Vaši rodiče vždy pečovali, abyste byli dobře vychováváni a vzděláváni. — 10. Je známo, že někteří (kteřísi) živočichové v zimě spí.

Zopakujte si tvary, v nichž jste snad byli na pochybách při jejich tvoření! Procvičte si na samostatně tvořených větách pravidla, jež vám vybledla v paměti! Sestavte věty z výrazů:

1. *Bonus — magister — puer — salutare.* — 2. *De — victor clarus — saepe — legere — in — schola.* — 3. *Autumnus et aestas — longitudo — nox — varius — esse.* — 4. *Amicitia — semper — servare; amicus — diligere.* — 5. *Puella — caput — ornare — viola florens — video.*

Tvořte si podobná cvičení!

Repetitio est mater studiorum.

Obr. 1.

2.

Opakování slovesných tvarů.

Kolik kmenů má latinské sloveso? Které to jsou? Jak se tvoří v latině *passivum*? Utvořte všechny indikativy i konjunktivy (v akt. i v pas.) od tvarů: *vocāmus, vidētis, petunt, pūnīs!*

Kolik je v latině infinitivů a jak se tvoří? (Uveďte příklady!) Které znáte slovesné tvary jmenné? Utvořte je od vzorů všech konjugací!

Překládejte:

1. Graeci Trōiam, quam novem annōs oppugnāverant, decimō annō expugnāverunt et dēlēverunt. — 2. P. Cornēlius Scipiō appellātus est Africānus, quod Carthāginem dēlēverat. — 3. Nēmō sapiēns pūnīt, quod peccātum est, sed nē peccētur. — 4. Quī aequam mentem in calamitāte servāverint (*Je to konj. perf. nebo fut. II? Proč?*), levius calamitātem tolerābunt. — 5. Cum hostēs appropinquārent (*proč konj.?*), militēs quam celerrimē castra mūniēbant. — 6. Cum militēs castra mūnīissent, impetum hostium sine metū exspectāverunt. — 7. Multī nisi poenam timuissent, lēgibus nōn pāruiissent. — 8. Virtūtem ex virō appellātam esse (*Jak by zněl inf. praes.?*) cōstat. — 9. Rōmānī divitēs autumnō in Urbem (in urbem Rōmam) habitātum (*Jaký je to tvar a proč je zde?*) migrābant. — 10. A verbis lēgis nōn est recēdendum.

Určete i přeložte tvary a jmenujte příslušnou jejich řadu (na př. *laudō, laudāre, laudāvī, laudātum*): *diligeris* — *finīverint* — *exerceāmus* — *vocem* — *educō*!

Tvořte podobná cvičení!

Určete, jaký bude v latině tvar a přeložte: *nesl jsi* — *přinesl jsi* — *nesli bychom* — *proč bys nezpíval?* — *spí* — *opustíme* — *kež neopustíte* — *byli by soudili*, atd.

Překládejte:

1. Scipio oplakal osud Kartaga, které sám zničil. — 2. Pochválime vás, uslyšíme-li, že jste chvály hodni. — 3. Mnohým by ses líbil, kdyby ses nebyl snažil líbiti se všem. — 4. C. Iulius Caesar byl zabit těmi, kteří mu děkovali za (*děbēre s akus. bez předl.*) největší dobrodiní. — 5. Kež bychom byli bývali znali času budoucího! — 6. Kež jste si získali pravého přítele! — 7. Pamatujte si, že nejlepší občané vždycky uposlechli zákonů vlasti! — 8. Hannibal věřil, že snadno zničí římskou říši. (*Zájmeno!*) — 9. Již staří věřili, že život duše nebude ukončen smrtí. — 10. Je známo, že ve štěstí je nutno (se musí; *jaký tvar v lat.?*) přemýšleti o neštěstí.

Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas.

Naučte se slovesům obsaženým v seznamu slov k cvič. 2!

3.

Slovesa I. konjugace.

1. Cōstat iūstōs numquam iniūriam iūvisse. — 2. Audācēs fortūna iuvat, timidōs repellit. — 3. Nisi ā tē adiūtī essēmus, labor noster vānus fuisset. — 4. Rōmānī cottīdiē nōn semel, sēd saepius lavābantur, nēmō nisi lautus ad cēnam veniēbat. — 5. Fortūna multīs dat nimis, satis nēmīnī. — 6. Nihil sine labōre magnō vīta dedit mortālībus (hominībus). — 7. Ancus Mārcius, quārtus rēx Rōmānōrum, cum Lātīnōs domuisset, urbem moenībus circumdedit. — 8. Multās gentēs ā Rōmānīs gravībus pugnīs domitās esse legimus. — 9. Cicerō omnībus Rōmānīs ēloquentiā praestitit. — 10. Numquam agēmus, quae vetita sunt.

1. Dobře vím, že jsi vždycky svým přátelům pomohl. — 2. Matka si přeje, aby sis umyl ruce (*abys umyl své ruce*). — 3. Jest staré přísloví: Ruka ruku myje. — 4. Hannibal nikdy neporušil přísahu, kterou dal otci, že bude vždycky nepřítelem národa římského. — 5. Proti (věcem) zakázaným jsme se vždy postavili, stavíme a budeme stavět. — 6. Čteme, že Caesar podrobil Gallii v (*in*) devíti letech. — 7. Je známo, že Punové (*Poeni*) byli pokořeni Římány. — 8. Stojí hory tam, kde před mnoha staletími stály. — 9. Chybuji, kdo si přejí (věci) zakázané (*ak. pl. neutra*). — 10. Mnozí dali slovo (*fidēs*), ale v slovu nedostáli.

Fortes fortuna.

4.

Slovesa III. konjugace — iō.

Některá slovesa III. třídy tvoří část tvarů od kmene praesentního koncovkami sloves tř. IV. Jsou to tvary: 1. os. sg. a 3. os. pl. ind. praes.; konj. praes., ind. fut. I. a ind. imperf.:

ind. praes.: *capiō, capis, capit, capimus, capitis, capiunt*
(*capior, caperis, ...*)

konj. praes.: *capiam, capiās, ... (capiar, capiāris, ...)*

ind. futuri: *capiam, capiēs, ... (capiar, capiēris, ...)*

ind. imperf.: *capiēbam, capiēbas, ... (capiēbar, capiēbāris, ...)*.

Pozn.: Imperativ 2. os. sg. od slovesa *faciō* zní: *fac!* (Podobně: *dīcō* — *dīc!* *dūcō* — *dūc!*)

1. Beneficia quī dare nescit, iniūstē facit. — 2. Fēlix, quem faciunt aliēna perīcula cautum! — 3. Multōs ingrātōs invenīmus, plūrēs facimus. — 4. Saepe quī fugit, nōn effugit. — 5. Quī dedit beneficium, taceat, nārret, quī accēpit! — 6. Paris Helenam rapuit et in urbem Trōiam āvēxit. — 7. Saepe hominēs in vetitā currunt cupiuntque negāta. — 8. Vērūm dīc, mala fuge, bona fac! —

9. Quidquid agis, prūdenter agās et respice finem! —

10. Discere sī quaeris, doceās, sic ipse docēris;
nam studiō tālī tibi prōficis atque sodālī.

1. Lépe je krivdu trpěti (*přijímati*) než činiti. — 2. Nepřijímáme život krátký, ale krátkým jej děláme. — 3. Udělej, co ti rodiče nakažují (*předpisují*)! — 4. V boji nešetří smrt ani utíkájícího muže (*dat.!*). — 5. Bude-li oznámeno, že se nepřítel blíží, všichni dobří občané se chopí zbraně. — 6. Často jsi klamán a budeš klamán, věříš-li nečestnému člověku. — 7. Nebylo zvykem národa římského přijímati podmínky od ozbrojeného nepřítele. — 8. Poražené vojsko prchalo, nikam se nerozhlížejíc ani (*aut*) neohlížejíc. — 9. Kdo odhazuje zbraň, nezvítězí. — 10. Vděčnost vděčnost rodí.

(Pamatujte na rozdíl: *pariō* × *pāreō*!)

Fac simile!

5.

Sloveso *fiō*.

Sloveso *fiō*, *fieri*, *factus sum* (stávám se) má tyto tvary:

ind. praes.: *fiō*, *fis*, *fit*, *fiunt**)

ind. imperf.: *fiēbam*, *fiēbās*, ...

ind. fut.: *fiām*, *fiēs*, ...

con. praes.: *fiām*, *fiās*, ...

inf. praes.: *fieri*

con. imperf.: *fierem*, *fierēs*, ...

*) 1. a 2. os. pl. se nahrazuje tvary sloves *existō*, 3. nebo *evādō*, 3.

part. perf. pas.: *factus*
 inf. perf.: *factum esse*.
 part. fut. act.: *futūrus*
 inf. fut.: *futūrum esse (fore)*

(Slovesa *fieri* se užívá jako passiva k slovesu *facere*.)

1. Leve fit, quod bene portātur, onus. — 2. Quī noxium adiūverit, fiet socius culpae. — 3. Fīat voluntās tua! — 4. Nihil sine causā factum est neque fit aut fiet. — 5. Deus dixit: „Fīat lūx“ et lūx facta est. — 6. Imprudentiā iam multa mala facta esse nōtum est. 7. — Rōmānī Cincinnātum ab arātrō arcessivērunt, ut dictātor fieret. — 8. Repente dīves nēmō bonus factus est. — 9. Hostēs cum dē adventū Caesaris certiōrēs factī essent, lēgātōs ad eum misērunt. — 10. Dum civitās erit, fient iūdicia.

1. I nejmenší chyba (*zlo*) se nedbalostí stává velmi velikou. — 2. Když se stal Hannibal velitelem, vedl vojsko do Italie. — 3. Demosthenes se od mládí snažil (*studeo, s inf.*), aby se stal dobrým řečníkem. — 4. Je známo, že se často stávají z nepřátel přátelé. — 5. Pamatujte si, že se bez práce nikdo nestal moudrým! — 6. Stane-li se, co očekáváte, všichni dobří občané budou šťastni. — 7. Kdybys měl špatné přátele, sám by ses brzy stal špatným. — 8. Učitelé i rodiče pečují, abyste se všichni stali dobrými občany. — 9. U Římanů se nikdo nestal úředníkem, kdo nebyl římským občanem. — 10. Až o té věci dostanu zprávu, pošlu ti (*ad tē*) dopis.

Fiat iustitia!

6.

Deponentia I. konjugace.

Názvem *slovesa deponentní* označujeme slovesa, která mají tvary passivní, ale význam aktivní (příp. zvratný):

hortor — povzbuzuji *laetor* — raduji se

Koncovkami tvarů aktivních tvoří jen part. praes. (*hortāns* — povzbuzující, povzbuzuje), part. fut. act. (*hortātūrus* — hodlají povzbudit) a inf. fut. act. (*patrem hortātūrum esse putō* — myslím, že otec povzbudí).

Gerundivum deponentních sloves má však význam passivní!
(*hortandus* — ten, který musí být povzbuzován).

Imperativ:

hortāre! — povzbuzuj! *hortāminī!* — povzbuzujte!

Nezapomínejte rozlišovat inf. praes. od imperativu 2. os. sg.!

(*hortārī* × *hortāre!*)

1. Laetor, quod laudor ā virō laudātō. — 2. Vidēte, ut cūctantēs hortēminī! — 3. Glōriam saepe invidia comitātur. — 4. Diūtius (*komp. absol.: příliš dlouho*) cum sociō malō versātus es. Utinam nē malōs mōrēs eius imitātus sis! — 5. Imprimis venerāre Deum, venerāre parentēs! — 6. Alexander cum trigintā quinque milibus militum imperium Persarum expugnāre cōnātus est. — 7. Arbitrāmur vōs imitātūrōs (esse) agrōs fertilēs, quī multō plūs reddunt quam accēpērunt. — 8. Catō dixit: „Miranda canunt, nōn crēdenda poētae“. — 9. Fabius Māximus cūctandō rem publicam restituit. — 10. Lēgātī ad Caesarem gratulātum convēnērunt.

1. Mnohé věci jsou horší, než se lidé domnívají. — 2. Naděje a strach stále provázejí život lidský. — 3. Vždycky jsem tě nabádal, aby ses nechlubil bohatstvím. — 4. Povzbud' svým činem váhajícího přítele! — 5. Bohu se klaňme, rodiče ctěme a milujme! — 6. Co často vidíme, tomu (*akus.*) se nedivíme. — 7. Když velitel povzbudil vojáky, dal znamení k boji (*boje*). (*Zkratek větu vedlejší vazbou partic.!*) — 8. Co utěšuje lidi více (*magis*) než naděje? — 9. Povzbuzováním často více (*plūra*) dokážeme (*způsobíme*) než káráním. — 10. Dobří mají být nejen chváleni, nýbrž i napodobováni.

7.

Deponentia II. a IV. konjugace.

Vzory: *polliceor, pollicērī, pollicitus sum* (slibuji)

largior, largīrī, largītus sum (uštědřuji)

1. Semper tuēbor, quae mihi tuenda sunt. — 2. Illōs, in quibus virtūtēs esse rēmur, ā nātūrā ipsā diligimus. — 3. Nihil est melius quam dē patriā bene merērī. — 4. Ignōsce fatentī, dā veniam cōnfessō! — 5. Verrēs in Siciliā ā cīvibus Rōmānīs multa pollicendō, plūra minandō expressit.

6. Hostēs castrīs potitī praedam inter sē partītī sunt. — 7. Mentīrī turpe est; cavēte, nē mentiāmini, nam mentientī nēmō iterum crēdit. — 8. Beneficia nōn pollicentēs, sed largientēs pauperēs iuvābimus. — 9. Cicerō Catilīnam cīvium bonōrum caedem mōlientem Rōmam relinquere coēgit. — 10. Quotiēns aliquid cōnāberis, tē simul et ea, quae parās, metīre!

Nezapomeňte na rozdíl: *mentior* × *metior*!

1. Čas, jenž vše hojí, zhojí i vaše bolesti. — 2. Budou-li děti dobře vychovány, budou rodiče vždycky ctít (*vereor*) a milovat. (*Zkraťte vedl. větu přechodníkem!*) — 3. Pohleď (na) nebe a obdivuj se kráse hvězd! — 4. Slibuj jen to, co splníš (*vykonáš*). — 5. Lidé se často ostýchají přiznati to, co se neostýchali udělat.

6. Tomu, kdo lže (*partic!*), nikdo po druhé nebude věriti. — 7. Nelichotili jsme ti, ale řekli jsme ti pravdu. — 8. Vyzkoušej mnohé, vyber nejlepší! — 9. Není pravým přítelem, kdo (na) vše přisvědčuje. — 10. Když byl Alexander pohřben, jeho přátelé mezi sebe rozdělili jeho velkou říši.

8.

Deponentia III. konjugace.

Jako v ostatních konjugacích i v III. konjugaci vyskytují se deponentia, jež se časují obdobně jako deponentní slovesa v tř. I., II. a IV. V této konjugaci jsou deponentia dvojího druhu:

Obr. 2.

- a) *fungor, fungī, fūctus sum* (zastávám; časov. jako *legor*),
 b) *morior, morī, mortuus sum* (umírám; časuje se jako *capior*).

Zapamatujte si dobře tvar inf. praes., který zní: *fungī, morī* (srv.: *legī, capī*), a nezaměňujte jej s imperat. 2. os. sg. (*fungere! morere!*)!

1. Quī tacēre nescit, nescit loquī. — 2. Quī iūre suō ūtitur, nēmīnī facit iniūriam. — 3. Gladiātōrēs in arēnam ingressī clāmābant: „Avē, Caesar, moritūrī tē salūtant. — 4. Homō extrā est corpus suum, cum irāscitur. — 5. Concordiā parvae rēs crēscunt, discordiā māximae dilābuntur. — 6. Cum sōl exortus esset, explōrātōrēs in castra vērunt atque nūtiāvērunt hostem ad flūmen profectum esse. — 7. Omne malum nāscēns facile opprimitur. — 8. Māxima dē nihilō nāscitur historia. — 9. Nitimur in vetitum semper cupimusque negāta. — 10. Rem tenē, verba sequentur!

1. Slyš mnoho (*multus, 3*), mluv málo (*paucus, 3*)! — 2. Pravěslávy bys byl dosáhl, kdybys byl planou pohrdl. — 3. Je známo, že se něsvorností i největší říše rozpadly. — 4. Rodíme se rovni a rovni všichni umíráme. — 5. Aristides, který zastával nejvyšší (*summus, 3*) úřady, zemřel v největší (*nejvyšší*) chudobě. — 6. Když Hannibal r. 218 př. Kr. překročil Alpy, dvakrát se utkal s Římany. (*Jak lze zkrátit větu vedl.?*) — 7. Když se Caesar zmocnil Říma, táhl s vojskem k městu Brundisiu, aby dostihl Pompeja. — 8. Ať se hoši učí snášet tvrdou chudobu! — 9. Tyto krásné verše nikdy nezapomeneme. — 10. Kdokoli nad nepřítelem bude truchliti, ať zemře!

Obr. 3.

Inscriptio sepulcralis.¹⁾

Positus est²⁾ hic Liburna, magister mimariorum,³⁾
qui vixit annos plus minus centum.

Aliquotiens⁴⁾ mortuus sum, sed sic⁵⁾ numquam.

- ¹⁾ *inscriptiō sepulchrālis*: náhrobní nápis — ²⁾ *positus est*: byl položen, leží — ³⁾ *magister mimariōrum*: nejlepší z herců — ⁴⁾ *aliquotiēns*: několikrát — ⁵⁾ *sic*: takto.

9.

Rod substantiv I. a II. deklinace.

1. Homērum clārissimum poētam Graecōrum fuisse cōstat. —
2. Avum tuum optimum agricolam fuisse saepe audīvimus. —
3. Peritī nautae Graecōrum et Rōmānōrum saepe in longinquās
regiōnēs nāvigābant. — 4. Quamquam Persae multō maiōrēs cōpiās
habēbant, tamen ā Graecīs victī sunt.

5. Dēlus, ubi Apollō et Diāna nātī erant, saepe ā poētīs laudāta
est. — 6. Corinthum clāram, Rhodum pulchram fuisse legimus. —
7. In Italiā proficiscentēs multūs et pulchrās pōpulōs laurōsque
vident. — 8. Horātius, quī inter clārissimōs poētās Rōmānōrum nume-
rātur, dicit: „Arborum, quās cūrās, nūlla tē sequētur praeter cuprēs-
sum fūnestam.

9. Humus Aegyptī, Nilī aquis inundāta, fertilissima est. —
10. Vulgus mōbile sequitur virum fēlicem, fugit miserum.

a) Jména mužů a národů jsou vždycky maskulina.

b) Jména zemí, měst a malých ostrovů zakonč. na -usa jména stro-
mů jsou feminina.

c) Pamatujte: humus, ī, f.; alvus, ī, f.; vulgus, ī, n.

1. Zkušení plavci se nebojí žádného nebezpečí. — 2. Již v nejstar-
ších dobách se mnozí obyvatelé Italie vypravovali do vzdálených
krajín, aby poznali nové země. — 3. (Z) básníků, kteří žili za doby
Augustovy, byli nejslavnější Horatius a Vergilius. — 4. Čtete, hoši,
často básně našich básníků! — 5. Velká je sláva starých národů, Řeků
a Římanů.

6. Je známo, že Egypt byl vždy velmi úrodný. — 7. Čtete, že
Korint byl Římany rozbořen r. 146 př. Kr. — 8. Viděli jste již dva
krásné topoly na naší louce?

9. Některé rostliny mají rády vlhkou půdu. — 10. Když se osud (*fortūna*) změní, nevěrný lid tě opustí.

Arbor mala mala mala.)*

10.

Odechyly v skloňování substantiv I. a II. deklinace.

1. Atticum nōn minus bonum patrem familiās fuisse legimus quam cīvem. — 2. Rōmānī, cum victōriam dē hoste reportāvissent, dīs deābusque immolābant. — 3. Bene sit filiīs filiābusque, quī parentēs colunt. — 4. Caesar cum inter coniūrātōs Brūtum quoque cōspēxisset, exclāmāvit: Et tū, mī fili!“ — 5. Gāi Iūli Caesaris praenōmen erat Gāius, nōmen (vel nōmen gentile) Iūlius; cōgnōmen Caesar; item Mārci Tullī Cicerōnis praenōmen erat Mārcus, nōmen Tullius, cōgnōmen Cicerō. — 6. Dux vidēbat hostēs esse infēstōs, auxili spem nūllam. — 7. Dī meliōra (tibi dent)! — 8. Tibi, omnipotēns Deus, beneficia dēbēmus māxima. — 9. In oppidō captō duo milia modium frūmentī inventa sunt. — 10. In sepulchrō quōdam inscriptum erat:

Mī fili, bene quiēscās, māter tua rogat tē, ut sē ad tē recipiās.

Obr. 4.

a) U subst. *familia* (domácnost, rodina) se zachovala v úslovích *māter familiās*, *pater familiās* v gen. sg. původní koncovka *-ās*.

b) Subst. *dea* a *filia* mají v dat. a v abl. pl. konc. *-ābus* (na rozlišení od tvarů *dīs* a *filiīs*, jež označují maskulina).

*) *mālum*, ž, n.: jablko.

c) Substantiva *-ius, -aius, -eius* a *-um* tvoří častěji gen. sg. koncovkou *-i*. Také vokativ sg. bývá zpravidla u těchto jmen zakončen *-i* (*mī fili!*).

d) Substantivum *deus* má ve vokat. sg. (pokud se *sg.* užívá; proč?) tvar *deus!*, v nom. pl. *dī*, v dat. a abl. pl. *dīs*.

e) U jmen značících peníze, míry a váhy se zachovala v gen. pl. původní koncovka *-um* (*tria milia talentum*).

Týž gen. pl. mají substantiva *triumvir, decemvir* a pod. (tedy: *triumvirum*).

1. Šetrnost je ozdobou dobrých hospodyň. — 2. Římané stavěli chrámy také bohům a bohyním přemožených národů. — 3. Když Augustus dostal zprávu, že římské vojsko bylo Germány přemoženo, zvolal: „Quintiliē Vare (*Vārus*), vrať mi mé legie!“ — 4. Poslouchej, synu můj, těch, kteří jsou moudřejší než ty! — 5. Smiluj se nade mnou (*gen. bez předl.*), můj Bože! — 6. Vergiliovy básně se čtou ještě dnes (*etiam nunc*) na našich školách. — 7. Z úrodného Egypta se dováželo každoročně do Itálie mnoho tisíc měřic obilí. — 8. Velitel odvezl z dobytého města mnoho tisíc talentů stříbra. — 9. Tys nevěděl, že bratr prodal zahrady a pole za (*abl. bez předl.*) 200.000 sesterciů? — 10. Moc římských triumvirů nepotrvala (*maneō*) dlouho.

Nezapomeňte se naučit novým slovesům!

Opakování I.

1. Improbe Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit. — 2. Obsequium amicos, veritas odium parit. — 3. Puras Deus, non plenas aspicit manus. — 4. Poeta nascitur, orator fit. — 5. Malum nascens facile opprimitur, inveteratum fit robustius. — 6. Dormit aliquando ius, moritur numquam. — 7. Victores Romani dis deabusque, qui in Capitolio colebantur, semper pro victoria gratias agebant. — 8. Apud Romanos pater familias potestatem vitae necisque habebat. — 9. Gratias tibi agimus, omnipotens Deus! — 10. Augustus carmina Vergili adversus testamentum eius cremari vetuit.

1. Dělejte, co máte dělati! — 2. Ošklivější je klamat než být klamán. — 3. Velitel udělal útok na nepřátele a zmocnil se jejich tábora. — 4. Šťasten jest, koho cizí nebezpečí činí opatrným. — 5. Pravdu mluv,

špatnému (*akus. pl. neutra*) se vyhybej a dobro číň! — 6. Caesar vypravuje, že se Helvetiové pokusili táhnouti přes římskou provincii. — 7. Kde vládne hněv, rozum nic nezmůže. — 8. Velmi tě nabádám, můj synu, abys bedlivě přečetl knihy, které jsem ti poslal. — 9. Kdo se o vlast zasloužili, ty nejenom ctíme, ale také se (jim) obdivujeme! — 10. Když se velitel zmocnil města, poděkoval bohům a bohyním a rozdělil vojsku mnoho měřic pšenice.

11.

Věty účelové.

Co jsou to věty účelové? Jaké pro ně platí pravidlo v latině?

Pamatuje spojky: aby — *ut*, aby ne — *nē*, a aby ne — *nēve*.

Věty účelové se uvozují také takto: aby tím (snáze) — *quō (facilius)*, aby nikdo — *nē quis*, aby nic — *nē quid*, aby nikdy — *nē umquam*, aby nikde — *nē usquam*, aby žádný muž — *nē quī vir*, aby žádná žena — *nē qua fēmina*, aby žádné slovo — *nē quod verbum*.

Pater optat, ut ad sē veniās. Vztahuje-li se zájmeno ve větě účelové přímo k podmětu věty hlavní, který je v 3. osobě, užívá se zájmena zvratného.

1. *Eā condiōne nātī sumus, ut agendī aliquid semper causam habeāmus.* — 2. *Memoria cottidiē exercenda est, nē minuātur.* — 3. *Dēlēctī cum Leonidā missī sunt, ut Thermopylās occupārent nēve barbarōs longius prōgredi paterentur.* — 4. *Lēgēs brevēs esse dēbent, quō facilius memoriā teneantur.* — 5. *Cautum est lēge apud Rōmānōs, nē quis magistrātum caperet (nātū) minor annōrum trīgintā.* — 6. *In summō periculō senātus dēcernēbat, ut cōsulēs vidērent, nē quid dētrimentī rēs pūblica caperet.* — 7. *Nē mortem umquam timeās, cottidiē tibi moxesse moriendum cōgitā.* — 8. *Iūstitiae primum mūnus est, nē quis cui noceat.*

9. *Caesar lēgātīs imperāvit, ut ad sē venīrent.* — 10. *Iugurtha milītēs monēbat, nē sē suumque exercitum Rōmānīs prōderent.*

1. U Římanů byl zákon, aby těla mrtvých nebyla v městě spalována ani pohřbívána. — 2. Mnozí ze spiklenců utekli z města, aby nebyli chyceni a usmrceni. — 3. Cicero bedlivě pečoval, aby stát nebyl Katilinou podvrácen a potlačen. — 4. Hoši musí být často napomínáni, aby něco nerozvážně neudělali. — 5. Nemluvíš o své slávě, aby ti nikdo

nezáviděl? — 6. Málo (*pauca*) se má psát, aby se něco nenapsalo špatně. — 7. Přeji si, abyste mluvili pravdu, aby nikdo vámi nebyl klamán.

8. Poražení nepřátelé prosili Caesara, aby jich ušetřil. — 9. Občané dobytého města prosili vítěze, aby jejich město nezbořil a aby neprodával jejich ženy a děti do otroctví (*sub corōnā vendere*). — 10. Nepřátelé zapálili své domy, aby nic z jejich majetku (*věcí*) nepřišlo do moci vítězovy.

12.

Věty obavné a zabraňovací.

1. Post pugnam ad Cannās commissam Rōmānī timēbant, nē Hannibal Rōmam aggredērētur. — 2. Militēs, nē circumvenīrentur veritī, fugae sē mandāvērunt. — 3. Saepe timēbam, nē evenīrent ea, quae accidērunt. — 4. Omnēs labōrēs tē suscipere vidēmus; timēmus, nē nōn (**ut**) sustineās. — 5. Virī cōstantēs et probī nullā rē ā virtūte dēterrentur nec metuunt, nē quandō sua facta sibi noceant.

6. Nōn dēterret sapientem mors, quōminus (nē) in omne tempus rei pūblīcae suisque cōsulat. — 7. Aetās nōn impedit, quōminus (nē) litterārū studia ūsque ad ultimum tempus vītae teneāmus. — 8. Hannibal nullā rē dēterritus est, quōminus (nē) exercitum in Italiam trādūceret. — 9. Atticus recūsāvit, quōminus (nē) statua sibi pōnerētur. — 10. Alexandrō nihil obstitit, quōminus (nē) ad Ōceanum penetrāret.

a) Po slovesech znamenajících obavu (*verba timendī: timeō, metuō, vereor*) a po výrazech souznačných (*metus est, periculum est*) se klade ve vedlejší větě konjunktiv podle pravidla o větách účelových.

Spojky: nē — že, nē nōn (**ut**) — že ne.

b) Po slovesech znamenajících zabraňování [*verba impediendī: impediō(tē), obstō(tibi), dēterreō, recūsō*] se klade často místo spojky nē spojka quōminus (s konj. vět účelových).

Pozn.: *Prohibeō* má zpravidla vazbu s inf. (*tē loquī*).

1. Nebál jsi se, že se budou rodiče na tebe (*dat.*) hněvat? — 2. Bojím se, že tvou práci zvětším. — 3. Nikdy jsem se nebál, že se

stanete mými nepřáteli. — 4. Už jsme se báli, že nepřijdeš včas. — 5. Tohoto člověka bych se ostýchal chváliti (*inf.!*).

6. Hněv vadí duši, aby poznala pravdu. — 7. Nic mě neodstraší, abych nehájil vaše právo. — 8. Krátkost času mi brání (*vazbou pas.*), abych vám všechno vyložil. — 9. Co ti překáží, abys mluvil pravdu? — 10. Bolest mi brání, abych ti o tom (*o té věci*) více napsal.

13.

Odehylky v skloňování substantiv III. deklinace.

Zopakujte si skloňování substantiv III. deklinace i odehylky, které už znáte!

1. Gubernātor in puppī altā sedēns gubernāculum tenēbat. — 2. Campānī, quī rebellāverant, secūrī percussī sunt. — 3. Athēniēnsēs saepe optimis viris aquā et ignī interdixērunt. — 4. Gutta cavat lapidem nōn vī, sed saepe cadendō. — 5. Rōmānī dīs deābusque magnam multitudinem boum, suum oviumque immolābant. — 6. Puerī Lacedaemoniōrum tantummodo ad septimum annum sub cūrā mātrem erant. — 7. Militēs Hannibalis magnitudīne nivium itinere nōn prohibītī sunt. — 8. Rōmulus Iovī Optimō Māximō fānum vōvit, quod postea templum Iovis Statōris appellātum est. — 9. Quod licet Iovī, nōn licet bovī. — 10. Mel in ore, verba lactis, fel in corde, fraus in factīs.

a) Substantiva *febris, puppis, secūris, sitis, turris, vis* (*Neāpolis, Tiberis*) mají v akus. sg. konc. *-im* a v abl. sg. *-ī*. *Ignis* má obyč. v abl. sg. *-ī*.

b) Substantiva rovnoslabičná (podle vzoru *avis*) mají v gen. pl. *-ium*, ale *canis* a *iuvenis* mají *-um*.

c) Substantiva (podle vzoru *trabs*), jejichž kmen je zakončen aspoň dvěma souhláskami, mají v gen. pl. *-ium*.

d) Substantiva *pater, frāter, māter, parentēs* mají v gen. pl. konc. *-um*.

e) Nepravidelné tvary mají:

bōs, bovis; g. pl. *boum*, dat. a abl. pl. *būbus*

iter: v ostatních tvarech kmen *itin-* (*iter, itineris*)

Iuppiter, Iovis, Iovī, Iovem, Iuppiter! Iove

nix, nivis, g. pl. nivium

senex, senis, g. pl. senum

sūs, suis, dat. a abl. pl. sūbus

Pamatujte: *caput, capitis; cor, cordis; lac, lactis; mel, mellis.*

1. Nemocní lidé bývají často trápeni (*cōnficiō*) horečkou a žízni. —
2. Nepřátelé vrhali na římské vojáky s vysoké věže střely a kamení. —
3. Liktoři, kteří nosili svazky prutů se sekyrou, byli služebníky a průvodci římských konsulů. — 4. Nežijáme ani vody ani ohně, jak praví přísloví, častěji než přátelství. — 5. Nepřátelé nevydrželi sílu útoku našeho vojska a dali se rychle na útěk. — 6. Mysl (*pl.*) mladíků musí být řízena rozumností starců. — 7. Nesmírná jest láska rodičů k (*ergā s ak.*) dětem. — 8. Můj dědeček nám často vypravuje o věrnosti psů. — 9. Některé staré národy se živily mlékem, masem a sýrem. — 10. Dlouhá je cesta naučeními (*per s akus.*), krátká a působivá příklady.

14.

Odehylky v skloňování adjektiv III. deklinace.

Substantiva deklinace IV. a V.

1. Vir sapiēns cum ā divite tum ab humili et paupere colitur. —
2. Hominēs crēdulī facile ā mendāce (ab homine mendācī) dēcipiuntur. —
3. In sepulcrō vetere haec scripta leguntur: C. Vettiō Capitōlinō filiō māter infēlicissima fēcit. Vixit annōs XIII, nātālī suō, hōrā quā nātus est, est mortuus. — 4. Mēse Mārtiō est initium vēris, Iūniō aestātis, Septembrī autumnī, Decembrī hiemis. — 5. Cicerō litterārū studia ārdentī animō complexus est.

6. Amplae domūs rēgum altīs porticibus ōrnābantur. — 7. Henna, oppidum Siciliae, lacubus lūcisque plūrimīs continēbātur. — 8. Ex propinquīs arcibus milītēs arcubus armātī convēnērunt. — 9. Populus Rōmānus in XXXV tribūs dīvidēbātur, quārū IV erant urbānae, cēterae rūsticae.

10. Diēs dicta est accūsātō, ut crīminibus respondēret.

Zopakujte si známá vám již pravidla o skloňování adjektiv III. deklinace!

a) Adjektiva ve významu substantivním se skloňují jako stejně zakončená substantiva (od lháře — *ā mendāce*; od živého člověka — *ab homine mendācī*; jak přeložíme *ā sapiente*?).

b) Substantivum *nātālis* (původně adjektivum: *diēs nātālis*) má však v abl. sg. -ī.

Podobně jména měsíců -er, která byla původně adjektivy (*mēnsis September*).

c) Participium praes. má v abl. sg. -e, ale je-li ho užito ve významu adjektiva, má konc. -ī (*in praesentī periculō*).

d) Substantiva IV. deklinace -us jsou masculina, ale: *domus*, *manus*, *porticus*, *tribus* jsou feminina.

e) Subst. *domus* má v abl. sg. -ō, v akus. pl. -ōs.

f) Některá substantiva IV. deklinace mají v dat. a abl. pl. původní koncovku -ubus: *lacus* — *lacubus*, *arcus* — *arcubus*, *artus* — *artubus*, *quercus* — *quercubus*, *tribus* — *tribubus*.

g) Substantiva V. deklinace jsou vesměs feminina, jen *diēs* jest masculinum. (Ale ve významu určitého, smlouvaného dne nebo lhůty je *diēs* femininum.)

1. Kéž je duch (*pl.*) bohatých vždy dojat prosbami prosebníků! — 2. Děd mého přítele zemřel o svých narozeninách. — 3. V prosinci jsou dny nejkratší, v červnu nejdelší. — 4. Je známo, že Římané často malou hrstkou vojáků zahnali mnohem větší sbory nepřátelské. — 5. Muži zachránili z hořícího domu jen (to) nejnutnější. — 6. Zajatec přivedený našimi vojáky se třásl na všech údech. — 7. Nevěděli jsme, že tolik domů bylo zničeno požárem. — 8. Velká bouře vyvrací i staré duby (*pas.*). — 9. Nehledáme spásu v silných údech, nýbrž ve vědách a v uměních. — 10. Sešli jste se všichni v smlouvaný den?

15.

Slovesa II. konjugace.

(I. část.)

Zopakujte si slovesa II. třídy, jimž jste se zatím postupně naučili!

1. In antiquis domibus saepe inscriptum legēbatur:

CAVE CANEM! — 2. Ducis oratione commoti milites fortiter proelium commiserunt et hostem superaverunt. — 3. Nemō apud Rōmānōs antiquis temporibus maiōres divitiās possedit quam Crassus. — 4. Cōscia mēns recti fāmae mendācia ridet. — 5. Cum loqueris, omnēs ex ore

tuō pependērunt. — 6. Dux militibus fortibus honōrēs et praemia spopondit. — 7. Ōrātor cīvibus suāsīt, ut classem augērent. — 8. Littera scripta manet. — 9. Nēmō sine vitiīs nāscitur, optimus ille

est, quī minimīs urgētur. — 10. Bonī cīvēs semper ea, quae lēgēs iussērunt, faciunt, vitant ea, quae vetuērunt.

Obr. 5.

že památka slavných činů vždy potrvá. — 9. Je všeobecně známo, že Augustus velmi mnoho přál vědám a uměním. — 10. Jest všeobecně platný zákon (*lēx rata ac firma*), který rozkazuje rodit se a umírat.

1. Vyzvědači oznámili, že nepřátelé hnuli tábořem. — 2. Mnoho jsme se nasmáli, když jsme čtli tuto knihu (*partic.!*). — 3. Dobří vojáci vždy rychle provedou, co velitel rozkáže. — 4. Zvětšili jste chyby svých přátel tím, že jste je omlouvali (*Zkratke gerund. nebo partic.!*). — 5. Cicero vypravuje, že jeho dům na Palatinu vyhořel. — 6. Víme, že přátelství bez lásky nepotrvá. — 7. Čteme, že římsí vojevůdci často v boji zasvětili nové chrámy bohům a bohyním. — 8. Dobře víme,

16.

Indēclinābilia. — Singulāria et plūrālia tantum.

a) Některá jména jsou nesklonná, jako na př.: *fās, nefās, iussū, iniussū, nātū, sponte*.

b) Některá substantiva se vyskytují jen v singuláru: *pecūnia, aes aliēnum*.

c) Jiná opět mají jen plurál: *maiōrēs, posterī (minōrēs), arma, moenia, divitiāe, precēs, minae, castra, insidiae; rēs (adversae, secundae)*.

1. Plērīque hominēs sciunt, quod fās est, sed paucī faciunt. — 2. Nefās nocēre vel malō frātrī putā! — 3. Quī aere aliēnō premitur, magnō onere premitur. — 4. T. Mānlius Torquātus secūrī percussus est, quod iniussū imperātōris proelium commiserat. — 5. Is cīvis bonus nōminandus est, quī suā sponte, nōn vī coactus lēgibus pāret.

6. Maiōrēs nostrī hospitem violāre nefās putābant. — 7. Pecūnia apud antiquōs Rōmānōs nōmen ex (*podle*) pecore dūxit. — 8. Hostēs arma cōpērunt et ex insidiīs in nostrōs impetum fēcērunt. — 9. Saepe quem precēs nōn mōvērunt, movent minae. — 10. Sapienter cōgitant, quī in rēbus secundīs (rēs) adversās timent.

Obr. 6.

1. Jest dovoleno i od nepřítelē se učiti (býti poučován). — 2. Všichni dobře víte, že je hříchem porušiti přísahu. — 3. I staří pokládali za hřích poškoditi chrámy bohů. — 4. Na rozkaz velitelův byl v krátké době postaven (*faciō*) most přes (*in s abl.*) řeku. — 5. Udělali jste to dobrovolně? — 6. Kéž sláva předků potomky povzbuzuje k slavným činům (*pas.!*). — 7. Je jisto, že velké bohatství nečiní člověka šťastným (*a v pas.?*). — 8. Na rozkaz legátův učinili vojáci útok na hradby nepřátel a brzy se zmocnili města. — 9. Kdo je v naší třídě nejmladší? — 10. Musíte poslechnout, protože jsem starší.

17.

Substantiva s jiným významem v singuláru a s jiným v plurálu.

(<i>ops</i>) <i>opis</i> :	<i>opēs</i>	pomoc, moc:	bohatství
<i>cōpia</i> :	<i>cōpiae</i>	zásoba:	sbory
<i>impedimentum</i> :	<i>impedimenta</i>	překážka:	zavazadla

<i>littera:</i>	<i>litterae</i>	písmeno:	písmena; dopis, literatura
<i>aedēs (sg.):</i>	<i>aedēs (pl.)</i>	chrám:	příbytek
<i>finis:</i>	<i>finēs</i>	konec:	hranice, území
<i>aqua:</i>	<i>aquae</i>	voda:	lázně
<i>auxilium:</i>	<i>auxilia</i>	pomoc:	pomocné sbory

Pozn.: Substantivum *locus* je různosklonné, tvoří plurál buď *loca* (místa v krajině) nebo *loci* (jednotlivá místa, zvl. v knihách).

1. Rēs hūmānae multō magis Deī ope quam ratiōne hominum gubernantur. — 2. Nōn opibus virtūs, sed opēs virtūte parantur. — 3. Cōsul magnīs itineribus ad collēgam cōpiās dūxit. — 4. Catō dicēbat: „Rem tenē, verba sequentur; rērum enim cōpia verbōrum cōpiam gignit“. — 5. Impedimenta exercitui in itinere magnō impedimentō (*dat. účelový; k, na*) erant. — 6. Illis, qui iudicābantur, A littera salūtāris, C littera trīstis erat; illā enim absolvēbantur, hāc condemnābantur. — 7. In aede Sātūrnī, quae in Capitoliō aedificāta erat, erat aerārium. — 8. In aede Vestae ignem perpetuum ā virginibus servātum esse legimus. — 9. In librīs Cicerōnis pracclārī locī antiquōrum poētārum saepe leguntur. — 10. Hannibal exercitum in Italiam per loca āvia dūxit.

1. Všichni dobře víte, že se bez pomoci Boží nikdy nic nestalo. — 2. Nepřátelé připravili velmi velkou zásobu obilí. — 3. Když naši umístili v městě kořist, zavazadla a zajatce, očekávali pomocné sbory. — 4. První z 24 písmen latinských je písmeno A. — 5. Milý je dopis milého přítele. — 6. Dům (*příbytek*) Ciceronův, postavený na Palatinu, byl od jeho nepřátel zbořen. — 7. Protože se Helvetiové domnívali, že mají těsné území, rozhodli se vyjít (*proficiscor*) z vlasti. — 8. Lázně, které Karel IV. nalezl, již mnohým vrátily (obnovily, *reficiō*) zdraví. — 9. Naučili jsme se z paměti mnohým místům Horatiovým a Vergiliovým. — 10. Je známo, že Vergilius napodobil mnoho míst Homérových.

18.

Jména místní.

1. Iugurtha, rēx Numidārum, captus Rōmam abductus est. — 2. M. Tullius Cicerō XXVII annōs nātus Rōmā Athēnās iter fēcit. — 3. Hannibal Carthāgine fūgit, nē ā Rōmānīs caperētur. — 4. Ovidius

De Scipione Nasica et Ennio.

Nāsica cum ad poetam Ennium venisset eique ab ostio¹⁾ quaerenti Ennium ancilla²⁾ dixisset eum domi non esse, sensit illam domini iussu dixisse et illum intus³⁾ esse. Non multo post cum ad Nasicam venisset Ennius et eum ab ostio quaereret, exclamavit Nasica se domi non esse. Tum Ennius dixit: „Quid? Ego non cognosco vocem tuam?“ Hic⁴⁾ Nasica: „Homo es impudens!⁵⁾ Ego cum te quaererem, ancillae tuae credidi te domi non esse, tu mihi non credis ipsi?“

¹⁾ *ostium*: dveřo — ²⁾ *ancilla*: služka — ³⁾ *intus*: uvnitř — ⁴⁾ *hic*: tu, na to — ⁵⁾ *impudens*: nestoudný, drzý.

Opakování II.

1. Vereor, ne foedus nostrum satis firmum non sit. — 2. Vis vim vi expellit. — 3. Dum vires animique sinunt, tolerate labores! — 4. Socrates dicebat sibi condimentum cibi esse famem, potionis sitim. — 5. Augustus navalis proelii spectaculum populo dedit trans Tiberim. — 6. Apud Neapolim situs est Vesuvius, cuius ignibus oppida Pompei et Herculaneum deleta sunt. — 7. Est modus in rebus, sunt certi denique fines. — 8. L. Mummius plurima ornamenta Corintho Romam asportavit. — 9. Caesaris virtus domi militiaeque semper magna fuit. — 10. Alexandrum Magnum saepe in bello humi dormivisse antiqui scriptores narrant.

Obr. 7.

1. Všichni jsme se báli, že se otec neuzdraví. — 2. Nic mi nemohlo zabránit, abych k tobě nepřišel. — 3. T. Manlius Torquatus dal stíti (*stal*) svého syna, protože neposlechl (jeho) rozkazu. — 4. Helvetiové hodlajíce opustiti svou vlast, zapálili všechny své domy a zničili velkou zásobu obilí. — 5. Je jisto, že peníze bývají velmi často příčinou velkých sporů. — 6. Vyslanci přišli z Říma do Athén, aby (si) opsali slavné zákony Solonovy. — 7. Vergilius se odebral churav z Athén do Brundisia. — 8. Proč jsi bez rozkazu rodičů zůstal na venkově a nepřišel jsi do Prahy? — 9. Kdy se tvoji rodiče vypraví na venkov, aby se zotavili (*vīrēs reficere*)? — 10. V kolik hodin (*o kolikáté hodině*) býváš (*dlíš*) vždycky doma?

Slovesa!

19.

Věty tázací.

Jak se dělí otázky? (Srv. cvič. 14. v I. dílu učebnice!) — Utvořte několik latinských otázek a odpovězte na ně!

Utrum legis an dormīs?

Otázka rozlučovací přímá; tázanému se dává na vybranou, aby přisvědčil k jedné ze dvou (nebo několika) naznačených možností. Je-li otázka kladná, bývá první člen uveden v latině částicí *utrum*

Obr. 8.

nebo *-ne* (mohou se také vynechat), druhý a každý další člen částici *an*. Je-li záporná, první člen bývá uveden částicí *-ne* (může se také vynechat), druhý *an nōn*.

Utrum legis an dormīs? — Legisne an dormīs? — Legis an dormīs?

utrum — an

-ne — an

-o- — an.

1. *Utrum divitiae an virtūs hominem beātum faciunt?* — 2. *Egone nōn satis intellēxi an tū mūtāvistī sententiam?* — 3. *Vērum hoc est an falsum?* — 4. *Estne anima hūmāna mortālis an nōn?*

5. *Quid agis?* — *Interrogō tē, quid agās.* (A. 1)

6. *Ubi fuistī herī?* — *Dīc nōbīs, ubī herī fueris.* (A. 2)

7. *Estne frāter tuus domī?* — *Interrogābam, essetne frāter tuus domī.* (B. 1)

8. *Scrīpsistīne hās litterās?* — *Nesciēbam, num hās litterās scrīpsissēs.* (B. 2)

9. *Nōnne hoc carmen laudābis?* — *Omnēs expectant, num hoc carmen laudātūrus sīs.* (A. 3)

10. *Veniēsne crās an nōn?* — *Māter scīre cupiēbat, utrum crās ventūrus essēs necne.* (B. 3)

Je-li otázka závislá na jiné větě, říkáme jí otázka nepřímá. Taková otázka má v latině vždycky konjunktiv podle pravidla zv. *cōnsecūtiō temporum* (sousednost časů):

Záleží tu na tom: a) je-li v řídící větě čas hlavní či vedlejší.

b) je-li děj věty vedlejší 1. současný

2. předčasný

3. následný

vzhledem k ději věty řídící.

v řídící větě	A. čas hlavní	B. čas vedlejší
1. současnost	konj. praes.	konj. imperf.
2. předčasnost	konj. perf.	konj. plusquamperf.
3. následnost	konj. — <i>ūrus sim</i>	konj. — <i>ūrus essem</i>

Tázací částice:

a) v otázkách zjišťovacích *-ne* nebo *num* (zda);

b) v otázkách rozlučovacích tytéž jako u přímých otázek rozlučovacích; výraz *či ne* (nebo *ne*, *čili nic*) se překládá v otázkách přímých *an nōn*, v otázkách nepřímých *necne*.

1. Je slunce větší nebo menší než země? — 2. Je duše lidská smrtelná nebo nesmrtelná? — 3. Zůstaneš v Praze či se vypravíš na venkov? — 4. Psal jsi tento dopis nebo ne?

5. Rozumějí všichni dobře? — Nevím, zda všichni dobře rozumějí. (A. 1) — 6. Proč jsi neodpověděl? — Otec se ptá, proč jsi neodpověděl. (A. 2) — 7. Co říkáš? — Všichni se ptali, co říkáš. (B. 1) — 8. Kdo otevřel dveře? — Nikdo nevěděl, kdo otevřel dveře. (B. 2) — 9. Budeš psát úkol? — Ptám se tě, zdali budeš psát úkol. (A. 3) — 10. Přijde učitel nebo ne? — Nikdo nevěděl, zda učitel přijde nebo ne. (B. 3)

* * *

Thalēs, unus e septem sapientibus, interrogatus, quid esset difficultimum: „Se ipsum, inquit,¹⁾ noscere.“²⁾ Idem interrogatus, quid facillimum esset, „Alterum, inquit, monere.“

¹⁾ řekl, pravil — ²⁾ znáti.

20.

Nepřímé otázky.

(Pokračování.)

Naučte se dobře pravidlu o souslednosti časů a dobře si je procvičte na různých větách. Je to základní kámen latinské skladby. Později uvidíte, že platí i pro jiné věty vedlejší. (V jakém poměru je pravidlo o *cum historicum* k pravidlu o konsekuci?)

1. Cottidiē nōs nātūra admonet, quam paucis rēbus egeat. — 2. Ratiō docet, quid agendum sit, quid cavendum. — 3. Dēliberandum est, non quam diū, sed quam bene vivās. — 4. Quis sis, nōn unde nātus sis, reputā! — 5. Virtūs quō tendat, nōn quid pāssūra sit, cōgitat. — 6. Hic homō numquam oblīvīscētur, quantam iniūriam sibi fēceris. — 7. Hominēs saepe scīre cupiunt, quae futūra sint; sed nescire ea saepe

melius est quam scire. — 8. Dux explorātōrēs mīsit, ut sibi nūntiārent, num hostis appropinquāret. — 9. Augustus diū dēliberābat, utrum imperium retinēret necne. — 10. Sapientia sōla per sē hominēs beātōs efficeret necne, antīquī philosophī saepe quaerēbant.

1. Řekni, kdo jsi, odkud přicházíš a kde bydlíš. — 2. Táži se vás, zda je vám něco (*num quid*) dražší(ho) než vlast a rodiče. — 3. Nikdo z nás nevěděl, proč jste plakali. — 4. Dosud (*adhūc*) nevím, zůstanu-li doma či ne. — 5. Již staří filosofové pátrali, zda je duše nesmrtelná či umírá společně (*současně*) s tělem. — 6. Velitel se zeptal vyslanců, proč k němu přicházejí. — 7. Bratr mi již vyprávěl, co budeš dělat a co řekneš. — 8. Občané čekali, zda nepřítel z města vytáhne či ne. — 9. Když se járo blížilo (*appetō*, 3), Hannibal hnul táborem (*castra moveō*, 2). — 10. Když Římané vyhnali krále, volili každoročně konsuly.

Slovesa!

* * *

Solon cum aliquando inter convivium¹⁾ sileret,²⁾ interrogatus est a quodam, cur taceret. „Utrum taces, inquit³⁾ hic homo, quod verba tibi desunt, an stultitiam tuam silentio occultare⁴⁾ studes?“ Tum Solon: „Si stultus essem, num tacerem?“

¹⁾ *convivium*: hostina — ²⁾ *inquit*: řekl, pravil — ³⁾ *sileō*, 2: mlčím — ⁴⁾ *occultō*, 1: zakrývám.

21.

Slovesa II. konjugace.

(II. část.)

1. Homō doctus in sē semper dīvitiās habet. — 2. Caret periculō, quī etiam tūtus cavet. — 3. Elige eum, cuius tibi placuit et vīta et ōrātiō. — 4. Ille vērē dolet, quī sine teste dolet. — 5. Militēs vulnerātōs humī iacuisse lēgimus. — 6. Non tacuistis, quod tacendum erat. — 7. Quam saepe summa ingenia in occultō iacent! — 8. Necesse est, (ut) multōs timeat, quem multī timent. — 9. Deus omnibus bonīs mundum explēvit, nihil malī admiscuit. — 10. Nōtum est illud Catōnis: „Cēterum autem cēnseō Carthāginem esse dēlendā.“

1. Ti budou vždy zdraví, kdo ve všech věcech budou dbáti míry. — 2. Marně se namáhá (*labōrō*), kdo se snaží líbiti všem. — 3. Kdybys byl mlčel, byl bys zůstal filosofem. — 4. Snadno všichni, když jsme zdraví, dáváme správné rady nemocným. — 5. Sokrates uposlechl zákonů a zůstal ve vězení. — 6. Bude chválen, kdo k příjemnému (*dat. bez předložky*) připojí (*admiscēre*) užitečné. — 7. Chudoba naučila lidi mnohým uměním. — 8. Je známo, že Sokrates učil žáky umění dobrého života (*gerund.*). — 9. Vybraní (muži) s Leonidou v Thermopylách neodolali síle nepřátelské (*sustinēre*). — 10. Je známo, že staří Řekové a Římané pili víno jen (*nōn nisi*) smíšené s vodou.

S. V. B. E. E. V. (Si valēs, bene est, ego valeō.)

TETEROROMAMANUNUDADATETELALATETE.*)

22.

Quīn. — Doplnění zájmen ukazovacích.

īdem, iste, ipse.

1. Quis dubitat, quīn Deī mūnus sit vīta? — 2. Nōn dubitō, quīn ōrātiō semper magnam vim habuerit. — 3. Nēmō dubitat, quīn hic labor difficilis futūrus sit. — 4. Cum Helvētīī superātī essent, nōn erat dubium, quīn Rōmānī cēterōs Gallōs subāctūrī essent.

a) Podobně jako v nepřímých otázkách klade se konjunktiv podle souslednosti časů po výrazu *nōn dubitō, quīn* (*nōn est dubium, quīn; quis dubitat, quīn*).

b) Která již znáte ukazovací zájmena? Náleží k nim také: *īdem* (is-dem: ten-týž), *iste* (ten-hle), *ipse* (sám).

5. Nōtum est illud (dictum) Catōnis melius dē quibusdam acerbōs inimicōs quam amicōs merērī: illōs vērūm saepe dicere, hōs numquam. — 6. Sī duo faciunt idem, nōn est idem. — 7. Tū in istā epistulā nihil mihi dē tuīs rēbus scrīpsistī. — 8. Stultus nisi quod ipse facit, nihil rēctum putat. — 9. Num est dubium, quīn vērītās sē ipsam dēfendat? — 10. Nēmō nostrum dubitābat, quīn istud cōnsilium tibi perniciōsum esset.

*) *terō*, 3: tru, potírám — *tēlum*: střela, zbraň — *nūdus*, 3: obnažený, holý.

1. Kdo pochybuje, že v etnosti je veliké bohatství? — 2. Nepochybovali jsme, že tvoje rada je dobrá. — 3. Nikdo nepochybuje, že před Homérem žili (*byli*) básníci. — 4. Není pochyby, že Řekové vzděláním (*doctrina*) vynikali nad Římány.

5. Řádní muži neříkají brzy to, brzy ono, ale vždycky totéž. — 6. Týmž způsobem budeš milovati přítele jako (*kterým*) sebe samého! — 7. Korint byl rozbořen téhož roku, kterého Scipio zničil Kartago. — 8. Nedívíme se všichni týmž (věcem). — 9. Nic nám není dražší než naše vlast, která je nám dražší než my sobě samým. — 10. Nikdo nepochybuje, že největší vítězství je přemáhati sám sebe (*sebe samého*).

23.

Zájmena neurčitá.

a) *quis, quid* — (ně)kdo, (ně)co

Těchto zájmen se užívá po spojkách *sē, nisi, nē*, po tázacím slovcí *num* a po vztažných zájmenech a adverbiích z nich vzniklých, jako *quō, quantō* a j. (Srv. cvič. 11 a 19!)

b) *aliquis, aliquid* — někdo, něco; *aliqui (aliquis), aliqua, aliquod* — některý;

c) *quisquam, quidquam* — někdo, něco (ve větách záporného smyslu: *neque quisquam* — a nikdo; *neque quidquam* — a nic);

d) *quisque, quidque; quisque, quaeque, quodque* — každý (přiklání se k jiným přízvučným slovům. (*Suum cuique. — Optimus quisque.*))

1. Quod quis metū coactus prōmiserit, id praestāre nōn debet. — 2. Quō quis plūra habet, eō plūra petit. — 3. Ubi quid agere opus erit, dux strēnuus praeficiātur! — 4. Num quid patriā dulcius, num quod scelus turpius quam patriam prōdere? — 5. Sī qua venit sērō, magna ruīna venit. — 6. Avārus neque quemquam diligit neque ab ūllō diligitur. — 7. Imperat aut servit collēcta pecūnia cuique. — 8. Quisque suae fortunae faber est. — 9. Quam quisque cōgnōverit artem, in eā sē exerceat! — 10. Festināre nocet, nocet et cūctātiō saepe, tempore quaeque suō quī facit, ille sapit.

1. Jestli někdo tě nerad urazí, odpusť mu! — 2. Čím je kdo učenější, tím je skromnější. — 3. Kam kdo z nepřátel utíkal, tam ho naši pronásledovali. — 4. Jestliže někdo zahubil římského občana bez soudu

(*nesouzeného*), byl z vlasti vyobcován (*ei aquā et igni* atd.). — 5. Jestliže někomu něco slíbíš, postarej se, abys v slovu dostál (*fidei praestare*). — 6. Je nějakou částí moudrosti zakrývat hloupost mlčením. — 7. Jestliže nějaký čin není spravedlivý, jistě není dobrý. — 8. Nic nikomu nebylo nikdy dražší než (jeho) bratr. — 9. Každý pokládá svůj život (za) nejhorší. (*Akus. doplňkový.*) — 10. Ti nebudou nikdy dobře rozkazovat, kteří ani nikoho neposlouchají ani se ničemu neučí.

24.

Zájmenná adjektiva.

<i>alius, alia, aliud</i>	jiný (skloň. jako <i>ūnus</i> ; gen. sg.: <i>alterius</i> !)
<i>alter, a, um</i>	druhý (ve význ. subst.: bližní)
<i>alter — alter</i>	jeden — druhý
<i>uter, utra, utrum</i>	který z obou
<i>neuter, a, um</i>	ani jeden ani druhý (žádný z obou)
<i>nūllus, a, um</i>	žádný
<i>sōlus, a, um</i>	sám, jediný
<i>tōlus, a, um</i>	celý
<i>uterque, utraque, utrumque</i>	jeden i druhý, oba

Pozn.: *quālis — tālis*: jaký — takový.

1. Aliēna nōbīs, nostra plus aliīs placent. — 2. Numquam aliud nātūra, aliud sapientia dicit. — 3. In magnā cōpiā rērum aliud aliī nātūra iter ostendit. — 4. Aliī divitiās praepōnunt, bonam aliī valētūdinem. — 5. Ab aliō exspectēs, alterī quod fēceris. — 6. Omnēs hominēs eandem originem habent, nēmō alterō nōbīlior est. — 7. Nūlla est haec amicitia, cum alter vērītātis amāns, alter ad mentiendum parātus. — 8. Cōsulēs inter sē cōgitābant, uter ad utrum bellum esset magis idōneus. — 9. Neutrum faciendum est, utrumque enim vitium, et omnibus crēdere et nūllī. — 10. Quālis dux, tālēs milītēs.

1. Odpouštěj jiným mnoho, sobě nic! — 2. Co je jinému dovoleno, není vždycky dovoleno tobě. — 3. Od sebe samých očekávejte spásu, nikoliv od jiných! — 4. Jest vždycky nutno pečovati, aby byla slyšena i druhá strana. — 5. Řekněte, kdo z vás nepotřebuje bližního! — 6. Kterého z obou máš více rád, otce či matku? Žádného z obou více nemiluji, oba jsou mi velmi drazí (*jeden i druhý jest...*). — 7. Oba

chybují, i komu se líbí všechno i komu se nelíbí nic. — 8. Nikým není milován, kdo sám nikoho nemá rád. — 9. Římané se v krátké době stali pány celého světa. — 10. Lakomec myslí, že se narodil sobě jedinému.

* * *

Stratonicus Atheniensis cum aliquando citharistam audivisset: „Alterum, inquit, Iuppiter ei dedit, alterum negavit.¹⁾“ Interrogatus autem, quidnam Iuppiter illi dedisset, quid negavisset: „Male sonare,²⁾“ inquit, ei datum est, bene cantare negatum.“

¹⁾ *negō*, *I*: odpírám — ²⁾ *sonō*, *I*: hráti (na hudební nástroj).

25.

Zájmena vztažná a neurčitě vztažná.

Číslovky základní a řadové.

a) *quī, quae, quod* — který (*quōcum*: předložka *cum* se tu klade obyčejně za ablativ vztažného zájmena);

b) *quisquis, quidquid* — kdokoli, cokoli; *quicumque, quaecumque, quodcumque* — kterýkoli, jakýkoli.

1. *Si nōbīs cārī sunt, quibuscum* similitudine mōrum coniungimur. — 2. Male vīvit, *quisquis* nōn vīvit honestē. — 3. Placeat tibi, *quidquid* Deō placuit. — 4. *Levius* fit patientiā, *quidquid* corrigere est nefās.

5. *Legiō Rōmāna* initiō IV milia ducentōs peditēs, postea V milia peditum continēbat. — 6. *Rōmānī* annōs numerābant ab annō Urbis conditae, *quī* fuit a. Chr. n. septingentēsimus quinquāgēsimus tertius. — 7. In pugnā ad Issum commissā caesa sunt *Persārum* peditum centum milia, decem equitum, et ā parte Alexandrī quattuor milia quingentī sauciī fuērunt, ex peditibus trecentī et duo omnīnō dēsiderātī (sunt), ex equitibus centum quinquāgintā interfectī sunt. — 8. Alexander Magnus annō a. Chr. n. trecentēsimō vicēsimō tertiō animam efflāvit. — 9. Annō a. Chr. n. quadringentēsimō sexāgēsimō tertiō *Rōmae* centum quattuor milia septingentī quattuordecim incolae cēnsī sunt. — 10. *Rōmānī* ab Hannibale victī sunt primum ad Ticinū, iterum ad Trebiam, tertium ad lacum Trasumēnum, quārtum ad Cannās.

a) Číslovky základní: *ducenti, trecenti, quadringenti, quingenti, sescenti, septingenti, octingenti, nongenti*; (skloň. jako *boni, bonae, bona*; přípona: *-centi*, předchází-li *n*: *-genti*); *mille, duo milia, tria milia, ...*

b) Číslovky řadové se tvoří od základních příp. *-esimus, a, um* (*ducentessimus, trecentessimus, ..., millessimus*).

Pozn.: po první, po druhé, po třetí, po čtvrté: *primum, iterum, tertium, quartum*.

1. Co dělá tvůj přítel, s nímž jsi přišel do Prahy? — 2. Škodí dobrým, kdokoli šetří špatných. — 3. Kdokoliv jsi, jednou prach a popel (*stín*) budeš. — 4. Cokoli konáš, konej rozumně a ohlíže se na konec!

5. Dilo Liviovo obsahovalo 142 knih. — 6. Císař Titus panoval od r. 79 do r. 81 po Kr. — 7. Druhá válka punská byla vedena od r. 218 do r. 201 př. Kr. — 8. Kartago bylo rozbořeno r. 146 př. Kr.; trvalo 667 let. — 9. Když Hannibal překročil Alpy, měl v Itálii 50 000 pěšáků, 9000 jezdců a 37 slonů. — 10. Válka třicetiletá (*třiceti let*) byla vedena od r. 1618 do r. 1648.

* * *

Roma condita est anno a. Chr. n. septingentesimo quinquagesimo tertio, id est post Troiae exitium anno quadringentesimo tricesimo altero. Sub regibus civitas fuit usque ad annum quingentesimum decimum; ab eo anno usque ad annum tricesimum duo consules quotannis creabantur, ut civitatem regerent. His rei publicae temporibus acriter pugnatum est et cum Italiae gentibus de imperio et inter patricios ac plebeios de pari in civitate iure. Anno demum¹⁾ ducentesimo sexagesimo sexto tota fere Italia in potestate Romanorum erat. Romani cum Carthaginem et Corinthum anno centesimo quadagesimo sexto et Numantiam in Hispania anno centesimo tricesimo tertio diruissent, totius iam maris domini facti sunt. Sed ab eo anno usque ad annum tricesimum a. Chr. n. in ipsa re publica omnia bellis civilibus permiscebantur.²⁾ Anno sexagesimo tertio Catilina calamitatem rei publicae parabat, sed Ciceronis vigilantia coniuratio eius oppressa est. Anno tricesimo Augustus rem publicam bellis civilibus fessam³⁾ suscepit imperiumque Romanum stabilivit.⁴⁾

¹⁾ *dēnum*: teprve — ²⁾ *permisceō*: zmítám — ³⁾ *fessus*: unavený — ⁴⁾ *stabilio*: upovňuji.

Číslovky podílné. — Příslovce násobná.

a) Číslovek podílných se užívá na otázku po kolika? (po jednom, po dvou atd.):

singulī, bīnī, ternī, quaternī, quīnī, sēnī, septēnī, octōnī, novēnī, dēnī, undēnī, duodēnī, ternī dēnī, ..., vīcēnī, trīcēnī, ..., centēnī; singula mīlia, bīna mīlia, ..., centēna mīlia).

b) Příslovce násobná se tvoří příponou *-iēs* (kromě prvních čtyř číslovek: *semel, bis, ter, quater*):

quīnquiēs, sexiēs, ..., deciēs, ..., centiēs, mīliēs).

Pozn.: *deciēs centēna mīlia*: 1 000 000.

1. Ut Rōmae cōsulēs, sic Carthāgine bīnī rēgēs creābantur. — 2. Mīlitēs in pugnā trīnīs castrīs potītī sunt. — 3. Aliī mēnsēs trīcēnōs diēs, aliī trīcēnōs singulōs numerant, Februārius mēnsis duodētrīgintā.

4. Dēliberandum est diū, quod statuendum est semel. — 5. Bis dat, quī cito dat. — 6. Nēmō bis pūnītur prō eōdem dēlictō. — 7. Septiēs quīna et vīcēna sunt centum septuāgintā quīnque. — 8. Pragae [X] (*deciēs centēna mīlia*) incolārum numerantur. — 9. Augustus populō et plēbī quadringentiēs trīciēs quīnquiēs (*centēna mīlia*) sestertium dedit. — 10. Caesar Atticō centiēs sēstertium lēgāvit.

U subst. pomnožných se užívá číslovek podílných: *bīnae litterae*.

Místo *singulī* se tu dává *ūnī*: *ūna castra*, místo *ternī* — *trīnī*: *trīnae litterae*.

Při násobení se užívá číslovek podílných: *Ter bīna sunt sex*.

1. Dostal jsem od tebe dva dopisy, z nichž v druhém jsi mi blahopřál. — 2. Od r. 682 př. Kr. bylo v Athénách každoročně voleno po 9 archontech. — 3. Caesar diktoval čtyři dopisy (*po čtyřech*) najednou (*ūnā*), nebo když nic jiného nedělal, sedm. — 4. Římští konsulové měli po dvanácti liktorech, diktátor čtyřia dvacet. — 5. Vidám svého přítele sotva čtyřikrát nebo pětkrát za rok (*v roce*). — 6. Čteme, že Augustus byl třináctkrát konsulem. — 7. Tiberius dal každému ze svých dětí (po) 200 000 sesterciů. — 8. Čtyřikrát tři je dvanáct. — 9. Dům řečníka Krassa byl ceněn na (*abl. ceny bez předl.*) 5 000 000 sesterciů. — 10. Dvakrát vítězí, kdo se přemáhá ve vítězství.

* * *

Quid mane¹⁾ quattuor, meridiē²⁾ duos, vespere³⁾ tres pedes habet?

¹⁾ ráno — ²⁾ v poledne — ³⁾ večer.

(ομοῦΗ)

27.

Věty důvodové.

1. Helvētiī ceterīs Gallīs virtūte praestābant, quod ferē cottiānīs proeliīs cum Germānīs contendēbant. — 2. Fidem habētis, quia rem satis superque expertī estis. — 3. Sapiēns lēgibus nōn propter metum pāret, sed quia id salūtāre putat. — 4. Bonī virī permulta faciunt ob eam ūnam causam, quoniam honestum est. — 5. Praesentī fortūnae crēdere nōn decet, quod futūra incerta sunt. — 6. Iūdex ab omnibus laudābātur, quod appārēbat eum magnā cum sapientiā iūdicāvisse. — 7. Omnēs laudant, quod virīs fortibus honor tribuitur.

8. Cum sīs mortālis, quae sunt mortālia, cūrā! — 9. Falsō queritur dē nātūrā genus hūmānum, quod forte potius quam virtūte regātur. — 10. Siculī Cicerōnī grātiās ēgērunt, quod dē sē optimē meritis esset.

Spojky: *quod*, *quia*, *quoniam* (poněvadž, protože, že) se pojí s indikativem; *cum* (*causāle*) s konjunktivem podle souslednosti časů.

Konjunktiv po spojení *quod* označuje důvod, který není myšlenkou mluvčí osoby (t. zv. konjunktiv cizího mínění: *že prý*).

1. Protože radiš, abych dále nechodil (*discēdere*), myslím, že tak učiním. — 2. Dlouho připravuj válku, abys rychleji zvítězil, neboť dlouhá příprava války způsobuje (*faciō*) rychlé vítězství. — 3. Protože život bez přátel je pln nástrah, rozum sám nás napomíná, abychom si zjednávali přátelství. — 4. Poněvadž jsme byli nevinni, nebáli jsme se ani soudce ani žalobce. — 5. Většina lidí si stěžuje, že prý je člověku dán krátký čas k životu (*gen. gerund.*). — 6. Protože vojáci byli se všech stran tísňeni, opustili své stanoviště. — 7. Protože nebe je pokryto (*obscurāre*) mraky, zůstaneme doma. — 8. Sokrates byl obžalován, protože prý kazí mládež. — 9. Desátá legie poděkovala Caesarovi, protože (prý) o ní (*jaké zájmeno?*) učinil velmi pěkný úsudek. — 10. Dobře děláš, že těmto ubohým lidem pomáháš.

28.

Slovesa III. konjugace.

(1. část.)

1. Scīpiō ōrnāmenta, quae Carthāginiēnsēs ex urbibus Siciliae collēgerant, civitatibus eiusdem insulae reddidit, cum opēs Carthāginiēnsium frēgisset eōrumque urbem dēlēvisset. — 2. Caesar hostium cōpiās fūdit atque fugāvit, in finēs eōrum irrūpit, et cum in nōnnūllis oppidīs praesidia reliquisset, trāns Rhēnum profectus est. — 3. Hostēs adversīs proeliis calamitatibusque frāctī condiciōnēs pācis accipere coāctī sunt. — 4. Potestātem virtūte sōlā emī inter omnēs cōstat. — 5. Nōn est dubium, quī colloquia prāva mōrēs bonōs corrumpant. — 6. Iussū imperātōris milītēs nāvēs cōnscondērunt et statim ancorās solvērunt. — 7. Rōmānī expugnāvērunt Syrācūsās, quās diū māchinīs Archimēdēs dēfenderat. — 8. Antiquōs Graecōs et Rōmānōs honōrēs magnōs virīs dē patriā meritīs tribuisse saepe rērum scrīptōrēs nārrant. — 9. Nihil ēripit fortūna, nisi quod et dedit. — 10. Nōscitur ex sociō, quī nōn cōgnōscitur ex sē.

1. Když Římané r. 9 po Kr. vtrhli do Germanie, byli zaskočeni (*dēcipiō*), rozeznáni a do (*ad*) jednoho všichni pobiti. — 2. Romulus vybral sto senátorů, (s) jejichž pomocí vše prováděl (*konat*). — 3. Musíme hájiti těch (*ti musí námi býti hájeni*), od nichž sami jsme byli obhájeni. — 4. Římané rozhodli, že Kartago musí být rozbořeno. — 5. Je zná-

mo, že neštěstí odnímá člověku rozvahu. — 6. Vykonané práce jsou vždycky příjemné. — 7. Největšího nepřítele přemohl, kdo přemohl svůj hněv. — 8. Řekněte nám, která díla našich spisovatelů jste přečtli! — 9. Krátký život nám byl dán, ale památka na dobře strávený život (*gen. bez předl.*) je věčná. — 10. Caesar v krátké době podrobil Gallii a uvedl (ji) pod moc národa římského.

* * *

Caesar iuvenis cum res ab Alexandro gestas legeret, flevit et amicis, cum interrogarent, quae esset causa eius rei, respondit: „Qua aetate Alexander Dareum vicit, ea ego adhuc nihil egi.“

Opakování III.

1. Caesar cum aliquamdiu expectavisset, num hostes impetum facturi essent, signum proelii dedit. — 2. Vani homines, cum desperant de proposito, idem saepe adhibent solacium ac vulpes illa, quae clamavit: „Acerbae sunt istae uvae!“ — 3. Nos idcirco leges magistratusque a maioribus habemus, ut suum cuique tribuatur neve quis sui doloris vindex sit. — 4. Quisquis minimo contentus fuit, is fortunatam vitam duxit maxime. — 5. Aetate aurea neque quisquam serviebat neque quidquam privatae rei habuit, sed omnia omnibus communia erant. — 6. Caeca invidia est nec quicquam aliud scit quam detrectare virtutem. — 7. Difficile est dicere, quid sit, difficilior, quid fuerit, difficillimum, quid futurum sit. — 8. Nihil est bonum, quidquid non est iustum, sed quidquid iustum est, bonum est. — 9. Effugit mortem, quisquis contempserit, timidissimum quemque mors persequitur. — 10. Gratum est nobis, quod valetis.

1. Když se ptali přátelé umírajícího Alexandra, komu zanechává vládu, odpověděl: „Tomu, kdo je nejlejší.“ — 2. Nikdo z nás nepochybuje, že i v tomto zápase naše třída zvítězí. — 3. Scipio Starší přemohl Hannibala, největšího vojevůdce Kartagiňanů; Scipio Mladší zničil město samo. — 4. Žádné zlo není bez nějakého dobra, neboť co někomu škodí, často druhé poučuje. — 5. Kam kdo oči obrátí, (*ind. perf.*), vidí všude nejvyšší moudrost Boží. — 6. Není zlato, cokoliv se trpytí (*splendeo*, 2). — 7. Xerxes se vypravil do Řecka s tak velkými sbory, jaké (*jak veliké*) nikdo ani předtím ani potom neměl. — 8. Je známo,

že censoři byli v Římě voleni každého pátého roku. — 9. R. 1948 bylo mému bratrovi 19 let. — 10. Senát vzdal díky Ciceronovi, že osvobodil stát od (*abl. separātivus bez předl.*) spiknutí Katilinova.

29.

Složeniny slovesa *sum*.

Zopakujte a procvičte si tvary slovesa jednoduchého'

1. Tam *deest* avārō quod habet, quam quod nōn habet. — 2. Nē quid tibi *dēs*it, quae sītis ūtere parcē! — 3. Ut *dēs*int vīrēs, tamen est laudanda voluntās. — 4. Malī amīcōs *praesentēs* solum colunt, bonī etiam illōs, quī longē *absunt*, diligunt. — 5. Rēx facile vīcisset, sī copiīs ipse *prae*fuisse et pugnae *inter*fuisse. — 6. Ut paucī *super*fuerint, victōrēs *super*fuērunt. — 7. Homō hominī plūrimum et obest et *prō*dest. — 8. Caesar cōnsiderābat, utrum sibi *prō*desse bellum suscipere necne. — 9. Sī tū aliīs *prō*fuissēs, etiam aliī tibi *prō*desse in istō tuō periculō. — 10. Multī cum obesse cōnārentur, *prō*fuērunt, et cum *prō*desse studērent, obfuērunt.

Předpony: *de-*, *prae-*, *ab-*, *inter-*, *super-*, *ad-*, *ob-*; mezi *pro-* a sloveso *esse* se vkládá *-d-*, začíná-li tvar slovesa *esse* samohláskou *e-*.

1. Chudobě chybí mnoho, lakotě všechno. — 2. Proč jsi nám nic neřekl? Byli bychom ti rádi přispěli. — 3. Caesar dostal od vyzvědačů zprávu, že nepřátelské sbory jsou vzdáleny od římského tábora 24 mil. — 4. Je známo, že římskému státu stáli v čele dva konsulové. — 5. Sokrates se v mládí (*iūvenis*) také účastnil několika bitev. — 6. Po prudké bitvě málokterí (z) nepřátel, kteří ji přežili (*kteří zbyli*), byli našimi zajati. — 7. Není pochyby, že nečinnost vždycky duši uškodila, přičinlivost prospěla. — 8. Co prospělo tobě, neprospěje vždy jiným. — 9. Často se ptáme, co prospívá lakomeci jeho ohromné bohatství. — 10. Jest si přát, aby si lidé vždy prospívali.

30.

Sloveso *possum*, *posse*.

Sloveso *possum* je také složeninou slovesa *esse*. (Staré adj. *potis* — mocný a sloveso *sum*.) Před tvarem slovesa *esse* začínajícím samohláskou je předpona *pot-*, před souhláskou *pos-*:

pot-es, *pot-est*; *pos-sum*, *pos-sumus*.

Inf. praes.: *posse*.

Ind. perf.: *potuī* (vlastně perf. od starého slovesa *poteō*, 2; srv. partic. *potēns*, *potentis*: mocný; *potentia*, *potestās*: moc).

1. Nōn omnia possuinus omnēs. — 2. Nōn potest rēs pūblica bene gerī multōrum imperiīs. — 3. Stultum est timēre, quod vitāre nōn potes. — 4. Opus est tē valēre animō, ut possīs corpore. — 5. Nihil sine causā factum est neque quidquam fit, quod fierī nōn potest. — 6. Ibi potest populus valēre, ubi lēgēs populi valent. — 7. Dubitāri nōn potest, quīn amīcum vērū aurō parāre nōn possīmus. — 8. Nesciō, quōmodo quis haec dīcere potuerit. — 9. Labiēnus lēgātus veritus est, nē hostium impetum sustinēre nōn posset. — 10. Per risum multum poteris cōgnōscere stultum.

1. Bez vlády žádná domácnost (*dūm*), žádný stát býti nemůže. — 2. Buďte aspoň dobří, nemůžete-li být nejlepší. — 3. Mnohým již jsi prospěl. Kéž bys mohl i nám prospěti! — 4. Přišel jsem domů a nikdo (*neque quisquam*) mě nemohl poznati. — 5. Kdyby lidé mohli předvídati věci budoucí, jistě by byli prozíravější (*rozumnější*). — 6. Nelze pochybovati, že bez ctnosti nikdo nemohl býti šťasten. — 7. Je známo, že před smrtí nikdo nemůže být nazván blaženým. — 8. Obávám se, že se nedá nalézt žádná pravá útěcha v tomto neštěstí. — 9. Nehodlám slibovati, co nemohu splniti (*praestō*, 1). — 10. Jak trapné je být od toho urážen (*laedō*, 3), na jehož křivdu (*dē cuius iniuriā*) si nemůžeš stěžovat!

* * *

Homo quidam, qui diu in uno pede stare poterat, Lacedaemonium quendam interrogavit: „Quis vestrum idem potest?“ Ille: „Nos, inquit, non possumus, at anseres.“

* * *

Pyrrhus cum a Tarentinis in Italiam arcessitus esset, ut cum Romanis bellum gereret, Apollinem Delphicum de eventu¹⁾ belli consuluit. Cui (= et ei) deus respondit eum Romanos vincere posse. Non intellegebat rex illud non minus in se quam in Romanos valere. Itaque belli fortunam tentavit²⁾ et a Romanis superatus est.

¹⁾ *ēventus*, *ūs*, *m.*: výsledek — ²⁾ *tentō*, *1*: pokouším se o něco, zkouším.

Věty podmínkové.

a) 1. Vincēris dolōre, sī cesseris; vincēs, sī tē contrā dolōrem inten-
deris. — 2. Sī fōns erit ipse turbidus, quod inde flūxerit, nōn poterit
esse pūrum. — 3. Ūrāculum Croesō rēgī respondit: „Sī Halym flūmen
trānsgressus eris, magnum imperium dēlēbis.“ Quod factum est.

b) 4. Rēs gestae, nisi eās litterīs mandārēmus, memoriā nōn te-
nērentur. — 5. Cui Hector nōtus esset, sī Trōia fēlix fuisset?

c) 6. Sī grammaticus barbarē loquātur, rīdīculus videātur. — 7. Sī
virtūtem habeās, nūllā rē amplius ad beātē vīvendū egeās. — 8. Quod
aliās bonum et iūstum est, sī per vim aut fraudem petātur, malum et
iniūstum sit. — 9. Sī quaesiveris, invēneris vērītātem sōlam hominēs
Deō prōximōs facere. — 10. Actus nōn facit reum, nisi mēns sit rea.

Věty podmínkové mají v latině tři formy:

a) Formu skutečnosti, je-li podmínka vyslovena jako skutečná:
sī — jestliže, *nisi* — jestliže ne; klade se tu indikativ všech časů.

b) Formu neskutečnosti, je-li podmínka vyslovena jako nesku-
tečná: *sī* — kdyby, *nisi* — kdyby ne; konj. imperf. pro přítomnost,
konj. plusquamperf. pro minulost.

c) Formu možnosti, je-li podmínka vyslovena jako možná: *sī* —
jestliže by, *nisi* — jestliže by ne; konj. praes. nebo perf.

a) 1. Jestliže sis zachoval dobrou pověst, byl jsi dosti bohat. —
2. Jestliže jsi proti nám něco podnikl, jsi člověk velmi špatný. —
3. Učiniš-li, co slibuješ, budeme ti velmi vděčni; pakli*) ne, odpus-
tíme ti.

b) 4. Moudrost by nebyla vyhledávána, kdyby nic nedokázala
(*efficiō*, 3). — 5. Kdyby někdo podporoval vinníka, stal by se spolu-
vinníkem (*druhem viny*).

c) 6. Jestliže by nás někdo jednou oklamal, po druhé bychom mu
věřit nemohli (*nevěřili bychom mu*). — 7. Jestliže bys popřel, že duch
přemáhá hmotu, chybil bys. — 8. Jestliže bys zde s námi byl, jinak bys
smýšlel. — 9. Jestliže byste byli napodobili pyšné, sami byste se byli
mohli stát (*byli byste se stali*) pyšnými. — 10. Jestliže by to byl někdo
řekl, byl bys ho mohl nazvati (*byl bys ho nazval*) lhářem (*akus. dopl.*).

*) pakli — *sīn* (*sī* a částice *ne*); pakli ne — *sīn minus*.

32.

Sloveso *fero, ferre*.

Sloveso *ferre* se časuje podle vzoru pro III. konjugaci, ale některé tvary tvoří odchýlně; jsou to:

- ind. praes. act.: *ferō, fers, fert, ferimus, fertis, ferunt*;
 ind. praes. pas.: *feror, ferris, fertur, ferimur, feriminī, feruntur*;
 imperativ: *fer,*) ferte*;
 inf. praes.: *ferre, ferrī*;
 coni. imperf.: *ferrem, ferrēs, ...; ferrer, ferrēris, ...*;
 ind. perf.: *tulī, tulistī, ...*;
 supinum: *lātum*.

1. Leve fit, quod bene fertur, onus. — 2. Quantō quisque sibi plūra negāverit, ā dīs plūra feret. — 3. Quidquid erit, superanda omnis fortūna ferendō est. — 4. Ovidius poēta dīxit in exiliō: „Haec quoque ferēs, etenim peiōra tulistī.“ — 5. Illa vōx „Cīvis Rōmānus sum“ saepe multīs inter barbarōs opem tulit. — 6. Bene est, cui Deus obtulit parcā, quod satis est, manū. — 7. Fortūna opēs auferre, nōn animum potest. — 8. Cōsul ad patrēs (senātōrēs) rettulit, quid fieri placēret. — 9. Praesentī crēdere fortūnae nōn decet, cum, quid vesper lātūrus sit, incertum sit. — 10. Illōs ego versiculōs fēcī, tulit alter honōrem.

Jaký je rozdíl mezi tvary: *ferēs — ferrēs, ferō — ferrō, ferē — ferre?*

1. Kdo poskytuje pomoc špatným, po čase (pro to) má bolest. — 2. Co osud přinese, poneseme (s) klidnou myslí. — 3. Je nejisto, co zítřejší den přinese. — 4. Rodiče by rádi všechno s dětmi snášeli, kdyby mohli. — 5. T. Manlius Torquatus, který dal přednost staré kázní před láskou otcovskou, dal stíti (*stal*) syna, protože proti jeho zákazu (*bez jeho rozkazu*) svedl boj s nepřítelem. — 6. Protože Řekové urazili římské vyslance, vypověděli jim Římané válku. — 7. Jak Caesar vypravuje, Germáni se mnoho lišili od způsobu života (*cōnsuetūdō*) Gallů. — 8. Snes to a vytrvej, tato práce ti jednou (*olīm*) prospěje. — 10. Lykurgus odstranil užívání peněz,**) protože prý jsou příčinou všech zločinů.

* * *

*) Srv. *dic, dūc, fac!*

**) Cf. (*cōnfer, srovnej*) cvič. 16!

Aristippus philosophus servo pecuniam ferenti, cum onere premeretur, hoc dabat consilium: „Abice,¹⁾ quod nimium²⁾ est, et fer, quod ferre potes.“

1) *abiciō*, 3: odhazuji — 2) *nimius*, 3: přílišný; příliš.

33.

Věty účinkové.

a) Vlastní (přísllovečné).

1. *Tanta* vīs probitātis est, **ut** eam etiam in hoste diligāmus. — 2. Atticus *ita* Graecē loquēbatur, **ut** hominēs crēderent eum nātum esse Athēnīs. — 3. *Ita* Orestēs Pyladem amābat, **ut** prō eō morī parātus esset. — 4. Epaminōndās Thēbānus *ita* vērītātis amāns erat, **ut** nē iocō quidem mentīrētur. — 5. Idem *tam* disertus erat, **ut** nēmō Thēbānus ei pār esset ēloquentiā. — 6. Virtūtis *tanta* est vīs, **ut** numquam possit vir bonus esse infēlix. — 7. *Tantum* Catōnis studium erat, **ut** senex linguam Graecam didicerit. — 8. Aristidēs *tam* pauper mortuus est, **ut** nōn reliquerit, unde efferrētur (sepelirētur). — 9. *Tanta* tempestās coorta est, **ut** nāvēs cursum tenēre nōn possent. — 10. Nihil est *tam* difficile, **ut** investigārī nōn possit.

Věty účinkové vyjadřují účinek toho, co jest obsahem věty řídící. Dělíme je na: a) vlastní (přísllovečné) a b) nevlastní (podstatné).

a) Přísllovečné věty účinkové bývají naznačovány v hlavní větě nějakým příslovcem nebo přísllovečným výrazem: *ita*, *tam*, *adeō*, *sic*, *tālis*, *tantus*. Klade se v nich konjunktiv samostatně, t. j. bez ohledu na čas slovesa věty řídící.

Spojky: *ut* — že; *ut nōn* — že ne (že nikdo — *ut nēmō*, že nic — *ut nihil*, že nikdy — *ut numquam*).

Srovnejte se spojkami vět účelových!

1. Ctnost sama činí život tak šťastným (*beātus*), že šťastnějším býti nemůže. — 2. Na nebi je tolik hvězd, že je nikdo nemůže spočítati. — 3. Mnozí tak žili, že všichni říkali, že nežili nadarmo. — 4. Některé národy za starých časů měly tak těsné území, že se stěhovaly z domova a hledaly si nová sídla. — 5. Mnozí z vás se tak dobře učili, že si plným právem zaslouží nejvyšší chvály. — 6. Krajina byla bouří tak

zpusťošena, že město nemůžē být obnoveno (*restituo*, 3). — 7. Tak vynikal Aristides spravedlností, že byl nazván přijmením Spravedlivý. — 8. Spravedlivý muž žije tak, že se nedá ničím odstrašiti (*není odstrašován*) od povinnosti. — 9. Děti tak plakaly, že všichni lidé byli dojati. — 10. Tak jste své povinnosti zanedbali, že vás nemůžeme ani pochváliti ani povzbuditi.

34.

Věty účinkové.

b) Nevlastní (podstatné).

Nevlastní věty účinkové stávají po výrazech: *fit, evenit, accidit, contingit; faciō, efficiō; mōs est, cōnsuetūdō est; sunt, quī; est, quī* a pod.

Klade se v nich konjunktiv jako ve větách účelových.

(Jak zní pravidlo o konj. ve větách účelových?)

Po výrazech *fieri nōn potest, nēmō (nihil) est* bývá místo *ut nōn* spojka *quīn*.

1. *Est mōs hominum, ut āmissa cupiant.* — 2. *Cicerō orātiōne suā assecūtus est, ut Pompeius bellō cum pirātis praeficeretur.* — 3. *Saepe evenit (ēvenit), ut honestum cum ūtili certet (certāret).* — 4. *Sōlī sapientī contingit, ut nihil faciat invit.* — 5. *Fieri potest, ut rēctē quis sentiat et sententiam clārē eloquī nōn possit.*

6. *Diviciācus, dux Haeduōrum, dixit fore, ut omnēs Gallī ē finibus suis ā Rōmānis expellerentur.* (Jak by zněla vazba akus. s inf.?)*)

7. *Est ferē nēmō, quīn acūtius vitia in alterō quam rēcta videat.* — 8. *Nihil est, quīn male nārrandō dēpravārī possit.* — 9. *Quis est, quīn videat, quanta vīs in sēnsibus sit?* — 10. *Nēmō fuit militum, quīn nōn vulnerārētur.*

*) Vazba *fore, ut* (s větou účinkovou nevlastní) nahrazuje často vazbu akus. s inf., hlavně tam, kde není možno utvořit inf. fut. od příslušného slovesa (*studeō, discō*; proč?). Poněvadž *fore (futūrum esse)* je tvar jmenný, řídí se konjunktiv pro výraz *fore, ut* v této účinkové větě podle slovesa věty řídící.

Sestavte několik vět s vazbou akus. s inf. fut. a nahraďte pak infinitiv vazbou *fore, ut!*

1. Slunce způsobuje, že všechno kvete. — 2. Často se přihází, že sobě samým lidé nejvíce škodí. — 3. Obyčejně se stává, že své chyby nevidíme. — 4. Cicero svou řečí způsobil, že Katilina opustil Řím. —

Obr. 10.

5. Možná (*může se státi*), že se mylím. — 6. Hannibal dosáhl (toho), že byl poslán (jako) velitel do Hispanie. — 7. V Athénách se často stávalo, že nejlepší občané byli posíláni (*pel-lō*) do vyhnanství.

8. Rodiče i učitelé doufali, že se budete dobře učit. — (Rodiče ani učitelé nepochybovali, že se budete dobře učit. — *Jak zde přeložíme?*)

9. Není nikdo, kdo by nevěděl, jak velká dobrodiní rodiče prokazují dětem. — 10. Není člověka, který (*není nikdo, kdo*) by předvídal budoucnost. (*Bude zde quīn? A proč ne?*)

Slovesa III. konjugace.

(2. část.)

1. Commūnī periculō cōncordiam parī cōnstat. — 2. Cicerō dicit sē eō animō semper fuisse, ut invidiam virtūte partam nōn invidiam, sed glōriam putāret. — 3. Quidquid Mīdās, rēx Lȳdiae in Asiā, manū tetigerat, in aurum vertēbātur. — 4. Catō scribit antiquōs Rōmānōs in epulis cecinisse ad tibiam clārōrum virōrum laudēs atque virtūtēs. — 5. Barbarī putābant victōrem, cum aliīs urbibus pepercisset, etiam

suae urbī temperātūrum esse; quae spēs eōs fefellit. — 6. Caesar dē Helvētiōrum cōnsiliis certior factus in Galliam proficiscī contendit. — 7. Caesar nārrat sē ab hostibus victīs obsidēs, servōs, arma poposcisse. — 8. Rārō hominēs discunt in senectūte, quae in iuventūte nōn didicērunt. — 9. Quamdiū Hannibal in Italiā fuit, nēmō ei in campō restitit. — 10. Dārēus cum in fugā aquam turbidam bibisset, negāvit sē umquam bibisse suāviūs; numquam enim sitiēns biberat.

1. Vlāda nejsnáze se udržuje těmi prostředky (*artēs*), jimiž (na) počátku byla zjednána (*pariō*). — 2. V jediném roce byly na Kapitoliu zasaženy bleskem dva chrámy a mnohé jiné budovy. — 3. Dobrým škodí, kdokoliv ušetřil špatných. — 4. Kdyby nebyl lhář jiné oklamal, sám by nebyl býval oklamán. — 5. Když se barbaři zmocnili města, neušetřili ani starců ani žen ani dětí (*fēminae puerique*). — 6. V dobytém městě ženy vzpínaly ruce k vítězi, aby jich ušetřil. — 7. V Řecku zápasily o náčelnictví dvě velmi mocné obce, Sparta (*Lacedaemōn*) a Athény. — 8. Ten den jsi ztratil, kterého jsi se ničemu novému nenaučil. — 9. Je známo, že z největšího (*nejtrpčího*) nepřátelství vzniklo často věrné přátelství. — 10. Helvetiové se pokusili překročit řeku, ale brzy od (tohoto) pokusu upustili.

36.

Slovesa III. konjugace.

(3. část.)

1. Fortis cadere, cedere nōn potest. — 2. Silva vetus cecidit, quam ferrō nēmō cecidit. — 3. Rem spectāvimus, verba nōn pependimus. — 4. Nātūram expellās furcā, tamen ūsque recurret. — 5. Anserum clāmōre custōdēs ex somnō excitātī cum concurrissent, hostēs reppulērunt. — 6. Rōmānī cum in aridō cōstitissent, in hostēs impetum fēcērunt; quī in fugam coniectī ā litore discessērunt ac sē in loca superiōra abdidērunt. — 7. Dum vitant stultī vitia, in contrāria currunt. — 8. Ut rērum scriptōrēs prōdidērunt, rēx Gallōrum, cum Rōmānī aurum pependissent, gladium addidit dicēns: „Vae victīs!“ — 9. Imperātor Titus, cum tōtō diē nihil cuiquam praestitisset, dicēbat: „Amīcī, hodiē diem perdidī!“ — 10. Melior nōn erit is, quī malōs sustulerit, sed is, quī corrēxerit.

1. Velká je sláva těch, kdo padli statečně bojujíce za (*prō*) vlast. — 2. V bitvě u jezera Trasumenského (*đoplň*: svedené) bylo pobito patnáct tisíc Římanů. — 3. Po první válce punské zaplatili Kartagiňané Římanům tři tisíce talentů. — 4. Spisovatelé vypravují, že u Athénanů velmi často nejlepší mužové byli vyhnáni z vlasti. — 5. Vyzvědači oznámili, že nepřátelé běželi neuvěřitelnou rychlostí k řece. — 6. Romulus založil město a založené (město) bylo nazváno jménem zakladatelovým. — 7. Kdo snadno uvěří, snadno bude oklamán. — 8. Byl bys unikl velkému nebezpečí, kdybys byl věřil našim radám (*praeceptum*). — 9. Co by se bylo stalo, kdybychom vám nebyli přispěli a kdybychom se nebyli postavili na odpor těm, kteří vás zradili? — 10. Když byl z Říma vyhnán Tarquinius, poslední král římský, byla v Římě odstraněna královská vláda (*království*).

* * *

Oleum et operam perdidit.¹⁾

Augusto aliquando occurrit²⁾ homo quidam corvum³⁾ tenens, quem haec dicere docuerat: „Ave, Caesar, victor imperator!“ Augustus avem viginti milibus sestertium emit. Hoc exemplo sutor⁴⁾ quidam pauper impulsus⁵⁾ est, ut corvum suum eadem dicere doceret. In hac autem re, quod corvum indocilem⁶⁾ esse putabat, saepissime exclamabat: „Oleum et operam perdidit!“ Tandem⁷⁾ cum corvo ad Augustum venit. Qui (= et is) cum audivisset corvi salutationem,⁸⁾ „Satis, inquit, habeo talium salutatorum.“ Tum corvus addidit: „Oleum et operam perdidit.“ Risit Augustus magnoque pretio⁹⁾ corvum emit.

¹⁾ *oleum*: olej, *opera*: námaha; *o. et. o. perdidit*: marně jsem se dřel — ²⁾ *occurrō*: přicházím do cesty — ³⁾ *corvus*: havran — ⁴⁾ *sutor*: švec — ⁵⁾ *impellō*: poháním, povzbuzuji — ⁶⁾ *indocilis*: neučelivý — ⁷⁾ *tandem*: konečně — ⁸⁾ *salūtātiō*: pozdrav — ⁹⁾ *pretium*: cena.

37.

Slovesa *volō*, *nōlō*, *mālō*.

Slovesa *volō* (chci), *nōlō* (nechci) a *mālō* (raději chci) tvoří nepravidelně některé tvary od kmene praesentního:

ind. praes.: *volō*, *vīs*, *vult*, *volumus*, *vultis*, *volunt*;

nōlō, *nōn vīs*, *nōn vult*, *nōlumus*, *nōn vultis*, *nōlunt*;

mālō, *māvis*, *māvult*, *mālumus*, *māvultis*, *mālunt*.

coni. praes.: *velim, velīs, ...; nōlim, nōlīs, ...; mālīm, mālīs, ...;*
imperativ: *nōlī! nōlīte!*

infinitiv: *velle, nōlle, mälle;*

coni. imperf.: *vellem, nōllem, mällem;*

ind. fut.: *volam, volēs, ...; nōlam, nōlēs, ...; mālam, mālēs, ...;*

ind. imperf.: *volēbam, nōlēbam, mälēbam.*

Tvary kmene perfektního jsou pravidelné: *voluī, nōluī, māluī.*

1. Idem velle atque idem nōlle ea dēmum firma amicitia est. — 2. Si vīs pacem, parā bellum! — 3. Nōnnūllī hominēs facere nōn possunt, quod volunt; aliī nōlunt, quae possunt. — 4. Nūlla est haec amicitia, cum alter vērū audire nōn vult, alter ad mentiendum parātus est. — 5. In pugnā ad Mundam commissā Caesar initiō adeō victus est, ut ipse sē interficere vellet, nē post tantam bellī glōriam in manūs filiōrum Pompei venīret. — 6. Mōs est hominum, ut nōlint eundem plūribus rēbus excellere. — 7. Quīdam, quia in concordia ordinum (*stavā, polīt. stran*) nūllōs sē esse vident, malae rei sē quam nūllius ducēs esse mālunt. — 8. Quod tibi nōn vīs fierī, alterī facere nōlī (alterī nē fēceris!*) — 9. Cum milēs in domum Archimēdis intrāvisset, hic dixit: „Nōlī turbāre circulōs meōs!“ — 10. Nōlī dubitāre, quā in virtūte firmissimum animī praesidium sit, fuerit semperque futūrum sit!

Jaký je rozdíl mezi výrazy: *male* — *mälle*, *malō* — *mālō*?

Může mít tvar *vīs* i jiný význam (subst.)?

1. Kdo chce uškoditi, snadno (si) příležitost najde. — 2. Co chcem, (tomu) i rádi věříme, co cítíme sami, myslíme, že cítí ostatní. — 3. Kdo říká, co chce, často slyší, co nechce. — 4. Jest známo, že mnozí chtěli mnoho provésti, ale nemohli. — 5. Je všeobecně známo, že Sokrates chtěl raději zemřít než neuposlechnouti zákonů vlasti. — 6. Chceš-li (ně)co věděti, uč se! — 7. Šlechtný muž chce raději zemřít než nečestně žít. — 8. Raději jsem vždycky chtěl bližnímu prospěti než uškoditi. — 9. Neodkládejte nikdy věci příliš důležité (*kompar. absol.*) na zítřejší den! (*Přeložte oběma možnými způsoby!*) — 10. Neďalej nikdy to, o čem (*akus.*) nevíš, je-li (to) správné či ne!

* * *

*) Záporný imperativ se obvykle nevyjadřuje v latině kladným imperativem se zápornkou *nōn*. Vyjadřuje se imperativem slovesa *nōlle* a infinitivem příslušného slovesa (nebo také konjunktivem perfekta se zápornkou *nē*).

Cum Alexander se a Graecis ut deum coli vellet, Damis, Lacedaemoniorum rex, „Age,¹⁾ inquit, quoniam Alexander deus esse vult, esto!²⁾

¹⁾ age: nuže — ²⁾ estō: imper. 3. os. sg. od slovesa esse: budiž; ať (si) je!

38.

Slovesa III. konjugace.

(4. část.)

1. Populus cum audīvisset in theātrō Vergilī versūs, surrēxit űniversus et forte praesentem spectantemque poētā venerātus est quasi Augustum. — 2. Cum Hannibal primum ad Ticīnum, deinde ad Trebiam, tum ad lacum Trasumēnum cum Rōmānīs cōnflīxisset eōsque prōflīgāvisset, nēmō Rōmae dubitābat, quīn Hannibal brevī tempore Rōmam obsessūrus esset. — 3. Thalēs Milēsius dixit deum omnia ex aquā finxisse. — 4. Verrēs in Siciliā tabulās pictās et signa colligēbat. — 5. Nēmō dubitat, quīn amicitiae űtilitātis causā iūctae

Obr. 11.

nihil valeant. — 6. Nāvem idem dēstruit facillimē, quī cōstrūxit. — 7. Spērāt adulēscēns sē diū vict ūrum esse, quod spērāre senex nōn potest. — 8. Herculēs leōnī pellem dētrāxit dētractamque induit. — 9. Nōn est dubium, quīn in quaerendīs dīvitiīs hominēs saepe plūrimum temporis frūstrā cōsūmperint. — 10. Mūsculus aliquandō, ut est in fābulis, ā leōne contemptus postea leōnem liberāvit.

1. Když se nepřátelé blížili, vyvedl velitel vojsko z tábora a na příhodném místě sestavil (*sestrožil*) šik. — 2. Římské přísloví hlásalo (*říkalo*): „Koho zbraně neochrání, toho neochrání přítel. — 3. Když byl sestaven šik, učinili vojáci útok na nepřítele (s) tasenými meči. — 4. Aby nemohlo být vojsko obklíčeno, velitel obklopil zadní voj silnou četou (*manus*). — 5. Staří spisovatelé vypravují, že triumfujícího vítěze vezli (*pas.!*) bílí koně na Kapitolium. — 6. Když římsí vyslanci s ozbrojenci obklíčili dům, požil Hannibal jedu, který stále s sebou nosil v prstenu. — 7. Když byl Demosthenes otázan, jak (*jakým způsobem*) se stal řečníkem, odpověděl: „Spotřeboval jsem více oleje než vína.“ — 8. Římané pohrdli mírem, který jim po svém vítězství nabídl král Pyrrhus. — 9. Nad druhou válku punskou nevedli Římané žádnou ani větší ani nebezpečnější. — 10. Když se Řekové zmocnili Troje, město vyplnili a vypálili.

* * *

Cum Philippus, Macedonum rex, Lacedaemoniis scripsisset: Si in Laconicam venero, finibus vos expellam, illi responderunt: Si.

Opakování IV.

1. Te quidem, cum isto animo sis, laudare non possum. — 2. Hae-
dui cum (*když? protože?*) se suaque a finitimis defendere non possent,
ad Caesarem legatos miserunt petitum auxilium. — 3. Si sustuleris
benevolentiam, nomen amicitiae aboleveris. — 4. Dies deficiat, si
enumerare velim, quibus bonis male evenerit, nec minus, si comme-
morem, quibus improbis optime. — 5. Aurum, aes, argentum, ferrum
frustra natura genuisset, nisi eadem docuisset, quemadmodum ad
eorum venas perveniretur. — 6. Quod differtur, non aufertur. —
7. Cum mihi de amici morte allatum esset, opinione omnium maiorem
animo cepi dolorem. — 8. Numquam tam male erat Siculis, quin ali-

quid facete dicerent. — 9. Dux cum in hostium terram invadere vellet, exploratores praemisit. — 10. Incidit in Scyllam, qui vult vitare Charybdim.

1. Konsul slíbil, že nebude v nebezpečí chyběti státu římskému. — 2. Náš přítel by byl mohl v zápase zvítěziti, kdyby byl býval svědomitější. — 3. Když se Solona otázali, (*zkrátte partic. perf. pass.*), zda je Kroesus šťasten (*blážen*), odpověděl: „O nikom říci nemohu, zda je šťasten, kdo (ještě) žije.“ — 4. Nebylo pochyby, že (z) celé Gallie nejvíce zmohou (*posse*) Helvetiové. — 5. Xerxes vypověděl válku celé Evropě na zemi i na moři. — 6. Římané říkali, že Afrika vždy poskytuje (*offerō*) něco nového. — 7. Jestliže bys vše kupoval, mohlo by se státi (*stalo by se*), že bys později všechno prodal. — 8. Někdy se stává, že lidé chtějí raději zemřítí než žítí. — 9. Když spatřil Alexander Diogena, řekl: „Kdybych nebyl Alexandrem, chtěl bych býti Diogenem.“ — 10. Marně jsme se ptali, proč k nám nechce přítel přijít.

39.

Užití participia.

Participia se užívá v latině mnohem častěji než v češtině, protože často se jím zkracuje věta vedlejší (vztažná, časová, podmínková, důvodová, připouštěcí), ať stojí ve větě v platnosti přívlastku nebo doplňku.

Při tom part. praes. označuje děj současný, part. perf. děj předčasný, part. fut. děj následný.

Participium přívlastkové překládáme často do češtiny podstatným jménem slovesným: *ante Christum nātum* — před narozením Krista, *ab urbe conditā* — od založení města.

1. Magister iūstē pūniēns multōs discipulōs corrigit. — 2. Virō iūstō fidem habēmus nōn iūranti. — 3. Omne malum nāscēns facile opprimitur. — 4. Parentēs saepe suī ipsōrum obliti liberis cōsulunt. — 5. Hās litterās ad tē dedī, ut tēcum loquerer absēns. — 6. Rōmāni annōs ab urbe conditā numerābant, nōs numerāmus eōs ā Chrīstō nātō. — 7. Occāsiōnem semel āmissam frūstrā iterum quaerās. — 8. Viris dē patriā bene meritīs magnī honōrēs semper tribuēbantur, tribuuntur, tribuentur. — 9. Quid nōbīs longa vīta

prōdesset in inertīā perācta? — 10. Scīpiō cum lītus Āfricae ascēdēns cecidisset, exclāmāvit: „Teneō tē, Āfrica!“

Užijte, pokud možno, participií ve větách:

1. Zákon je nařízení, prikazující (věci) čestné, zakazující opačné. — 2. Lháři bychom nevěřili, i kdyby pravdu mluvil. — 3. Velitel povzbudiv vojáky, dal znamení k boji (*boje*). — 4. Když získáváš nové přátele, nezapomínej starých! — 5. Zatím co se hloupí vyhýbají chybám, do opačných úpadají (*běží*). — 6. Kartago bylo založeno 130 let před založením Říma a 300 let po vyvrácení Troje. — 7. Poněvadž jste všem věřili, často jste byli klamáni. — 8. Když byl Kamillus jmenován diktátorem, vytáhl do boje a porazil Gally. — 9. Když Scipio vytáhl s vojskem do Afriky, podařilo se mu (*jaká vazba?*) tuto zemi pokořit. — 10. Velitel poručil (*imperō*) vojákům, aby zmocníce se města, ušetřili žen a dětí.

40.

Ablativ absolutní.

Ablativ absolutní je vazba substantiva s participiem doplňkovým (nebo někdy i s jiným jménem), které se užívá v latině velmi často ke krácení vedlejších vět časových, podmínkových, přípouštěcích a důvodových, jsou-li podměty v obou větách (ve větě řídící a ve větě vedlejší) různé. (Kdy se může užívat přechodníku v češtině?)

Sī crēscit perīculum, crēscunt vīrēs. *Crēscēte perīculō crēscunt vīrēs.*
rēs.

Cum bellum cōfectum esset, omnēs laetābantur. *Bellō cōfectō omnēs laetābantur.*

Quod nēmō resistēbat, facile vīcistī. *Nūllō resistente facile vīcistī.*

Quamquam omnēs dēspērānt, ego mentem aequam servābō. *Omnibus dēspērāntibus ego mentem aequam servābō.*

Spojka se nepřeloží, podmět se vyjádří ablativem a sloveso se nahradí tvarem participia shodným s ablativem substantiva.

Při ději současném se klade participium praesentis (urč. sloveso věty vedlejší je v rodě činném).

Při ději předčasném se klade participium perfecti (urč. sloveso věty vedlejší je v rodě trpném).

1. Militēs montem occupāvērunt *hostibus* nihil *scientibus*. — 2. Ego quidem *omnibus dēspērantibus* animum nōn dēmittam. — 3. Aetāte aureā terra omnia per sē *nūllō cōgente* dabat. — 4. Aliquīs vir bonus nōbīs ēligendus est ac semper ante oculōs habendus, ut sic tamquam *illō spectante* vivāmus et omnia tamquam *eō vidente* faciāmus.

5. Omnia summa cōsecūtus es *virtūte duce, cōmite fortūnā*. — 6. Cicerō in librīs suis saepissimē commemorat coniūrātiōnem Catilinae sē *cōsule* oppressam esse. — 7. Christus *Augustō imperātore* nātus est, *Tiberiō imperātore* est mortuus. — 8. *Titō Liviō teste* bellum Pūnicum secundum mājimē omnium memorābile fuit. — 9. Senēs saepe dicunt: „*Nōbīs puerīs* omnia meliōra erant.“ — 10. *Actus mē invītō* factus nōn est meus āctus.

Místo participia může být někdy v abl. absol. položeno substantivum nebo adjektivum ve větách, v nichž je přísudek vyjádřen doplňkovým jménem: *Cicerō cōsul (est, fuit, erit)*: Cicerōne cōsule. Podobně: *Hannibale duce, Liviō teste, nōbīs puerīs; patre invītō, avō vivō*.

1. Jestliže roste nebezpečí, rostou síly. — 2. Když se Peršané blížili, obsadili Řekové Thermopyly. — 3. Za panování Romulova vedli Římané neustále války se sousedy. — 4. Sokrates neuprchl z vězení, ač ho přátelé (o to) prosili. — 5. Hannibal nemohl Římany přemoci, protože ho Kartagiňané nepodporovali.

6. Za vedení přírody nemůžeme chybiti. — 7. Za konsulátu Ciceronova připravil Katilina úklady římskému státu. — 8. Co před Bohem (za svědectví B.) slibáš, to je nutno dodržeti (*teneō*, 2): — 9. Augustus se narodil za konsulátu Ciceronova. — 10. Proti vůli rodičů se nesmí nic činiti.

* * *

Biās, unus e septem sapientibus, *hostibus patriam expugnantibus et civibus omnibus fugientibus*, onustus¹⁾ bonis²⁾ suis, nihil asportabat.³⁾ Interrogatus a quodam, cur nihil e bonis suis servaret: „Bona mea, inquit, mecum porto omnia.“

¹⁾ *onustus*: obtížený — ²⁾ *bona, ōrum, n.*: majetek — ³⁾ *asportō*: odnáším.

41.

Ablativus absolūtus.

(2. část.)

1. *Rēgibus expulsīs* Rōmae cōsulēs quotannis creābantur. — 2. Quaedam, quae licent, *tempore et locō commūtātō* nōn licent. — 3. *Causā* morbi *inventā* cūratiō fit facilior. — 4. Xerxēs *Thermopylīs expugnātis* ad Athēnās accessit easque *nūllīs dēfendentibus interfectis sacerdotibus*, quōs in arce invēnerat, incendiō dēlēvit. — 5. Nēmō dubitābat, quīn Caesar *Helvētiīs oppressis* tōtā Galliā potītūrus esset. — 6. Marcellus *Syrācūsīs expugnātis* impedire voluit, nē quis Archimēdem violāret. — 7. Militēs *signō datō* impetum in hostem fēcērunt et trīnis castrīs potītī sunt. — 8. Cicerō interfectus est annō XXXXIII a. Chr. n. *XIIII orātiōnibus* in Antōnium *habitis*. — 9. *Pietāte* adversus deōs *sublātā* societas generis hūmāni tollitur. — 10. *Ancō Mārciō mortuō* Rōmāni Tarquiniū rēgem creāvērunt.

1. Po dobytí města utekli Trojané k moři a hledali (*petere*) spásu na lodích. — 2. Dav tuto odpověď (*pas.*), Caesar rozpustil shromáždění. — 3. L. Mummius, dobyt看 Korinta (*po dobytí K.*), odvezl do Říma veliké množství soch a obrazů. — 4. Po skončení druhé války punské Římané si podrobili celou Sicílii. — 5. Katilina zůstal v Římě, ač jeho spiknutí bylo odhaleno. — 6. Zjednáš-li si nové přátele, nezapomeň starých! — 7. Kartagiňané požádali (za) mír, protože země byla dlouhou válkou vyčerpána. — 8. Peršané dosáhnuvše vítězství v bitvě u Thermopyl, věřili, že snadno porazí i ostatní sbory řecké. — 9. Po skončení války s Helvetii sešli se vyslanci skoro celé Gallie, aby Caesarovi blahopřáli. (*Kolika způsoby možno přeložit větu vedlejší?*) — 10. Byť i všechno nám bylo odňato, láska k rodičům, k vlasti a k přátelům nám odňata býti nemůže.

42.

Slovesa III. konjugace.

(5. část.)

1. Multōs in perīcula mīsīt ventūrī timor ipse malī. — 2. Nōli omnibus rēbus āmissis animum dēmittere! — 3. Dārēus Graecīs propter lēgātōs laesōs bellum intulit. — 4. Tardē, quae crēdita laedunt, crēdi-

mus. — 5. Labyrinthus, in quō Mīnōtaurus inclūsus erat, iussū Mīnōis rēgis ā Daedalō, artifice perītissimō, exstrūctum esse Ovidius poēta nārrat. — 6. Histriōnibus, quī partēs bene sustinuerant, omnēs plausērunt. — 7. Multī et praeclārī virī in summā paupertāte dē vitā dēcessērunt. — 8. Cicerō scribit deōs immortālēs animōs in corpora hūmāna sparsisse. — 9. Magister nōbīs legit fābulam, quā nārrātur, quō modō Thēseus Ariadnae auxiliō ē Mīnōis labyrinthō ēvāserit. — 10. Eōdem tempore, quō Apellēs clārissimās tabulās pīnxit, Lysippus ex aere finxit simulācra.

Obr. 12.

1. Císař Vespasianus zemřel (*exstinguī*), když mu bylo 79 let (*když trávil 79. rok; partic.*). — 2. Nepřátelé, spatřivše římské vojáky, odhodili zbraně a dali se na útek. — 3. Když se Orfeus, vycházej z podsvětí (*discēdere ab inferis*), ohlédl na manželku, navždy ji ztratil. — 4. Špatnou vládou (*gerund.!*) senejvyšší vláda ztrácívá. — 5. Doufáme, že přítel z těžké nemoci vyvázne. — 6. Je známo, že za míru Římané zavírali chrám Ianův v Římě. — 7. Když bylo r. 63 př. Kr. potlačeno spiknutí Katilinovo, byl Řím zbaven velkého nebezpečí (*abl. separātivus*, bez předl.). — 8. Kdyby nebyli vojáci včas zavřeli městské brány, nepřítel by byl vtrhl do města. — 9. Řekové Troje, sevřené deset let obležením, lstí dobyli a požárem (ji) zničili. — 10. Nero, byv prohlášen (*iudicō, 1*) za nepřítel (*nom. doplňkový*, bez předl.) vlasti, sám se mečem probodl.

Diogenēs intrans¹⁾ in urbem quandam, quae admodum²⁾ exigua³⁾ erat, sed magnas portas habebat: „Portas, inquit, claudite, cives, ne urbs vestra evadat!“

¹⁾ *intrō*, 1: vstupuji — ²⁾ *admodum*: velice — ³⁾ *exiguus*: nepatrný, maličký.

43.

Vazba nominativu s infinitivem.

Co je to vazba akusativu s infinitivem? Kdy se jí užívá? Jaká pravidla tu platí o užívání zájmen, která vyjadřují podmět v akusativě? (Srv. I. díl učebnice, cvič. 53, lat. v. 9 a 10!)

Některá slovesa *dicendī et sentiendī* mívají v passivu vazbu infinitivu s nominativem:

*Romam a Romulo conditam esse
tradunt:*

Vypravují, že Řím byl založen Romulem. (inf. s akus.)

Rōma ā Rōmulō condita esse traditur:

Vypravuje se, že Řím byl založen Romulem. Řím prý byl založen Romulem. (inf. s nom.)

1. Litterae ā Phoenīcibus inventae esse traduntur. — 2. Hannibal ad CL milia hominum in armīs habuisse fertur. — 3. Amīcus certus in rē incertā cernitur; secundīs enim rēbus amīci parārī, adversīs probārī dicuntur. — 4. In Siciliā frūgēs inventae esse dicēbantur. — 5. Cum Gallī ad Rōmam appropinquāre dicerentur et nūlla spēs esset urbem posse dēfendī, multī Rōmānōrum per agrōs dilāpsī sunt.

6. Saepe laetī esse vidēmur, cum tristēs sumus. — 7. Rōmulus ā dīs in caelum receptus esse crēdēbatur. — 8. Militēs fortiter pugnātūrī esse vidēbantur. — 9. Initiō Hannibal ā Rōmānīs vincī nōn posse vidēbatur. — 10. Hominēs plērumque iīs invident, quī cēterīs praestāre videntur.

V češtině bývá vazba neosobní (říká se, zdá se, prý), v latině však se určité sloveso trpné musí vždy shodovat s podmětem!

Na rozdíl od vazby akus. s inf. se podmět zájmenem nevyjadřuje:

Vidēmus tē bene discere. × *Bene discere* — 0 — *vidēris.*)

1. Homer prý byl slepý. — 2. Hannibal prý první s vojskem překročil Alpy. — 3. Město Řím prý založili Romulus a Remus. — 4. Aris-

tides prý byl nazván nejspravedlivějším z Athénanů. — 5. Neprátele prý žádného města neušetří.

6. Tomu, kdo nic nedělá (*partic.!*), zdá se, že den je dlouhý. — 7. Mnohým se zdá, že Cicero statečněji mluvil než jednal. — 8. Věřilo se, že nejstarší králové byli syny bohů. — 9. Zdálo se, že mluvíte pravdu. — 10. Attikus tak mluvil řecky, že se zdálo, že se narodil v Athénách. (*Jak bychom přeložili: A. tak mluvil řecky, že lidé věřili, že se narodil v Athénách.?*)

* * *

Alexander Magnus cum aliquando Corinthi esset, ad Diogenem venit eumque interrogavit, num quid vellet. „Faciám, inquit, quidquid volueris.“ — Tum ille: „Nunc quidem paululum¹⁾ a sole.“ Pariter responsum atque hominem admiratus rex dixisse fertur: „Sane,²⁾ nisi essem Alexander, Diogenes esse vellem.“

¹⁾ *paululum*: trochu — ²⁾ *sānē*: opravdu.

44.

Vazba sloves *iubeō*, *vetō*.

1. Caesar militēs pontem in flūmine facere iussit. (Caesar iussit —0— pontem in flumine fieri.) — 2. Lēx hominēs iūsta facere iubet, vetat contrāria. — 3. T. Mānlius filium secūrī —0— percutī iussit, quod imperiō nōn pāruerat. — 4. Horātius poēta interrogat: „Ridentem dicere vērū quid vetat? — 5. Pater moriēns liberis imperāvit, ut in amōre et concordiā viverent.

Slovesa *iubeō* a *vetō*, jsou-li aktivní, mají vazbu akusativu s infinitivem. Tento infinitiv je aktivní, je-li vyjádřena osoba, jíž podmět rozkazuje nebo zakazuje. Není-li tato osoba vyjádřena, klade se infinitiv passivní.

6. Quamquam omnēs militēs castra relinquere vetitī erant, T. Mānlius cum hoste cōnflīxit et victōriam reportāvit. — 7. Scīsne, cūr malōs librōs legere vetāris? — 8. Cum perīculum imminēret, cōsulēs cum exercitū ex urbe contrā hostem proficīscī iussī sunt. — 9. Socii trīgintā nāvēs longās Rōmānīs auxiliō (*dat. účelový*) mittere

iussī sunt. — 10. *Ēmendāte mōrēs vestrōs, puerī! Nān quae vetitī estis, ea potissimum facere vidēminī.*

Passivní slovesa *iubeō* a *vetō* mají vazbu nominativus infinitivem.

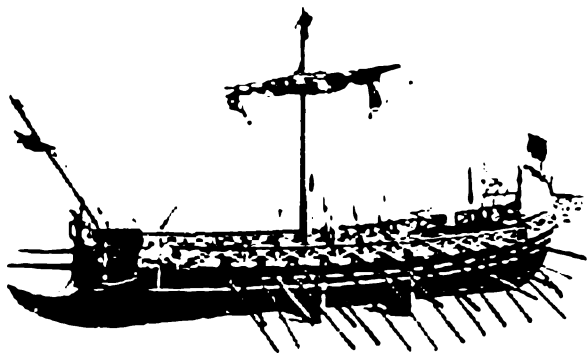
(Pozor na shodu slovesa s příslušným substantivem!)

1. Vítěz poručil přemoženým obcím, aby zbořily hradby. — 2. Nero dal (*rozkázal*) zapáliti Řím, aby měl pohled na hořící Troju (*obraz hořící T.*). — 3. Učitelé zakazují, aby nikdo (*quisquam; proč?*) z vás nečetl špatné knihy. — 4. Velitel zakázal, aby se ubližovalo zajatcům. — 5. Caesar rozkázal legiím, aby se ihned daly na cestu a přišly k němu. (*Jaké zájmeno?*)

6. Bude nám zakázáno mluvit pravdu? — 7. Ačkoliv ti otec rozkázal, abys zůstal doma, neposlehl jsi. — 8. Nakazuje se nám, abychom milovali bližního jako sebe samého. — 9. Po skončení války bylo Helvetiům rozkázáno, aby svá města obnovili. — 10. Caesarovi vojáci vždy rychle provedli vše, co jim bylo rozkázáno.

Opakování V

1. Hannibal anno CCXVIII a. Chr. n. Alpes transgressus bis eodem anno cum Romanis confligit. — 2. Regibus in exsilium eiectis Romani Brutum consulem creaverunt. — 3. Qui statuit aliquid parte altera inaudita, haud æquus est. — 4. Infidus amicus rebus laetis praesto est;

Obr. 13.

commutata fortuna amicum deserit. — 5. Medici causa morbi inventa curationem inventam (esse) putant. — 6. Non sunt omnes beati, qui beati esse videntur. — 7. Thebis expugnatis Alexander milites domui Pindari poetae parcere iussisse fertur. — 8. Qua re nuntiata Caesar intermissa protectione atque omnibus rebus postpositis magnam partem equitatus contra hostes misit. — 9. Magis auctoribus Xerxes templa Graeciae incendi iussisse traditur. — 10. Dignum laude virum Musa vetat mori.

1. Scipio prý oplakal Kartago, když bylo zničeno. (*Zkratke partic.!*) — 2. Za vedení Miltiádova porazili Řekové desateronásobný počet nepřátel. — 3. Caesar nemohl dobýti Novioduna pro šířku příkopu a výšku hradeb, ač (je) jen několik málo vojáků hájilo (*abl. absol.!*) — 4. Odstraněním pověry se neodstraňuje náboženství. — 5. Když kvetly fialky, zdálo se, že již nastává (*adsum*) jaro. — 6. Zdálo se, že jsi pečlivý, ale nebyl jsi. — 7. Sokrates, který prý byl nejmoudřejší ze všech Řeků, byl odsouzen k smrti, protože prý kazil mládež. (*Jak zde přeložíme prý?*) — 8. Nediv se, že jsi byl potrestán; zdálo se, že lžeš. — 9. U Římanů zákon zakazoval, aby byli mrtví pohřbíváni v městě. — 10. Otec tě dává pozdravovat.

45.

Slovesa III. conjugace.

(6. část.)

1. Appia via, quae Rōmā Brundisium ferēbat, ab Appiō Claudiō strāta erat. — 2. Concordiā rēs parvae crēscunt, discordiā et māximae dilābuntur. — 3. Et quiēscenti agendum est et agentī quiēscendum. — 4. Iniūriam quī facere dēcrēvit, iam facit. — 5. Arborēs serit bonus agricola, quārum frūctūs ipse numquam aspiciet; aliī enim arborum, quās sēvit, frūctūs carpent. — 6. Primum bellum cīvile inter Rōmānōs ambiōne Sullae et Marii mōtum est, quī summōs in cīvitate honōrēs simul petivērunt. — 7. Catō Maior nē senex quidem dēsisse semper rem aliquam summō cum studiō agere fertur. — 8. Calamitās quem quae-sivit, invēnit. — 9. Dum virēs annique sinunt, tolerāte labōrēs! — 10. Sī mōrēs amīcī cōgnōveris, spērō tē eius innocentiam cōgnitūrum esse eique ignōscere posse. (*Proč nemůže být inf. fut. od slovesa ignōscō?*)

1. Helvetiové řekli Caesarovi, že byli od předků tak vychován (*institutō*, 3), že si zvykli rukojmí přijímati, nikoliv dávati. — 2. Kde planou slávou pohrdne, pravou bude mít. — 3. Senát přikl Augustov: pocty až do té doby neslýchané. — 4. Minerva prý první zasadila olivu v Attice. — 5. Za zlatého věku země všechno sama rodila; nyní však rodí jen to, co lidé zasili. — 6. Je známo, že básníci nikdy neustali oslavovati jméno Achillovo. — 7. Římané se nepřestali obávatí Hannibala, dokud byl živ (*živého*). — 8. Mnozí později pohrdli tím, po čem dychtivě (*předtím*) toužili. — 9. Velmi zřídka lidem prospělo to, čeho nejvíce žádali. — 10. Ceres prý hledala (svou) dceru Proserpinu po (*per*) celém světě.

46.

Slovesa III. konjugace.

(7. část.)

1. *Ēloquentiam Athēnīs nātam et altam esse cōstat.* — 2. *Athēniēnsēs adventū Persārū nūtiātō Apollinem cōsuluisse lēgimus.* — 3. *Cōsul senātum cōsultuit, dē summā rē pūblicā quid fierī placēret.* — 4. *Ut agrī nōn omnēs fertilēs sunt, quī coluntur, sic animī nōn omnēs cultī fructum ferunt.* — 5. *Cum ingenium tuum artibus et litterīs excultum erit, et tibi et aliīs prōderis.* — 6. *Legimus Cicerōnem, cum prō Milōne dicere inciperet, omnibus artubus tremuisse.* — 7. *Ipse Hector tremuit, cum Āiās appropinquāret, ut cum eō cōfligeret.* — 8. *Apud Athēniēnsēs pūblicē alēbantur liberī eōrum, quī prō patriā mortem occubuerant.* — 9. *Nēmō dubitat, quī sine magnīs causīs nātūra nihil genuerit.* — 10. *Hannibalem secundō bellō Pūnicō ad tertium lapidem ab Urbe castra posuisse rērum scrīptōrēs narrant.*

1. Komu není milé to místo, kde byl živen a vychován? — 2. Veli-
tel zatajil (*skryl*) své zranění, aby vojáci neklesli na mysli (*animō dēficiō*, 3). — 3. Q. Fabius byl poslán do Delf tázat se na radu, jakými (*kterými*) prosbami mohou býti bozi usmířeni. — 4. Je známo, že Řekové pěstovali vědy a umění, Římané práva a zákony. — 5. Je všeobecně známo, že staří Římané ctili ze všech bohů nejvíce Jova. — 6. Plato vypravuje, že v poslední den života Sokrates mnoho hovořil o nesmrtelnosti duše. — 7. Když byla loď zahrnána k opuštěnému břehu, lodníci vystoupili na zem, aby si odpočinuli. — 8. Kdyby nebyli

Kartagiňané opustili Hannibala, nebyl by býval silami Římanů přemožen. — 9. Je známo, že hněv často přinesl (*zrodil*) krutá nepřátelství a války. — 10. Nepochybuji, že tě tvůj přítel v neštěstí neopustí.

* * *

APPIUS CLAUDIUS C. F. CAECUS, CENSOR, COS.¹⁾ BIS, DICTATOR, COMPLURA²⁾ OPPIDA DE SAMNITIBUS CEPIT; SABINORUM ET TUSCORUM³⁾ EXERCITUM FUDIT; PACEM FIERI CUM PYRRHO REGE PROHIBUIT, IN CENSURA VIAM APPIAM STRAVIT ET AQUAM IN URBEM ADDUXIT.

¹⁾ *cos.*: *consul* (zkratka) — ²⁾ *complūrēs*: četní — ³⁾ *Samnītēs, Sabīnī, Tuscī*: národy italské.

47.

Verba incohātiva.

Jako slovesa počínavá označujeme ta slovesa III. konjugace, která označují počátek děje (a potom jeho průběh) a jsou vyznačena v tvarech praesentního kmene před koncovkou skupinou *-sc-*.

(Většina sloves počínavých nemá tvary supinové.)

1. Quae male sunt incohāta in principiō, vix bene peraguntur in exitū. — 2. Sōcratēs cum in iūdiō interrogātus esset, quam poenam sē meruisse cōfitērētur, respondit sē meruisse, ut amplissimīs honōribus et praemiis decorārētur. Cuius (*et eius*) respōnsō iūdicēs sic exārsērunt, ut capitis hominem innocentissimum condemnārent. — 3. Omnem crēde diem tibi dilūxisse suprēmum! — 4. Cum ōrātor praeclārus in rōstra ascendisset, omnēs conticuērunt. — 5. Principiūs obstā, sērō medicīna parātur, cum mala per longās convaluērunt morās! — 6. Vēritās visū et morā, falsa festinātiōne et incertīs rūmōribus valēscunt. — 7. Endymiōn, si fābulis crēdere volumus, antīquīs temporibus obdormīvit et nōndum experrēctus est. — 8. Quod plēbs scīverat, plēbis scītum vocābātur. — 9. Cicerō dicit Catilīnae scelera suī cōsulātūs tempore mātūrisse. — 10. Laus nisi nova accēderet, etiam virtūs ēvānēsceret.

1. Každé zlo v počátcích (*rodící se*) může být snadno potlačeno; zakoření-li se (*partic.!*), vzroste. — 2. Často vzplanula válka pro (*pro? propter?*) zcela nepatrnou (*elativ*) příčinu. — 3. Všichni vlastenci (*dobří občané*) pocítili bolest, když byl Cicero nucen jít do vyhnanství. — 4. I kdo do nejtěžších nemocí upadli, často se uzdravili. — 5. Je známo, že nikdo moudrý nikdy nezatoužil po bohatství. — 6. Když obilí na polích dozrávalo, rozhodl se Caesar vytáhnouti proti nepříteli. — 7. Solon říkal, že každodenně něčemu se přiučujíc stárneme. — 8. Pamatuj, že bohatství a krása mizejí, jediná ctnost však trvá! — 9. Památka těch, kteří položili život (*mori*, 3) za vlast, nikdy nevymizela a nikdy nevymizí. — 10. Staré zákony buď svým stářím zastaraly nebo byly odstraněny novými.

48.

Slovesa IV. konjugace.

1. Aristidēs Athēniēnsis, quamquam summīs magistrātibus fūctus erat, tam pauper dē vitā dēcessit, ut pūblicē sepelirētur. — 2. Alexander Magnus oppidum condidit eō locō, ubi Būcephalās, equus eius, sepultus erat. — 3. Philosophus quidam cum mortem filiī comperisset, aequō animō inquit: „Nihil novī audiō, sciēbam enim illum esse mortālem.“ — 4. Polycratēs ānulum, quem in mare dēiēcerat, posterō diē in alvō piscis repperit. — 5. Lēgimus Alexandrum Sūsīs magnam vim auri argentique repperisse. — 6. Galli undique circumventi dēspērātis omnibus rēbus fugā salūtem petivērunt. — 7. Sacrōsānctum nihil apud Rōmānōs esse potuit, nisi quod populus plēbēsve sānxit. — 8. Iugurtha, rēx Numidārum, cum vinctus in carcerem dūcerētur, rīsisse et exclāmāvisse fertur: „Quam frigidum balneum habētis!“ — 9. Ante nūptiās Athēniēnsium puellae ad fontem quendam sacrum accēdēbant aquam haus-tum, quā (*ut eā*) lavārentur. — 10. Rēgis cuiusdam in sepulchrō haec verba leguntur:
PROBE VIXIT IN PROBOS VINXIT HOSTES VICIT.

Obr. 14.

1. Dareus dal otevřít (*otevřel*) hrob, v němž byla pochována Semiramis, doufaje, že tam najde velké množství zlata. — 2. Caesar našel v Brundisiu tolik lodí, že mohl snadno přepravit patnáct tisíc vojáků. — 3. Když se Caesar dověděl, že nepřátelé přicházejí, vyvedl vojsko z tábora a sestavil šik. — 4. Mnozí se domnívají, že první obyvatelé Evropy přišli z Asie. — 5. Nikdo nepochybuje, že zákony byly vynalezeny k prospěchu (*k blahu; dat. účel., bez předl.*) občanů. — 6. Gallové stanovili (slavnostně) mezi sebou přísahou, aby nikdo jejich úmysly nevyzradil. — 7. Zachovávejte všichni bedlivě, co bylo stanoveno zákony! — 8. Za druhé války punské byly všechny síly Kartagiňanů vyčerpány. — 9. Když Dionysius opustil Sicílii, otevřel prý (si) školu v Korintě. — 10. Je hanebné něco jiného (*jiné*) mluvit, něco jiného mysliti; čím hanebnější je jiné psáti, jiné mysliti (*cítiti*)!

49.

Sēmidēpōnentia.

Semideponentia (*sēmis*: polovina) jsou slovesa, která jsou jen na polovinu deponentní. Mají buď:

a) deponentní tvary u kmene perfektního (*audeō, gaudeō, soleō, fidō, cōnfidō, diffidō*) nebo

b) deponentní tvary u kmene praesentního (*revertor*).

1. Ducis ingenium rēs adversae nūdāre solent, cēlāre secundae. — 2. Hoc maiōrēs nostrī querī solēbant, hoc etiam nōs querimur rēs hūmānās in omne nefās lābī. — 3. Prīma lēx historiae est, nē quid falsī dīcere audeat. — 4. Alexander cum parvā manū militum tōtum orbem terrārum invādere ausus est. — 5. Duōbus litigantibus tertius gaudet. — 6. Cicerō nūntiō necis Caesaris nōn gāvīsus est. — 7. Pompeius ubi equitātum suum pulsum vidit atque eam partem, cui māximē cōnfisus erat, perterritam animadvertit, aliīs quoque diffisus aciē excessit. — 8. Fīde, sed cui fidās, vidē! — 9. Nescit vōx missa semel revertī. — 10. Alexander in Indiam profectus ā militibus revertī coāctus est; eō locō, unde revertit, duodecim ārās cōstituit.

1. Kartagiňané obyčejně užívali (*byli zvyklí užívat*) v boji slonů. — 2. Plato obyčejně vykládal (*měl ve zvyku vykládati*) v Akademii nebo ve svých zahradách. — 3. Hannibal nahnal Římanům tak veliký

strach, že se nikdo neodvažoval vyjít před (*mimo*) násep. — 4. Mnohých věcí se neodvažujeme (*akus.*), protože jsou nesnadné, ale jsou nesnadné, protože se jich neodvažujeme. — 5. Kdo se odváží obelhati otce, tím spíše (*více*) se odváží klamati ostatní. — 6. Za nepřítomnosti velitelovy (*abl. absol.*) legie se neodvážily vyjít z tábora. — 7. Dionysius i svým dcerám nedůvěřoval, když dospěly. — 8. Nikdo moudrý nedůvěřuje stálosti štěstí. — 9. Je známo, že Caesar důvěřoval nejvíce své desáté legii. — 10. Přítel hodlají se vrátiti do vlasti, upadl do nemoci, z níž se neuzdravil.

* * *

Hic Rhodus, hic salta!

Cum quidam in patriam revertisset, unde aliquot annos afuerat, iactabat¹⁾ praeclara sua facta. Inter alia narrabat se in insula Rhodo saliendo²⁾ vicisse optimos in hac re artifices. Ostendebat etiam saltus³⁾ longitudinem dicebatque se testes habere universos Rhodios. Tum unus de multitudo: „Heus⁴⁾ tu, inquit, si vera narras, etiam nobis potes ostendere. Hic Rhodus, hic salta!“

¹⁾ *iactō*: vychloubám se — ²⁾ *salio*: skáči — ³⁾ *saltus, ūs, m.*: skok — ⁴⁾ *heus* '!' (citoslovce) no tak! víš co?

50.

Sloveso *eō* (*queō*, *nequeō*).

Sloveso *eō* jest nepravidelné. V tvarech od kmene praesentního se před *-a*, *-o*, *-u* objevuje *-e*, jinak je tu *-i*. V tvarech kmene perf. jsou pravidlem kratší tvary bez *-v-* (*iī*; tožto *iī* se před *-s* stahuje v *i*).

ind. praes.: *eō*, *is*, *it*, *īmus*, *ītis*, *eunt*

ind. impf.: *ībam*, *ībās*, ...

ind. fut.: *ībō*, *ībīs*, ...

part. praes.: *iēns*, *euntis*

coni. praes.: *eam*, *eās*, *eat*, *eāmus*, *eātis*, *eant*

inf. praes. act.: *īre*

inf. praes. pas.: *īrī* (cf.: *lautātum īrī*!)

coni. impf.: *īrem*, *īrēs*, ...

ind. perf.: *iī*, *īstī*, *iit*, *iīmus*, *īstis*, *iērunt*

conī. perf.: *ierim, ieris, ...*
ind. plqpf.: *ieram, ierās, ...*
fut. II.: *ierō, ieris, ..., ierint*
inf. perf.: *isse*
conī. plqpf.: *issem, issēs, ...*
supinum: *itum*.

1. Discite, puerī, eunt annī mōre fluentis aquae! — 2. Cum rēgis Tarquiniī filius equum incitāvisset, sēnsit Brūtus in sē irī. — 3. Omnēs cīvēs obviam iērunť Cicerōnī in patriam redeuntī. — 4. Sōcratēs nōn recūsāvit, quōminus poenam lēgis subiret. — 5. Xerxēs annō a. Chr. n. CCCCLXXX septem diēbus totidemque noctibus Hellēspontum trānsiit. — 6. Cēde repugnantī, cēdendō victor abībīs. — 7. Ariovistus dīxit sē Rhēnum trānsisse nōn suā sponte, sed ā Gallīs rogātum. — 8. Cūr nōn redistī neque mihi librum reddidistī? — 9. Antīquīs temporibūs quī in bellō captī erant, sub corōnā vēnībant. — 10. Semper erunt morbī gravissimī, quōs nē perītissimī quidem medicī sānāre quībunt.

Jaký je rozdíl mezi tvary: *vēneō — veniō, vēnī — vēnī, vēneunt — veniunt, vēnērunt — vēniērunt?*

1. Pojdme, přátelé, je čas (k) odchodu (*gerund.*). — 2. Lakomec se stále bojí, že zahyne hladem. — 3. Caesar vypravuje, že se Helvetiové pokusili vyjít ze svého území. — 4. Věrnost jako duše, odkud odešla, tam se nikdy nevrátí. — 5. Nesmí se pochybovat, že duše nezahyne společně s tělem. — 6. Stateční muži podstupují nebezpečí, aniž je někdo nutí (*abl. abs.*). — 7. Když Gallové odcházeli (*abl. abs.*), byl v Římě velký strach, že se nepřítel znovu vrátí do města. — 8. Cicero zdržev se dva roky v Řecku a v (Malé) Asii, vrátil se do Říma. — 9. Římané často přicházeli na tržiště, kde byli prodáváni otroci. — 10. Ani vojska ani poklady nejsou oporou království, ale přátelé, které ani zbraněmi ani za peníze (*zlatem*) nemůžeš (*konj. praes. potentiální*) získati.

* * *

Agēsilaüs, rex Lacedaemoniorum, cum Thraciam transire vellet, ad Macedonum regem misit legatos, qui rogarent, utrum per hostium an amicorum terram iret. Cum hic respondisset se consultaturum¹⁾ esse, „Fiat, igitur, inquit, consultatio; nos interim iter faciemus; quo tendimus, ibimus.“

¹⁾ *cōsultō*: radím se; *cōsultātiō*: porada.

Opakování VI.

1. Graeci virtute in bellis, quae cum Persis gesserant, tantum assecuti sunt, quantum numquam ausi sunt sperare. — 2. Hannibalem primum in proelium ire, ultimum excedere solitum esse rerum scriptores narrant. — 3. Cicero non dubitabat, quin res publica interitura esset, sed nihil eum impedire potuit, quominus eam ad supremam horam defenderet. — 4. Omnia transibunt, nos ibimus, ibitis, ibunt, cari et non cari condicione pari. — 5. In summo discrimine centuriones prodierunt iuraveruntque se ducem non deserturos eundemque casum cum eo subituros (esse). — 6. Fiat iustitia, pereat mundus. — 7. Imperator Nero, cum moreretur, dixisse fertur: „Qualis artifex pereo!“ — 8. Demosthenes cum *rho* enuntiare nequiret, naturae vitium exercitatione sustulit. — 9. Fortuna tribuit Caesari omnia, quae nemo ad id tempus civis Romanus quivit assequi. — 10. Notum est responsum illud Delphicum:

IBIS REDIBIS NON MORIERIS IN BELLO.

1. Vojáci slíbili, že se nevrátí do tábora leč (jako) vítězi. — 2. Kdybys takto jednal, byla by ti dána rada na odchodnou (*gen. gerund.*). — 3. Mnozí si marně přáli, aby se vrátily doby minulé. — 4. Čteme, že Sokrates zemřel (*mortem obeō*), když mu bylo 70 let. — 5. Po dobytí Troje se Řekové vrátili do vlasti. — 6. Fabius se nedal přemluvíti (*nemohl být přemluven*), aby přešel k nepříteli, ač mu byla slíbena čtvrtina (*čtvrtá část*) království (*abl. abs.!*). — 7. Nepřátelé se neodvážili napadnout náš tábor, ač byl posádkou opuštěn. (*Zkratke partic.!*) — 8. Neřekli jste nám, máme-li odejít (*gerund.!*) či můžeme-li zde zůstat. — 9. Nevěděl jsem, kdy se dnes vrátíš ze školy. — 10. To je cesta k slávě. (*Tak se jde k hvězdám; astrum, ī, n.*).

* * *

APPENDIX.

I.

De Roma condita.

Romulum Remumque cupido¹⁾ cepit in iis locis, ubi expositi²⁾ ubique educati erant, urbis condendae. Sed orta³⁾ est inter eos contentio,⁴⁾ uter nomen novae urbi daret eamque regeret: itaque adhibuerunt auspicia.⁵⁾ Remus prior sex vultures,⁶⁾ Romulus postea duodecim vidit. Sic Romulus, augurio⁷⁾ victor, urbem ex nomine suo vocavit. Utque eam prius legibus quam moenibus muniret, edixit,⁸⁾ ne quis vallum nascens⁹⁾ transiret. Quod Remus irridens¹⁰⁾ transiluit.¹¹⁾ Eum iratus Romulus interfecit, his increpitans¹²⁾ verbis: „Sic deinde malo afficiatur,¹³⁾ quicumque transiliet moenia mea.“ Ita solus potitus est imperio Romulus.

(Podle Livia.)

¹⁾ *cupido*, *inis*, *f.*: touha — ²⁾ *exponere*: vyložiti, pohoditi — ³⁾ *orior*, *4.* *ortus* *sum*: vznikám — ⁴⁾ *contentio*: zápas, spor — ⁵⁾ *auspicium*: pozorování letu ptáků, věštění; *a. adhibere*: použiti v.; pokusili se o rozhodnutí v. — ⁶⁾ *vultur*: sup — ⁷⁾ *augurium*: věštba — ⁸⁾ *edico*, *3.*: vyhlásiti — ⁹⁾ *vallum*: násep, hradba; *v. nascens*: vznikající hr. — ¹⁰⁾ *irrideo*: vysmívati se — ¹¹⁾ *transilio*: přeskóčiti — ¹²⁾ *increpito*: obořiti se — ¹³⁾ *malo afficere*: pohromou postihnouti, potrestati.

II.

De Cn. Pompeio.

Unus est Cn. Pompeius, qui non modo¹⁾ eorum hominum, qui nunc sunt, gloriam, sed etiam antiquitatis²⁾ memoriam virtute superavit. Ego enim sic existimo in summo imperatore quattuor has res inesse³⁾ oportere: scientiam⁴⁾ rei militaris,⁵⁾ virtutem, auctoritatem, felicitatem. Quis igitur⁶⁾ hoc homine scientior umquam aut fuit aut esse debuit? Qui e ludo atque e pueritiae disciplinis,⁷⁾ bello maximo atque acerrimis hostibus, ad patris exercitum atque in militiae disciplinam profectus est; qui extrema pueritia⁸⁾ miles in exercitu fuit summi imperatoris, ineunte adulescentia⁹⁾ maximi ipse exercitus imperator;

qui saepius cum hoste conflixit quam quisquam cum inimico concertavit,¹⁰⁾ plura bella gessit quam ceteri legerunt, plures provincias confecit quam alii concupiverunt; cuius adulescentia ad scientiam rei militaris non alienis praeceptis, sed suis imperiis, non offensionibus¹¹⁾ belli, sed victoriis, non stipendiis,¹²⁾ sed triumphis est erudita.

(Cicero, *De imperio Cn. Pompei*, X.)

¹⁾ *non modo*: nejen — ²⁾ *antiquitas*: starodávnost, stará doba — ³⁾ *insum, inesse*: být v někom, v něčem — ⁴⁾ *scientia*: znalost — ⁵⁾ *res militaris*: vojenství — ⁶⁾ *igitur*: tedy, totiž — ⁷⁾ *ludus et disciplinae pueritiae*: školní výchova v dětském věku — ⁸⁾ *extremus*: nejzazší; *extremā pueritiā*: na konci dětství — ⁹⁾ *ineo, inire*: vstupuji; *ineunte adulescentia*: na počátku dospělého věku — ¹⁰⁾ *concerto*: zápasím — ¹¹⁾ *offensio*: urážka, porážka — ¹²⁾ *stipendium*: rok vojenské služby.

III.

De Gygis anulo.

Gyges, regius¹⁾ pastor,²⁾ cum terra discessisset³⁾ magnis quibusdam imbribus, in illum hiatum⁴⁾ descendit, ahenum⁵⁾ equum animadvertit,⁶⁾ cuius in lateribus⁷⁾ fores⁸⁾ erant. Quibus apertis hominis mortui vidit corpus magnitudine inusitata⁹⁾ anulumque aureum in digito.¹⁰⁾ Quem ut detraxit, ipse induit, tum in concilium pastorum se recepit. Ibi cum palam¹¹⁾ eius anuli ad palmam¹²⁾ verterat, a nullo videbatur, ipse autem omnia videbat; idem rursus¹³⁾ videbatur, cum in locum suum anulum verterat. Itaque hoc anulo usus regem sustulit et repente anuli beneficio rex exortus est. Nec in his eum facinoribus¹⁴⁾ quisquam videre potuit.

Hunc ipsum anulum si habeat sapiens, nihilo plus sibi licere putet peccare, quam si non haberet. Honesta enim a bonis viris, non occulta quaeruntur.

(Podle Cicerona, *De officiis*, III 9.)

¹⁾ *regius*: královský — ²⁾ *pastor*: pastýř — ³⁾ *discedo*, 3: rozestoupiti se — ⁴⁾ *hiatus*: trhлина — ⁵⁾ *ahenus*: měděný — ⁶⁾ *animadverto*, 3: zpozorovati — ⁷⁾ *latus, eris, n.*: bok — ⁸⁾ *fores*: dveře — ⁹⁾ *inusitatus*: neobvyklý — ¹⁰⁾ *digitus*: prst — ¹¹⁾ *pala, ae.*: kámen — ¹²⁾ *palma*: dlaň — ¹³⁾ *rursus*: opět — ¹⁴⁾ *facinus, oris, n.*: zločin.

IV.

De clade Cannensi.

Dum haec Romae atque in Italia geruntur,¹⁾ nuntius victoriae ad Cannas Carthaginem venerat Mago, Hamilcaris filius. Is, cum ei senatus datus esset,²⁾ res gestas in Italia a fratre exponit: cum sex impera-

toribus eum, quorum quattuor consules, duo dictator ac magister equitum³⁾ fuerint, cum sex consularibus⁴⁾ exercitibus acie conflixisse; occidis⁵⁾ supra ducenta milia hostium, supra quinquaginta milia cepisse. Ex quattuor consulibus duos cecidis⁶⁾; alterum, alterum toto amisso exercitu vix cum quinquaginta hominibus effugisse. Dictatorem, quia se in aciem numquam commiserit, unicum⁷⁾ haberi⁸⁾ imperatorem.

Pro his tantis totque victoriis verum esse gratias dis immortalibus agi haberique.

(Z Livia, XXIII 11.)

¹⁾ *dum haec geruntur*: zatím co se toto dálo — ²⁾ *senatus datur*: povoluje se slyšení v senátě — ³⁾ *magister equitum*: velitel jízdy; zvl. hodnost řím. úředníka — ⁴⁾ *consularis*: konsulem vedený — ⁵⁾ *occido*, 3, *occidi*, *occisum*: zabít — ⁶⁾ *sau-cius*: raněný — ⁷⁾ *unicus*: jedinečný — ⁸⁾ *habeo*: mám, za někoho pokládám.

V.

De Augusti rebus gestis.

Navalis proelii spectaculum populo dedi trans Tiberim, in quo loco nunc nemus¹⁾ est Caesarum, cavato solo²⁾ in longitudinem mille et octingentos pedes, in latitudinem mille et ducentos. In quo triginta rostratae naves³⁾ triremes aut biremes,⁴⁾ plures autem minores inter se conflixerunt. Quibus in classibus pugnaverunt praeter remiges⁵⁾ milia hominum tria circiter.⁶⁾

In consulatu sexto et septimo, bella ubi civilia exstinxeram, per consensum⁷⁾ universorum potitus rerum omnium,⁸⁾ rem publicam ex mea potestate in senatus populique arbitrium⁹⁾ transtuli. Pro quo merito¹⁰⁾ meo senatus consulto¹¹⁾ Augustus appellatus sum et lauris postes¹²⁾ aedium mearum vestiti publice coronaque civica¹³⁾ super ianuam¹⁴⁾ meam fixa est clipeusque¹⁵⁾ aureus in curia¹⁶⁾ Iulia positus. Post id tempus praestiti omnibus dignitate,¹⁷⁾ potestatis autem nihilo amplius¹⁸⁾ habui, quam qui fuerunt mihi quoque in magistratu collegae.

(E Monumento Ancyrano, c. XXIII.)

¹⁾ *nemus*, *oris*, *n.*: háj — ²⁾ *solum*, *i*, *n.*: půda — ³⁾ *navis rostrata*: ozbrojená loď — ⁴⁾ *navis triremis*, *biremis*: loď s třemi, s dvěma řadami vesel — ⁵⁾ *remes*, *igis*: veslař — ⁶⁾ *circiter*: kolem, asi — ⁷⁾ *consensus*, *us*: souhlas — ⁸⁾ *rerum om-nium potiri*: ujmouti se vlády nad celým státem — ⁹⁾ *arbitrium*: rozhodnutí — ¹⁰⁾ *meritum*: zásluha — ¹¹⁾ *senatus consultum*: rozhodnutí senátu — ¹²⁾ *postes*, *ium*, *m.*: veřeje, dveře — ¹³⁾ *corona civica*: občanský věnec (druh řím. vyznamenání) — ¹⁴⁾ *ianua*, *ae*: dveře, vchod — ¹⁵⁾ *clipeus*, *i*: štít — ¹⁶⁾ *curia*, *ae*: radnice — ¹⁷⁾ *dignitas*: vážnost, důstojnost — ¹⁸⁾ *nihilo amplius*: o nic více.

VI.

De Apelle.

Apelli fuit perpetua¹⁾ consuetudo numquam tam occupatam²⁾ diem agendi, ut non lineam³⁾ ducendo exerceret artem: quod ab eo in proverbium venit. Idem perfecta opera proponebat⁴⁾ in pergula⁵⁾ transeuntibus atque, ipse post tabulam latens, vitia, quae notarentur,⁶⁾ auscultabat,⁷⁾ vulgus diligentiorē iudicem quam se praeferens. Feruntque a sutore⁸⁾ reprehensum,⁹⁾ quod in crepidis¹⁰⁾ una intus pauciores fecisset ansas:¹¹⁾ eodem postero die superbo pristinae admonitionis¹²⁾ cavillante circa crus¹³⁾ indignatum prospexisse denuntiantem, *ne supra crepidam* iudicaret, quod et ipsum in proverbium venit. Fuit enim et comitas¹⁴⁾ illi, propter quam gravior Alexandro Magno erat, frequenter in officinam¹⁵⁾ ventitanti: nam ab alio pingi se vetuerat. Sed in officina imperite¹⁶⁾ multa disserenti¹⁷⁾ silentium comiter¹⁸⁾ suadebat, rideri eum dicens a pueris, qui colores tenerent. Tantum auctoritati iuris erat in regem, alioqui iracundum.¹⁹⁾ (*Plin. Maior, Hist. Natur. XXXV.*)

¹⁾ *perpetuus*: stálý — ²⁾ *occupare*: obsaditi, vyplniti, zaměstnati — ³⁾ *linea*: čára — ⁴⁾ *propono*, 3: vystavovati — ⁵⁾ *pergula*: výklad, atelier — ⁶⁾ *notare*: označovati — ⁷⁾ *auscultare*: naslouchati — ⁸⁾ *sutor*: švec — ⁹⁾ *reprehendere*: kárati — ¹⁰⁾ *crepida*: střevíc — ¹¹⁾ *ansa*: dírka (na šněrování) — ¹²⁾ *pristina admonitio*: dřívější výtka, kritika — ¹³⁾ *crus, ris*: holeň — ¹⁴⁾ *comitas*: vlídnost — ¹⁵⁾ *officina*: dílna — ¹⁶⁾ *imperitus*: nezkušený, neodborný — ¹⁷⁾ *disserere*: vykládati — ¹⁸⁾ *comiter*: vlídně, přátelsky — ¹⁹⁾ *iracundus*: prohlivý.

VII.

De Furio Camillo.

Tum Galli Senones ad urbem venerunt et victos Romanos undecimo miliario a Roma apud flumen Alliam secuti etiam urbem occupaverunt; neque defendi quicquam nisi Capitolium potuit. Quod cum obsedissent et iam Romani fame laborarent, accepto auxilio, ne Capitolium obsiderent, recesserunt. Sed a Camillo, qui in vicina¹⁾ civitate exsulabat,²⁾ Gallis superventum³⁾ est gravissimeque victi sunt. Postea tamen secutus eos Camillus ita occidit, ut et aurum, quod iis datum erat, et omnia, quae ceperant, militaria signa⁴⁾ revocaret.⁵⁾ Ita tertio triumphans urbem ingressus est et appellatus secundus Romulus, quasi et ipse patriae conditor.⁶⁾ (*Eutropius, Breviarium historiae Romanae, I 20.*)

¹⁾ *vicinus*: sousední — ²⁾ *exsulare*: žítí ve vyhnanství — ³⁾ *supervenire*: náhle přijít, překvapit — ⁴⁾ *signa militaria*: vojenské odznaky, prapory — ⁵⁾ *revocare*: volatí zpět, zpět získávat — ⁶⁾ *conditor*: zakladatel.

VIII.

Ex Gestis Romanorum.

Rex quidam habuit fabulatorem¹⁾ suum, qui singulis noctibus quinque ei narrare fabulas consueverat. Contigit autem, ut rex curis quibusdam sollicitus non posset dormire pluresque solito²⁾ quaesivit audire fabulas. Ille autem tres super haec narravit, sed parvas. — Quaesivit rex etiam plures. Ille vero noluit. Dixerat enim iam, sicut iussum erat, ei multas. Ad haec rex: „Plurimas iam narravisti, sed brevissimas; vellem, ut aliquam rem narrares, quae multis producat verbis,³⁾ et sic te dormire permittam. Concessit⁴⁾ fabulator et sic incepit:

Erat quidam rusticus,⁵⁾ qui mille solidos⁶⁾ habuit. Hic autem comparavit mille oves, singulas sex denariis. Accidit eo redeunte, ut magna inundatio aquarum⁷⁾ succresceret. Qui cum neque per vadum⁸⁾ neque per pontem transire posset, invenit tandem exiguam naviculam⁹⁾ et duas oves imponens aquam transiit.

His dictis fabulator obdormivit. Rex illum excitans, ut fabulam, quam inceperat, finiret, commonuit. Fabulator ad haec: „Fluvius ille magnus est, navicula autem parva et grex ovium innumerabilis.¹⁰⁾ Permite¹¹⁾ ergo supradictum rusticum suas transferre oves et, quam incepi, fabulam ad finem perducam.“

¹⁾ *fabulator*: vypravěč pohádek — ²⁾ *plures solito*: více než obvykle — ³⁾ *multis verbis producere*: vypravovati mnohá slova, obsírně — ⁴⁾ *concedere*: svoliti — ⁵⁾ *rusticus*: venkovan, rolník — ⁶⁾ *solidus*: pevný peníz, dukát — ⁷⁾ *inundatio aquarum*: povodeň — ⁸⁾ *vadum*: brod — ⁹⁾ *navicula exigua*: malá lodička — ¹⁰⁾ *grex innumerabilis*: stádo nespočítatelné, ohromné — ¹¹⁾ *permittere*: dovoliti.

IX.

De Praga condita.

Quadam die praedicta Libuša praesente viro suo Přemysl et aliis senioribus¹⁾ populi astantibus²⁾ sic est vaticinata:³⁾

„Urbem conspicio, fama quae sidera⁴⁾ tanget;
est locus in silva, villa qui distat⁵⁾ ab ista
ter denis stadiis,⁶⁾ quem Vultava terminat undis.

Hunc ex parte aquilonali⁷⁾ valde munit valle profunda⁸⁾ rivulus Brusnica; at australi ex latere⁹⁾ latus mons nimis petrosus, qui a pe-

tris¹⁰⁾ dicitur Petřín. Ad quem cum perveneritis, invenietis hominem in media silva limen¹¹⁾ domus exstruētem. Et quia ad humile¹²⁾ limen etiam magni domini se inclinant,¹³⁾ ex eventu rei urbem, quam aedificabitis, vocabitis Pragam.“
(*Cosmas, Chronica Boemorum, I 9.*)

¹⁾ senior: starší — ²⁾ astare: stojím při něčem, jsem přítomen — ³⁾ vaticinari: věštit — ⁴⁾ sidus, eris, n.: hvězda — ⁵⁾ distare: být vzdálen — ⁶⁾ stadium: hon (míra, 185 m) — ⁷⁾ pars aquilonalis: strana severní — ⁸⁾ vallis profunda: hluboké údolí — ⁹⁾ latus australe: bok, strana východní — ¹⁰⁾ petra: skála — ¹¹⁾ limen: práh — ¹²⁾ humilis: nízký — ¹³⁾ inclinare se: shýbati se.

X.

De miseria scholarium.

Carmen praestet Deus caeli,
v němž by to byl rozum celý
describendi varia:

Qui suevimus saepe radi,¹⁾
jedli bychom často rádi,
sed ubi cibaria?²⁾

Cohors nostra numquam laeta
byla by tohoto léta,
nisi vestra gratia
iungens carnes, pisum³⁾ pani
i dali nám jako páni
pia subventamina.⁴⁾

Non dolore sine gravi
nemámeť i žádné krávy
neque volatilia.⁵⁾

In reprobum sensum⁶⁾ dati
nechtieť nám nic darmo dáti —
quare agunt talia?

Famem, sitim saepe passi
propili sme kukly i pasy
prae grandi penuria.⁷⁾
Dominante nobis siti
takměř nikdy nejsme syti,
patimur crudelia.

Ita sumus contemplati,
což nám dáte, Buoh odplatí
dando centuplicia.

Non licet nomen praeterisse:
z Zléchovat sme tovařišie,
vestri semper ad omnia.

(*E Carminibus scholarium vagantium.*)

¹⁾ rado: dříti — ²⁾ cibarium: jídlo — ³⁾ pisum: hrách — ⁴⁾ subventamen: podpora — ⁵⁾ volatilia: drůbež — ⁶⁾ reprobus sensus: špatná pověst — ⁷⁾ penuria: nouze, bída.

SEZNAM SLOV K JEDNOTLIVÝM CVIČENÍM II. DÍLU.

Výrazy, které zde nenajdete, máte znát již z prvního dílu.
Najdete je v slovníku celkovém na str. 178 (lat.-čes.) a 204 (čes.-lat.).

1.

fēminīnus, 3 ženský
īnsula, *ae* f. ostrov
tantum jenom

urbs, *urbis*, *f.* město

zapamatovali si memoriā teneō, 2
tenuī, —

2.

Āfricānus, 3 africký
habitō, 1 bydlím
metus, *ūs*, *m.* strach
peccō, 1 hřeším, chybuji
P.: *Pūblius*, *ī*, *m.* P., římské *prae-*
nomen

quam celerrimē co nejrychleji
recēdō, 3, *-cessī*, *-cessum* ustupuji
timeō, 2, *timuī*, — bojím se
tolerō, 1 snáším, trpím
Urbs (Rōma) město Řím

děkuji *dēbeō*, 2, *dēbuī*, *dēbitum*

dobrodiní *beneficiūm*, *iū*, *n.*
duše *anima*, *ae*, *f.*
osud *sors*, *tis*, *f.*
sám *ipse*, *a*, *um* (zájmeno!)

Naučte se slovesům:
iuvō, 1, *iūvī*, (*ad*) *iūtum* podporuji,
pomáhám
lavō, 1, *lāvī*, *lautum* myji
stō, 1, *stetī*, — (*statūrus*) stojím
domō, 1, *domuī*, *domitum* krotím,
pokořuji, podrobuji si
vetō, 1, *vetuī*, *vetitum* zakazuji

3.

adiuvō, 1, *-iūvī*, *-iūtum* (*frātre*)
podporuji, pomáhám
circumdō, 1, *-dedī*, *-datum* obe-
hnati

gēns, *gentis*, *f.* kmen
nimis příliš
praestō, 1, *-stitī*, — (*praestatūrus*;
discipulis) předčím, vynikám

repellō, 3, *reppulī*, *repulsum* odrážím

reus, *ī*, *m.* vinník

reus, 3 vinný

semel jednou

timidus, 3 bázlivý

vānus, 3 zbytečný, lichý, marný

přísaha *iūs iurandum*

stojím v cestě *obstō*, 1, *-stitī*, —
(*-statūrus*; *tibi*)

vím dobře *nōn ignōrō*, 1

4.

accipiō, 3, *-cēpī*, *-ceptum* přijímám

aliēnus, 3 cizí

āvehō, 3, *-vēxī*, *-vectum* odvážím

cautus, 3 opatrný, chytrý

effugiō, 3, *-fūgī*, — (*perīcula*) unikám

faciō, 3, *fēcī*, *factum* činím, dělám

fugiō, 3, *fūgī*, —, *fugitūrus* (hostem) utíkám

Helena, *ae* H. (žena spartského krále Menelaa)

iniūstus, 3 nespravedlivý

negō, 1 odpírám, popírám

Paris, *īdis* P. (syn trojského krále Priama)

prōficiō, 3, *-fēcī*, *-fectum* prospívám

quidquid cokoliv

rapiō, 3, *rapuī*, *raptum* uchvátiti, unést

respiciō, 3, *-spēxī*, *-spectum* ohlížím se

sodālis, *is*, *m.* druh, kamarád

studium, *iī*, *n.* snaha, zaměstnání

vērūm dicō, 3, *dixī*, *dictum* mluvím pravdu

hlava *caput*, *iis*, *n.*

na hlavu porážím *fundō* (3, *fūdī*, *fūsum*) *atque fugō* (1)

chápu se zbraně *arma capiō*, 3.

klamu *dēcipiō*, 3, *-cēpī*, *-ceptum* nikam *nūquam*

odhazují *abiciō*, 3, *-iēcī*, *-iectum*

ozbrojený *armātus*, 3

předpisují, nakazují *praecipiō*, 3, *-cēpī*, *-ceptum*

rodím *pariō*, 3, *peperi*, *partum*

rozhlížím se *circumspiciō*, 3, *-spēxī*, *-spectum*

šetřím *temperō*, 1 (s dat.; *civibus*)

zvyk *cōnsuetūdō*, *inis*, *f.*

5.

adventus, *ūs*, *m.* příchod

arātrum, *ī*, *n.* pluh

arcessō, 3, *-ivī*, *-itum* povolávám

certus, 3 jistý

certior fiō dostávám zprávu

dum pokud, dokud

fiō, *fieri*, *factus sum* stávám se

imprudētia, *ae*, *f.* nerozváženost

lēgātus, *ī*, *m.* vyslanec

noxius, 3 vinný

repente náhle

chyba, zlo *malum*, *ī*, *n*.

nedbalost *neglegentia*, *ae*, *f*.

velitel *dux*, *ducis*, *m*.

V

6.

arbitror, 1 domnívám se

comitor, 1 doprovázím

cōnor, 1 pokouším se, snažím se

conveniō, 4, *-vēnī*, *-ventum* scházím se

cūnctor, 1 váhám

gratulor, 1 blahopřeji

hortor, 1 povzbuzuji, nabádám

imitor, 1 napodobuji

imprimis především

invidia, *ae*, *f*. závist

laelor, 1 raduji se

mille (pl. *mīlia*) tisíc

mīror, 1 divím se

reddo, 3, *-didī*, *-ditum* vracím

rēs pūblica, *reī pūblīcae*, *f*. stát

restituō, 3, *-uī*, *-ūtum* obnovuji, zachraňuji

versor, 1 dlím, prodlévám

bohatství *dīvitiae*, *ārum*, *f*.

dokázati *efficiō*, 3, *-fēcī*, *-fectum*

chlubím se *glōrior*, 1

utěšuji *cōnsōlor*, 1

7.

assentior, 4, *assēsus sum* přisvědčuji

caedēs, *is*, *f*. vražda, smrt

caveō, 2, *cāvī*, *cautum* dávám si pozor, střežu se

cōgō, 3, *coēgī*, *coāctum* nutím

cōnfiteor, 2, *-fessus sum* přiznávám se, vyznávám

dīligō, 3, *-lēxī*, *-lēctum* miluji

exprimō, 3, *-pressī*, *-pressum* vymačkati, vynutiti

fateor, 2, *fassus sum* vyznávám

iterum po druhé, znovu

largior, 4, *largītus sum* uděluji, uštěďruji

mentior, 4, *mentītus sum* lháti

mereor, 2, *merītus sum* zasloužiti se (si)

metior, 4, *mēnsus sum* měřím

minor, 1 hrozím

mōlior, 4, *mōlītus sum* usiluji, připravuji

partior, 4, *partītus sum* dělím

polliceor, 2, *pollicitus sum* slibuji

potior, 4, *potītus sum* (*arce*) zmocňuji se (hradu)

praeda, *ae*, *f*. kořist

quotiens kolikrát

reor, 2, *ratus sum* domnívám se

simul současně, najednou

tueor, 2, — (*tutātus sum*) chráním

turpis, 2 ošklivý, hanebný

hojím *medeor*, 2 (*sānāvī*, *sānātum*;

medeor vulneribus, *ale*: *sānō vulnera*)

lichotím *blandior*, 4
obdivuji se *admīror*, 1 (s akus.)
ostýchám se *vereor*, 2, *veritus sum*

arēna, ae, f. zápasistě
assequor, 3, *-secūtus sum* dosahuji
avē! buď zdrav! (buď pozdraven!)
dilābor, 3, *-lāpsus sum* rozpadnou-
ti se, rozptýliti se
discordia, ae, f. nesvornost
extrā (s akus.) mimo, vedle
historia, ae, f. vyprávění, povídka
ingredior, 3, *-gressus sum* vstupuji
irāscor, 3, — (*succēnsui*; *tibi*) hně-
vám se (na tebe)
morior, 3, *mortuus sum* umírám
nāscor, 3, *nātus sum* rodím se
nītor, 3, *nīsus sum* opírám se (*rē*),
usiluji, snažím se
patior, 3, *passus sum* trpím
paupertās, ātis, f. chudoba
proficiscor, 3, *profectus sum* táh-
nouti (s vojskem), jíti, vypra-
viti se

agricola, ae, m. rolník
cōpia, ārum, f. sbory
cupressus, ī, f. cypřiš
fūnestus, 3 neblahý, smutný
humus, ī, f. půda, země
inundō, 1 zaplavuji
laurus, ī, f. vavřín
longinquus, 3 vzdálený
multō mnohem
nāvigō, 1 plavím se
perītus, 3 zkušený

pohlížím *intueor*, 2, —
zkouším *experior*, 4, *expertus sum*

8.

sequor, 3, *secūtus sum* následuji
ūtor, 3, *ūsus sum* (*armīs*) užívám
(zbraně)

dostihuji *cōnsequor* 3, *-secūtus sum*
dvoustý *ducentēsimus*, 3
kdokoli *quisquis*
málokteří *pauci*, 3
pohrdám *spernō*, 3 *sprēvi*, *sprē-*
tum (*mortem*)
truchlím (nad přítelem) *lūgeō*, 2,
lūxi, — (*amicum*)
utkávám se *cōnfligō*, 3, *-flīxi*,
-flictum
verš *versus*, ūs, m.
vycházím *orior*, 4, *ortus sum*
vyzvědač *explōrātor*, ōris, m.
zapomínám *oblīviscor*, 3, *oblītus sum*
zastávám (úřad) *fungor*, 3, *fūctus*
sum (*magistrātū*)

9.

pōpulus, ī, f. topol
praeter (s akus.) kromě
vulgus, ī, n. lid

nevěrný *infīdus*, 3
obyvatel *incola*, ae, m.
opouštím *dēserō*, 3, *-uī*, *-tum*
poznávám *cōgnōscō*, 3, *-nōvī*, *-nitum*
rostlina *herba*, ae, f.
rozbořuji *dīruō*, 3, *-ruī*, *-rutum*
vlhký *hūmidus*, 3

10.

cōgnōmen, *inis*, *n.* příjmení
coniūrātus, *ī*, *m.* spiklenec
cōspiciō, 3, *-spēxī*, *-spectum* spat-
 ruji

dea, *ae*, *f.* bohyně
exclāmō, 1 zvolávám
frūmentum, *ī*, *n.* pšenice, obilí
gentilis, *e* rodový
immolō, 1 obětuji
īnfēstus, 3 nepřátelský, lítý
īnscrībō, 3, *-scrīpsī*, *-scrīptum* na-
 depsati, napsati
item rovněž
modius, *īī*, *m.* měřice
omnipotēns, *entis* všemohoucí
quiescō, 3, *quīēvī*, — odpočívám
recipiō, 3, *-cēpī*, *-ceptum* přijímám

rogō, 1 žádám, prosím
sepulcrum, *ī*, *n.* náhrobek
vel buď, nebo i

dovážím *importō*, 1
 dvě stě *ducentī*, 3
 hospodyně *māter familiās f.*
 legie *legiō*, *ōnis*, *f.*
 moc *potestās*, *ātis*, *f.*
 prodávám *vendō*, 3, *-didī*, *-ditum*
 smilovávám se *misereor*, 2, *mise-*
ritus sum (s gen.)
 stavím, budu *aedificō*, 1
 šetrnost *parsimōnia*, *ae*, *f.*
 talent *talentum*, *ī*, *n.*
 triumvir *triumvir*, *ī*, *m.*

I.

aliquandō někdy
grātia, *ae*, *f.* půvab, vděk
grātiās agō, 3 děkuji
inveterātus, 3 zastaralý, zakořeněný
naufragium, *īī*, *n.* ztroskotání lodi
nex, *necis*, *f.* smrt, vražda
obsequium, *īī*, *n.* poslušnost, po-
 volnost
ōdium, *īī*, *n.* nenávist
pūrus, 3 čistý
rōbustus, 3 silný
testāmentum, *ī*, *n.* závět

bedlivý *diligēns*, *entis*
 hněv *ira*, *ae*, *f.*
 jenom *solum*
 provincie *prōvincia*, *ae*, *f.*

přes (kudy?) *per* (s akus.)
 velmi *magnopere*
 vládnu *dominor*, 1

Nová slovesa:
faveō, 2, *fāvī*, *fautum* jsem přízniv,
 přeji
moveō, 2, *mōvī*, *mōtum* hýbu
commoveō, 2, *-mōvī*, *-mōtum* doji-
 mám
voveō, 2, *vōvī*, *vōtum* slibuji (slav-
 nostně)
sedeō, 2, *sēdī*, *sessum* sedím
possideō, 2, *-sēdī*, *-sessum* mám
 (v majetku)
videō, 2, *vīdī*, *vīsum* vidím
invideō, 2, *-vīdī*, *-vīsum* závidím

11.

dēligō, 3, *-lēgī*, *-lēctum* vybírám
dētrīmentum, *ī*, *n.* škoda, úhona
lēgātus, *ī*, *m.* legát (jeden z 6 veli-
 telů legie)

longius dále

mūnus, *eris*, *n.* (čestná) povinnost
 něve a aby ne, ani

prōdō, 3, *-didī*, *-ditum* vydávám,
 zrazuji

prōgredior, 3, *-gressus sum* postu-
 puji

subvertō, 3, *-vertī*, *-versum* podvra-
 cím

vigilō, 1 bdím

bořím *dīruō*, 3, *-ruī*, *-rutum*
 majetek *rēs*, *rērum*, *f.*

otroctví *servitūs*, *ūtis*, *f.*

potlačuji *opprimō*, 3, *-pressī*,
-pressum

usmrcuji *necō*, 1; *interficiō*, 3

spondeō, 2; *spopondī*, *spōnsum*
 (za)slibuji

respondeō, 2, *respondī*, *respōnsum*
 odpovídám

pendeō, 2, *pependī*, -- visím

12.

accidit, *accidere*, *accidit* přihází se
aggredior, 3, *-gressus sum* přistu-
 puji, napadám

circumveniō, 4, *-vēnī*, *-ventum* ob-
 cházím, obkličuji

cōnstāns, *antis* pevný, stálý

cōsulō, 3, *cōsuluī*, *cōnsultum* (*lī-*
beris, *dat.*) starám se (o děti)

impediō, 4 bráním, překážím

mandō, 1 svěřuji; *fugae mē* man-

dō, 1 dávám se na útěk

metuō, 3, *metuī*, — obávám se, bo-
 jím se

nē (ve větě obavné) že

nē nōn (ve větě obavné) že ne

nec (*neque*) a ne

penetrō, 1 pronikám

pōnō, 3, *posuī*, *positum* kladu

statua, *ae*, *f.* socha; *statuam pōnō*, 3
 stavím sochu

probus, 3 čestný, řádný

quōminus aby ne

recūsō, 1 zpěčuji se, zdráhám se

suscipiō, 3, *-cēpī*, *-ceptum* беру na
 sebe, podnímám se; *bellum susci-*
piō podnikám válku

sustineō, 2, *-tinuī*, — vydržeti,
 udržeti

trādūcō, 3, *-dūxī*, *-ductum* převá-
 dím

ultimus, 3 nejzazší, poslední

ut (ve větách obavných) že ne

vereor, 2, *veritus sum* obávám se,
 ostýchám se

krátkost *brevitās*, *ātis*, *f.*

včas *ad tempus*, (*in*) *tempore*

vykládám *expōnō*, 3, *-posuī*, *-po-*
situm

zvětšuji *augeō*, 2, *auxī*, *auctum*

13.

bōs, bovis, m. vůl
cadō, 3, cecidī, — (cāsūrus) padám
cavō, 1 vyhlubuji
cor, cordis, n. srdce
fānum, ī, n. svatyně
fel, fellis, n. žluč
gubernāculum, ī, n. kormidlo
gubernātor, ōris, m. kormidelník
gutta, ae, f. kapka
interdicō, 3, -dixī, -dictum zaka-
 zuji; *aquā et ignī interdīcere* vy-
 obcovati
lāc, lactis, n. mléko
lapis, idis, m. kámen, milník
licet, 2, licuit je dovoleno
mel, mellis, n. med
nix, nivis, f. sníh
nivēs, nivium, f. závěje
ōs, ōris, n. ústa
prohibeō, 2, -uī, -itum (tē itinere;
tē loquī) bráním
puppis, is, f. lodní zád
rebellō, 1 vzbouřiti se
secūris is, f. sekýra; *secūrī percu-*
tiō, 3, -cussī, -cussum stíti
sub pod; *sub cūrā* v opatrování, na
 starosti

sūs, suis, c.)* vepř
tantummodo jenom
vīs, akus.: vim; abl.: vī; pl.: vīrēs,
vīrium, f. síla

horečka *febris, is, f.*
 naučení *praeceptum, ī, n.*
 nesmírný *immēnsus, 3*
 maso *carō, carnis, f.*
 ovládám, řídím *regō, 3, rēxī,*
rēctum
 pes *canis, canis, c.*)*
 působivý *efficāx, ācis (srv. efficiō)*
 služebník *minister, trī, m.*
 smýšlení, duch *animus, ī, m.*
 střela *tēlum, ī, n.*
 svazek (prutů) *fascis, is, m.*
 sýr *caseus, ī, m.*
 věrnost *fidēlitās, ātis, f.*
 věž *turris, is, f.*
 vrhám *iaciō, 3, iēcī, iactum*
 zmáhám *cōnficiō, 3, -fēcī, -fec-*
tum
 živím se (mlékem) *vescor, 3, —*
(lacte)
 žízeň *sitis, is, f.*

14.

amplus, 3 nádherný
arcus, ūs, m. luk
armō, 1 ozbrojuji
complector, 3, complexus sum obji-
 mám, chápu se

contineō, 2, -uī, — držím pohro-
 madě, obklopuji
crēdulus, 3 lehkověrný, důvěřivý
crīmen, inis, n. obvinění, zločin
cum — tum jak — tak

*) c. = *commūne genus* (mask. nebo fem.).

lacus, ūs, m. jezero
nātālis (diēs) narozeniny
lūcus, ī, m. háj
porticus, ūs, f. sloupopradí
propinquus, 3 blízky
rūsticus, 3 venkovský
tribus, ūs, f. tribus (správní okres)
urbānus, 3 městský

bouře *tempestās, ātis, f.*
 den *diēs, ēī, m.*; ustanovený, smlu-
 vený den *diēs dicta (n. cōnsti-
 tūta)*
 dub *quercus, ūs, f.*

hořím, planu *ārdeō, 2, ārsī, —
 (ārsūrus)*
 hrstka *manus, ūs, f.*
 prosby *precēs, um, f.*
 prosebník *supplex, icis, m.*
 přivádím *addūcō, 3, -dūxī, -duc-
 tum*
 silný *fīrmus, 3*
 tolik (lidí) *tot (hominēs)*
 třesu se *tremō, 3, -uī, —*
 úd *artus, ūs, m.*
 vyvracím *ēvertō, 3, -vertī, -versum,*
 zaháním *fugō, 1; pellō, 3, pepu lī
 pulsum*
 zajatec *captīvus, ī, m.*

15.

cōnsciūs, 3 vědomý si něčeho, za-
 svěcený
honor, ōris, m. pocta, čest
iubeō, 2, iussī, iussum rozkazují
mendācium, iī, n. lež
pendeō, 2, pependī, — (ex ōre) vi-
 sím (na rtech)
suādeō, 2, suāsī, suāsum radím
urgeō, 2 ursī, — tísním, naléhám

vitium, iī, n. neřest, chyba

hnouti tábořem *castra moveō, 2*
 omlouvám *excūsō, 1*
 provádím *perficiō, 3*

rīdeō, 2, rīsī, rīsum směji se
maneō, 2, mānsī, — (mānsūrus)
 zůstávám, trvám

16.

aes, aeris, n. kov
aes aliēnum dluhy
aliēnus, 3 cizí
fās (neskl.) n. (božské) právo
hospēs, itis, m. host
imperātor, ōris, m. velitel
iniussū bez rozkazu
īnsidiae, ārum, f. nástrahy, úkla-
 dy

iussū na rozkaz
minae, ārum, f. hrozby
nātū maior starší
nātū minor mladší
nefās (neskl.) n. hřích, špatnost
pecus, oris, n. dobytek
percutiō, 3, -cussī, -cussum tluku;
secūrī percutere stíti
plērique, plēraeque, plēraque většina

posterī, ōrum, m. potomci
premō, 3, pressī, pressum tisknu,
 tísním

sponte dobrovolně

most *pōns, pontis, m.*
 povzbuzuji *excitō, 1*

17.

absolvō, 3, -solvi, -solūtum osvobo-
 zuji
aedēs, is, f. chrám
aedēs, ium, f. dům, příbytek
aerārium, iī, n. (státní) pokladna
āvius, 3 (srv. *via!*) neschůdný
collēga, ae, m. druh v úřadě
cōpia, ae, f. zásoba; množství
cōpiae, ārum, f. sbory
gignō, 3, genuī, genitum roditi,
 ploditi
gubernō, 1 řídím, ovládám
impedimentum, ī, n. překážka
impedimenta, ōrum, n. zavazadla
impedimentō esse býti na obtíž
 (dat. *finālis*, dat. účelový)
 (*ops*), *opis, f.* pomoc
opēs, opum, f. majetek
perpetuus, 3 věčný, stálý

praeclārus, 3 přeslavný
salūtāris, 2 prospěšný, spásný
virgō, inis, f. panna, dívka

bourám *dēstruō, 3, -strūxī, -struc-*
tum
 božský, boží *dīvīnus, 3*
 lázně *aquae, ārum, f.*
 myslím *existimō, 1*
 obnovuji *reficiō, 3*
 pomocné čtyři *auxilia, ōrum, n.*
 rozhoduji se, stanovím *cōstituō,*
3, -stitui, -stitūtum
 těsný *angustus, 3*
 učím se zpaměti *ēdiscō, 3, edidici,*
 — (*carmen*)
 umisťuji *collocō, 1*
 zdiaví *valētūdō, inis, f. (bona)*

18.

archōn, ontis, m. archon
forīs venku
mīlitia, ae, f. vojenství
domī mīlitiaequae v míru i ve válce
parvus, 3 malý; *parvī esse* (gen. ceny)
 mítí malou cenu, malý význam
prōfugiō, 3, -fūgī, — utíkám (se)
rūs, rūris, n. venkov
sēstertius, iī, m. sestercius (řím.
 mince, 2½ assu)

trānsportō, 1 přenáším, přepra-
 vuji

prosím (o mír) *petō, 3, petīvī, peti-*
tum (pācem)
 vyháním *expellō, 3, -pulī, -pulsum*

habeō, 2, habuī, habitum mám
adhībeō, 2, adhibuī, adhibitum při-
 čínuji, užívám

dēbeō, 2 jsem povinen, dlužen
prohibeō, 2 bráním
praebeō, 2 poskytuji
moneō, 2, *monuī*, *monitum* napo-
 mínám
admoneō, 2, *-uī*, *-itum* připomínám
noceō, 2, *nocuī*, *nocitum* škodím
placeō, 2, *placuī*, *placitum* líbím se

taceō, 2, *tacuī*, *tacitum* mlčím
terreō, 2, *terruī*, *territum* děsím
careō, 2, *caruī*, — (*caritūrus*) po-
 strádám
doleō, 2, *doluī*, — (*dolitūrus*) mám
 bolest
iaceō, 2, *iacuī*, — (*iacitūrus*) le-
 žím

II.

abdūcō, 3, *-dūxī*, *-ductum* odvádím
asportō, 1 odvážím
condimentum, *ī*, *n.* koření, přísada,
 příchut'
dēnique konečně
famēs, *is*, *f.* hlad
nāvālis, 2; *proeliūm* *nāvāle* lodní,
 námořní bitva
pōtiō, *ōnis*, *f.* nápoj
sinō, 3, *sivī*, *situm* nechávám, do-
 voluji
spectāculum, *ī*, *n.* podívaná, divad-
 lo
trāns přes, za

hodina *hōra*, *ae*, *f.*
 churavý *aeger*, *aegra*, *aegrum*
 opisují *dēscribō*, 3, *-scripsi*, *-scriptum*
 spor *lis*, *litis*, *f.*
 uzdravuji se *convalescō*, 3, *-valuī*
 zotavuji se *vīrēs reficiō*, 3

pāreō, 2, *pāruī*, — (*pārivūrus*;
patrī) poslouchám (otce)
valeō, 2, *valuī*, — (*valitūrus*) jsem
 zdráv
flōreō, 2, *flōruī*, — kvěsti

19.

an či
an nōn (v otáz. př.) či ne
intellegō, 3, *-lēxī*, *-lēctum* rozumím,
 chápu

nece (v otáz. nepř.) či ne, čili nic
utrum — *an* zda — či

otvírám *patefaciō*, 3, *-fēcī*, *-factum*

20.

dēliberō, 1 uvažuji
egeō, 2, *equī*, — potřebuji
quam (s adj.) jak
quantus, 3 jak veliký
reputō, 1 uvažuji

retineō, 2, *-uī*, *-tentum* udržeti, po-
 držeti si
sapientia, *ae*, *f.* moudrost
tendō, 3, *tetendī*, *tentum* napínám,
 usiluji, směřuji

unde odkud

pláči *fleō*, 2

současně, spolu *unā*

lateō, 2, *latuī*, — skrývám se

studeō, 2, *studuī*, — snažím se, usiluji

timeō, 2, *timuī*, — bojím se

doceō, 2, *docuī*, *doctum* učím

teneō, 2, *tenuī*, — držím

retineō, 2, *retinuī*, *retentum* zadržuji

miscēō, 2, *miscuī*, *mixtum* mísím

admisceō, 2, *-miscuī*, *-mixtum* přiměšuji, přidávám

cēnseō, 2, *cēnsuī*, *cēnsus* odhaduji

21.

cēterum ostatně, avšak

occultus, 3 skrytý

testis, *is*, *m.* svědek

vulnerātus, 3 zraněný

necesse est, (*ut*) jest nutno

dbám míry *modum adhibeō*, 2

namáhám se *labōrō*, 1

nemocný *aegrōtus*, 3

vězení *carcer*, *eris*, *m.*

víno *vīnum*, *i*, *n.*

vybírám *dēligō*, 3, *-lēgī*, *-lēctum*

22.

acerbus, 3 trpký; *inimīcus acer-*

bissimus úhlavní nepřítel

dubitō, 1 pochybuji

dubium, *iī*, *n.* pochyba

iste, *ista*, *istud* tenhle, onen

perniciōsus, 3 zhoubný, nebezpečný

quīn že, aby ne

subigō, 3, *-ēgī*, *-āctum* podrobuji

učenost *doctrīna*, *ae*, *f.*

legō, 3, *lēgī*, *lēctum* čtu

colligō, 3, *-lēgī*, *-lēctum* sbírám

eniō, 3, *ēmī*, *emptum* kupuji

interimō, 3, *-ēmī*, *-emptum* zahubiti

adinō, 3, *-ēmī*, *-emptum* odnímám

relinquō, 3, *reliquī*, *relictum* opouštím, zanechávám

vincō, 3, *vīcī*, *victum* vítězím

23.

cūnctātiō, *ōnis*, *f.* váhání

festīnō, 1 spěchám

opus est (*aliquā rē*) je třeba (něčeho)

praefficiō, 3 (*tē exercituī*) stavím v čelo

pruestō, 1, (*fīdem*) splnití slib, dostatí v slovu

quisquam někdo
quisque každý
ruīna, *ae*, *f.* zřícení, zkáza
sapiō, 3, —, — jsem rozumný
 (srv. *sapiēns*)
scelus, *eris*, *n.* zločin
strēnuus, 3 rázný
ūllus, 3 (po záporu) žádný

hloupost *stultitia*, *ae*, *f.*
 jistě *certō*

kam — tam *quō* — *eō*
 mlčení *silentium*, *iī*, *n.*
 něco *quidquam*
 neodsouzený *indemnātus*, 3
 nerad *invitus*, 3
 pronásleduji *persequor*, 3, *-secūtus*
sum
 urážím, ubližuji *laedō*; 3, *laesī*,
laesum
 zakrývám, kryji *tegō*, 3, *tēxī*,
tectum

24.

alter, *alterius* druhý, bližní
nēuter, *-tra*, *-trum* žádný z obou
ostendō, 3, *ostendī*, — (*ostentātum*)
 ukazují
praepōnō, 3, *-posuī*, *-positum* dá-
 vám přednost (*frātre* *amīcīs*)
uter, *utra*, *utrum?* který z obou?
uterque jeden i druhý, oba dva
 (sloveso vždy v sg.!)

svět *orbis terrārum* (okruh: *orbis*,
orbis, *m.*)

rumpō, 3, *rūpī*, *ruptum* lámu
irrupō, 3, *-rūpī*, *-ruptum* vtrh-
 nouti
corrumpō, 3, *-rūpī*, *-ruptum* ka-
 ziti
fundō, 3, *fūdī*, *fūsum* líti
agō, 3, *ēgī*, *āctum* ženu, konám
cōgō, 3, *coēgī*, *coāctum* nutím
subigō, 3, *-ēgī*, *-āctum* podrobuji
iaciō, 3, *iēcī*, *iactum* házím
frangō, 3, *frēgī*, *frāctum* lámu

25.

caedō, 3, *cecīdī*, *caesum* porážím,
 zabijím
coniungō, 3, *-iūnxī*, *-iūnctum* spo-
 juji
dēsīderō, 1 postrádám, přeji si
efflō, 1 vydechuji
equēs, *equitis*, *m.* jezdec
mōs, *mōris*, *m.* mrav; *mōrēs*, *mō-*
rum, *m.* povaha, zvyky
omnīnō celkem, všeho všudy

patientia, *ae*, *f.* trpělivost
pedēs, *peditis*, *m.* pěšák
prīmum po prvé
quisquis kdokoliv
saucius, 3 raněný
similitūdō, *inis*, *f.* podoba

prach *pulvis*, *eris*, *m.*
 slon *elephantus*, *i*, *m.*
 trvám *dūrō*, 1

26.

cito rychle
dēlictum, ī, *n.* provinění
lēgō, 1 odkazuji
statuō, 3, *statuī*, *statūtum* stanovím

cením *aestimō*, 1
 diktuji *dictō*, 1
 písař *librārius*, īī, *m.*
 sotva, stěží *vix*

minuō, 3, *minuī*, *minūtum* zmenšuji

tribuō, 3, *tribuī*, *tribūtum* uděluji
ruō, 3, *ruī*, — řítím se, valím se
solvō, 3, *solvi*, *solūtum* uvolňuji
absolvō, 3, *-solvi*, *-solūtum* osvo-
 bozuji (*tē capitis*)
dēfendō, 3, *-fendi*, *-fēns* chrá-
 ním, bráním
cōnscondō, 3, *-scendi*, *-scēns* vy-
 stupuji, vstupuji (*nāvem*)
vertō, 3, *verti*, *versum* obracím
ēvertō, 3, *-verti*, *-versum* vyvracím

27.

appāret, 2, *appāruit* jeví se
contendō, 3, *-tendi*, *-tentum* zápa-
 sím; *contendō* *proficīscī* spěšně
 táhnu

decet, 2, *decuit* sluší (se)
falsō neprávem
futūrus, 3 budoucí
ob (s akus.) pro, z
praesēns, *entis* přítomný, současný
propter (s akus.) pro (důvod)

queror, 3, *questus* *sum* stěžuji si
 (*iniūriam*, *dē iniūriā*)
satis *superque* více než dosti

mládež *iuventūs*, *ūtis*, *f.*
 mrak *nūbēs*, *is*, *f.*
 příprava *praeparātiō*, *ōnis*, *f.*
 strana *pars*, *partis*, *f.*
 se všech stran *undique*
 žalobce *accūsātor*, *ōris*, *m.*

28.

ancora, *ae*, *f.* kotva
colloquium, īī, *n.* rozhovor
ēripiō, 3, *-ripiū*, *-reptum* vyrvati
māchina, *ae*, *f.* stroj
nōnnūllus, 3 některý
praesidiū, īī, *n.* ochrana, po-
 sádka

prāvus, 3 špatný, zlý
 rozháním, rozptyluji *dispargō*, 3,
-spersi, *-spersum*
 uvádím pod moc *sub potestātem*
redigō, 3, *-ēgi*, *-āctum*
 vtrhuji *invādō*, 3, *-vāsī*, *-vāsum*

III.

ác jako
aliquamdiū nějaký čas, chvíli

contentus, 3 spokojený
caecus, 3 slepý

dēspērō, 1 zoufám
dētrēctō, 1 zmenšuji, na cti utrám
idēcircō proto
lābor, 3, *lāpsus sum* smýkám se,
 padám; *annī lābuntur* léta
 plynou
nisi (po záporu) leč, leda
privātus, 3 soukromý
prōpositum, ī, n. předsevzetí
signum, ī, n. znamení; *signum*
proeli znamení k boji
sōlāciū, īi, n. útěcha
ūva, ae, f. hrozen
vindex, icis, m. trestající soudce,
 mstitel

vulpēs, is, f. liška

censor cēnsor, is, m.
 spiknutí *coniurātiō*, ōnis, f.
 tak veliký *tantus*, 3
 třpytiti se *splendē*, 2
 všude *ubique*

pariō, 3, *peperi*, *partum* roditi,
 ploditi
tangō, 3, *tetigi*, *tāctum* dotýkám se
contingit, 3, *contigit* stává se
canō, 3, *cecinī*, (*cantātum*) zpívám
fallō, 3, *fefellī*, (*dēceptum*) klamu
parcō, 3, *pepercī*, (*temperātum*; *cī-*
vibus) šetřím (občanů)

29.

cōnsiderō, 1 uvažuji
intersum, -esse, -fuī účastním se
 (*pugnāe*; s dativem)
obsum, -esse, -fuī škodím
parcus, 3 šetrný
praesum, -esse, -fuī stojím v čele
 (*exercitū*)
prōsum, *prōdesse*, *prōfuī* prospí-
 vám
supersum, -esse, -fuī zbýti; přežiti
 (*frātribus*)

lakota avāritia, ae, f.

míle (tisíc dvojkroků) *mīlle passūs*
 nečinnost *inertia*, ae, f.
 několik *nōnnūllī*, 3
 příčinlivost *industria*, ae, f.
 přispívám *adsum*, -esse, -fuī

tendō, 3, *tetendī*, *tentum* napínám,
 usiluji
contendō, 3, -*tendī*, -*tentum* zápa-
 sím
poscō, 3, *poposcī*, — (*postulātum*)
 žádám
discō, 3, *didicī*, — učím se

30.

possum, *posse*, *potuī* mohu
rīsus, ūs, m. smích

aspoň *saltem*

předvídám *praesciō*, 4

sistō, 3, *stitī*, *statum* zastavuji
cōnsistō, 3, -*stitī*, — zastavuji se

*existō, (existō), 3, -stiti, — po-
vstávám, vznikám*
resistō, 3, -stiti, — odporuji
bibō, 3, bibi, (pōtum) piji
cadō, 3, cecidi, — (cāsūrus) padám
incidō, 3, -cidi, — upadám, vpadám
accidit, 3, accidit přihází se
caedō, 3, cecidi, caesum porážím,
zabím

pendō, 3, pependi, pēsum vážím,
platím
currō, 3, cucurri, cursum běžím
concurrō, 3, concurrī, concursum
sbíhám se
recurrō, 3, recurri, recursum běžím
zpět
pellō, 3, pepuli, pulsum ženu
expellō, 3, expuli, expulsum vyháním

31.

actus, ūs, m. čin, jednání
aliās jindy
amplius více
barbarus, i, m. cizinec, barbar,
nepřítel
fluō, 3, fluxi, — téci
fons, fontis, m. pramen
*grammaticus, i, m. filolog, jazyko-
zpytec*
intendō, 3, -tendi, -tentum napínám
*litteris mandō, l (pisemně) zazna-
menati*

proximus, 3 nejbližší
rēs gestae (válečné) činy
ridiculus, 3 směšný
*transgredior, 3, -gressus sum pře-
kročiti*
turbidus, 3 kalný

hmota māteria, ae, f.
jinak aliter
pakli ne si nōn
smýšlím existimō, l

32.

auferō, auferre, abstuli, ablātum
odnáším, odnímám
ferō, ferre, tuli, lātum nesu; opem
ferō, ferre poskytuji pomoc;
via fert cesta vede
*offerō, -ferre, obtuli, oblātum nabí-
zím, poskytuji*
quantō čím
referō, -ferre, -tuli, -lātum nesu
zpět, přednáším, referuji
versiculus, i, m. veršík

*odstraňuji, zdvím tollō, 3, sustu-
li, sublātum*
*dávám přednost (něčemu před
někým) praeferō, -ferre, -tuli,
-lātum (aliquid alicui)*
kázeň disciplīna, ae, f.
liším se differō, -ferre, —, —
snáším perferō, -ferre, -tuli, -lātum
užívání, užití ūsus, ūs, m.
vypovídám válku bellum inferō
vytrvávám obdūrō, l
zitřejší crāstinus, 3

33.

coerior, 4, *-ortus sum* vznikám
disertus, 3 výmluvný
efferō, *-ferre*, *extulī*, *ēlatum* vynáším, pohřbívám
investigō, 1 pátrám
iocus, *i*, *m.* žert
probitās, *ātis*, *f.* poctivost

nadarmo *frustrā*
 sídlo *sēdēs*, *is*, *f.*
 zpustošuji *vāstō*, 1
 tak *ita*, *tam*, *adeō*; *sīc*
 vynikám *excellō*, 3, —, —

crēdō, 3, *crēdidī*, *crēditum* věřím
perdō, 3, *perdidī*, *perditum* ničím
condō, 3, *condidī*, *conditum* zakládám
prōdō, 3, *prōdidī*, *prōditum* zrazuji
addō, 3, *addidī*, *additum* přidávám
abdō, 3, *abdidī*, *abditum* skrývám
trādō, 3, *trādidī*, *trāditum* odevzdávám
vendō, 3, *vendidī*, *venditum* prodávám
reddō, 3, *reddidī*, *redditum* vracím

34.

acūtus, 3 ostrý, bystrý
cernō, 3, *crēvī*, — zřím, vidím
dēprāvō, 1 porušiti, pokaziti
ēloquor, 3, *ēlocūtus sum* vyslovuji
pīrāta, *ae*, *m.* námořní loupežník
polītus, 3 uhlazený, obratný
sēnsus, *ūs*, *m.* smysl

vulnerō, 1 zraňuji

budoucnost *rēs futūrae*; *futūra* (*nom. pl.*)
 chyba *vitium*, *iī*, *n.*; *errātum*, *i*, *n.*
 mýlím se *errō*, 1
 obvyčejně, většinou *plēramque*

35.

certior fiō, *fieri*, *factus sum* dostávám zprávu
certiōrem (aliquem) faciō, 3 dávám (někomu) zprávu
enim neboť
epulāe, *ārum*, *f.* hostina
obsēs, *obsidis*, *m.* rukojmí
quamdiū pokud
servus, *i*, *m.* otrok
sitiō, 4 žízním
temperō, 1 (*alicui*) šetřím (někoho)
tibia, *ae*, *f.* píšťala; *canere ad ti-*

biam zpívati za doprovodu
 píšťaly

blesk *fulmen*, *inis*, *n.*; blesk zasahuje *fulmen tangit*
 náčelnictví *prīncipātus*, *ūs*, *m.*
 pokus *cōnātus*, *ūs*, *m.*
 upouštím *dēsistō*, 3, *-stitī*, —
 neuvěřitelný *incrēdibilis*, 2
 království *rēgnum*, *i*, *n.*
 rychlost *celeritās*, *ātis*, *f.*
 zakladatel *conditor*, *ōris*, *m.*

36.

āridus, 3, suchý; *in āridō* na suché
zemi, na pevnině
coniciō, 3, -*iēcī*, -*iectum* vrhám
contrārius, 3 opačný
discēdō, 3, -*cessī*, -*cessum* ustupuji,
odcházím
excitō, 1 probouzím
ferrum, *ī*, *n.* železo; meč, sekýra
furca, *ae*, *f.* vidle
gladius, *iī*, *m.* meč
lītus, *oris*, *n.* pobřeží, břeh (mořský)
rērum scriptor historik
simul jakmile
somnus, *ī*, *m.* spánek
superior, *ōris* vyšší
usque stále

vae! běda!

cingō, 3, *cīnxī*, *cīnctum* obkličuji,
obklopuji
iungō, 3, *iūnxī*, *iūnctum* spojuji
exstinguo, 3, -*stīnxī*, -*stīnctum*
zhasínám
vīvō, 3, *vīxī*, — (*vīctūrus*) žiji
trahō, 3, *trāxī*, *tractum* táhnu
vehō, 3, *vēxī*, *vectum* vezu
scribō, 3, *scripsī*, *scriptum* píši
gerō, 3, *gessī*, *gestum* nesu
ūrō, 3, *ussī*, *ustum* pálím
exūrō, 3, -*ussī*, -*ustum* vypaluji
sūmō, 3, *sūmpsī*, *sūmptum* беру

37.

adeō tak, tolik
dēmum teprve
intrō, 1 vstupuji
mālō, *mālle*, *māluī* raději chci
nōlō, *nōlle*, *nōluī* nechci
volō, *velle*, *voluī* chci

důležitý *gravis*, 2

carpō, 3, *carpsī*, *carptum* trhám
dicō, 3, *dīxī*, *dictum* říkám

dūcō, 3, *dūxī*, *ductum* vedu
cōnspiciō, 3, -*spēxī*, -*spectum* spat-
regō, 3, *rēxī*, *rēctum* řídím [řuji]
tegō, 3, *tēxī*, *tēctum* kryji
cōnflīgō, 3, -*flīxī*, -*flīctum* utká-
vám se
fīngō, 3, *fīnxī*, *fictum* vymýšlím,
tvorím
pīngō, 3, *pīnxī*, *pictum* maluji
stringō, 3, *strīnxī*, *strictum* tasím

38.

fābula, *ae*, *f.* bajka
induō, 3, *indūī*, *indūtum* oblékám
cōnstruō, 3, -*strūxī*, *strūctum* sesta-
vuji, stavím
cōnsūmō, 3, -*sūmpsī*, -*sūmptum*
spotřebovati, strávití

contemnō, 3, -*tempsī*, -*temptum* po-
hrdám (*mortem* smrtí)
deinde potom, po druhé
dēstruō, 3, -*strūxī*, -*strūctum* bořím
dētrahō, 3, -*trāxī*, -*tractum* stahuji
mūsculus, *ī*, *m.* myška

obsideō, 2, -*sēdī*, -*sessum* obléhám
pellis, is, f. kůže
prōfligō, 1 zaháním
signum, ī, n. znamení; socha
surgō, 3, *surrēxī*, *surrēctum* vstávám
tabula picta obraz
tum tehdy, potom
ūniversus, 3 celý, veškerý
ūtilitās, ātis, f. užitečnost, prospěch
veneror, 1 uctívám, úctu prokazuji

 bílý *albus*, 3
 chráním *prōtegō*, 3, -*tēxī*, -*tēctum*

jed *venēnum*, ī, n.
 nebezpečný *periculōsus*, 3
 obkličuji, obklopuji *cingō*, 3, *cīnxī*, *cinctum*
 olej *oleum*, ī, n.
 ozbrojenec *armātus*, ī, m.
 požívám jedu *venēnum sūmō*, 3
 prsten *ānulus*, ī, m.
 sestrojuji šik *aciem instruō*, 3, -*strūxī*, -*strūctum*
 silný *validus*, 3
 šik (na pochodu) *agmen*, inis, n.
 triumfuji *triumphō*, 1
 vezu *vehō*, 3, *vēxī*, *vectum*
 vyplěnuji *diripiō*, 3, -*ripuī*, -*reptum*

IV.

aboleō, 2, *abolēvī*, *abolitum* ničím
afferō, -*ferre*, *attulī*, *allātum* přináším (zprávu; oznamuji)
benevolentia, ae, f. laskavost
commemorō, 1 připomínám
dēficit schází
differō, -*ferre*, *distulī*, *dīlatum* odkládám
ēnumerō, 1 vypočítávám
facētus, 3 vtipný
fīnitimus, ī, m. soused
improbis, 3 nešlechtný, špatný
opiniō, ōnis, f. tušení, domněnka
perveniō, 4, -*vēnī*, -*ventum* docházím

praemittō, -*mīsī*, -*missum* posílám
 napřed
quemadmodum jakým způsobem,
vēna, ae, f. žíla [jak]

mittō, 3, *mīsī*, *missum* posílám
āmittō, 3, -*mīsī*, -*missum* ztrácím
committō, 3, -*mīsī*, -*missum* svěřuji; *proelium committō* svádím bitvu
dīmittō, 3, -*mīsī*, -*missum* propouštím, rozpouštím
prōmittō, 3, -*mīsī*, -*missum* slibuji
intermittō, 3, -*mīsī*, -*missum* přerušuji

39.

absēns, entis nepřítomný
ascendō, 3, -*scendī*, -*scēsum* vystupuji

inertia, ae, f. nečinnost
iūrō, 1 přísahám
peragō, 3, -*ēgī*, -*āctum* provést, do-

konati; *vītam peragere* život trávit

zatím co *dum*

nařízení *praeceptum*, *i*, *n*.

jmenuji diktátorem *dictātōrem dīcō*, 3

claudō, 3, *clausī*, *clausum* zavírám
inclūdō, 3, *-clūsī*, *-clūsum* uzavírám

plaudō, 3, *plausī*, *plausum* tleskám

vādō, 3 (*vāsī*), — jdu

ēvādō, 3, *ēvāsī*, *ēvāsum* unikám

invādō, 3, *invāsī*, *invāsum* vtrhuji

laedō, 3, *laesī*, *laesum* ubližuji, urážím

dīvidō, 3, *dīvīsī*, *dīvīsum* rozděluji

lūdō, 3, *lūsī*, *lūsum* hraji (si)

cēdō, 3, *cessī*, *cessum* ustupuji

accēdō, 3, *-cessī*, *-cessum* přistupuji

40.

cōsequor, 3, *-secūtus sum* dosahuji
dēmīttō, 3 *animum* pozbývám
mysli

memorābilis, 2 pamětihodný, pozoruhodný
tamquam jakoby

neustále *continenter*

figō, 3, *fixī*, *fixum* přibíjím

trānsfigō, 3, *-fixī*, *fixum* probodávám

spargō, 3, *sparsī*, *sparsum* trouším, sypu

premō, 3, *pressī*, *pressum* tisknu, tlačím

41.

adversus (s akus.) proti, k
cūrātiō, *ōnis*, *f*. léčení
morbis, *i*, *m*. nemoc
pietās, *ātis*, *f*. oddanost, úcta
sacerdōs, *dotis*, *m*. kněz
societās, *ātis*, *f*. společnost, společenství

dosahuji vítězství *victōriam reportō*, 1

odhaluji *patefaciō*, 3

shromáždění *concilium*, *iī*, *n*.

socha *simulācrum*, *i*, *n*.

válku končím *bellum cōficiō*, 3

vyčerpávám *exhauriō*, 4, *-hausī*, *-haustum*

42.

dēcēdō, 3 *dē vītā* umírati

exstruō, 3, *-struī*, *-strūctum* vystavěti

histriō, *ōnis*, *m*. herec

partēs sustineō, 2 hrátí úlohu

tardus, 3 pomalý

je mi dvacet let *vīcēsimum annum*
agō, 3
 lest *dolus*, *ī*, *m*.
 manželka *uxor*, *ōris*, *f*.
 navždy *in perpetuum*

obležení *obsidiō*, *ōnis*, *f*.
 podsvětí (*dī*) *īnferī*, *ōrum*, *m*.
 zahynouti *exstinguor*, 3, *-stinctus*
sum

43.

frūgēs, *um*, *f*. plodiny, obilí
probō, 1 schvaluji

sternō, 3, *strāvī*, *strātum* prostí-
 ráám, porážím (*vianť sternere*
 dlážditi ulici)
quiēscō, 3, *quiēvī*, — (*quiētūrus*)
 odpočívám

cōnsuēscō, 3, *cōnsuēvī*, *cōnsuētum*
 zvykám si
spernō, 3, *sprēvī*, *sprētum* pohr-
 dám
dēcernō, 3, *-crēvī*, *-crētum* rozho-
 duji
serō, 3, *-sēvī*, *satum* sázím

44.

immineō, 2, —, — strmím, hrozím
nāvis longa válečná loď
potissimum nejspíše

zbořiti dīruō, 3, *dīruī*, *dīrutum*

sino, 3, *sīvī*, *situm* nechávám
desinō, 3, *desī*, *desitum* přestávám
cupiō, 3, *cupīvī*, *cupitum* dychtím
petō, 3, *petīvī*, *petitum* žádám
appetō, 3, *-petīvī*, *-petitum* toužím,
 dychtím

arcessō, 3, *arcessīvī*, *arcessitum* po-
 volávám
quaero, 3, *quaesīvī*, *quaesitum* hle-
 dám
nōscō, 3, (*nōvī*), *nōtum* poznávám
cōgnōscō, 3, *cōgnōvī*, *cōgnitum* po-
 znávám
ignōscō, 3, *ignōvī*, — odpouštím
agnōscō, 3, *agnōvī*, — poznávám,
 uznávám

V.

auctor, *ōris*, *m*. původce, rádce
commūtō, 1 změníti
ēiciō, 3, *ēiēcī*, *ēiectum* vyhazuji,
 vyháním
inauditus, 3 neslyšený, nevyslech-
 nutý
incendō, 3, *-cendī*, *-cēnsum* zapaluji
haud ne

magus, *ī*, *m*. ~~kněz~~ kouzelník
postpōnō, 3, *-posuī*, *-positum* dá-
 vám dozadu, za něco
praestō sum, *esse* býti po ruce,
 v dosahu
profectiō, *ōnis*, *f*. výprava, cesta

desateronásobný decemplex, *icis*

odsouditi *capitis condemnō*
 pověra *superstitiō, ōnis, f.*
 pozdravuji, posílám pozdrav *valēre iubeō, 2*

příkop *fossa, ae, f.*
 šířka *lātitudō, inis, f.*
 výška *altitudō, inis, f.*

45.

ambitiō, ōnis, f. ctižádost, řevnivost
aspiciō, 3, -spēxi, -spectum spatřuji
honor, ōris, m. čest, čestný úřad
innocentia, ae, f. nevinnost, nevina

sternō, 3 viam silnici dláždit, stavěti

dychtivý *cupidus, 3*
 neslýchaný *inauditus, 3*
oliva olea, ae, f.
 živý *vīvus, 3*

46.

cōsulō, 3, -uī, -tum (deum) tážise na radu (boha)
excolō, 3, -coluī, -cultum vzdělávám
incipiō, 3, (-cēpi), -ceptum začínám
ingenium, iī, n. nadání
occumbō, 3, -cubuī, -cubitum (mortem) podstoupiti smrt, padnouti
castra pōnō, 3, posuī, positum položiti se tábořem
pūblicē na státní útraty
 klesám na mysli *animō dēficiō, 3*
 nesmrtelnost *immortālitas, ātis, f.*

pevnina. (*terra*) *continēns, entis*
 rozmlouvám *disserō, 3, -seruī, -sertum*
 skrývám *occulō, 3, occuluī, occultum*
 usmiřuji *plācō, 1*

alō, 3, aluī, altum živím
colō, 3, coluī, cultum vzdělávám, ctím
tremō, 3, tremuī, — třesu se
rapiō, 3, rapuī, raptum uchvacuji
gignō, 3, genuī, genitum roditi, ploditi
pōnō, 3, posuī, positum kladu

47.

cōsulātus, ūs, m. konsulát
conticēscō, 3, -ticuī, — zmlknouti
convalescō, 3, -valuī, — zesíleti, uzdraviti se

decorō, 1 zdobím, vyznamenávám
dilūcēscō, 3, -lūxi, — svítati, rozbřesknouti se

ēvānēscō, 3, *ēvānuī*, — mizím, vy-
prechávám
exārdēscō, 3, *-ārsī*, — vzplanouti
exitus, *ūs*, *m.* východ, konec
expergīscor, 3, *experrēctus sum*
probouzím se
festīnātiō, *ōnis*, *f.* spěch
incohō, 1 začínám
mātūrēscō, 3, *mātūruī*, — zraji
medicīna, *ae*, *f.* lék
mora, *ae*, *f.* prodlení
obdormīscō, 3, *-dormīvī*, — usínám
plēbs, *plēbis*, *f.* lid
prīncipiū, *īī*, *n.* začátek

rōstra, *ōrum*, *n.* řečníště
rūmor, *ōris*, *m.* pověst
scīscō, *scīvī*, *scītum* rozhoduji, zví-
dám
suprēmus, 3 poslední
vīsus, *ūs*, *m.* pohled

bolest pociťuji *condolēscō*, 2, *-uī*, —
zastavávám, stárnu *cōnsenēscō*, 3,
senuī, —
toužím *concupīscō*, 3, *-cupīvī*, —
zakořeňuji se *inveterāscō*, 3, *inve-*
terāvī, —

48.

alvus, *ī*, *f.* břicho
balneum, *eī*, *n.* lázeň
comperiō, 4, *-perī*, *-pertum* doví-
dám se
dēiciō, 3, *-iēcī*, *-iectum* shazuji,
vhazuji
frīgīdus, 3 studený
hauriō, 4, *hausī*, *haustum* čerpám,
nalévám
nūptiae, *ārum*, *f.* svatba
plēbēs, *eī*, *f.* lid
posterus, 3 příští

reperiō, 4, *repperī*, *repertum* nalé-
zám
sacer, *sacra*, *sacrum* posvátný
sacrōsānctus, 3 nedotknutelný, po-
svátný
sanciō, 4, *sānxi*, *sānctum* (slav-
nostně) stanovím
vīnciō, 4, *vīnxi*, *vīnctum* spoutá-
vám

blaho *salūs*, *ūis*, *f.*
otvírám *aperiō*, 4, *aperuī*, *apertum*
vyzrazuji *ēvūntiō*, 1

49.

animadvertiō, 3, *-vertī*, *-versum*
zpozpovídati
audeō, 3, *ausus sum* odvažuji se
cēlō, 1 utajuji, ukřívám
cōnfīdō, 3, *-fīsus sum* důvěřuji
diffīdō, 3, *-fīsus sum* nedůvěřuji

excēdō, 3, *-cessī*, *-cessum* ustupuji,
odcházím
fīdō, 3, *fīsus sum* důvěřuji
gaudeō, 2, *gāvīsus sum* raduji se
lītigō, 1 hádám se
nūdō, 1 obnažuji, odkřívám

perterreō, 2, *perterrui*, *perterritum*
poděsiti

revertor, 3, *reverti*, — vracím se
soleō, 2, *solitus sum* jsem zvyklý

dospívám *adolēscō*, 3, -olēvī,
adultum

hrůza *terror*, *ōris*, *m*.

nabáním (strachu) *iniciō*, 3 (*metum*)

stálost *cōstantia*, *ae*, *f*.

tolik *tantum*

val *vallum*, *i*, *n*.

vykročuji *ēgredior*, 3, *ēgressus sum*

50.

abeō, *ire*, *abiī*, *abitus* odcházím
corōna, *ae*, *f*. věnec; *sub corōnā*
vendō, 3 prodávám do otroctví

eō, *ire*, *iī*, *itum* jdu

incitō, 1 pobízím

obviam vstříc

queō, *quīre* mohu

redeō, *ire*, *iī*, *itum* vracím se

repugnō, 1 odporuji

sānō, 1 léčím

subeō, *ire*, *iī*, *itum* podstupuji

totidem tolikéž

trānseō, *ire*, *iī*, *itum* přecházím

vēneō, *ire*, *iī*, — být prodáván

poklad *thēsauros*, *i*, *m*.

tržiště *forum*, *i*, *n*.

zdržuji se *moror*, 1

VI.

centuriō, *ōnis*, *m*. setník

discrimen, *inis*, *n*. nebezpečí

exercitātiō, *ōnis*, *f*. cvičení, cvik

īnfectus, 3 nedokončený

intereō, *ire*, *iī*, *itum* hynouti

pereō, *ire*, *iī*, *itum* hynouti

prōdeō, *ire*, *iī*, *itum* vystoupiti
(vpřed, z řady)

rhō r (řec. název písmeny *r*)

uplynouti *praetereō*, *ire*

zemřít *mortem obeō*, *ire*

SLOVNÍK LATINSKO-ČESKÝ.

Významy označené * (na př.: *laudō) se vyskytly již v prvním dílu učebnice.

A

**ā*, *ab* (s abl.) od
abdō, 3, -*didī*, -*ditum* skrývám
abdūcō, 3, -*dūxī*, -*ductum* odvádím
abeō, -*ire*, -*iī*, -*itum* odcházím
aboleō, 2, *abolēvī*, *abolitum* ničím
absēns, *entis* nepřítomný
absolvō, 3, -*solvi*, -*solūtum* osvoboduji (*tē capitis*)
 **absūm*, *abesse*, *āfuī*, — (*āfutūrus*) jsem nepřítomen
 **āc*, *atque a*, *i*; (*idem*) *āc* jako
Acadēmīa, *ae*, *f.* akademie; háj zasvěcený heroovi Akademovi, kde přednášel Platon
accēdō, 3, -*cessī*, -*cessum* přistupuji
accidit, 3, *accidit* přihází se
accipiō, 3, -*cēpī*, -*ceptum* přijímám, dostávám
 **accūsō*, 1 žaluji
acerbus, 3 trpký; *inimīcus acerbisimū* úhlavní nepřítel
 **aciēs*, *ēī*, *f.* šik
āctus, *ūs*, *m.* čin, jednání
acūtus, 3 ostrý, bystrý
 **ad* (s akus.) k, u
addō, 3, -*didī*, -*ditum* přidávám

adeō (adverb.) tak, tolik
adiuvō, 1, -*iūvī*, -*iūtum* (*amīcum*) pomáhám (příteli)
admisceō, 2, -*miscuī*, -*mixtum* přiměšuji, připojuji
admoneō, 2, -*monuī*, -*monitum* připomínám, napomínám
 **adulēscēns*, *entis*, *m.* mladík
adventus, *ūs*, *m.* příchod
adversus (s akus.) proti, k
 **adversus*, 3 protivný; *proelium adversum* nešťastný boj
aedēs, *is*, *f.* chrám; *aedēs*, *ium*, *f.* příbytek, obydlí, dům
aedificō, 1 stavím, buduji
Aegyptus, *ī*, *f.* Egypt
 **aequus*, 3 rovný, spravedlivý; *aequō animō* s klidnou myslí, klidně
aerārium, *iī*, *n.* (státní) pokladna
aes, *aeris*, *n.* kov; *aes aliēnum* dluhy
 **aestās*, *ātis*, *f.* léto
 **aetās*, *ātis*, *f.* věk
afferō, 3, *attulī*, *allātum* přináším (zprávu), oznamuji
 **Āfrica*, *ae*, *f.* Afrika
Āfricānus, 3 africký

**ager, agrī, m.* pole; *per agrōs* po venkově

aggredior, 3, -gressus sum přistoupiti, napadnouti

agnōscō, 3, -nōvī, — poznávám

**agō, 3, ēgī, āctum* jednám, konám; *vītam agō* život trávím; *grātiās agō* děkuji

agricola, ae, m. rolník

**Alexander, drī, m.* Alexander (král makedonský)

Alexandria, ae, f. Alexandrie (město v Egyptě)

aliās jindy

aliēnus, 3 cizí

aliquamdiū nějaký čas, chvíli

aliquandō někdy, kdysi

**aliquid* něco

**aliquis* někdo

**alius, alia, aliud* (gen. *alterius!*) jiný

**alō, 3, aluī, altum* živím

Alpēs, ium, f. Alpy

alter, a, um druhý; bližní

**altus, 3* vysoký

alvus, ī, f. břicho

ambitiō, ōnis, f. řevnivost, ctižádost

**amīcitia, ae, f.* přátelství

**amīcus, ī, m.* přítel

**āmittō, 3, -mīsi, -missum* ztrácím

**amō, 1* miluji, mám rád

**amor, ōris, m.* láska

amplius více

amplus, 3 nádherný

an či; *an nōn* či ne, čili nic

ancora, ae, f. kotva

anima, ae, f. duše

**animus, ī, m.* duch, smýšlení
animadvertō, 3, -vertī, -versum zpozorovati

**annus, ī, m.* rok

**ānser, eris, m.* husa

**antīquus, 3* starý, starodávny

ānulus, ī, m. prsten

Apellēs, is, m. Apelles, řecký malíř

**Apollō, inis, m.* Apollo (bůh umění)

appāret, 2, appāruit jeví se

**appellō, 1* nazývám

**appropinquō, 1* blížím se

**aqua, ae, f.* voda; *aquae, ārum, f.* lázně

āra, ae, f. oltář

arātrum, ī, n. pluh

arbitror, 1 domnívám se

**arbor, oris, f.* strom

arcessō, 3, arcessivī, arcessitum povolávám

arcus, ūs, m. luk

ārdeō, 2, ārsī, — (ārsūrus) hořím, planu

arēna, ae, f. zápasště

**argentum, ī, n.* stříbro

**Archimēdēs, is, m.* Archimedes' (slavný řecký fysik)

archōn, ōntis, m. archon (athénský úředník)

Ariadna, ae, f. Ariadna (dcera krále Minoa)

āridus, 3 suchý; *in āridō* na pevnině

Ariovistus, ī, m. Ariovistus (náčelník germánský)

Aristidēs, is, m. Aristides (athénský státník)

**arma*, *ōrum*, *n.* zbraň
armō, 1 ozbrojuji
 **ars*, *artis*, *f.* umění
 **artifex*, *icis*, *m.* umělec
artus, *ūs*, *m.* úd
 **arx*, *arcis* *f.* hrad
ascendō, 3, -*scendī*, -*scēnsus* vy-
 stupuji
Asia, *ae*, *f.* Asie (Malá Asie)
aspiciō, 3, -*spēxī*, -*spectum* spatřu-
 ji
asportō, 1 odnáším, odvážím
assentior, 4, *assēnsus sum* přisvěd-
 čuji
assequor, 3, *assecūtus sum* (*ali-*
quid) dosahuji (něčeho)
Athēnae, *arum*, *f.* Athény
Athēniēnsis, *is* athénský; *m.* Athé-
 ňan
 **atque* a, i, také
Attica, *ae*, *f.* Attika (krajina
 v Řecku s hl. městem Athéna-
 mi)

Atticus, *ī*, *m.* Atticus (Titus Pom-
 pōnius Atticus, přítel Cicero-
 nův)
auctor, *ōris*, *m.* původce, rádce
audeō, 2, *ausus sum* odvažuji se
 **audāx*, *ācis* odvážný
 **audiō*, 4 slyším
auferō, -*ferre*, *abstulī*, *ablātum* od-
 náším, odnímám
augeō, 2, *auxī*, *auctum* rozmnožu-
 ji, zvětšuji
 **Augustus*, *ī*, *m.* Augustus (první
 císař římský)
 **aureus*, 3 zlatý
 **aurum*, *ī*, *n.* zlato
 **aut* buď, nebo (po záporu: ani)
 **autumnus*, *ī*, *m.* podzim
 **auxilium*, *iī*, *n.* pomoc; *auxilia*,
ōrum, *n.* pomocné sbory
 **avārus*, *ī*, *m.* lakomec
avē! buď zdrav!
āvius, 3 neschůdný
avus, *ī*, *m.* děd

B

Babylōn, *ōnis*, *f.* Babylon (město
 v Babylonii)
balneum, *ī*, *n.* lázeň
 **barbarus*, *ī*, *m.* cizinec, nepřítel;
barbarus, 3 cizí, hrubý; ne-
 správný (o řeči)
 **beātus*, 3 blažený, šťastný
 **bene* dobře
beneficium, *iī*, *n.* dobrodiní
benevolentia, *ae*, *f.* laskavost, dob-
 rá vůle
bibo, 3, *bibī*, — (*pōtum*) piji

bīnī, 3 po dvou
bis dvakrát
 **bonus*, 3 dobrý
bōs, *bovis*, *m.* vůl
 **brevis*, 1 krátký, stručný
Brundisium, *iī*, *n.* Brundisium
 (město v již. Italii)
Brūtus, *ī*, *m.* Brutus (Decimus
 Iūnius Bīūtus, zakladatel řím.
 republiky)

C

- C.* (zkratka) = *Gāius*, římské jméno (*praenomen*)
cadō, 3, *cecidi*, — (*cāsūrus*) padám
caecus, 3 slepý
caedēs, *is*, *f.* vražda, smrt
cuedō, 3, *cecidi*, *caesum* porážím, zabíjím
**caelum*, *ī*, *n.* nebe
**Caesar*, *is*, *m.* Caesar (*Gāius Iūlius Caesar*, zakladatel římské říše)
Campanī, *ōrum*, *m.* Campanové (obyvatelé Campanie, krajiny v Itálii)
**calamitās*, *ātis*, *f.* neštěstí, nehoda
Camillus, *ī*, *m.* (*Furius*) *Camillus* (slavný římský vojevůdce)
**Cannae*, *arum*, *f.* Kanny (město v Itálii, známé porážkou Římanů od Hannibala)
canō, 3, *cecini*, — (*cantātum*) zpívám; *c. ad tibiā* zpívám za doprovodu píšťaly
capiō, 3, *cēpi*, *captum* chytám, chápu se, zajímám; *arma capiō* chápu se zbraně; *urbem capiō* dobývám města; *magistrātum capiō* ucházím se o úřad
**Capitolium*, *iū*, *n.* Capitolium (římský Vyšehrad)
**caput*, *itis*, *n.* hlava, hlavní město
carcer, *eris*, *m.* vězení
careō, 2, *carui*, — (*caritūrus*) (*amīcis*; *abl.*) jsem prost, jsem bez (přátel)
**carmen*, *inis*, *n.* píseň, báseň
**carpō*, 3, *carpsi*, *carptum* trhám
**cārus*, 3 drahý
**castra*, *ōrum*, *n.* tábor
**cāsus*, *ūs*, *m.* pád, osud
**Cavilina*, *ae*, *m.* *Katilina* (*Lūcius Sergius Catilina*, vůdce protistátního spiknutí r. 63 př. Kr.)
**Catō*, *ōnis*, *m.* *Cato* (*Mārcus Porcius Catō*, slavný státník římský)
**causa*, *ae*, *f.* příčina; *amīci causā* kvůli příteli, pro přítele
cautus, 3 opatrný, chytrý
caveō, 2, *cāvī*, *cautum* střežu se, dávám si pozor (*canem*)
carō, 1 vyhlubuji
**cēdō*, 3, *cessi*, *cessum* ustupuji
**celer*, *-is*, *-e* rychlý
cēlō, 1 utajuji, ukrývám
**cēna*, *ae*, *f.* večeře, oběd
cēnseō, 2, *cēnsuī*, *cēnsus* navrhuji, myslím, odhaduji, napočítávám
**centum* sto
centuriō, *ōnis*, *m.* setník (jeden z 60 poddůstojníků v legii)
Cerēs, *Cereris*, *f.* *Ceres* (bohyně úrody)
cernō, 3, *crēvi*, — vidím, zřím
certus, 3 jistý; *certior fiō* dostávám zprávu; *certiōrem aliquem facio* dávám někomu zprávu
**certō*, 1 zápasím
**certus*, 3 jistý
**ceteri*, *ae*, *a* ostatní
ceterum ostatně, avšak

Charybdis, is, f. Charybdis (úskalí v úžině messinské)

**cibus, ī, m.* pokrm

**Cicerō, ōnis, m.* Cicero (Mārcus Tullius Cicerō, nejslavnější řím. řečník)

Cincinnātus, ī, m. Cincinnatus

**circulus, ī, m.* kruh

circumdō, -are, -dedī, -datum obehnati

circumveniō, 4, -vēnī, -ventum obcházím, obkličuji, zaskakuji

cito rychle

**civis, is, m.* občan; *civis bonus* vlastenec

**civitās, ātis, f.* obec

**clāmō, 1* křičím

**clāmor, ōris, m.* křik

**clārus, 3* slavný

**classis, is, f.* loďstvo

**cōgitō, 1* přemýšlím

cōgnōmen, inis, n. příjmení

cōgnōscō, 3, -gnōvī, -gnitum poznávám

cōgō, 3, coēgī, coāctum nutím

collēga, ae, m. druh v úřadě

colligō, 3, -lēgī, -lēctum sbírám

colloquium, ī, m. (roz)hovor

**colō, 3, coluī, cultum* ctím, pěstuji, vzdělávám

**comes, itis, c.* průvodce, průvodkyně

comitor, 1 doprovázím

commemorō, 1 připomínám

**committō, 3, -mīšī, -missum* svěřuji; *pugnam c.* svádím bitvu

commoveō, 2, -mōvī, -mōtum dojíím

**commūnis, 2* společný

commūtō, 1 měním

comparō, 1 srovnávám; získávám

comperiō, 4, -peri, -pertum dovídám se

complector, 3, complexus sum objímám, chápu se

**concordia, ae, f.* svornost

concurrō, 3, -currī, -cursum sbíhám se

**condemnō, 1* odsuzuji; *capitis condemnāre* odsouditi k ztrátě hrdla, k smrti

**condiciō, ōnis, f.* podmínka

condimentum, ī, n. koření, přísada, příchut'

**condō, 3, -didī, -ditum* zakládám

cōnfidō, 3, -fīsus sum důvěřuji

cōnfiteor, 2, -fessus sum přiznávám se, vyznávám

cōnflīgō, 3, -flīxī, -flīctum utkávám se

coniciō, 3, -iēcī, -iectum vrhám

coniungō, 3, -iūnxi, -iūnctum spojuji

coniūrātiō, ōnis, f. spiknutí

coniūrātus, ī, m. spiklenec

cōnor, 1 pokouším se, snažím se

cōnscendō, 3, -scendī, -scēsum vystupuji; *nāvem cōnscendere* vstoupiti na loď

cōnscius, 3 vědomý si něčeho

cōnsequor, 3, -secūtus sum (aliquid) dosahuji (něčeho)

cōnsiderō, 1 uvažuji

**cōnsilium, ī, n.* rada, rozvaha

cōnsistō, 3, *-stitī*, — postavit se, stanouti

cōnspicio, 3, *-spēxī*, *-spectum* spatřuji

cōnstāns, *antis* pevný

**cōnstat* je známo; *inter omnes cōnstat* je všeobecně známo

cōnstruō, 3, *-strūxī*, *-strūctum* se-strojuji, buduji, stavím

**cōnsul*, *is*, *m.* konsul

cōnsulātus, *ūs*, *m.* konsulat

cōnsulō, 3, *-suluī*, *-sultum* a) *alicui* starám se o někoho; b) *aliquem* táži se někoho na radu

cōnsūmō, 3, *-sūmpsī*, *-sūmptum* spotřebovati, strávit

contemnō, 3, *-tempsī*, *-temptum* (*mortem*) pohrdám (smrtí)

contendō, 3, *-tendī*, *-tentum* zápasím, usiluji; *contendō proficiscī* spěšně táhnu

contentus, 3 spokojený

conticēscō, 3, *-ticuī*, — zmlknouti

contineō, 2, *-tinuī*, — držím pohromadě, obklopuji, obsahuji

contingit, 3, *contigit* stává se, přihází se

**contrā* (s akus.) proti

contrārius, 3 opačný

convalescō, 3, *-valuī*, — zesileti, uzdravit se

conveniō, 4, *-venī*, *-ventum* scházím se

coorior, 4, *-ortus sum* vznikám

cōpia, *ae*, *f.* zásoba, množství; *cōpiaae*, *arum*, *f.* sbory (vojenské)
cor, *cordis*, *n.* srdce

Corinthus, *i*, *f.* Korint (město v Řecku)

corōna, *ae*, *f.* věnec; *sub corōnā vendō*, 3 prodati do otroctví

**corpus*, *cris*, *n.* tělo

**corrigō*, 3, *-rēxī*, *-rēctum* opravuji

**corrumpō*, 3, *-rūpī*, *-ruptum* kazím

**cottidie* každodenně

**crās* zítra

crāstinus, 3, zítřejší

Crassus, *i*, *m.* Crassus (Mārcus Licinius Crassus, jeden z největších římských boháčů)

**crēdō*, 3, *-didī*, *-ditum* věřím

crēdulus, 3 důvěřivý, lehkověrný

**cremō*, 1 spaluji

**creō*, 1 volím

**crēscō*, 3, *crēvī*, — rostu

crīmen, *inis*, *n.* obvinění, zločin

Croesus, *i*, *m.* Croesus (Kroisos, bohatý král v M. Asii)

**culpa*, *ae*, *f.* vina

**cum* když, až; předl. s abl.: s;
cum — *tum* jak — tak

cūnctātiō, *ōnis*, *f.* váhání

cūnctor, 1 váhám

cupiō, 3, *cupivī*, *cupitum* toužím, dychtím

cupressus, *i*, *f.* cypřiš

**cūra*, *ae*, *f.* starost, péče

cūrātiō, *ōnis*, *f.* léčení

**cūrō*, 1 opatruji, starám se

**currō*, 3, *cucurī*, *cursum* běžím

**cursus*, *ūs*, *m.* běh, směr

**custōs*, *ōdis*, *c.* strážce, strážkyně

D

Daedalus, *i*, *m.* Daedalus (Daedalus, slavný řecký stavitel)

Dāreus, *ēi*, *m.* Dareus (král perský)

**dē* (s abl.) o

dea, *ae*, *f.* bohyně

**dēbeō*, 2, *dēbuī*, *dēbitum* jsem povinen, děkuji

dēcēdō, 3, *-cessī*, *-cessum* odchá-zím; *dēcēdē* *dē* vītā zemřít

**decem* deset

**December*, *bris*, *m.* prosinec

dēcernō, 3, *-crēvī*, *-crētum* stanoviti, rozhodnouti, přiiknouti

decet, 2, *decuit* sluší (se)

deciēs desetkrát; *deciēs centēna milia* milion

**decimus*, 3 desátý

dēcipiō, 3, *-cēpī*, *-ceptum* klamu

decorō, 1 zdobím, vyznamenávám

**dēfendō*, 3, *-fendī*, *-fēsum* hájím, bráním

dēficit, 3, *dēfēcit* schází

**dēleō*, 2 ničím

dēlīberō, 1 uvažuji

dēlictum, *i*, *n.* provinění

dēligō, 3, *-lēgī*, *-lēctum* vybírám

Delphī, *ōrum*, *m.* Delfy (město v Řecku se známou věštírnou Apollinovou)

Delphicus, 3 delfský

dēiciō, 3, *-iēcī*, *-iectum* shazuji

deinde potom, po druhé

Dēlus, *i*, *f.* (ostrov) Delos (Delos)

dēmīttō, 3, *-mīsī*, *-missum* spouš-tím; *animum dēmittere* pozbýti mysli

Dēmōsthenēs, *is*, *m.* Demosthenes (nejslavnější řečník řecký)

dēmum teprve

dēnique konečně

dēprāvō, 1 porušuji, kazím

dēsērō, 3, *-seruī*, *-sertum* opouštím

dēsīderō, 1 přeji si, postrádám

dēsīnō, 3, *dēsī*, *dēsītum* přestávám, ustávám

dēspērō, 1 zoufám

dēstruō, 3, *-struī*, *-structum* bořím

**dēsūm*, *deesse*, *dēfuī*, — chybím, scházím

**dēterreō*, 2, *-terruī*, *-territum* odstrašuji

dētrahō, 3, *-trāxī*, *-tractum* stahuji

dētrectō, 1 na cti utrham, zlehčuji

dētrīmentum, *i*, *n.* škoda, úhona

**deus*, *i*, *m.* bůh

Diāna, *ae*, *f.* Diana (bohyně lovu)

**dīcō*, 3, *dīxī*, *dictum* říkám; *vērūm dicere* mluvit pravdu

**dictātor*, *ōris*, *m.* diktátor (říím. úředník s plnou mocí)

**dīēs*, *ēi*, *m.* den; je-li *f.*, značí termín, lhůtu

differō, *-ferre*, *distulī*, *dīlātum* odkládám; *differō*, *-ferre*, —, — liším se

**difficilis*, 3 nesnadný

diffidō, 3, *-fīsus sum* nedůvěřuji

dignus 3 (*laude*) hodný (chvály)

dīlābor, 3, *-lāpsus sum* rozpadnou-ti se, rozptýliti se

**dīligēns*, *entis* pečlivý

dīligō, 3, *-lēxī*, *-lēctum* miluji

dilucēscō, 3, *-lūxī*, — rozbřesk-
nouti se, vysvitnouti

Diogenēs, *is*, *m.* Diogenes (známý
řec. filosof)

discēdō, 3, *-cessī*, *-cessum* odstu-
puji, ustupuji

**discipulus*, *ī*, *m.* žák

**discō*, 3, *didicī*, — (*carmen*)
učím se (básni)

discordia, *ae*, *f.* nesvornost

discrimen, *inis*, *n.* nebezpečí

disertus, 3 výmluvný

**diū* dlouho

**dīves*, *itis* bohatý

Diviciācus, *ī*, *m.* Diviciacus (ná-
čelník galský)

**dīvidō*, 3, *-vīsī*, *-vīsum* rozdělují

dīvitiae, *ārum*, *f.* bohatství

**dō*, *dāre*, *dedī*, *datum* dávám

**doceō*, 2, *docuī*, *doctum* učím

**doctus*, 3, učený

doleō, 2, *doluī*, — mám bolest,
truchlím

**dolor*, *ōris*, *m.* bolest

dominor, 1 vládnu, panuji

**dominus*, *ī*, *m.* pán

domō, 1, *domuī*, *domitum* poko-
řuji, podrobuji

**domus*, *ūs*, *f.* dům

**dormiō*, 4 spím

dubitō, 1 pochybuji

dubium, *iī*, *n.* pochyba

**dubius*, 3 pochybný, nejistý

ducentī, *ae*, *a* dvě stě

dūcō, 3, *dūxī*, *ductum* vedu; *nō-*
men dūcō jméno odvozují, mám,
dostávám

**dulcis*, 2 sladký

dum pokud

duo, *duae*, *duo* dva

**dūrus*, 3 tvrdý

**dux*, *ducis*, *m.* velitel, vojevůdce

E

**ē*, *ex* (s *abl.*) z, od; *ex nōmine*
podle jména

ēducō, 1 vychovávám

ēdūcō, 3, *-dūxī*, *-ductum* vyvádím

efferō, *ferre*, *extulī*, *ēlātum* vyná-
ším, pohřbívám

efficiō, 3, *-fēcī*, *-fectum* způsobuji

efflō, 1 vydechuji

effugiō, 3, *-fūgī*, — (*periculum*)
unikám (nebezpečí)

egeō, 2, *egui*, — (*auxiliō*; *abl.*) po-
třebuji (pomoci)

ēiciō, 3, *-iēcī*, *-iectum* vyhazují, vy-
háním

**ēligō*, 3, *-lēgī*, *-lēctum* vybírám,
volím

**ēloquentia*, *ae*, *f.* výmluvnost

ēloquor, 3, *-locūtus sum* vyslovuji

**ēmendō*, 1 opravuji, napravuji,
polepšuji

**emō*, 3, *ēmī*, *emptum* kupuji

enim neboť

Endymiōn, *ōnis*, *m.* Endymion
(mythický pastýř, kterého si
oblíbila Luna)

ēnumerō, 1 vypočítávám

ēnūntiō, 1 vyslovuji, vyzrazuji

eō, *īre*, *iī*, *itum* jdu

Epaminōndās, *ae*, *m.* Epaminon-

das (slavný státník řecký v městě Thebách)

**epistula*, *ae*, *f*. dopis

epulae, *ārum*, *f*. hostina

equēs, *itis*, *m*. jezdec

ēripiō, 3, *-ripiū*, *-reptum* vyrvati

et a*, *i*, též **etiam* **l. 14

etenim neboť, totiž

Eurōpa, *ae*, *f*. Evropa

ēvādō, 3, *-vāsī*, *-vāsum* uniknouti, vyvážnouti

ēvānēscō, 3, *-vānuī*, — vymizeti, vyprchat

ēvenit, 4, *ēvenit* přihází se

exārdēscō, 3, *-ārsī*, — vzplanouti

exclāmō, 1 zvolati

excēdō, 3, *-cessī*, *-cessum* ustupuji, odcházím

excellō, 3, —, — vynikám (*cēteris*) (nad ostatní)

excitō, 1 probouzím

excolō, 3, *-coluī*, *-cultum* vzdělávám

**exerceō*, 2, *-uī*, *-itum* cvičím

exercitātiō, *ōnis*, *f*. cvičení, cvik

**exercitus*, *ūs*, *m*. vojsko

exitus, *ūs*, *m*. výsledek, konec

expellō, 3, *-pulī*, *-pulsum* vyháním

**expleō*, 2 naplňuji

expergīscor, 3, *experrēcius sum* probouzím se

exporior, 4, *expertus sum* zkouším

explōrātōr, *ōris*, *m*. vyzvědač

exprimō, 3, *-pressī*, *-pressum* vymačkávám, vynucuji

**expugnō*, 1 dobývám

exsilium, *iī*, *n*. vyhnanství

**expectō*, 1 očekávám

extruō, 3, *-struī*, *-strūctum* vystavěti, zbudovati

extrā (s akus.) venku, mimo, vedle

F

**faber*, *fabrī*, *m*. řemeslník, dělník, strůjce

Fabius, *iī*, *m*. Quīntus Fabius Māximus (slavný řím. vojevůdce)

**fābula*, *ae*, *f*. bajka

facētrus, 3 vtipný

**facilis*, 2 snadný

faciō, 3, *fēcī*, *factum* činím, dělám

**factum*, *ī*, *n*. čin

**fallō*, 3, *fefellī*, — (*dēceptum*) klamu; *spēs mē fefellit* zklamal jsem se v naději

falsō nepravem

**falsus*, 3 falešný, nepravdivý

**fāma*, *ae*, *f*. pověst

famēs, *is*, *f*. hlad

**familia*, *ae*, *f*. rodina

fānum, *ī*, *n*. svatyně

fās, *n*. (neskl. subst.) (božské) právo, slušnost

fateor, 2, *fassus sum* přiznávám se, vyznávám

**Februārius*, *iī*, *m*. únor

fel, *fellis*, *n*. žluč

**fēlix*, *icis* šťastný; *fēliciter!* mnoho štěstí!

**fēmīna*, *ae*, *f*. žena

fēminīnus, 3 ženský

**ferē* skoro

ferō, *ferre*, *tulī*, *lātum* nesu; *opem*

ferre poskytnouti pomoc; *via fert* cesta vede
ferrum, *ī*, *n.* železo
**fertilis*, 2 úrodný
festinātiō, *ōnis*, *f.* spěchání, spěch
festinō, 1 spěchám
**fidēs*, *ēi*, *f.* věrnost, důvěra
fīdō, 3, *fīsus sum* důvěřuji
**fīlia*, *ae*, *f.* dcera
**fīlius*, *iū*, *m.* syn
fingō, 3, *finxī*, *fictum* vytvářím,
 vymyslím
**finis*, *is*, *m.* konec; *finēs*, *iūm*, *m.*
 hranice, území
fīnitimus, *ī*, *m.* soused
fīō, *fieri*, *factus sum* stávám se
fīrmus, 3 pevný
**flūmen*, *inis*, *n.* řeka
fluō, 3, *fluxī*, — teku
**foedus*, *eris*, *n.* smlouva
fōns, *fontis*, *m.* pramen
forīs venku
fors, *fortis*, *f.* náhoda

**fortis*, 2 statečný
**fortūna*, *ae*, *f.* štěstí
**fortūnātus*, 3 šťastný, požehnaný
frangō, 3, *frēgī*, *frāctum* lámu
**frāter*, *tris*, *m.* bratr
**fraus*, *fraudis*, *f.* podvod
frīgidus, 3 studený
**frūctus*, *ūs*, *m.* plod
frūgēs, *um*, *f.* plodiny, obilí
frūmentum, *ī*, *n.* obilí, pšenice
**frustrā* marně
**fuga*, *ae*, *f.* útěk; *fugae* *mē mandō*,
 1 dávám se na útěk
fugiō, 3, *fūgī*, — (*fugitūrus*) utí-
 kám
fundō, 3, *fūdī*, *fūsum* liji; *fundō* (3)
atque fugō (1) porážím na hlavu
fūnestus, 3 neblahý, smutný
fungor, 3, *fūntus sum* (*magistrā-
 iū*) zastávám (úřad)
furca, *ae*, *f.* vidle
**futūrus*, 3 budoucí

G

Gāius, *Gāī*, *m.* Gaius (zkratka:
C., řím. jméno)
Gallī, *ōrum*, *m.* Gallové (obyv.
 Gallie, nyn. Francie)
Gallia, *ae*, *f.* Gallie
gaudeō, 2, *gāvisus sum* raduji se
gēns, *gentis*, *f.* kmen
gentilis, 2 rodový, urozený
**genus*, *eris*, *n.* druh, rod; *genus
 hūmānum* lidské pokolení
**Germānī*, *ōrum*, *m.* Germáni
gignō, 3, *genuī*, *genitum* roditi,
 ploditi

gladiātor, *ōris*, *m.* gladiátor, zá-
 pasník
gladius, *iū*, *m.* meč
**glōria*, *ae*, *f.* sláva
Graeci, *ōrum*, *m.* Řekové; *Graecus*,
 3 řecký
grammaticus, *ī*, *m.* filolog, jazyko-
 zpytec
grātia, *ae*, *f.* půvab, vděk; *grātiās
 agō*, 3 díky vzdávám, děkuji
gratulor, 1 blahopřeji
**grātus*, 3 milý, vděčný
**gravis*, 2 těžký, vážný

gubernāculum, *ī*, *n.* kormidlo
gubernātor, *ōris*, *m.* kormidelník

gutta, *ae*, *f.* kapka

H

**habēō*, 2, *-uī*, *-itum* mám
Haeduī, *ōrum*, *m.* Haeduové
 (kmen galský)
Halys, *yos*, *m.* Halys (řeka v M.
 Asii)
 **Hannibal*, *is*, *m.* Hannibal (vůdce
 karthaginský)
haud ne, nikoliv
hauriō, 4, *hausī*, *haustum* čerpám,
 nabírám
Helena, *ae*, *f.* Helena (manželka
 spartského krále Menelaa)
Hellēspontus, *ī*, *m.* Hellespont
Helvētiī, *ōrum*, *m.* Helvetiové
 (galský kmen sídlící v nyn.
 Švýcarech)
Henna, *ae*, *f.* Henna (město na Si-
 cilií)
Herculāneum, *ī*, *n.* H., město v Ita-
 lii (zasypané výbuchem Vesuvu
 r. 79 po Kr.)
Herculēs, *is*, *m.* Hercules (Hera-
 kles, hrdina pověstný svou si-
 lou)

**herī* včera
 **hic*, *haec*, *hoc* tento
 **hiems*, *hiemis*, *f.* zima
Hispania, *ae*, *f.* Hispanie (nyn.
 Španělsko a Portugalsko)
historia, *ae*, *f.* vyprávění, povídka
histriō, *ōnis*, *m.* herec
 **hodiē* dnes
Homērus, *ī*, *m.* Homér (řec. bás-
 ník, skladatel prvních epic.
 básní evropských)
 **homō*, *īnis*, *m.* člověk
 **honestus*, 3 čestný
 **honor*, *ōris*, *m.* čest, pocta; čestný
 úiad
hōra, *ae*, *f.* hodina
Horātius, *iī*, *m.* Horatius (slavný
 lyrický básník římský)
hortor, 1 povzbuzuji
hospēs, *hospitis*, *m.* host
 **hostis*, *is*, *m.* nepřítel
 **hūmānus*, 3 lidský
 **humilis*, 2 nízký, prostý
humus, *ī*, *f.* půda, země

I

iaceō, 2, *iacuī*, — (*iacitūrus*) le-
 žím
 **iam* již
 **Iānus*, *ī*, *m.* Janus (řím. bůh za-
 čátku a konce)
 **ibi* tam
idcirco proto

**idem*, *eadem*, *idem* týž, tentýž
 **idōneus*, 3 vhodný, příhodný
 **ignis*, *is*, *m.* oheň
 **ignōscō*, 3, *-nōvī* odpouštím
 **ille*, *illa*, *illud* onen
imitor, 1 napodobuji
immineō, 2, *-uī*, — strmím, hrozím

immolō, 1 obětuji
**immortālis*, 2 nesmrtelný
impedimentum, *ī*, *n.* překážka;
impedimentō esse (dat. účelový)
 býti na překážku; *impedimenta*,
ōrum, *n.* zavazadla
impediō, 4 překážím, vadím, brá-
 ním
imperātor, *ōris*, *m.* velitel (před
 vlastním jménem: císař; *impe-
 rātor Titus*)
**imperium*, *iī*, *n.* vláda, velký
 stát, říše; rozkaz
**imperō*, 1 rozkazuji, panuji
**impetus*, *ūs*, *m.* útok
imprimis především
improbus, 3 nešlechetný, špatný,
 nečestný, drzý
imprudētia, *ae*, *f.* nerozvážnost
**in* (s *abl.*) v (*in urbe*); (s *akus.*)
 do (*in urbem*)
inauditus, 3 nevyslechnutý, ne-
 slýchaný
**incendium*, *iī*, *n.* požár
incendō, 3, *-cendī*, *-cēsum* zapa-
 luji
**incertus*, 3 nejistý
incidō, 3, *incidī*, — upadám
incipiō, 3, *(-cēpī)*, *-ceptum* začínám
incitō, 1 pobízím
inclūdō, 3, *-clūsī*, *-clūsum* uzaví-
 rám
incohō, 1 začínám
incola, *ae*, *m.* obyvatel
induō, 3, *-duī*, *-dūtum* otlékám
inertia, *ae*, *f.* nečinnost
infectus, 3 nedokončený
**infelix*, *icis* nešťastný

inferō, *-ferre*, *intulī*, *illātum* vná-
 ším; *bellum inferre* válku vypo-
 vídati
infestus, 3 nepřátelský, lítý
infidus, 3 nevěrný
ingenium, *iī*, *n.* nadání
**ingrātus*, 3 nevděčný
ingredior, 3, *-gressus sum* vstupuji
**inimicus*, *ī*, *m.* nepřítel (osobní)
**initium*, *iī*, *n.* začátek
**iniūria*, *ae*, *f.* bezpráví, příkoří,
 krivda
iniussū bez rozkazu
iniustus, 3 nespravedlivý
**innocēns*, *entis* nevinný
innocentia, *ae*, *f.* nevinnost
inscribō, 3, *-scripsī*, *-scriptum* na-
 depsati, napsati
insidiae, *ārum*, *f.* nástrahy, úkla-
 dy
insula, *ae*, *f.* ostrov
intelligō, 3, *-lēxī*, *-lēctum* chápu,
 rozumím
intendō, 3, *-tendī*, *-tentum* napí-
 nám, vzpírám se
**inter* (s *akus.*) mezi
interdicō, 3, *-dixī*, *-dictum* zaka-
 zuji; *alicui aquā et ignī inter-
 dicere* vyobcovati
intereō, *-ire*, *-iī*, *-itum* zahynouti
interficiō, 3, *-fēcī*, *-fectum* zabíjeti
intermittō, 3, *-mīsī*, *-missum* pře-
 rušuji
**interrogō*, 1 táži se
intersum, *-esse*, *-fuī* (*proeliō*; *dat.*)
 účastním se (bitvy)
intrō, 1 vstupuji
inundō, 1 zaplavuji

invādō, 3, -*vāsī*, -*vāsum* vtrhnouti
**inveniō*, 4, -*vēnī*, -*ventum* nalé-
 zám, nacházím
investigō, 1 pátrám
inveterātus, 3 zastaralý, zakoře-
 něný
invidēō, 2, -*vīdī*, -*vīsum* závidím
invidia, *ae*, *f.* závist
invītus nerad; *patre invītō* proti
 otcově vůli
iocus, *i*, *m.* žert
ipse, *ipsa*, *ipsum* sám
irāscor, 3, — (*succēnsuī*) (*tibi*) hně-
 vám se (na tebe)
irrupō, 3, -*rūpī*, -*ruptum* vtrh-
 nouti
**is*, *ea*, *id* ten, ta, to
Issus, *i*, *f.* Issus (město v M. Asii)
iste, *ista*, *istud* tenhle, onen
**Italia*, *ae*, *f.* Itálie
item rovněž
**iter*, *itineris*, *n.* cesta, pochod
iterum znovu, po druhé
iubeō, 2, *iussī*, *iussum* rozkazují

**iūdex*, *icis*, *m.* soudce
iūdicium, *iī*, *n.* soud, úsudek
**iūdicō*, 1 soudím
Iugurtha, *ae*, *m.* Jugurtha (král
 Numidū, kmene afrického)
**iungō*, 3, *iūnxī*, *iunctum* spojuji;
amīcitiam iungere uzavřítí přá-
 telství
**Iūlius*, *iī*, *m.* červenec
**Iūnius*, *iī*, *m.* červen
Iuppiter, *Iovis*, *m.* Jupiter (nej-
 vyšší bůh římský); *Iuppiter*
Optimus Māximus byl uctíván
 na Capitoliu; *Iuppiter Stator* J.
 Zastavitel
iūrō, 1 přísahám
**iūs*, *iūris*, *n.* právo; *iūs iūrandum*
 přísaha
iussū na rozkaz
iūstitia, *ae*, *f.* spravedlnost
**iūstus*, 3 spravedlivý
iuvenis, *iuvenis*, *m.* mladík
**iuventūs*, *ūtis*, *f.* mládež
**iuvō*, 1, *iūvī*, (*ad*) *iūtum* podporuji

L

**labor*, *ōris*, *m.* práce, námaha
lābor, 3, *lāpsus sum* smýkám se,
 klesám; *annī lābuntur* léta ply-
 nou
lac, *lactis*, *n.* mléko
Lacedaemoniī, *ōrum*, *m.* Lacede-
 moňané (Spartáné)
lacus, *ūs*, *m.* jezero
laedō, 3, *laesī*, *laesum* ubližuji,
 urážím
laetor, 1 raduji se

**laetus*, 3 radostný, veselý
lapis, *lapidis*, *m.* kámen; milník
largior, 4 uděluji, uštědřuji
lateō, 2, *latuī*, — jsem skryt
**Latinus*, 3 latinský
**laudō*, 1 chválím
laurus, *i*, *f.* vavřín
**laus*, *dis*, *f.* chvála, sláva
lavō, 1, *lavī*, *lautum* myji
lēgātus, *i*, *m.* vyslanec; legát (je-
 den ze 6 důstojníků v legii)

legiō, ōnis, f. legie
lĕgō, 1 odkazuji
**legō, 3, lĕgī, lĕctum* čtu
**leō, ōnis, m.* lev
Leōnidās, ae, m. Leonidas (voje-
 vůdce řecký v boji proti Perša-
 nům)
**levīs, 2* lehký
**lĕx, lĕgis, f.* zákon
**līberō, 1* osvobozuji
licet, 2, licuit je dovoleno
**lingua, ae, f.* jazyk
līs, lītis, f. spor, hádka
lītīgō, 1 hádám se

**littera, ae, f.* písmeno; *litterae, ārum, f.* dopis; literatura
lītus, oris, n. pobřeží, břeh (mořský)
Līvius, īi, m. Livius (slavný řím.
 dějepisec)
**locus, ī, m.* místo
longinquus, 3 vzdálený
longus, 3 dlouhý; *longius* dále
loquor, 3 locūtus sum mluvím
lūcus, ī, m. háj
**lūx, lūcis, f.* světlo
Lycūrgus, ī, m. Lykurgos (spart-
 ský zákonodárce)
Lysippus, ī, m. Lysippos (slavný
 řec. sochař)

M

**magis* více
**magister, trī, m.* velitel; učitel
**magistrātus, ūs, m.* úřad, úředník
**magnitūdō, inīs, f.* velikost
**magnus, 3* velký
magus, ī, m. kněz (orientální)
māchina, ae, f. stroj
maior, ōris větší; *nātū maior* star-
 ší; *maiōrēs, um, m.* předkové
mālō, mālle, mālūi raději chci
**malum, ī, n.* zlo, špatnost, chyba
mālum, ī, n. jablko
**malus, 3* špatný
**mandō, 1* svěřuji; *fugae mē man-*
dō, 1 dávám se na útěk; *litterīs*
mandō, 1 (písemně) zazname-
 návám
**maneō, 2, mānsī, — (mānsūrus)*
 trvám, dlím
**manus, ūs, f.* ruka; hrstka

Mārcus, ī, m. Marcus (řím. jméno)
**mare, is, n.* moře
**Mārtius, *īi, m.* březen
**māter, trīs, f.* matka
mātūrēscō, 3, -tūruī, — dozrávati
**māximus, 3* největší
medicīna, ae, f. lék
**medicus, ī, m.* lékař
mel, mellis, n. med
**melior, melius; ōris* lepší
memor, 1, memōris pamětlivý
memorābilis, 2 pamětihodný, po-
 zoru hodný
**memoria, ae, f.* památka, paměť;
memoriā teneō, 2 pamatuji si
mendācium, īi, n. lež
**mendāx, ācis* lživý; lhát
**mēns, mentis, f.* mysl
**mēnsis, is, m.* měsíc
mentior, 4 lháti

Mercurius, *iī*, *m.* Mercurius (bůh obchodu)

mereor, 2, *meritus sum* zasloužiti se, zasloužiti si

metiōr, 4, *mēnsus sum* měřím, vy-měřuji

metuō, 3, -*uī*, — obávám se

metus, *ūs*, *m.* strach

**meus*, 3 můj

Mīdās, *ae*, *m.* Midas (král v M. Asii)

**migrō*, 1 stěhuji se

**mīles*, *itis*, *m.* voják

mīlle (pl. *mīlia*) tisíc

mīlitia, *ae*, *f.* vojenství; *domī mīlitiaeque* v míru i ve válce

Mīlō, *ōnis*, *m.* Milo (Titus Annius Milō; hájil ho bez úspěchu na soudě Cicero)

minae, *ārum*, *f.* hrozby

Minerva, *ae*, *f.* Minerva (bohyně řemesel a umění)

minor, 1 (*tibi mortem*) hrozím

Mīnōs, *ōis*, *m.* Minos (král krétský)

Mīnōtaurus, *ī*, *m.* Minotaurus (pověstná obluda na Krétě, zpola býk a zpola člověk)

**minuō*, 3, *minuī*, *minūtum* zmenšuji

**minus* méně

mīror, 1 dívím se

miser, *miserā*, *miserum* ubohý

mittō, 3, *mīsī*, *missum* posílám

**mōbilis*, 2 vrtkavý

modius, *iī*, *m.* měrice (dutá míra, 8,75 l)

**modo* — *modo* brzy — brzy

**modus*, *ī*, *m.* míra, způsob

moenia, *ium*, *n.* hradby

mōlior, 4 usiluji, připravuji, podnikám

**moneō*, 2, -*uī*, -*itum* napomínám

mora, *ae*, *f.* prodlení

morbus, *ī*, *m.* nemoc

morior, 3, *mortuus sum* umírám

**mors*, *mortis*, *f.* smrt

**mortālis*, 2 smrtelný

**mōs*, *mōris*, *m.* mrav; *mōrēs*, *um*, *m.* mravy, povaha; *mōre fluentis aquae* jako tekoucí voda

**moveō*, 2, *mōvī*, *mōtum* hýbám, dojímám; *bellum moveō* válku rozpoutávám

**mox* brzy

**multitūdō*, *inis*, *f.* množství

multō mnohem

**multus*, 3 mnohý

Munda, *ae*, *f.* Munda (město v Hispanii)

**mundus*, *ī*, *m.* svět

**mūniō*, 4 opevňuji

mūnus, *eris*, *n.* (čestná) povinnost

Mūsa, *ae*, *f.* Musa (9 Mus bylo ochránkyněmi umění)

mūsculus, *ī*, *m.* myška

**mūtō*, 1 měním

N

**nam* neboť

**nārrō*, 1 vypravuji

nāscor, 3, *nātus sum* rodím se

nātālis (*diēs*), *m.* narozeniny

nātū maior starší; *nātū minor*
mladší

**nātūra*, *ae*, *f.* příroda

naufragium, *iī*, *n.* ztroskotání lodi

**nauta*, *ae*, *m.* plavec, lodník

nāvālis, 2 lodní; *proelium nāvāle*
námořní bitva

**nāvis*, *is*, *f.* loď; *nāvis longa* vá-
lečná loď

**nē* aby ne (ve větě účelové nebo
práci), že (ve větě obavné); -*ne*
(tázací částice)

nē nōn že ne (ve větě obavné)

**nē* — *quidem* ani (*nē pater qui-*
dem venit)

Neāpolis, *is* (-*im*, -*i*), *f.* Neapol
nec (*neque*) a ne

necne či ne (v otázce nepřímé)

necō, 1 zabít

nefās, *n.* (neskl.) hřích, špatnost

**negō*, 1 popírám, tvrdím, že ne;
odpírám

**nēmō* nikdo

Neptūnus, *iī*, *m.* Neptunus (bůh
moře)

**neque*, *neu* a ne

**nesciō*, 4 nevím, neumím

neuter, *neutra*, *neutrum* žádný
z obou

**nēve*, *neu* a aby ne

nex, *necis*, *f.* smrt, vražda

**nihil* nic

Nīlus, *iī*, *m.* Nil

nimis příliš

**nisi* jestliže ne, kdyby ne; leč
leda

nītor, 3, *nīsus sum* opírám se (*rē*);
usiluji, snažím se

nīx, *nīvis*, *f.* sních; *nīvēs*, *nīvium*,
f. závěje

**nōbilis*, 2 vznešený

**noceō*, 2, *nocuī*, *nocitum* škodím

nōlō, *nōlle*, *nōluī* nechci

**nōmen*, *inīs*, *n.* jméno

**nōn* ne, nikoli

**nōndum* dosud ne

nōnnūllus, 3 některý

**nōs* my

nōscō, 3, (*nōvī*), *nōtum* poznávám

**nōtus*, 3 známý

**novem* devět

Noviodūnum, *iī*, *n.* Noviodunum
(město v Gallii)

**novus*, 3 nový

**nox*, *noctis*, *f.* noc

noxius, 3 vinný

nūdō, 1 obnažuji, odkrývám

**nūllus*, 3 žádný

**num* zda (tázací částice)

**numerō*, 1 počítám, spočítávám

Numidae, *ārum*, *m.* Numidové
(kmen v sev. Africe)

**numquam* nikdy

**nūntiō*, 1 oznamuji

nūptiae, *ārum*, *f.* svatba

O

ob (s akus.) pro, z

obdormiscō, 3, -*dormīvī*, — usínám

oblīviscor, 3, *oblītus sum* zapomínám

obsequium, *iī*, *n.* poslušnost, po-
volnost

obsēs, *idīs*, *m.* rukojmí

obsideō, 2, -*sēdī*, -*sessum* obléhám
obstō, 1, -*stitī*, — (-*statūrus*) (*tibi*)
 stojím v cestě, bráním, překá-
 žím

obsum, *obesse*, *obfuī* škodím
obviam vstííc

**occāsiō*, *ōnis*, *f.* příležitost
occultus, 3 skrytý; *in occultō latēre*
 býti zahalen v skrytu
occumbō, 3, -*cubui*, -*cubitum* (*mor-*
tem) podstoupiti (smrt)

occupō, 1 obsazuji
Oceanus, *i*, *m.* oceán (Atlantický)
odium, *iī*, *n.* nenávisť
offerō, *offerre*, *obtulī*, *oblātum* na-
 bízím, poskytuji

omnīnō celkem, všeho všudy
omnipotēns, *entis* všemohoucí
 **omnis*, 2 všechny, každý

**onus*, *eris*, *n.* břemeno
opiniō, *ōnis*, *f.* tušení, domněnka

**oppidum*, *i*, *n.* město (malé)
 **oppugnō*, 1 obléhám
(ops) opis f. pomoc; *opēs*, *opum*
 síla, moc

**optimus*, 3 nejlepší, velmi dobrý
opus est (aliquā rē) je třeba (ně-
 čeho)

**ōrāculum*, *i*, *n.* věštírna

**ōrātiō*, *ōnis*, *f.* řeč

**ōrātor*, *ōris*, *m.* řečník

orbis, *is*, *m.* kruh, okruh; *orbis*
terrārum svět

**ōrdō*, *inis*, *m.* stav; *ordinēs* stavy,
 politické strany

Orestēs, *is*, *m.* Orestes (antický
 hrdina, známý svou bezmeznou
 oddaností příteli Pyladovi)

**origō*, *inis*, *f.* původ, počátek

**ōrnāmentum*, *i*, *n.* ozdoba; umě-
 lecký předmět, socha

**ōrnō*, 1 zdobím

**ōrō*, 1 prosím

ōs, *ōris*, *n.* ústa

ostendō, 3, *ostendī*, — (*ostentātum*)
 ukazuji

Ovidius, *iī*, *m.* Ovidius (Pūblius
 Ovidius Nāsō, slavný řím. bás-
 ník)

**ovis*, *is*, *f.* ovce

P

Palātīnus, *i*, *m.* Palatin (jeden ze
 7 pahorků, na nichž se rozklá-
 dal starý Řím)

**pār*, *paris* rovný, stejný
parcō, 3, *pepercī*, — (*temperātum*)
 šetřím (*hostī* nepříteli)

parcus, 3 šetrný

**parentēs*, *um*, *m.* rodiče

**pārēō*, 2, *pāruī*, — (*pāritūrus*)
 poslouchám (otce *patrī*)

pariō, 3, *peperi*, *partum* roditi,
 ploditi, přinášeti, zjednávati
Paris, *idis*, *m.* Paris (syn trojské-
 ho krále Priama; unesl do Troje
 Helenu)

**parō*, 1 chystám, získávám

**pars*, *tis*, *f.* strana; *partēs susti-*
neō, 2 hraji úlohu

partior, 4 dělím

**parum* málo

**parvus*, 3 malý; *parvī esse* (gen. *pretiī*, gen. *ceny*) mítí malou cenu

**pater*, *patris*, *m.* otec
patientia, *ae*, *f.* trpělivost

patior, 3, *passus sum* trpím

**patria*, *ae*, *f.* vlast

**patrius*, 3 otcovský; *sermō patrius* řeč mateřská

pauci, 3 málokterí

**pauper*, *is* chudý

paupertās, *ātis*, *f.* chudoba

**pāx*, *pācis*, *f.* mír, pokoj

peccō, 1 hřeším, chybuji

**pecūnia*, *ae*, *f.* peníze

pecus, *oris*, *n.* dobytek

pedēs, *peditis*, *m.* pěšák

pellis, *is*, *f.* kůže

pendeō, 2, *pependī*, -- visím (*ex ōre* na rtech)

pendō, 3, *pependī*, *pēnsus* vážím, platím

penetrō, 1 pronikám

per (s akus.) přes, skrze

peragō, 3, *-ēgī*, *-āctum* provádím, dokončuji; *vītam peragō* život trávím

percutiō, 3, *-cussī*, *-cussus* tluku; *secūrī percutere* stíti

perdō, 3, *-didī*, *-ditum* ničím, hubím

pereō, *-īre*, *-ī*, *-itum* hynu

**perīculum*, *ī*, *n.* nebezpečí

perītus, 3 zkušený

**permultus*, 3 přemnohý

perniciōsus, 3 zhoubný, nebezpečný

perpetuus, 3 věčný, stálý

Persa, *ae*, *m.* Peršan

persequor, 3, *-secūtus sum* pronásleduji

perterreō, 2, *-terruī*, *-territum* poděsiti

pervenīō, 4, *-vēnī*, *-ventum* docházím

**petō*, 3, *petīvī*, *petītum* žádám (*aliquid*; *petō* hostem ženu se na nepřítele)

**philosophus*, *ī*, *m.* filosof

Phoenīcēs, *um*, *m.* Féničané (Punové)

pietās, *ātis*, *f.* oddanost, úcta

pingō, 3, *pīnxī*, *pictum* maluji

pīrāta, *ae*, *m.* námořní loupežník

**piscis*, *is*, *m.* ryba

placeō, 2, *placuī*, *placitum* líbím se
Platō, *ōnis*, *m.* Platon (známý řec. filosof)

plaudō, 3, *plausī*, *plausus* tleskám

plēbēs, *eī*, *f.* (nebo *plēbs*, *plēbis*, *f.*) lid

**plēnus*, 3 plný

plērique, *plēraeque*, *plēraque* většina

**plūrēs* četnější, více

**plūrimī*, 3 nejčetnější, velmi četní

**plūs* více

**poena*, *ae*, *f.* trest

**poēta*, *ae*, *m.* básník

polīus, 3 uhlazený, pěkný

polliceor, 2, *pollicitus sum* slibuji

Polycratēs, *is*, *m.* Polykrates (vládce na ostrově Samu)

Pompeius, *ī*, *m.* Pompeius (Gnae-

- us Pompeius Magnus, velký státník římský)
- Pompēi, ōrum, m.* Pompeje (město pod Vesuvem, zasypané r. 79 po Kr.)
- pōnō, 3, posuī, positum* kladu; *statuam pōnere* postavit sochu; *castra pōnere* položit se tábořem
- **populus, ī, m.* národ
- pōpulus, ī, f.* topol
- **porta, ae, f.* brána
- porticus, ūs, f.* sloupohradí
- **portō, 1* nesu
- poscō, 3, poposcī, — (pācem)* žádám (o mír)
- possideō, 2, -sēdī, -sessum* mám v moči, v majetku
- possum, posse, potuī* mohu
- **post* (s akus.) po
- **postea* později
- posterī, ōrum, m.* potomci
- posterus, 3* příští
- postpōnō, 3, -posuī, -positum (lūdum officiō)* kladu dozadu, na poslední místo
- potestās, ātis, f.* moc
- pōtiō, ōnis, f.* nápoj
- potior, 4 (arce)* zmocnit se (hra-du)
- polissimum* nejspíše
- **potius* spíše
- praeclārus, 3* přeslavný
- praeda, ae, f.* kořist
- praefficiō, 3, -fēcī, -fectum (tē exercitū)* stavím v čelo
- praemittō, 3, -mīsī, -missum* posílám napřed
- **praemium, ī, n.* odměna
- prae-nōmen, inis, n.* jméno (kladené před jménem rodovým, na př. Mārcus, Gāius, Pūblius)
- prae-pōnō, 3, -posuī, -positum (officiū lūdō)* dávám přednost (po-vinnosti před hrou)
- praesēns, entis* přítomný, současný
- praesidium, ī, n.* ochrana, opora; posádka
- praestō sum* jsem na blízku, poruce
- praestō, 3, -stitī, —* stojím v čele, vynikám (*alicui*); *fidem praestā-re* splnití slib, dostáti v slovu
- praeter* (s akus.) kromě, mimo
- prāvus, 3* špatný
- precēs, um, f.* prosby
- premō, 3, pressī, pressum* tisknu, tísním
- prīmum* po prvé
- **prīmus, 3* první
- prīncipium, ī, n.* začátek
- prīvātus, 3* soukromý
- probitās, ātis, f.* poctivost, čestnost
- probō, 1* schvaluji
- probus, 3* čestný, řádný, šlechetný
- prōdeō, -īre, -ī, -itum* vystupuji vpřed, z řady
- prōdō, 3, -didī, ditum* vydávám, zrazuji; zaznamenávám
- **proeliū, ī, n.* bitva, boj
- profectiō, ōnis, f.* výprava, cesta
- prōficiō, 3, -fēcī, -fectum* prospívám
- proficiātor, 3, profectus sum* táhnu, odeběrám se, odcházím; vypravuji se, odjíždím

prōflīgō, 1 zaháním
profugiō, 3, -*fūgī*, — utíkám (se)
prōgredior, 3, -*gressus sum* postu-
 puji
prohibeō, 2, -*hibuī*, -*hibitum* brá-
 ním (*tē itinere*; *tē loquī*)
**prōmittō*, 3, -*mīsī*, -*missum* sli-
 buji
propinquus, 3 blízký
prōpositum, *ī*, *n.* předsevzetí
propter (s akus.) pro (důvod)
prōsum, *prōdesse*, *prōfuī* prospí-
 vám
Proserpīna, *ae*, *f.* Proserpina (dce-
 ra bohyně úrody Cerery)
prōximus, 3 nejbližší
**prūdēns*, *entis* rozumný

pūblicē na státní útraty
Pūblius, *iī*, *m.* Publius (řím. prae-
 nomen)
**puella*, *ae*, *f.* dívka
**puer*, *ī*, *m.* hoch
**pugna*, *ae*, *f.* bitva; *pugnam com-*
mittō, 3 svádím bitvu
**pulcher*, 3 krásný
Pūnicus, 3 punský (kartaginský)
**pūniō*, 4 trestám
puppis, *is*, *f.* zád lodní
pūrus, 3 čistý
**putō*, 1 myslím, pokládám
Pyladēs, *is*, *m.* Pylades (věrný
 přítel Orestův)
Pyrrhus, *ī*, *m.* Pyrrhus (král epir-
 ský)

Q

quadringentī, 3 čtyři sta
quaerō, 3, *quaesīvī*, *quaesītum* hle-
 dám, pátrám; snažím se (*amī-*
cum hledám přítele; *ex (ab)*
amīcō táži se přítele)
**quālis*, 2 jaký
quam než; *quam bonus* jak dobrý
quamdiū jak dlouho, pokud
**quamquam* ačkoliv
quantō čím
quantus, 3 jak velký
**quārtus*, 3 čtvrtý; *quārtum* po
 čtvrté
quasi (zcela) tak jako
**quattuor* čtyři; -*decim* čtrnáct
**-que* (příklonka) a, i
quemadmodum jakým způsobem,
 jak

queō, *īre* mohu
queror, 3, *questus sum* stěžuji si
 (*iniūriam*, *dē iniūriā*)
**quī* který, kdo
quia protože
**quīdam* kterýsi
quidquid cokoliv
quiēscō, 3, *quiēvī* odpočívám
quīn aby ne, že
quīngentī, 3 pět set
quīnī, 3 po pěti
**quīnquāgēsīmus*, 3 padesátý
**quīnquāgīntā* padesát
**quīnque* pět
**quis?* kdo?
quisquam někdo (ve větě záporné:
 nikdo)
quisque každý

quisquis kdokoli

**quod* co, které; spojka: protože
quominus aby ne
quomodo jak, kterak

quoniam protože

quoque také, též, i

**quotannis* (každ)o ročně
quotiens kolikrát

R

rapio, 3, *rapui*, *raptum* uchvátiti,
 unést

**raro* zřídka

**ratio*, *onis*, *f.* rozum

rebellō, 1 vzbouřiti se

recedo, 3, *-cessi*, *-cessum* ustupuji

recipio, 3, *-cepi*, *-ceptum* přijímám

**rectus*, 3 správný

recurro, 3, *-curri*, *-cursum* běžím
 zpět, vracím se

recuso, 1 zpěčuji se, zdráhám se

reddo, 3, *-didi*, *-ditum* vracím

redeo, *-ire*, *-ii*, *-itum* vracím se

refero, *-ferre*, *-tulī*, *-lātum* nesu
 zpět, přednáším, podávám zprávu

**regio*, *onis*, *f.* krajina

**rego*, 3, *rēxi*, *rēctum* řídím

**relinquo*, 3, *-liqui*, *-lictum* zanechávám, opouštím

Rēmus, *i*, *m.* Remus (bratr Romulův)

reor, 2, *ratus sum* domnívám se

repente náhle

repetitio, *onis*, *f.* opakování

**reporto*, 1 odnáším; *victoriam reporto*, 1 vítězím

repello, 3, *reppuli*, *repulsum* odrážím, zaháním

reperio, 4, *repperi*, *repertum* nalézám

repugno, 1 odporuji

reputo, 1 uvažuji

**rēs*, *reī*, *f.* věc; *rēs publica* stát;
rēs adversae neštěstí; *rēs gestae*
 (válečné) činy; *rēs secundae*
 štěstí

respicio, 3, *-spēxi*, *-spectum* (fīnem) ohlížím se

respondeo, 2, *-spondi*, *-spōnsum*
 odpovídám; *criminibus respondere* odpovídati se ze zločinů

resisto, 3, *-stiti*, — stavím se na odpor, odporuji

**responsum*, *i*, *n.* odpověď

**restituo*, 3, *-ui*, *-ūtum* obnovuji;
 zachraňuji

retineo, 2, *-tinui*, *-tentum* udržuji,
 podržuji (si)

reus, *i*, *m.* vinník; *reus*, 3 vinný

revertor, 3, *reverti*, — vracím se

**rēx*, *rēgis*, *m.* král

Rhēnus, *i*, *m.* Rýn

rhō (pismeno) *r*

Rhodus, *i*, *f.* Rhodos (ostrov v Egejském moři)

**rideo*, 2, *risi*, *risum* směji se

ridiculus, 3 směšný

risus, *ūs*, *m.* smích

robustus, 3 silný

rogo, 1 žádám, prosím

**Rōma*, *ae*, *f.* Řím

**Rōmānī, ōrum, m.* Římané; *Rōmānus, 3* římský
Rōmulus, ī, m. Romulus (podle pověsti zakladatel Říma)
rōstra, ōrum, n. řečníště

sacer, sacra, sacrum posvátný
sacerdōs, dotis, m. kněz
sacrōsānctus, 3 posvátný, nedotknutelný
**saepe* často
**salūs ūtis, f.* spása
salūtāris, 2 spasný, prospěšný, zdravý
**salūtō, 1* zdravím
sanciō, 4, sānxī, sānctum (slavnostně) stanovím
sānō, 1 léčím
**sapiēns, entis* moudrý
sapientia, ae, f. moudrost
sapiō, 3, —, — jsem moudrý, rozumný
**satis* dosti; *satis superque* více než dosti
Sāturnus, ī, m. Saturnus (jeden z nejstarších řím. bohů)
saucius, 3 raněný
scelus, eris, n. zločin, špatnost
**sciō, 4* umím, vím, znám
sciscō, 3, scīvi, scitum rozhoduji, zvídám
**scribō, 3, scripsi, scriptum* píši
scrip̄tor, ōris, m. spisovatel; *rērum scrip̄tor* dějepisec
Scylla, ae, f. Scylla (skalisko a obluda v úžině Messinské, na proti Charybdě)

ruīna, ae, f. zřícení, zřícenina
rūmor, ōris, m. pověst
ruō, 3, ruī, — řítím se, valím se
rūs, rūris, n. venkov
rūsticus, 3 venkovský

S

secūris, is, f. sekyra
**sed* ale, avšak
**sedeō, 2, sēdī, sessum* sedím
semel jednou
**semper* vždy(cky), stále
senātus, ūs, m. senát
**senectūs, ūtis, f.* stáří
**senex, senis, m.* stařec
sēnsus, ūs, m. smysl
**sententia, ae, f.* myšlenka, mínění
**sentiō, 4, sēnsī, sēnsus* cítím, myslím, seznávám
**sepeliō, 4, sepelivī, sepultum* pohřbívám
**September, bris, m.* září
septiēs sedmkrát
**septimus, 3* sedmý
septingentēsimus, 3 sedmistý
septingentī, 3 sedm set
**septuāgintā* sedmdesát
sepulcrum, ī, n. hrob, náhrobek
sequor, 3, secūtus sum následuji
sermō, ōnis, m. řeč; *sermō patrius* řeč mateřská
**sērō* pozdě
serō, 3, sēvī, satum sázím
**serviō, 4* sloužím
**servō, 1* uchovávám, zachraňuji
servus, ī, m. otrok
sēstertius, iī, m. sestericius (římská mince)

**sexāgēsīmus*, 3 šedesátý
 **sī* jestliže, kdyby
sīc tak
Sicilia, *ae*, *f*. Sicílie
Siculī, *ōrum*, *m*. obyvatelé Sicílie,
 Sicílané
 **signum*, *ī*, *n*. znamení; socha;
signum proeliī znamení k boji
 **silva*, *ae*, *f*. les
similitūdō, *inis*, *f*. podoba
simul 1. současně, 2. jakmile
simulācrum, *ī*, *n*. socha
 **sine* (s *abl.*) bez
singulī, 3 po jednom
sinō, 3, *sivī*, *situm* dovoluji
sitiō, 4 žízním
sitis, *is*, *f*. žízeň
 **situs*, 3 položený; *oppidum situm*
est město leží
societās, *ātis*, *f*. společnost, spole-
 čenství
 **socius*, *iī*, *m*. druh; *socius culpae*
 spoluvinník
Sōcratēs, *is*, *m*. Sokrates (první
 velký řecký filosof)
sodālīs, *is*, *m*. druh, kamarád
sōlāciūm, *iī*, *n*. útěcha
soleō, 2, *solitus sum* jsem zvyklý
Solō, *ōnis*, *m*. Solon (zákonodárce
 athénský)
 **sōlum* jenom
 **sōlus*, 3 sám, samojediný
solvō, 3, *solvī*, *solūtum* uvolňuji
somnus, *ī*, *m*. spánek
spargō, 3, *sparsī*, *sparsum* roztru-
 šuji; *animās spargere* duše
 vdechnouti

spectāculum, *ī*, *n*. podívaná, di-
 vadlo
 **spectō*, 1 hledím
spērō, 1 doufám
 **spēs*, *eī*, *f*. naděje
spondeō, 2, *spopondī*, *spōnsum*
 (slavnostně) (při)slibuji
sponse dobrovolně
 **statim* ihned
statuō, 3, *statuī*, *statūtum* stano-
 vím
sternō, 3, *strāvī*, *strātum* porážím;
 dláždím, stavím (*viam*)
strēnuus, 3 rázný
 **studeō*, 2, *studuī*, — snažím se
studium, *iī*, *n*. snaha, zaměstnání
 **stultus*, 3 hloupý
suādeō, 2, *suāsī*, *suāsum* radím
suāvis, 2 příjemný
sub pod
subeō, -*īre*, -*iī*, -*itum* podstupuji
subigō, 3, -*ēgī*, -*āctum* podrobuji
subvertō, 3, -*vertī*, -*versum* podvra-
 cím
 **summus*, 3 nejvyšší
superior, *ōris* vyšší
 **superō*, 1 převyšuji, překoná-
 vám, přemáhám
supersum, -*esse*, -*fuī* zbývám, pře-
 žívám (*patri*)
suprēmus, 3 poslední
surgō, 3, *surrēxī*, *surrēctum* vstá-
 vám
sūs, *suis*, *c*. vepř
Sūsa, *ōrum*, *n*. Susy (město v M.
 Asii)
suscipiō, 3, -*cēpī*, -*ceptum* беру na

sebe; *bellum suscipiō* podnikám
vátku
sustineō, 2, *-tinuī*, — vydržeti, za-
držeti

**suus*, 3 svůj
Syrācūsae, *ārum*, *f.* Syrakusy
(město na Sicilii)

T

tabula, *ae*, *f.* deska; *tabula picta*
obraz
**laceō*, 2, *tacuī*, *tacitum* mlčím
**tālis*, 2 takový
**tam* (před adj.) tak (na př. *tam*
fēlix)
**tamen* přece
tamquam jakoby
tangō, 3, *tetigī*, *tāctum* dotýkám se
tantum jenom
tantummodo jen, jenom
tantus, 3 tak veliký
tardus, 3 pomalý
temperō.1 (*hostī*) šetrím (nepřítele)
tempestās, *ātis*, *f.* bouře
templum, *i*, *n.* chrám
**tempus*, *oris*, *n.* čas, doba
tendō, 3, *tetendī*, *tentum* napínám,
vzpínám; usiluji, směřuji
**teneō*, 2, *tenuī*, — držím; *memo-*
riā teneō pamatuji si
terra, *ae*, *f.* země
**tertius*, 3 třetí; *tertium* po třetí
testāmentum, *i*, *n.* závěť
testis, *is*, *m.* svědek
Thalēs, *ētis*, *m.* Thales (jeden
z prvních řec. filosofů)
**theātrum*, *i*, *n.* divadlo
**Thēbānus*, *i*, *m.* Theban (obyva-
tel města Theb); *Thēbānus*, 3
thebský

Thermopylae, *ārum*, *f.* Thermo-
pyly (soutěsky v Řecku)
Thēseus, *i*, *m.* Theseus (vítěz nad
Minotaurem)
Tiberius, *iī*, *m.* Tiberius (druhý
císař římský)
tibiū, *ae*, *f.* píšťala; *ad tibiā ca-*
nere zpívati za doprovodu pís-
ťaly
Ticinus, *i*, *m.* Ticinus (řeka v Ita-
lii)
timeō, 2, *timuī*, — bojím se (*pat-*
rem otce)
timidus, 3 bázlivý
Titus, *i*, *m.* Titus, řím. předejme-
ní; jméno řím. císaře
tolerō, 1 snáším
tollō, 3, *sustulī*, *sublātum* zdvímám,
odstraňuji
Tomis, *idis*, *f.* Tomis (město při
Černém moři, poblíž nyn. Con-
stance)
totidem tolikéž
trādō, 3, *trādidi*, *trāditum* odevzdá-
vám
trādūcō, 3, *-dūxi*, *-ductum* převá-
dím
trāns přes
trānsēō, *-ire*, *-iī*, *-itum* přecházím
trānsportō, 1 přenáším, přepra-
vuji

trānscredior, 3, *-gressus sum* překročiti

Trasumēnus, *i*, *m*. (*lacus*) jezero Trasumenské v Italii (slavné porážkou Římanů od Hannibala)

Trebia, *ae*, *f*. Trebia (řeka v Italii)

trecenti, 3 tři sta

trecentēsimus, 3 třístý

tremō, 3, *tremuī*, — třesu se

**tribuō*, 3, *tribuī*, *tribūtum* uděluji, vzdávám, prokazují

tribus, *ūs*, *f*. tribue

trīcēnī, 3 po třiceti

**trīgintā* třicet

trīnī, 3 (*ternī*, 3) po třech

**trīstis*, 2 smutný

**Trōia*, *ae*, *f*. Troja (město v M. Asii)

Trōiānī, *ōrum*, *m*. Trojané (obyvatelé města Troje)

**tū* ty

tueor, 2, — (*tutātus sum*) chráním

tum tehdy, potom

turbidus, 3 kalný

**turbō*, 1 ruším, kazím

turpis, 2 ošklivý, ohavný, haněný

**tūtus*, 3 bezpečný

**tuus*, 3 tvůj

U

**ubi* kde

ūllus, 3 (po záporu) žádný

ultimus, 3 nejzazší, poslední

unde odkud

undique se všech stran

ūniversus, 3 veškerý celý, obecně platný

**ūnus*, 3 jeden

urbānus, 3 městský

urbs, *urbis*, *f*. město; *Urbs* (město) Řím

urgeō, 2, *ursī*, — tísním

**ūsque* (*ad*) až (do); stále

**ut* kéž (ve větě přací), aby (ve větě účelové), byť i, třeba (ve

větě připouštěcí), že ne (ve větě obavné), jako (ve větě srovnávací)

uter, 3 který z obou (*uter frāter?*)

uterque jeden i druhý, oba dva (*utrumque proelium*)

**ūtilis*, 2 užitečný

ūtilitās, *ātis*, *f*. užitečnost, prospěch

**utinam* kéž

ūtor, 3, *ūsus sum* (*armīs*; *abl.*) užívám (zbraně)

utrum — *an* zda — či

ūva, *ae*, *f*. hrozen

V

vae! běda!

**valeō*, 2, *valuī*, — (*valitūrus*) jsem zdrav, silný; platím, zmožu

valētūdō, *inis*, *f*. (*bona*) zdraví

vānus, 3 zbytečný, marný, lichý, planý

- vel* nebo (i)
vēna, ae, f. žila
vēneō, -īre, -iī, — být prodáván
 (sub *corōnā* do otroctví)
veneror, 1 uctívám, úctu proka-
 zuji, klaním se
**venia, ae, f.* milost, odpuštění
**veniō, 4, vēnī, ventum* přicházím
**vēr, vēris, n.* jaro
**verbum, ī, n.* slovo
Vergilius, iī, m. Vergilius (Pūblius
 Vergilius Marō, slav. řím. bás-
 ník)
**vēritās, ātis, f.* pravda
vereor, 2, veritus sum obávám se
Verrēs, is, m. Verres (řím. správce
 Sicílie)
versiculus, ī, m. veršík
versor, 1 dlím, prodlévám
**vērus, 3* pravý; *vērum dīcō, 3*
 mluvím pravdu
versus, ūs, m. verš
vertō, 3, vertī, versum obracím,
 měním
**vesper, erī, m.* večer
Vespasiānus, ī, m. Vespasianus
 (řím. císař)
Vesta, ae, f. Vesta (bohyně rodin-
 ného krbu)
Vesuvius, iī, m. Vesuv
vetō, 1, vetuī, vetitum zakazuji
**vetus, 1, eris* starý
**via, ae, f.* cesta; *via fert* cesta vede
vīcēnī, 3 po dvaceti
**vīcēsīmus, 3* dvacátý
**victor, ōris, m.* vítěz
**victōria, ae, f.* vítězství
**videō, 2, vīdī, vīsum* vidím; pečuji
vigilō, 1 bdím
vinciō, 4, vīnxī, vīctum spoutávám
vincō, 3, vīcī, victum přemáhám,
 vítězím
vindex, icis, m. mstitel, trestající
 soudce
**violō, 1 (aliquem)* ublížiti, poru-
 šiti
**vir, ī, m.* muž
virgō, inis, f. panna, dívka
**virtūs, ūtis, f.* ctnost, statečnost,
 mužnost
vīs (vīm, vī) f. síla
vīsus, ūs, m. pohled
**vīta, ae, f.* život
vitium, iī, n. neřest, chyba
**vitō, 1 (vitium)* vyhýbám se
 (chybě)
**vivō, 3, vīxī, — (victūrus)* žiji
vix stěží, sotva
volō, velle, voluī chci
**voluntās, ātis, f.* vůle
roveō, 2, vōvī, vōtum zaslibuji, za-
 svěcuji
**vōx, vōcis, f.* hlas; věta
vulgus, ī, n. lid
vulnerō, 1 zraňuji
vulpēs, is, f. liška

SLOVNÍK ČESKO-LATINSKÝ.

Vlastní jména — pokud se neliší tvarem od jmen českých — jsou obsažena
v slovníku latinsko-českém.

A

**a et, atque, -que* (příklonka);

a ne *neque*

**aby ut; aby ne nē, quōminus;*

a aby ne *nēve*

**ale sed*

**ani-ani neque-neque (nec-nec);*

ani ne *nē — quidem*

**až, když cum*

aspoň *saltem*

B

**barbar barbarus, ī, m.*

**báseň carmen, inis, n.*

**básník poëta, ae, m.*

bdím vigilō, l

bedlivý diligēns, entis

**bez sine* (s abl.)

**běžím currō, 3, cucurrī, cursum*

bílý albus, 3

**bitva pugna, ae, f.*

blaho salūs, ūtis, f.

blahopřeji gratulor, l

**blažený beātus, 3*

blesk fulmen, inis, n.; bleskem za-
sáhnouti fulmine tangō, 3

**blížím se appropinquō, l*

blízní alter, alterius

bohatství divitiæ, ārum, f.

**bohatý dives, itis*

bohyne uæa, ae, f.

**boj proelium, īi, n.*

bojím se timeō, 2, -uī, — (mātre

bojím se matky; mātrī bojím se
o matku)

**bolest dolor, ōris, m.; bolest mám*

doleō, 2, -uī, —; bolest pociťuji

condolēscō, 3, -uī, —

bořím diruō, 3, diruī, dirūtum

bourám destruo, 3, -xi, -ctum

bouře tempestās, ātis, f.; procella,

ae, f.

božský divīnus, 3

**brána porta, ae, f.*

bráním, zabraňuji impediō, 4 [tē,

quōminus (nē) scribās]

**bratr frāter, tris, m.*

**brzy — brzy modo — modo*

břeh (mořský) *litus, oris, n.*
 budoucnost *rēs futūrae; futūra*
 (nom. plur.)

*budoucí *futūrus, 3*
 *bůh *deus, ī, m.*
 bydlím *habitō, 1*

C

cením *aestimō, 1*
 censor *cēnsor, ōris, m.*
 *cesta *iter, itineris, n.*
 *císař *imperātor, ōris, m.* (před
 vlast. jménem)
 cítím *sentio, 4, sēnsī, sēnsūm*

cizí *aliēnus, 3*
 *co? *quid?*; to, co (*id, quod*); ea,
quae
 cokoliv *quidquid*
 *ctím *colō, 3, -uī, cultum*
 ctnost *virtūs, ūtis, f.*

Č

*čas *tempus, oris, n.*; včas *ad tem-*
pus; (in) tempore
 *část *pars, partis, f.*
 *často *saepe*
 *červen *lūnius, iī, m.*
 či *an*, či ne v otázce přímé *an-nōn*,
 v nepř. otázce: *necne*

*čím — tím *quō — eō*
 *čin *factum, ī, n.*
 činím *faciō, 3, fēcī, factum*
 *člověk *homō, inis, m.*
 *čtu *legō, 3, lēgī, lēctum*
 *čtyři *quattuor*
 *čtyřicet *quadrāgintā*

D

dále *longius*
 *dávám *dō, dāre, dedī, datum*; dá-
 vám přednost *praeferō, -ferre,*
-tulī, lātum (aliquid alicui rei);
 dávám se na útěk *fugae mē*
mandō, 1
 dbám míry *modum adhibeō, 2,*
-hibuī, -hibitum
 *děd *avus, ī, m.*
 děkuji *grātiās agō, 3, ēgī, āctum;*
dēbeō, 2, -uī, -itum
 *dělám *agō, 3, ēgī, āctum; faciō, 3,*
fēcī, factum
 *den *diēs, ēī, m.*; smluvený, sta-

novený den *diēs dicta* nebo *d.*
cōnstitūta
 desateronásobný *decemplex, icis*
 *děti *liberī, ōrum, m.*; *puerī,*
ōrum, m.
 *devět *novem*
 *diktátor *dictātor, ōris, m.*; diktá-
 tora jmenovati *dictātōrem dīcō, 3*
 diktuji *dictō, 1*
 *dilo *opus, eris, n.*
 divím se (*ad*) *mīror, 1 (aliquid)*
 *dlím, trvám *maneō, 2, mānsī, —*
(mānsūrus)
 *dlouho *diū*

*dlouhý *longus*, 3
 *dnes *hodiē*
 *do (lesa) *in (silvam)*
 *doba *tempus, oris, n.*
 dobrodiní *beneficium, iī, n.*
 dobrovolně *sponte (meā, tuā, ...)*
 *dobrý *bonus*, 3; dobře *bene*; dobře
 vím *nōn ignōrō*, 1
 *dobývám *expugnō*, 1; *capiō*, 3
(urbem)
 *dojímám *(com)moveō*, 2, *-mōvī*,
-mōtum
 dokázati *efficiō*, 3, *-fēcī*, *-fectum*
 domnívám se *arbitror*, 1; *reor*, 2
 *dopis *epistula, ae, f.; litterae*,
ārum, f.
 dosahuji *assequor*, 3, *-secūtus sum*
(aliquid); dosahuji vítězství
victōriam reportō, 1
 dospívám *adolēscō*, 3, *-olēvī*, —
 dostáti v slibu *fidem praestō*, 3,
-stitī, —
 dostávám *accipiō*, 3, *-cēpī*, *-cep-*
tum; dostávám zprávu *certior*
fiō, *fieri*, *factus sum*

dostihuji *cōnsequor*, 3, *-secūtus sum*
 *dosud *adhūc*; dosud ne *nōndum*
 *doufám *spērō*, 1
 dovážím *importō*, 1
 dovidám se *comperiō*, 4, *comperi*,
compertum
 dovoleno jest *licet*; *fās est*
 dozrávám *mātūrēscō*, 3, *-uī*, —
 *drahý *cārus*, 3
 druhý *alter*; *secundus*, 3; po druhé
iterum
 dub *quercus, ūs, f.*
 *duch *animus, ī, m.*
 důležitý *gravis*, 2
 *dům *domus, ūs, f.; aedēs, ium, f.*
 duše *animā*, *ae, f.*
 důvěřuji *(cōn)fidō*, 3, *-fīsus sum*
 *dva *duo*; po dvou *bīnī*, 3; dva-
 krát *bis*
 *dvacet *vīgintī*
 *dvanáct *duodecim*
 dvě stě *ducentī*, 3; dvoustý *ducen-*
tēsīmus, 3
 dychtivý *cupīdus*, 3

E

Egypt *Aegyptus, ī, f.*

F

*fialka *viola, ae, f.*

*filosof *philosophus, ī, m.*

H

*hájím *dēfendō*, 3, *-fendī*, *-fēns sum*
 haněbný *turpis*, 2
 *hlava *caput, itis, n.*; na hlavu po-
 rážím *fundō* (3) *atque fugō* (1)

*hledám *quaerō*, 3, *quaesīvī*, *quae-*
sītum
 hloupost *stultitia, ae, f.*
 *hloupý *stultus*, 3

hmota *māteria*, *ae*, *f*.
 hněv *ira*, *ae*, *f*.
 hněvám se *irāscor*, 3, — (*succēn-*
suī) (na přítele: *amīcō*)
 hodina *hōra*, *ae*, *f*.
 *hodlám: vyjádříme *partic. fut.*
act. a slovesem *esse*: *laudātūrus*
sum
 *hodný (chvály) (*laude*) *dignus*, 3
 *hoch *puer*, *i*, *m*.
 hojím *medeor*, 2 (*sānāvī*, *sānātum*)
 (*medeor* s *dat.*, *sānō* s *akus.*)
 *hora *mōns*, *montis*, *m*.
 horečka *febris*, *is*, *f*.

*horší *peior*, *peius*; *peiōris*
 hořím *ārdeō*, 2, *ārṣī*, — (*ārṣūrus*)
 hospodyně *māter familiās*
 *hra *lūdus*, *i*, *m*.
 hradby *moenia*, *ium*, *n*.
 hrob *sepulcrum*, *i*, *n*.
 hrstka *manus*, *ūs*, *f*.
 hrůza *terror*, *ōris*, *m*.
 hřích *nefās* (neskl.) *n*.
 *hvězda *stella*, *ae*, *f*.
 *hýbu *moveō*, 2, *mōvī*, *mōtum*;
 hnouti tábořem *castra moveō*, 2
 hynu *pereō*, *-ire*, *-iī*, *-itum*; *intereō*,
-ire, *-iī*, *-itum*

CH

chápu se *capiō*, 3, *cēpī*, *captum*
 (*arma*)
 chci *volō*, *velle*, *voluī*
 chlubím se *glōrior*, 1
 *chrám *templum*, *i*, *n*.
 chráním (*prō*) *tegō*, 3, *tēxī*, *tēctum*
 chudoba *paupertās*, *ātis*, *f*.
 *chudý *pauper*, 1

churavý *aeger*, 3
 *chvála *laus*, *laudis*, *f*.
 *chválím *laudō*, 1
 chyba *vitium*, *iī*, *n*.; *errātum*, *i*, *n*.;
malum, *i*, *n*.
 chybím *dēsum*, *deesse*, *dēfuī*
 *chybuji *errō*, 1; *peccō*, 1

I

*i *et*, *etiam*; *quoque*

*ihned *statim*

J

*já *ego*
 jak veliký *quantus*, 3
 *jaro *vēr*, *vēris*, *n*.
 jdu *eō*, *ire*, *iī*, *itum*
 jed *venēnum*, *i*, *n*.
 *jedeň *ūnus*, 3 (gen. *ūnūs*)
 jen(om) *solum*, *tantum*
 *jenž *quī*

*jestliže *sī*
 jezdec *equēs*, *itis*, *m*.
 jezero *lacus*, *ūs*, *m*.
 jinak *aliter*
 *jiný *alius*, 3 (gen. *alterius*)
 jistý *certus*, 3; adv. *certē* (jistě),
certō (zaručeně)
 *již *iam*

- *jmenuji *nōminō*, 1; jmenuji dik-
tátorem *dictātōrem dīcō*, 3
*jsem *sum*, *esse*, *fuī*; jsem vzdálen

absum, *-esse*, *āfuī*; jsem zdrav
valeō, 2, *-uī*, — (*valitūrus*);
jsem zvyklý *soleō*, 2, *solitus sum*

K

- *k *ad* (s akus.: *ad urbem*); *ergā*
(s akus.: *ergā parentēs*)
kam — tam *quō* — *eō*
kámen *lapis*, *idis*, *m*.
*kárám *castīgō*, 1
kázeň *disciplīna*, *ae*, *f*.
*kazím *corrumpō*, 3, *-rūpī*, *-rup-*
tum
*každoročně *quotannīs*
každý *quisque*
*kde? *ubi?*
*kdo? *quis?*; ten, kdo *is*, *quī*
kdokoliv *quisquis*
*kdyby *sī*
*když *cum*
*kéž *utinam*
*klamu *fallō*, 3, *fefellī*, — (*dēcep-*
tum); *dēcipiō*, 3, *-cēpī*, *-ceptum*
klaním se, uctívám *veneror*, 1
klesám na mysli *animō dēficiō*, 3,
-fēcī, *-fectum*
*klidný *aequus*, 3
*kniha *liber*, *librī*, *m*.

- *kolikátý *quotus*, 3
konám *agō*, 3, *ēgī*, *āctum*
*končím *fīniō*, 4
*konec *fīnis*, *is*, *m*.
*konsul *cōsul*, *is*, *m*.
kořist *praeda*, *ae*, *f*.
*krajina *regiō*, *ōnis*, *f*.
*král *rēx*, *rēgis*, *m*.
království *rēgnum*, *ī*, *n*.
*krása *pulchritūdō*, *inis*, *f*.
*krásný *pulcher*, 3
krátkost *brevitās*, *ātis*, *f*.
*krátký *brevis*, 2
*krutý *asper*, 3
křivda *iniūria* *ae*, *f*.
*který *quī*, *quae*, *quod*; který
z obou *uter*, 3 (*uter frāter?*)
*kterýsi *quīdam*, *quaedam*, *quod-*
dam
*kůň *equus*, *ī*, *m*.
*kupuji *emō*, 3, *ēmī*, *emptum*
*kvetu *flōreō*, 2, *-uī*, —

L

- *lakomec *avārus*, *ī*, *m*.
lakota *avāritia*, *ae*, *f*.
*láska *amor*, *ōris*, *m*.
*latinský *Latīnus*, 3
lázně *aquae*, *ārum*, *f*.
leč *nisi*
legát *lēgātus*, *ī*, *m*.

- legie *legiō*, *ōnis*, *f*.
*lepší *melior*, *-ius*; *-ōris*
*les *silva*, *ae*, *f*.
lest *dolus*, *ī*, *m*.
léto *aestās*, *ātis*, *f*.; je mi dvacet
let *vīcēsimum annum agō*, 3
*líbím se *placeō*, 2, *placuī*, *placitum*

*lidský *hūmānus*, 3
 lichotím *blandior*, 4
 liktor *lictor*, *ōris*, *m.*
 liším se *differō*, 3, —, —

*lodník *nauta*, *ae*, *m.*
 *louka *prātum*, *i*, *n.*
 lžu *mentior*, 4

M

majetek *rēs*, *rērum*, *f.*; *bona*, *ōrum*
 *málo *parum*
 málakteří *paucī*, 3
 Malta *Melita*, *ae*, *f.*
 *malý *parvus*, 3
 *mám *habeō*, 2, *habuī*, *habitus*;
 mám bolest *doleō*, 2, *-uī*, —
 (*dolitūrus*); mám rád *amō*, 1
 manželka *uxor*, *ōris*, *m.*
 mile *mille passūs*
 most *pōns*, *pontis*, *m.*
 moudrost *sapientia*, *ae*, *f.*
 *moudrý *sapiēns*, *entis*

mrak *nūbēs*, *is*, *f.*
 *mrtvý *mortuus*, 3
 *můj *meus*, 3
 *musím: vazbou *gerundiva*: mu-
 síme pracovat *labōrandum nō-*
bīs est; (jsem povinen) *dēbeō*, 2,
-uī, *-itum*
 *muž *vir*, *i*, *m.*
 mýlím se *errō*, 1
 myji *lavō*, 1, *lāvī*, *lautum*
 *mysl *mēns*, *mentis*, *f.*; s klidnou
 myslí *mente aequā*
 *myslím *putō*, 1; *exīstimō*, 1

N

*na (louce) *in* (*prātō*)
 nabádám *hortor*, 1
 nabízím *offerō*, *-ferre*, *obtulī*, *oblā-*
tum
 *náboženství *rēligiō*, *ōnis*, *f.*
 náčelnictví *prīncipātus*, *ūs*, *m.*
 nadarmo *frūstrā*
 *naděje *spēs*, *speī*, *f.*
 naháním (strachu) *iniciō*, 3, *-iēcī*,
-iectum (*metum*)
 *nacházím *inveniō*, 4; *reperiō*, 4,
repperī, *reptum*
 namáhám se *labōrō*, 1
 napadám *aggredior*, 3, *-gressus*
sum
 napodobím *imitor*, 1

*napomínám *moneō*, 2, *-uī*, *-itum*
 *národ *populus*, *i*, *m.*
 narozeniny (*diēs*) *nātālis*, *m.*
 nařízení *praeceptum*, *i*, *n.*
 nástrahy *īnsidiae*, *ārum*, *f.*
 *náš *noster*, 3
 naučení *praeceptum*, *i*, *n.*
 navždy *in perpetuum*
 *nazývám *appellō*, 1
 *nebe *caelum*, *i*, *n.*
 *nebezpečí *perīculum*, *i*, *n.*
 nebezpečný *perīculōsus*, 3
 *nebo *aut*
 nedbalost *neglegentia*, *ae*, *f.*
 nečestný *īnhonestus*, 3
 nedůvěruji *diffidō*, 3, *-fīsus sum*

něco *aliquid*; *quidquam*
 nečinnost *inertia*, *ae*, *f*.
 nechci *nōlō*, *nōlle*, *nōlū*
 *nejistý *incertus*, 3
 *nejlepší *optimus*, 3
 *nejmenší *minimus*, 3
 *největší *māximus*, 3
 *nejvyšší (vznešený) *summus*, 3
 někdo *aliquis*; *quisquam*
 několik *nōnnūllī*, 3; několik málo
paucī, 3
 *některý *nōnnūllus*, 3
 nemoc *morbus*, *i*, *m*.
 *nemocný *aeger*, 3; *aegrōtus*, 3
 neodsouzený *indemnātus*, 3
 *nepřítel (osobní) *inimicus*, *i*, *m*.;
 (ve válce) *hostis*, *is*, *m*.
 nerad *invitus*, 3
 *nerozvážný *imprūdēns*, *entis*
 neslýchaný *inauditus*, 3
 *nesmím: vazbou *gerundiva*; viz
musím
 nesmírný *immēnsus*, 3
 nesmrtelnost *immortālītās*, *ātis*, *f*.
 *nesmrtelný *immortālis*, 2

nesu *portō*, 1; *ferō*, *ferre*, *tulī*, *lātum*
 nesvornost *discordia*, *ae*, *f*.
 nešlechtný *improbus*, 3
 *neštěstí *rēs adversae*; *calamitās*,
ātis, *f*.
 neustále *continenter*
 neuvěřitelný *incrēdibilis*, 2
 nevěrný *īnfidēlis*, 2; *īnfidus*, 3
 *nevím *nesciō*, 4
 *nevinný *innocēns*, *entis*
 *než *quam*
 *nic *nihil*
 *ničím *dēlēō*, 2
 nikam *nūsqum*
 *nikdo *nēmō*; a nikdo *neque quis-*
quam
 *nikdy *numquam*; a nikdy *neque*
umquam
 *nosím *portō*, 1
 *nový *novus*, 3
 nutím *cōgō*, 3, *coēgī*, *coāctum*
 nutno jest *necesse est*; vazba *ge-*
rund. (*labōrandum est*)
 *nutný *necessārius*, 3
 *nyní *nunc*

O

*o (příteli) *dē (amīcō)*
 oba *uterque* (oba bratři *uterque*
frāter)
 *občan *cīvis*, *is*, *m*.
 obdivuji se (něčemu) *admīror*, 1
(aliquid)
 obecný *ūniversus*, 3
 obilí *frūmentum*, *i*, *n*.
 obkličuji *cingō*, 3, *cīnxī*, *cīnctum*
 obležení *obsidiō*, *ōnis*, *f*.

obnovuji *reficiō*, 3, *-fēcī*, *-fectum*;
restituō, 3, *-uī*, *-ūtum*
 obracím *vertō*, 3, *vertī*, *versum*
 *obraz *imāgō*, *inis*, *f*.; *tubula picta*
 obsahuji *contineō*, 2, *-uī*, —
 *obsazují *occupō*, 1
 *obžalovávám, obviňuji *accūsō*, 1
 obvyčejně *plērumque*; obvyčejně čtu
legere solēō, 2, *solitus sum*
 obyvatel *incōla*, *ae*, *m*.

*očekávám *expectō*, 1
 *od *ā* (*patre*), *ab* (*amicō*)
 odebíráám se *proficīscor*, 3, *pro-*
fectus sum
 odhaluji *patefaciō*, 3, *-fēcī*, *-factum*
 odhazují *abiciō*, 3, *-iēcī*, *-iectum*
 odcházím *abeō*, *-ire*, *-iī*, *-itum*; vy-
 pravuji se *proficīscor*, 3, *profec-*
tus sum
 odjíždím *proficīscor*, 3, *profectus*
sum
 odkládám *differō*, *-ferre*, *distulī*,
dīlātum
 odkud *unde*
 odnímám *adimō*, 3, *-ēmī*, *-emptum*
 *odpočívám *requiēscō*, 3, *-ēvī*, —
 odpor: stavím se na odpor *resistō*,
 3, *-stitī*, —
 *odpověď *respōnsum*, *ī*, *n*.
 *odpovídám *respondeō*, 2, *-spondī*,
-spōnsum
 odpouštím *ignōscō*, 3, *ignōvī*, —
 odstraňuji *tollō*, 3, *sustulī*, *sublā-*
tum
 *odstrašuji *dēterreō*, 2, *-uī*, *-itum*
 *odsuzují *condemnō*, 1 (k smrti
capitis)
 odvážím *asportō*, 1; *āvehō*, 3, *-vēcī*,
-vectum
 odvažují se *audeō*, 2, *ausus sum*
 *oheň *ignis*, *is*, *m*.

ohlížím se *respiciō*, 3, *-spēcī*, *-spec-*
tum
 *ohromný *ingēns*, *entis*
 *oko *oculus*, *ī*, *m*.
 olej *oleum*, *ī*, *n*.
 oliva *olea*, *ae*, *f*.
 omlouvám *excūsō*, 1
 opačný *contrārius*, 3
 opatrný *cautus*, 3
 opisují *dēscribō*, 3, *-scripsī*, *-scrip-*
tum
 *opлакávám *dēfleō*, 2
 opora *praesidium*, *vī*, *n*.
 opouštím *dēserō*, 3, *-uī*, *-ertum*;
relinquō, 3, *-līquī*, *-līctum*
 oslavuji *celebrō*, 1
 *osmnáctý *duodēvīcēsīmus*, 3
 *ostatní *cēterī*, 3
 ostýchám se *vereor*, 2, *veritus sum*
 osud *sors*, *sortis*, *f*.
 *osvobozují *liberō*, 1
 ošklivý *turpis*, 2
 *otec *pater*, *patris*, *m*.
 otroctví *servitūs*, *ūtis*, *f*.
 otvírám *aperiō*, 4, *-uī*, *āpertum*;
patefaciō, 3, *-fēcī*, *-factum*
 ovládám, řídím *regō*, 3, *rēcī*, *rēc-*
tum
 ozbrojenec *armātus*, *ī*, *m*.; ozbro-
 jený *armātus*, 3
 *ozdoba *ōrnāmentum*, *ī*, *n*.
 oznamují *nūntiō*, 1

P

padám *cadō*, 3, *cecidī*, — (*cāsūrus*)
 pakli *sīn*; pakli ne *sīn minus*
 *památka *memoria*, *ae*, *f*.

*pamatuji si *memoriā teneō*, 2
 *pamětlivý *memor*, 1
 *pán *dominus*, *ī*, *m*.

panuji *imperō*, 1
 pátrám *inquirō*, 3, *-quīsivī*, *-quīsītum*; *quaero*, 3, *quaesivī*, *quaesītum*
 *pečuji *cūrō*, 1
 *peníze *pecūnia*, *ae*, *f*.
pes canis, *is*, *c*.
 pěstuji *colō*, 3, *coluī*, *cultum*
 pěšák *pedēs*, *itis*, *m*.
 pevnina (*terra*) *continēns*, *entis*, *f*.
 piji *potō*, 1, *-āvī*, *ṡōtum*; *bibō*, 3, *bibī*, — (*pōtum*)
 písař *librārius*, *iī*, *m*.
 *písmeno *littera*, *ae*, *f*.
 *píši *scribō*, 3, *scripsī*, *scriptum*
 pláči *fleō*, 2
 planý, lichý *vānus*, 3
 platím *pendō*, 3, *pendī*, *pēnsūm*
 plavec *nauta*, *ae*, *m*.
 *plný *plēnus*, 3; plným právem *suō iūre*
 *po (Kristu) *post* (*Christum nātum*)
 pobíjím *caedō*, 3, *cecīdī*, *caesum*
 pocítuji bolest *condolēscō*, 3, *-uī*, —
 *pocta *honor*, *ōris*, *m*.
 *podmínka *condiciō*, *ōnis*, *f*.
 podnikám *mōlior*, 4
 podrobuji *domō*, 1, *-uī*, *-itum*; *subigō*, 3, *-ēgī*, *-āctum*
 podstupuji *subeō*, *-īre*, *-iī*, *-itum*
 podsvětí (*dī*) *inferī*, *ōrum*, *m*.
 podvracím *subvertō*, 3, *-vertī*, *-versum*
 pohlížím *intueor*, 2 (*caelum*)
 pohrdám *contemnō*, 3, *-tempṡī*, *-temptum*; *spernō*, 3, *sprēvī*, *sprētum* (*mortem*)

*pohřbívám *sepeliō*, 4, *-ivī*, *sepultum*
 pochybuji *dubitō*, 1
 poklad *thēsaurus*, *ī*, *m*.
 pokládám *putō*, 1; *dūcō*, 3, *dūxī*, *ductum* (za chybu: *nefās*)
 pokořuji *domō*, 1, *domuī*, *domitum*
 pokouším se *cōnor*, 1
 pokrývám *tegō*, 3, *tēxī*, *tēctum*
 pokus *cōnātus*, *ūs*, *m*.
 pole *ager*, *agrī*, *m*.
 pomáhám (bratrovi) (*ad*) *iuvō*, 1, (*ad*) *iūvī*, (*ad*) *iūtum* (*frātre*)
 pomoc *auxilium*, *iī*, *n*.; pomocné čtyry *auxilia*, *ōrum*, *n*.; poskytuji pomoc *opem ferō*, *ferre*, *tulī*, *lātum*
 *popírám *negō*, 1
 porážím *vincō*, 3, *vīcī*, *victum*; *superō*, 1; porážím na hlavu *fundō* (3) *aique fugō* (1)
 *porušuji *violō*, 1
 *posílám *mittō*, 3, *mīsī*, *missum*
 poskytuji pomoc *opem ferō*, *ferre*, *tulī*, *lātum*
 poslední *ultimus*, 3
 *poslouchám (rodičů) *pāreō*, 2, *pāruī*, — (*pāritūrus*) (*parentibus*; *dat.*)
 *pospíchám *properō*, 1
 potlačuji *opprimō*, 3, *-pressī*, *-pressum*
 *potom *postea*
 potomci *posterī*, *ōrum*, *m*.; *minōrēs*, *um*, *m*.
 potřebuji (pomoci) *egeō*, 2, *egui*, — (*auxiliō*)
 *poučuji *doceō*, 2, *docuī*, *doctum*

pověra *superstitiō, ōnis, f.*
 *pověst *fāma, ae, f.*
 *povinnost *officiūm, iī, n.*
 povzbuzuji *hortor, 1; excitō, 1*
 pozdravuji *salūtō, 1; pozdrav po-*
sílám, pozdravuji, dávám po-
zdravovat (aliquem) valēre
iubeō, 2, iussī, iussum
 poznávám *cōgnōscō, 3, -nōvī, -ni-*
tum; agnōscō, 3 -nōvī, —
 požár *incendium, iī, n.*
 požívám (jedu) (*venēnum*) *sūmō,*
3, sūmpsī, sūmptum
 *práce *labor, ōris, m.*
 prach *pulvis, pulveris, m.*
 *pravda *vērītās, ātis, f.; pravdu*
mluvím vērūm dicō, 3
 pravím *3, dicō, dixī, dictum*
 *právo *iūs, iūris, n.*
 *pravý *vērū, 3*
 prchám *fugiō, 3, fūgī, — (fugi-*
tūrus)
 pro *prō* (prospěch, *s abl.*), *propter*
(důvod, s akus.)
 probodávám *trānsfigō, 3, -fixī,*
-fixum
 *proč *cūr*
 prodávám *vendō, 3, vendidī, ven-*
ditum; býti prodáván vēneō, -ire,
-iī, —
 prokazuji *tribuō, 3, -uī, -ūtum*
 pronásleduji *persequor, 3, -secūtus*
sum
 prosby *precēs, um, f.*
 prosebník *supplex, icis, m.*
 *prosím *ōrō, 1; prosím o mír pācem*
petō, 3, petivī, petitum
 *prosinec *December, bris, m.*

prospívám *prōsum, prōdesse, prō-*
fuī
 protože *quod, quia, quoniam; cum*
(causale, s konj.)
 provádím *perficiō, 3, -fēcī, -fectum*
 provázím *comitor, 1*
 provincie *prōvincia, ae, f.*
 prsten *ānulus, ī, m.*
 *prudký *ācer, ācris, ācre*
 *průvodce *comes, itis, m.*
 prý *quod (s konj. ve větě důvodo-*
vé); vazba nom. s inf.
 *přátelství *amicitia, ae f.*
 *před *ante (s akus.)*
 předkové *maiōrēs, um, m.*
 přednost dávám *praeferō, 3, -ferre,*
-tulī, -lātum
 předpisuji (nakazuji) *praecipio, 3,*
-cēpī, -ceptum
 *předtím *anteā*
 předstírám *simulō, 1*
 předvídám *praescio, 4*
 přecházím *trānseō, -ire, -iī, -itum*
 přeji, jsem přízniv *faveō, 2, fāvī,*
fautum; přeji si optō, 1
 překážím *impediō, 4 [lě, quōminus*
(nē) scribās]
 překročuji *trānsgridior, 3, -gressus*
sum
 *přemáhám *vīncō, 3, vīcī, victum;*
superō, 1
 přemlouvám *persuādeō, 2, -suāsī,*
-suāsum; jsem přemlouván mihi
persuādētur
 *přemýšlím *cōgitō, 1*
 přepravuji *trānsportō, 1*
 přes (kudy?) *per (s akus.)*
 přestávám *dēsīnō, 3, -siī, -situm*

přežívám, zbývám *supersum*,
-esse, -fuī (*patrī*)
*příčina *causa*, ae, f.
příčinnost *industria*, ae, f.
přihází se *evenit*, 4, *ēvenit*; *contin-*
git, 3, *contigit*
příhodný *idōneus*, 3
*přicházím *veniō*, 4, *vēnī*, *ventum*
*přijemný *suāvis*, 2
přijímám *accipiō*, 3, -*cēpī*, -*ceptum*
příjmení *cōgnōmen*, *inis*, n.
*příklad *exemplum*, *ī*, n.
příkop *fossa*, ae, f.
*příležitost *occāsiō*, *ōnis*, f.
příprava *praeparātiō*, *ōnis*, f.
*připravuji (*prae*)*parō*, 1
*příroda *nātūra*, ae, f.

*rád *libenter*; rád mám *amō*, 1
*rada *cōsilium*, *īī*, n.
raději chci *mālō*, *mālle*, *māluī*
radím *suādeō*, 2, *suāsī*, *suāsum*
*rodice *parentēs*, *um*, m.
rodím *gignō*, 3, *genuī*, *genitum*;
pariō, 3, *peperi*, *partum*
rodím se *nāscor*, 3, *nātus sum*
*rok *annus*, *ī*, m.
rostlina *herba*, ae, f.
*rostu *crēscō*, 3, *crēvī*, —
*rovný, stejný *pār*, *paris*
rozbořuji *diruō*, 3, -*ruī*, -*rutum*
rozděluji *partior*, 4
rozháním *dispergō*, 3, -*spersi*,
-*spersum*
rozhlížím se *circumspiciō*, 3, -*spē-*
xī, -*spectum*
rozhduji *dēcernō*, 3, -*crēvī*, -*crē-*

priřknouti dēcernō, 3, -*crēvī*, -*crē-*
tum
přísaha *iūs iūrāndum*
*přísluví *prōverbium*, *īī*, n.
přispívám *adsum*, *adesse*, *adfuī*
přisvědčuji *assentior*, 4, *assēnsus*
sum
*přítel *amīcus*, *ī*, m.
přivádím *addūcō*, 3, -*dūxī*, -*duc-*
tum
přiznávám *cōnfiteor*, 2, -*fessus*
sum
pšenice *frūmentum*, *ī*, n.
*ptám se *interrogō*, 1
půda *humus*, *ī*, f.
působivý *efficāx*, *ācis*
*pyšný *superbus*, 3

R

tum; rozhoduji se, stanovím
cōstituō, 3, -*stitui*, -*stitūtum*
rozkaz *imperium*, *īī*, n.; bez roz-
kazu *iniussū*; na rozkaz *iussū*
*rozkazuji *imperō*, 1 (*alicui*);
iubeō, 2, *iussī*, *iussum* (*aliquem*)
rozmlouvám *disserō*, 3, -*serui*,
-*sertum*
rozpadám se *dilābor*, 3, -*lāpsus sum*
rozpouštím (shromáždění) *dīmiltō*,
3, -*miī*, -*missum* (*concilium*)
*rozum *ratio*, *ōnis*, f.
rozumím *intellegō*, 3, -*lēxī*, -*lēctum*
*rozumný *prūdēns*, *entis*
rozvaha *cōsilium*, *īī*, n.
*ruka *manus*, *ūs*, f.
rukojmí *obsēs*, *idis*, m.
rychlost *celeritās*, *ātis*, f.
*rychlý *celer*, *celeris*, *celere*

Ř

řádný *probus*, 3
 řecký *Graecus*, 3
 *řeč *orātiō*, *ōnis*, *f.*
 *řečník *orātōr*, *ōris*, *m.*
 *řeka *flūmen*, *inis*, *n.*; *flūvius*, *iī*, *m.*

Řekové *Graeci*, *ōrum*, *m.*
 *říkám *dīcō*, 3, *dīxī*, *dictum*
 *Řím *Rōma*, *ae*, *ī*.
 *Římané *Rōmānī*, *ōrum*, *m.*;
 římský *Rōmānus*, 3
 říše *imperium*, *iī*, *n.*

S

*s (přítelem) *cum* (*amicō*); *tēcum*,
quōcum
 sám *ipse*, *a*, *um*; (samo)jediný *sō-*
lus, 3 (*gen.: sōlius*)
 sázím *serō*, 3, *sēvī*, *satum*
 sbory *cōpiae*, *ārum*, *f.*
 *sedm *septem*; po sedmi *septēnī*, 3
 sekyra *secūris*, *is*, *f.*
 senátor *senātor*, *ōris*, *m.*
 sestrojuji šik *aciem* *instruō*, 3,
-strūxī, *-strūctum*
 shromáždění *concilium*, *iī*, *n.*
 scházím se *conveniō*, 3, *-vēnī*, *-ven-*
tum
 sídlo *sēdēs*, *is*, *f.*
 *síla *vīs*, *vim*, *vī*, *f.*; *pl. vīrēs*, *vī-*
rium
 silný *fīrmus*, 3; *validus*, 3
 skončuji válku *bellum cōnficiō*, 3,
-fēcī, *-fectum*
 skoro *ferē*
 *skromný *modestus*, 3
 skryvám *occulō*, 3, *occulū*, *occul-*
tum
 *sláva *glōria*, *ae*, *f.*
 *slavný *clārus*, 3; *celeber*, *bris*, *bre*
 slepý *caecus*, 3
 slibuji *prōmittō*, 3, *-mīsī*, *-missum*;

polliceor, 2, *pollicitus sum*; v slibu
 dostátí *fidem praestō*, 1, *-stitī*, —
 slon *elephantus*, *i*, *m.*
 *slunce *sōl*, *is*, *m.*
 služebník *minister*, *trī*, *m.*
 *slyším *audiō*, 4
 *směji se *rideō*, 2, *rīsī*, *rīsum*
 smilovávám se (nad tebou) *mise-*
reor, 2, *miseritus sum* (*tuī*)
 *smrt *mors*, *mortis*, *f.*; k smrti od-
 souditi *capitis condemnō*, 1
 *smrtelný *mortalis*, 2
 smýšlení *animus*, *i*, *m.*
 smýšlím *existimō*, 1
 *snadný *facilis*, 2
 snáším, trpím *perferō*, *-ferre*, *-tulī*
-lātum
 *snažím se *studeō*, 2, *-uī*, —
 socha *simulācrum*, *i*; *signum*, *i*, *n.*
 sotva *vix*
 současně *ūnā*
 *soudce *iūdex*, *icis*, *m.*
 soused *finitimus*, *i*, *m.*
 spaluji *cremō*, 1.
 *spása *salūs*, *ūtis*, *f.*
 *spatřuji *cōspiciō*, 3, *-spēxī*, *-spec-*
tum
 spiklenec *coniūrātus*, *i*, *m.*

spiknutí *coniurātiō, ōnis, f.*
 *spím *dormiō, 4*
 *spisovatel *scriptor, ōris, m.*
 *spočítávám *numerō, 1*
 spoluvinník *socius (iī, m.) culpae*
 spor *lis, litis, f.*
 spotřebuji *cōnsūmō, 3, -sūmpsī, -sūmptum*
 *spravedlivý *iustus, 3*
 *spravedlnost *iustitia, ae, f.*
 *správný *rectus, 3*
 spustošuji *vāstō, 1*
 *stále *semper*
 stálost *cōstantia, ae, f.*
 stanovím (závazně) *sanciō, 4, sūnxi, sūnctum*
 *starám se *cūrō, 1*
 stárnu (*cōn*) *senēscō, 3, -uī, —*
 starší (*nātū*) *maior*
 *starý *vetus, veteris; starodávny antīquus, 2*
 *stařec *senex, senis, m.*
 *stát (velký) *imperium, iī, n.; rēs pūblica*
 *statečný *fortis, 2*
 stávám se *fīō, fierī, factus sum*
 stává se *fit, fierī, factum est; ēvenit, 4, ēvenit; contingit, 3, contingit; accidit, 3, accidit*
 stavím, budu *aedificō, 1; stavím*

se na odpor *resistō, 3, -stitī; stavím se proti (v cestu) obstō, 1, -stitī*
 *stěhuji se *migrō, 1*
 stěžuji si *queror, 3, questus sum (iniūriam, dē iniūriā)*
 *stín *umbra, ae, f.*
 stínám *secūrī percutiō, 3, -cussi, -cussum*
 *sto *centum*
 stojím *stō, 1, steti, — (statūrus); stojím v čele praesum, -esse, -fuī (exercitū)*
 *století *saeculum, ī, n.*
 strach *metus, ūs, m.; timor, ōris, m.*
 *strana, část *pars, partis, f.; se všech stran undique*
 střela *tēlum, ī, n.*
 *stříbro *argentum, ī, n.*
 *svádím bitvu *pugnam committō, 3, -misi, -misum*
 svazek prutů *fascis, is, m.*
 svědek *testis, is, m.*
 *svědomitý *diligēns, entis*
 svět *orbis terrarum*
 *svůj *suus, 3*
 *syn *filius, iī, m.*
 sýr *cāseus, ī, m.*

Š

šetrnost *parsimōnia, ae, f.*
 šetiím (poražených) *temperō, 1; parcō, 3, pepercī, — (temperātum) (victis; dat.)*
 *šik (bojový) *aciēs, ēī, f.; šik se-*

stavuji *aciem instruō, 3, -struxī, -structum; (na pochod) agmen, inis, n.*
 šířka *lātitudō, inis, f.*

*škodím *noceō*, 2, *nocuī*, *nocitum*;
obsum, -esse, -fuī
 *škola *schola*, ae, f.; *lūdus*, ī, m.
 šlechetný *probus*, 3

špatnost, zločin *scelus*, *eris*, n.
 *špatný *malus*, 3; špatně *male*
 *šťastný *fēlix*, 1
 *štěstí *fortūna*; *rēs secundae*

T

*tábor *castra*, *ōrum*, n.
 táhnu, vypravuji se *proficīscor*, 3,
projectus sum
 tak *tam*, *ita*, *adeō*; *sic*
 tak veliký *tantus*, 3
 *také *et*, *etiam*, *quoque*
 talent *talentum*, ī, n.
 tam (na otázku *kam?*) *eō*; (*kde?*)
ibi
 tasím *stringō*, 3, *strīnxi*, *strictum*
 táží se *interrogō*, 1
 táží se o radu (otce) *cōsulō*, 3,
cōsuluī, *cōsultum* (*patrem*)
 *tělo *corpus*, *oris*, n.
 *ten *is*, *ea*, *id*; tenhle *iste*, *ista*,
istud
 *tento *hic*, *haec*, *hoc*
 těsný *angustus*, 3
 tisíc *mille* (pl.: *mīlia*)
 tísním *premō*, 3, *pressi*, *pressum*
 tolik *tot*, *tantum*
 topol *pōpulus*, ī, f.
 toužím *appetō*, 3, -*petīvi*, -*petitum*;

concupiscō, 3, -*cupīvi*, -*cupitum*
(aliquid)
 trávím (život *vītam*) *agō*, 3, *ēgi*,
actum
 trapný, ošklivý *turpis*, 2
 triumfuji *triumphō*, 1
 triumvir *triumvir*, ī, m.
 trpím, snáším *patior*, 3, *passus*
sum
 truchlím (nad otcem) *lūgeō*, 2,
lūxi, — (*patrem*)
 *trvám *manēō*, 2, *mānsī*, — (*mān-*
sūrus); *dūrō*, 1
 tržiště *forum*, ī, n.
 třesu se *iremō*, 3, -*uī*, —
 *třicet *trīgintā*
 *třída *classis*, *is*, f.
 třpytím se *splendeō*, 2, —, —
 *tvrdý *dūrus*, 3
 *tvůj *tuus*, 3
 *ty *tū*
 týž *idem*, *eadem*, *idem*

U

u (města) *ad*, *apud* (*urbem*)
 *ubohý *miser*, a, um
 účastním se (bitvy) *intersum*, -es-
se, -*fuī* (*pugnae*; dat.)
 učenost *doctrīna*, ae, f.
 *učený *doctus*, 3

*učím *doceō*, 2, *docuī*, *doctum*
 *učím se (jazyku) *discō*, 3, *didici*,
 — (*linguam*); učím se z paměti
 (básni) *ēdiscō*, 3, *ēdidici*, —
(carmen)
 účinný *effīcāx*, *ācis*

*učitel *magister*, *trī*, *m.*
 úd *artus*, *ūs*, *m.*
 udržuji *retineō*, 2, *-tinuī*, *-tentum*
 úklady *insidiae*, *ārum*, *f.*
 *úkol *pēsum*, *ī*, *n.*
 *umění *ars*, *artis*, *f.*
 umírám *moriōr*, 3, *mortuus sum*
 umisťuji *collocō*, 1
 *úmysl *cōnsilium*, *iī*, *n.*
 *unavuji *fatigō*, 1
 unikám *effugiō*, 3, *-fūgī*, — (*effugitūrus*) (*pericula*)
 upadám *incidō*, 3, *incidī*, —
 uplynouti *praetereō*, *-īre*, *-iī*, *-itum*
 upouštím *dēsistō*, 3, *-stitī*, —
 urážím *laedō*, 3, *laesī*, *laesum*; *offendō*, 3, *-fendī*, *-fēsum*
 *úrodný *fertilis*, 2
 *úřad, úředník *magistrātus*, *ūs*, *m.*
 usmíruji *plācō*, 1

usmrcuji *necō*, 1; *interficiō*, 3, *-fēcī*, *-fectum*
 ustanovený den *diēs dicta*
 úsudek *iūdicium*, *iī*, *n.*
 útěcha *sōlācium*, *iī*, *n.*
 *útěk *fuga*, *ae*, *f.*; dáti se na útěk *fugae sē mandāre*
 utěšuji *cōnsōlor*, 1
 utíkám *fugiō*, 3, *fūgī*, — (*fugitūrus*)
 utkávám se *cōnflīgō*, 3, *-flīxī*, *-flīctum*
 *útok *impetus*, *ūs*, *m.*
 uvádím pod moc *sub potestātem redīgō*, 3, *-ēgī*, *-āctum*
 uzdravuji se *convalescō*, 3, *-uī*, —
 území *fīnēs*, *ium*, *m.*
 *už *iam*
 užívám (zbraně) *ūtor*, 3, *ūsus sum* (*armīs*)
 užívání, užití *ūsus*, *ūs*, *m.*

V

*v (městě) *in (urbe)*
 vadím *impediō*, 4 [*tē*, *quōminus (nē) scribās*]
 váhám *cūnctor*, 1
 val *vallum*, *ī*, *n.*
 válka *bellum*, *ī*, *n.*; válku vedu *bellum gerō*, 3, *gessī*, *gestum*; válku skončiti *bellum cōnficiō*, 3, *-fēcī*, *-fectum*; v. vypovídám *b. inferō*, *-ferre*, *-tulī*, *illātum*
 *vás *vester*, 3
 vděčnost *grātia*, *ae*, *f.*
 vděčný *grātus*, 3
 *věc *rēs*, *reī*, *f.*

*věčný *aeternus*, 3; *sempiternus*, 3
 *vedu *dūcō*, 3, *dūxī*, *ductum*; vedu válku *bellum gerō*, 3, *gessī*, *gestum*
 *vědy a umění *artēs et litterae*
 *věk *aetās*, *atis*, *f.*
 *velitel, vojevůdce *dux*, *ducis*, *m.*
 *velký *magnus*, 3
 velmi *magnope*
 venkov *rūs*, *rūris*, *n.*
 věrnost *fidēlitās*, *ātis*, *f.*
 verš *versus*, *ūs*, *m.*
 *věřím *crēdō*, 3, *-didī*, *-ditum* (někomu *alicui*, něčemu *aliquid*)

vězení *carcer, eris, m.*
 vezu *vehō, 3, vēxī, vectum*
 věž *turris, is, f.*
 *více (jak?) *magis; (oč, o kolik) plūs; plūrēs, a*
 *vidím *videō, 2, vīdī, vīsum*
 *vím *sciō, 4; dobře vím nōn ignō-rō, 1*
 vinník *noxius, iī, m.*
 víno *vīnum, ī, n.*
 *vítěz *victor, ōris, m.*
 *vítězství *victōria, ae, f.*
 *vláda *imperium, iī, n.*
 vládnou *dominor, 1; regō, 3, rēxī, rēctum*
 *vlast *patria, ae, f.*
 vlhký *hūmidus, 3*
 *voda *aqua, ae, f.*
 *voják *mīles, itis, m.*
 *vojsko *exercitus, ūs, m.*
 *volím *creō, 1*
 vracím *reddō, 3, reddidī, redditum;*
 vracím se *revertor, 3, revertī, —;*
 redeō, -īre, -iī, -itum
 vrhám *iaciō, 3, iēcī, iactum*
 *všechn *omnis, 2*
 *všeobecně je známo *inter omnēs cōnstat, 1, cōnstitit*
 všude *ubique*
 vtrhuji *invādō, 3, -vāsī, -vāsum*
 vůdce *dux, ducis, m.*
 *vy vōs
 *vybírám *ēligō, 3, -lēgī, -lēctum;*
 dēligō, 3
 vyčerpávám *exhauriō, 3, -hausī, -haustum*
 vydržuji, odolávám *sustineō, 2, -uī, —*

vyháním *expellō, 3, expulī, expulsum*
 *vyhnanství *exsilium, iī, n.*
 vyhořeti *ārdeō, 2, ārsī, — (ārsūrus)*
 *vyhýbám se (nepříteli) *vītō, 1 (hostem)*
 vycházím *(ex)orior, 4, -ortus sum*
 vychovávám *ēducō, 1*
 vykládám *explicō, 1; expōnō, 3, -posuī, -positum*
 vykročuji *ēgredior, 3, -gressus sum*
 vynikám (nad ostatní) *excellō, 3, —, —; praestō, 1, -stitī, — (-statūrus) (cēterīs)*
 vyobcovati *aquā et ignī interdīcō, 3, -dīxī, -dictum (alicui); jsem v. mihi interdīcitur*
 vypaluji *exūrō, 3, -ussī, -ustum*
 vyplěnuji *diripiō, 3; -ripuī, -reptum*
 vypovídám válku *bellum īnferō, -ferre, -tulī, illātum*
 *vypravuji *nārrō, 1; vypravuji se proficīscor, 3, profectus sum*
 *vyslanec *lēgātus, ī, m.*
 *vysoký *altus, 3; nejvyšší (vznešený, slavný) summus, 3*
 vystupuji *cōnscendō, 3, -scendī, -scēnsūm (montem; nāvem)*
 výška *altitūdō, inis, f.*
 vytrvávám *obdūrō, 1*
 *vyvádím *ēducō, 3, -dūxī, -ductum*
 vyváznouti *ēvādō, 3, -vāsī, -vāsum*
 vyvracím *ēvertō, 3, -vertī, -versum*
 vyzrazuji *ēnūntiō, 1*
 vyzvědač *explōrātōr, ōris, m.*
 *vzdálen jsem *absūm, abesse, āfuī*

vzdálený *longinquus*, 3
 *vzdělávám *ērudīō*, 4
 vznikám *ex(s)istō*, 3, -*stitī*, —

vzpínám *tendō*, 3, *tetendī*, *tentum*
 vzplanouti *exārdescō*, 3, -*ārsī*, —
 *vždycky *semper*

Z

*z (lesa) *ē (silvā)*, *ex (oppidō)*
 *za (přítele) *prō (amīcō)*
 *zabíjím *necō*, 1; *interficiō*, 3, -*fēcī*, -*fectum*
 *začátek *initium*, *iī*, *n*.
 zadržuji *sustineō*, 2, -*uī*, —
 zaháním *fugō*, 1; *pellō*, 3, *pepulī*, *pulsū*
 *zahrada *hortus*, *ī*, *m*.
 zahubiti *perdō*, 3, -*didī*, -*ditum*; *interimō*, 3, -*ēmī*, -*emptum*
 zahynouti *extinguor*, 3, -*līncus sum*; *pereō*, -*īre*, -*iī*, -*itum*; *intereō*, -*īre*, -*iī*, -*itum*
 *zachraňuji *servō*, 1
 zajatec *captivus*, *ī*, *m*.
 zajímám *capīō*, 3, *cēpī*, *captum*
 zakazuji *vetō*, 1, *vetuī*, *vetitum (puerum)*
 *zakládám *condō*, 3, -*didī*, -*ditum*
 zakladatel *conditor*, *ōris*, *m*.
 *zákon *lēx*, *lēgis*, *f*.
 zakořeňuji se *inveterāscō*, 3, -*veterāvī*, —
 zakrývám *tegō*, 3, *tēxī*, *tēctum*
 *zanedbávám *neglegō*, -*lēxī*, -*lēctum*
 zapaluji *incendō*, 3, -*cendī*, -*cēnsū*
 *zapamatovávám si *memoriā tenēō*, 2, *tenuī*, —
 *zápas *certāmen*, *inis*, *n*.

zápasím *contendō*, 3, -*tendī*, -*tentum* (o náčelnictví *dē principātū*)
 zapomínám *oblīvīscor*, 3, *oblītus sum (mātris)*
 zaskakuji *circumveniō*, 3, -*vēnī*, -*ventum*
 *zasloužiti (si, se) *mereō*, 2, *meruī*, *meritum*; *mereor*, 2, *meritus sum*
 zásoba *cōpia*, *ae*, *f*.
 zastarati *cōsenēscō*, 3, -*uī*, —
 zastávám (úřad) *fungor*, 3, *fūncus sum (magistrātū)*
 zasvěcuji *voveō*, 2, *vōvī*, *vōtum*
 zatím *co dum*
 zavazadlo *impedimentum*, *ī*, *n*.
 závidím *invideō*, 2, -*vidī*, -*vīsum*
 *zavírám *claudō*, 3, *clausī*, *clausum*
 *zbavuji (něčeho) *liberō*, 1 (*aliquā rē*)
 zbořiti *dīruō*, 3, -*ruī*, -*rutum*
 *zbraň *arma*, *ōrum*, *n*.
 zda *num*, *nonne*, -*ne*; v nepř. otázce *num*
 zda -či *utrum* — *an*, -*ne* — *an*, — *an*
 *zde *hic*
 *zdráv jsem *valeō*, 2, *valuī*, — (*valitūrus*)
 zdraví *valētūdō*, *inis*, *f*. (*bona*)
 zdržuji se *moror*, 1

*země *terra*, *ae*, *f*.
zemřít *moriō*, 3, *mortuus sum*;
mortem oboō, -*ire*, -*iī*, -*itum*
*zima *hiems*, *hiemis*, *f*.
*získávám (si) *parō*, 1
*zítřa *crās*
zítřejší *crāstinus*, 3
zjednávám *pariō*, 3, *peperi*, *par-*
tum; *parō*, 1
zkouším *experior*, 4, *expertus sum*
zkušený *peritus*, 3
*zlato *aurum*, *i*, *n*.
*zlatý *aureus*, 3
zlo *malum*, *i*, *n*.
zločin *scelus*, *eris*, *n*.
zmáhám *cōficiō*, 3, -*fēcī*, -*fectum*
zmocňuji se (hradu) *potior*, 4, *po-*
tītus sum (arce)
zmohu *valeō*, 2, *valuī*, — (*vali-*
tūrus)
*znalý *gnārus*, 3
*znamení *signum*, *i*, *n*.
*známý *nōtus*, 3; známo jest *nōtum*
est; *cōstat*

zotavuji se *vīrēs reficiō*, 3, -*fēcī*
-*fectum*
zpečeti se učím (básni) *ēdiscō*, 3
ēdidici, — (*carmen*)
zpráva *nūntius*, *iī*, *m.*; zprávu dá-
vám *certiōrem aliquem faciō*, 3,
fēcī, *factum*; zprávu dostávám
certior fiō, *fieri*, *factus sum*
*způsob *modus*, *i*, *m*.
způsobuji *efficiō*, 3, -*fēcī*, -*fectum*
zpustošuji *vāstō*, 1
*zranění *vulnus*, *eris*, *n*.
zrazuji *prōdō*, 3, -*didī*, -*ditum*
*ztrácím *āmittō*, 3, -*mīsī*, -*missum*
*zůstávám *maneō*, 2, *mānsī*, —
(*mānsūrus*)
zvětšuji *augeō*, 2, *auxī*, *auctum*
zvolávám *exclāmō*, 1
zvyk *cōnsuetūdō*, *inis*, *f*.
zvykám si *cōnsueō*, 3, -*suēvī*,
-*suētum*
zvyklý jsem *soleō*, 2, *solitus sum*

Ž

*žádám *petō*, 3, *petivī*, *petitum (ali-*
quem)
*žádný *nūllus*, 3 (gen. *nūllius*);
žádný z obou (bratří) *neuter*, 3
(*neuter frāter*)
*žák *discipulus*, *i*, *m*.
žalobce *accūsātor*, *ōris*, *m*.
že (ve větě obav.) *nē*; (ve větě ú-
čink.) *ut*; (ve v. důvod.) *quod*

*žena *fēmina*, *ae*, *f.*; ženy a děti
fēminae puerique
*žiji *vīvō*, 3, *vīvī*, — (*vīctūrus*)
*živím *alō*, 3, *aluī*, *altum*
živím se *vescor*, 3
*živočich *animal*, *ālis*, *n*.
*život *vīta*, *ae*, *f.*; život trávím *vī-*
tam agō, 3, *ēgī*, *āctum*
živý *vīvus*, 3
žízeň *sitis*, *is*, *f*.

SEZNAM VYOBRAZENÍ.

Obr. 1.	Scéna ze školy. Obrázek z Pompejí	86
Obr. 2.	Cestovní vůz. Relief na náhrobku. Nyní v kostele v Gospa sveta (Maria-Saal) v Korutanech	92
Obr. 3.	Rekonstrukce cestovního vozu (Augustova výstava v Římě r. 1937)	93
Obr. 4.	Kámen s nápisem C. Iulius Caesar	95
Obr. 5.	Mosaika s nápisem „CAVE CANEM“ z domu v Pompejích	102
Obr. 6.	Líc a rub sestercie raženého Neronem	103
Obr. 7.	Dům v Herkulaneu (podlaha prohnuta pod tíží kamení a popelu z Vesuvu)	106
Obr. 8.	Ulice v Herkulaneu	107
Obr. 9.	Rekonstrukce vnitřku antického domu (Augustova výstava v Římě)	116
Obr. 10.	Bronzová socha etruského vojáka (IV. st. př. Kr.; Augustova výstava v Římě)	126
Obr. 11.	Rekonstrukce římského divadla	130
Obr. 12.	Obrázek nakreslený nějakým chlapcem na zdi domu v Pompejích s nápisem: Labyrinthus. Hic habitat Minotaurus	136
Obr. 13.	Rekonstrukce válečné lodi (Augustova výstava v r. 1937)	139
Obr. 14.	Panenko s pohyblivými údy (Berlínské museum)	143
Obr. 15.	Ionský chrám na Foru boariu v Římě	146

OBSAH.

DÍL I.

Úvod	3
Výslovnost; rozdělení slov	5
1. Časování I. (ind. praes. act.); <i>voco, vocare</i>	6
2. Coniugatio I. (ind. praes. pas.); <i>vocor</i>	6
3. Skloňování podstatných jmen; deklinace I. (sing.)	7
4. Deklinace I. (plurál)	8
5. Coniugatio II. (<i>deleo</i>)	9
6. Declinatio II. a) <i>dominus</i>	10
7. —, — b) <i>puer</i>	11
8. —, — c) <i>verbum</i>	11
9. Adjektiva I. a II. deklinace, a) <i>bonus, a, um</i>	12
10. —, — b) <i>miser, a, um</i>	13
c) <i>pulcher, pulchra, pulchrum</i>	13
Číslovky řadové 1.—12.	13
11. Adverbia od adjektiv I. a II. deklinace	14
Číslovky řadové 13.—20.	14
12. Coniugatio III. (<i>peto</i>)	14
13. Coniugatio IV. (<i>audio</i>)	15
14. Číslovky řadové 30.—100.	16
Otázky (přímé)	16
15. Ind. praes. slovesa <i>esse</i>	17
Doplnění číslovek řadových	17
Opakování I. — O přízvuku	18
16. Declinatio III. a) <i>-or, -o (victor, homo)</i>	18
17. —, — b) <i>-do, -go, -io</i>	19
18. —, — c) <i>-s, -x</i>	20
19. —, — d) subst. <i>rovnoslabičná</i> ; gen. pl. <i>-ium</i>	21

20. Declinatio III. e) neutra (<i>nomen, tempus</i>)	21
21. Indicativus imperfecti (<i>vocabam, debebam, petebam, audiebam, eram</i>)	22
Opakování II.	23
22. Adjektiva III. deklinace a) jednovýchodná	24
23. Participium praesentis	25
24. Adjektiva III. deklinace b) dvojevýchodná	26
25. —, — c) trojevýchodná	26
Adverbia od adjektiv III. deklinace	26
26. Declinatio IV. (<i>currus, cornu</i>)	27
27. Declinatio V. (<i>res, dies</i>)	28
28. Stupňování adjektiv a adverbí a) -ior; -issimus	29
29. —, — b) -rimus, -limus	30
30. —, — c) stupňování nepravidelné a opisné	31
Opakování III.	32
31. Futurum I. a) <i>vocabo, delebo; ero</i>	32
32. —, — b) <i>petam, audiam</i>	33
33. Číslovky základní 1—100	34
34. Zájmena osobní a zájmeno zvrtné	35
Zájmena přivlastňovací	35
35. Zájmeno tázací <i>qui? quae? quod?</i>	36
Zájmeno ukazovací <i>is, ea, id; is — qui</i>	36
36. Zájmena ukazovací: <i>hic, haec, hoc; ille, illa, illud</i>	37
37. Zájmena neurčitá: <i>aliquis, aliquid; quidam, quaedam, quoddam; omnis, nemo, nullus, nihil</i>	38
Opakování IV.	39
38. Coniunctivus imperfecti	40
39. Coniunctivus praesentis	41
40. Věty účelové	42
41. Infinitivus praesentis passivi	43
Accusativus cum infinitivo	43
42. Indicativus perfecti activi	44
43. —, — plusquamperfecti activi	45
—, — futuri II. activi	45

44. Coniunctivus plusquamperfecti activi	46
45. Cum historicum	47
Infinitivus perfecti activi	47
46. Coniunctivus perfecti activi	48
Opakování V.	49
47. Supinum. — Participium perfecti passivi	50
48. Indicativus perfecti passivi	51
49. —, — plqpf. „	52
—, — futuri II. „	52
50. Coniunctivus plqpf. passivi	53
51. —, — perfecti „	54
Infinitivus —, — „	54
52. Participium futuri activi; <i>vocaturus sum, eram, ero</i>	55
Infinitivus futuri activi	55
53. —, — —, — passivi; doplnění akus. s inf.	56
54. Participium futuri passivi (gerundivum)	57
Gerundium	57
Opakování VI.	58
Appendix	59
Slovník k jednotlivým cvičením I. dílu	65

DÍL II.

Předmluva	83
1. Opakovací cvičení	85
2. Opakování slovesných tvarů	86
3. Slovesa I. konjugace	88
4. Slovesa III. konjugace -iō	88
5. <i>fiō, fieri</i>	89
6. Deponentia I. konjugace	90
7. Deponentia II. a IV. konjugace	91
8. Deponentia III. konjugace	92
9. Rod substantiv I. a II. deklinace	94
10. Odchytky v skloň. subst. I. a II. dekl.	95
Opakování I.	96
11. Věty účelové	97
12. Věty obažné a zabraňovací	98
13. Odchytky v skloň. substantiv III. dekl.	99
14. Odchytky v skloň. adj. III. dekl.; subst. dekl. IV. a V.	100
15. Slovesa II. konjugace (1. část)	101
16. Jména nesklonná. Singularia et pluralia tantum	102
17. Substantiva s jiným významem v sg. a v pl.	103
18. Vazby jmen místních	104
Opakování II.	106
19. Věty tázací	107
20. Nepřímé otázky. (Pokračování)	109
21. Slovesa II. konjugace (2. část)	110
22. Spojka <i>quīn</i> . Doplnění zájmen ukazovacích (<i>idem, iste, ipse</i>)	111
23. Zájmena neurčitá	112
24. Zájmenná adjektiva	113
25. Zájmena vztažná a neurčitě vztažná. Číslovky zákl. a řad.	114
26. Číslovky podílné. Příslovce násobná	116
27. Věty důvodové	117

28. Slovesa III. konjugace (1. část)	118
Opakování III.	119
29. Složeniny slovesa <i>sum</i>	120
30. <i>possum, posse</i>	120
31. Věty podmínkové	122
32. <i>ferō, ferre</i>	123
33. Věty účinkové a) vlastní (přísllovečné)	124
34. „ „ b) nevlastní (podstatné)	125
35. Slovesa III. konjugace (2. část)	126
36. Slovesa III. konjugace (3. část)	127
37. <i>volō, nōlō, mālō</i>	128
38. Slovesa III. konjugace (4. část)	130
Opakování IV.	131
39. Užití participia	132
40. Ablativ absolutní a) s partic. praes.	133
41. „ „ b) s partic. perf.	135
42. Slovesa III. konjugace (5. část)	135
43. Nominativus cum infinitivo	137
44. Vazba sloves <i>iubeō, vetō</i>	138
Opakování V.	139
45. Slovesa III. konjugace (6. část)	140
46. Slovesa III. konjugace (7. část)	141
47. Verba incohativa	142
48. Slovesa IV. konjugace	143
49. Semideponentia	144
50. <i>eō, queō, nequeō</i>	145
Opakování VI.	147
Appendix	149
Seznam slov k jednotlivým cvičením II. dílu	155
Slovník latinsko-český	178
Slovník česko-latinský	204
Seznam vyobrazení	222

Spisovatel *Dr Karel Ohnesorg*
Název díla *Ludus Latinus*
Vydala *Jednota českých filologů v Praze*
Nákladem *Jednoty československých matematiků a fyziků v Praze*
roku *1943*
Stran *228*
Vyobrazení *15*
Vytiskla *Knihtiskárna Prometheus u Praze VIII*
Vydání *druhé, přehlednuté a rozšířené (2601—7200 výt.)*
Cena *Kčs 50,—*